

॥ अश श्रीहिन्दुगण पंचमः खंडः पारम्परते ॥

खण्ड ५ चित्र ८ — श्रीलीलेदराचतारे भगिरथ भक्तुणिः देवातुपदिशति ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ शौनक उवाच । श्रुतं मया महाख्यानं गजाननकथाश्रितम् । सर्वसौख्यकरं तात ब्रह्म भूतपदप्रदम् ॥१॥

तथा दृष्टिं न घार्षेव पीत्वा ब्रह्मास्तं परम् । गुणहो गणराजस्य कस्तं मुँचति मानद ॥२॥ धनया वर्यं महाभाग त्वदासंग-
समाश्रयात् । यत्र योगपदा गाथा वर्तते त्वन्मुखे द्विज ॥३॥ लंबोदरस्य माहात्मयमयुना बद सर्वदम् । कीहशोऽर्यं गणेशानः
कीहशो ब्रह्म तस्य च ॥४॥ कृति तस्याचताराश्च किंकर्मा सोऽपि विषयः । किमर्थमाणतो भूमौ तत् सर्वं बद विस्तरात् ॥५॥

सूत उवाच । एवं दक्षेण संश्रुत्य गजाननचरित्रकम् । पृष्ठो योगीद्वयुरुद्यश्च गणपत्योऽथ मुहुलः ॥६॥ दक्ष उवाच । गजाननस्य
माहात्मयं श्रुत्वा संक्षेपतः परम् । न तुसोऽहं महाभाग पायं पायं सुधामिच ॥७॥ अतो लंबोदरस्य त्वं चरित्रं बद विस्तरात् ।

सर्वास्मिद्विप्रदं पूर्णं श्रवणात् पठनाशृणाम् ॥८॥ गणेशास्य कथां योगिन् शृणुवन्ति च पठन्ति ये । श्रावयन्ति प्रपूच्छन्ति चत्वारः
पुण्यमार्गिनः ॥९॥ धनया ये पुरुषा लोके सादरा मुनिसत्तम । कथायां कृतकृत्यास्ते योगमूषणा: ॥१०॥ सूत उवाच । साक्षाहृत्वमुत्तरत्वं
एवं तस्यादरं हृष्टा हर्षितो मुहुलो मुनिः । जगाद तं महाभागं प्राजापत्येदमादरात् ॥११॥ सूदल उवाच । साक्षाहृत्वमुत्तरत्वं
च ब्रह्मतुल्यो न संशयः । तत्र किं गणनाथे चै चित्रं रसयुतः प्रभो ॥१२॥ येषां मुखारीविदेषु गणेशास्मरणं भवत् ।

हृष्टामि तेषां दासत्वं नित्यं दक्ष प्रजापते ॥१३॥ अधुना शृणु वक्ष्यामि संक्षेपण चरित्रकम् । लंबोदरस्य विस्तोर कः
समर्थो भवेत् प्रभो ॥१४॥ संचादं पूर्णसंभूतमसितस्य महात्मनः । नैध्र्यवस्थाऽत्र वक्ष्यामि सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥१५॥

प्रणम्य मुनिशादूलो नैध्र्यवो चत्सरं बनम् । यथौ तपःप्रसिद्ध्यर्थं महाभागो महामुनिम् ॥१६॥ स ततोप तपो योरं
दिन्यवर्षसहस्रकम् । तपसा तस्य देवेद्वा भीताश्च प्रबूर्विरे ॥१७॥ किमयं तपसा साध्यं कर्तुमिच्छति बाहवः । न तुल्यं
तपसोऽस्यात्र ब्रह्मांडे किं भविष्यति ॥१८॥ ततस्याऽश्रमेऽकस्मादसितोऽभवदागतः । पितृन्यं मुनिरुत्थाय प्रणनाम
कृतांजलिः ॥१९॥ पुष्टज भृतिसंयुक्तः कृतांजलिपुः स्थितः । तस्याऽङ्गया विनीतः स आसने संस्थितोऽभवत् ॥२०॥

तपसुवाच महायोगी सोऽसितो हितकारकम् । वचो भ्रावेन संतुष्टो आत्मपूर्वं तपोधनम् ॥२१॥ असित उवाच । देहं किं तपसा
पुत्राऽतिश्चोषयसि तापस । देहशोषणरूपं यत्पो मुख्यं न शास्त्रतः ॥२२॥ अतो देहश्रमं त्यक्त्वा तपो मुख्यं समाचर ।

येन त्वं ब्राह्मणो भूतवांडते ब्रह्मणि गमिष्यसि ॥२३॥ सूदल उवाच । असितस्य वचः श्रुत्वा नैध्र्यवो भक्तिसंयुतः । उनः प्रपञ्च
योगीदं संशयेन समन्वितः ॥२४॥ नैध्र्यव उवाच । कृच्छ्रांडदादिभेण यथाचिदि वृत्तं मुने । तपो ब्रुवन्ति सर्वज्ञास्त्रम् मुख्यं

किमप्यहो ॥२५॥ अस्मित उवाच । तपश्च चिविधं प्रोक्तं तापदं नात्र संशयः । तच्छुण्डव विधानेन योगिवंशो भ्रविष्यसि ॥२६॥

कुच्छुचांद्रयणादीनि तपांसि प्रवदंति च । पंचाग्निसाधनादीनि वायुभक्षात्मकानि च ॥२७॥ इत्यादिभेदा वहवस्तपसो चिविधस्य च । तदेव वाह्यभावस्यं वुत्र जानीहि निश्चितम् ॥२८॥ इहामुत्रप्रदं तात तपः फलमयं स्मृतम् । फलं सुकृत्वा युनः सोऽपि दीनकृपो भवेत् किल ॥२९॥ अन्यकृष्णं महाभाग तपः परमदश्वरम् । वायुरोधात्मकं देहे प्राणायामेन जायते ॥३०॥ तत्र प्राणस्य संतापो जायते नात्र संशयः । देहस्यापि तथा पुन्र तपस्तेन तदुच्यते ॥३१॥ षट्क्वक्षप्रेदने दक्षमंतद्यान-परायणः । सहस्रारे गतं वायुं रोधयेत्तत्र लालसः ॥३२॥ तपःप्रभावेन तेन क्षुद्रसिद्धियुतो नरः । भ्रविति ज्ञानमाग्नश्चिकालज्ञानसंयुतः ॥३३॥ दूरश्वरणसामीप्यं कुरुते कामगां गतिम् । जले श्वलं श्वले तोयमाकाशे नगरादिकम् ॥३४॥

अहताङ्गश्च सर्वत्र भवते परमयुतिः । अपरायुः समायुक्तो ब्रह्माद्यांश्चालयत्यपि ॥३५॥ एककलपस्य सर्वेषां वृत्तांते कथयत्यपि । जानानि स तपो योगादंतद्यानपरायणः ॥३६॥ सोऽपि गत्वा विधेलोकं भुनन्ति विविधं सुखम् । सुण्यांते पुनरत्रैव दीनो भ्रविति निश्चितम् ॥३७॥ तृतीयं त्वं तपोरूपं शृणु मत्तो सुयोगादम् । द्विविधं च तपो येन साधितं गुरुमार्गतः ॥३८॥ तेनेकाग्रमयं चिन्तं भ्रवत्यत्र त संशयः । सर्वत्रात्मस्वरूपं स पश्यति ज्ञानचक्षुषा ॥३९॥ तत्रातुभ्रवमात्रेण शामदम-परायणः । भ्रवते तेन संतापो देहे मनसि जायते ॥४०॥ विषयाद्विद्यन् सोऽपि जडोन्मत्तपिशाचवत् । चरति सर्वभावज्ञ आत्मनिष्ठतया सुत ॥४१॥ ततो निरोधयोगेन निवृत्तिषु परायणः । चित्तं संरुद्ध्य सर्वत्र निवृत्तिं लभते रवयम् ॥४२॥ अहं ब्रह्मेति यत् प्रोक्तं कुतस्तत्र भयं भवेत् । न जगज्जगदात्मा वै मनो वाणीविहीनकः ॥४३॥ स्वत उत्थानभ्रावो नोत्थानं परत एव न । न स्वतः परतस्तत्र उत्थानं चर्जितं भवेत् ॥४४॥ एवं निरोधयोगेन शामी दमपरायणः । संतोषेण श्वयं योगी बर्तते नित्यदा सुत ॥४५॥ तत्र संतोषभावेन स्थितस्य देहचेतसोः । संतापो जायते नित्यं तदेव तप उच्यते ॥४६॥ ततो निरोधमूर्मि स तयकृत्वा शांतिपरायणः । त्यक्त्वा पंचविधं चित्तमेवं ब्रह्मैव जायते ॥४७॥ ततो विधिनिषेधाग्न्यादीनो योगधरः रवयम् । रसहीनश्चरत्यत्र प्रारब्धादुभवेन सः ॥४८॥ यथा जलानि सर्वत्र सुत गच्छन्ति सागरे । यद्वच्छया तथा सोऽपि मोक्ता भोगेन नित्यदा ॥४९॥ तत्रांतरे शारीरेऽस्य तापः संजायते सदा । शांतया भोगपरत्वेन तदेव

तप उच्यते ॥५०॥ एतद्योगात्मकं सुज्ञ तपस्ते कथितं मया । तृतीयं ब्रह्मदं पूर्णं तदर्थं यत्नमाच्चर ॥५१॥ तपोधना महाभागा
योगिनस्तपरायणः । ब्राह्मणास्तपसा युक्ता ब्रह्मभूता भवति ते ॥५२॥

॥ ओमिति श्रीमदात्मे पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहने महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते अस्तिनैध्युषसंवादे त्रिविधतपोवर्णं ताम प्रथमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ सुदूरल उवाच । असितस्य वचः श्रुत्वा नैध्यो विरिमनोऽभवत् । प्रणस्य तं महाभागं जगाद
विनयान्वितः ॥१॥ नैश्च उवाच । रुद्यामिन् वद महायोगं योगदं साधनं परम् । तदर्थं कस्य भक्तिमें कर्तव्या योगिसत्तम
॥२॥ असित उवाच । शृणु पुत्र प्रवक्ष्यामि लंबोदरकथानकम् । तेन सर्वं महायोगं लभेत् नात्र संशायः ॥३॥ एकदाऽहं तथा
पुत्र वत्सरस्ते पिता पुरा । तपसा शुद्धभावेन भवावः स्म च निर्मलै ॥४॥ ततो योगस्य प्राप्यर्थं यत्ववंतौ सुरस्तिथौ ।
अंतर्ज्ञानसमायुक्तौ जडोन्मत्तादिसुप्रियौ ॥५॥ एकाग्रं साधयित्वा वै निरोधे संस्थितौ तथा । सहजावस्थया युक्तौ सुरयुक्तौ
भवावहे ॥६॥ तत्रैव मोहहीनतं वृद्धा परमविस्मितौ । शांतिहीनौ ततो जातौ गतौ च ब्रह्मणोऽतिकम् ॥७॥ तत्र स्पर्धा-
समायुक्तौ विश्वामित्रवासिष्ठकौ । समायातौ प्रणस्यैनं प्रतिष्ठंतौ मदानिवतौ ॥८॥ क्रोधयुक्तौ विधातारं प्रपृच्छंतौ विशेषतः ।
क्रोडधिको वद धातस्त्वं तपसा योगसेवया ॥९॥ तच्छ्रुत्वा तौ जगादाऽथ ब्रह्मा सर्वपितामहः । येन क्रोधो जितो नृनं तं
जानाम्यधिकं सुनिम् ॥१०॥ युवां क्रोधयुक्तौ पूर्णो तत्र किं विद्यते तपः । सर्वत्र शांतिं योगं तं यो जयति सोऽधिकः
॥११॥ ततः प्रणस्य विश्वेशं वदतः स्म तपोधनौ । विनयेन समायुक्तौ तपस्यापरायणौ ॥१२॥ वसिष्ठविश्वामित्रावृच्छुः ।
कीरीहशोऽयं प्रजानाथ क्रोधः सर्वभयकरः । कुत्र तिष्ठति देवेया किंकरुपः विश्वभाववान् ॥१३॥ जयन्ति केन योगेन
तं दुष्टं योगिनः प्रभो । सर्वं वद विभो तस्य तं जेहयाचो न संशायः ॥१४॥ ब्रह्मोवाच । अत्राऽहं कथयिष्यामीति हासं
सर्वसिद्धिदम् । तेन क्रोधं च कामं चाभिमानं जयति प्रभुः ॥१५॥ शाकुनेरभवत् पुत्रः युक्तं भस्मातुरोऽतपत् । उपसंगम्य
संगृह्य विद्यां पंचाक्षरीं पुरा ॥१६॥ दीक्षां गृह्य महादेवमुपासनविधानतः । साधयामास भावेन अस्मोऽलिलविग्रहः
॥१७॥ सहस्रे प्रगतेऽवेव प्रमुच्येषु चंकरः । तं यथै वरदानार्थं सर्वदेवसमावृतः ॥१८॥ आगतं शंकरं हस्ता उत्थाय

प्रणिपत्य तम् । पूजियित्वा प्रतुष्टाव स्तोत्रैः शैवैर्महासुरः ॥११॥ जगाद शंकरो दैत्यं संतुष्टो भरतसुतमम् । चरं वरय दासयेऽहं भक्तया ते तपसाऽसुर ॥१०॥ भस्मासुर उवाच । यस्य शंभो महेशान मस्तकेऽहं धरामि सः । हस्तं सधो मृतो मृत्वा ततो भवतु भस्मसात् ॥११॥ अन्येभ्यः सर्वभूतेभ्यो न भयं मे कदाचन । भवेत् सर्वाभ्यां शक्तिस्तथा कुरु महेश्वर ॥१२॥ तच्छ्रुत्वा विरिमतः शंभुस्तं जगाद महादैत्य भविष्यति मदाश्रया ॥१३॥ हस्तस्ते यस्य शिरसि दक्षिणः संपतिष्यति । स वै भस्ममयः सधो भविष्यति न संशयः ॥१४॥ ततः शिवो यथौ स्थानं कैलासं गणसंवृतः । दैत्यस्तर्त्वैव तिष्ठत् स विचारमकरोत् स्वयम् ॥१५॥ अहो शिवस्य बामांगं संस्थिता जगदंबिका । रूपलावण्य-संयुक्ता रत्नभूताऽतिसुंदरी ॥१६॥ एताहार्यी मया कुत्र वृष्टा नैव सुर्सपिणी । नगः शंभुरयं तस्याऽयोऽयो नैव भवेद्वतो ॥१७॥ अतोऽहं यत्तमास्थाय वरदानप्रभावतः । शंभुं भस्ममयं कृत्वा ग्रहीष्यामि च पावरीम् ॥१८॥ एवं विचार्य दैत्येन्द्र आययौ शंकरांतिकम् । कैलासे गिरिवर्ये स वेगमास्थाय दाहणः ॥१९॥ दक्षिणं हस्तमूर्धं स कृत्वा शंकरसन्निधौ । संभंततः ॥२०॥ न मस्कारादिच्छृङ्ख हीनं हृष्टा दृशसन्निधौ । असुरं भावसंयुक्तं भयभीतः अययौ तं विलोक्यैव पपाल गिरिजापतिः ॥२१॥ धावयित्वा तमनु वै ग्रहीतुं प्रोद्यतोऽभवत् ॥२२॥ ततो-उत्तिवेगमास्थाय शिवो भीत्या पलायत । अधावत् पृष्ठमास्थाय तं भस्मासुर एव च ॥२३॥ पलंतं शंकरं तत्र ददर्श संभंततः ॥२४॥ ततः सोऽपि महादैत्यः क्रोधयुक्तो विशेषतः । धावयित्वा तमनु वै ग्रहीतुं प्रोद्यतोऽभवत् ॥२५॥ ततो-उत्तिवेगमास्थाय शिवो भीत्या पलायत । अधावत् पृष्ठमास्थाय तं भस्मासुर एव च ॥२६॥ पलंतं शंकरं तत्र ददर्श परमशोकात्मा महादेवस्य कारणात् ॥२७॥ शिवश्च भयसंयुक्तो गणेशं रवयमस्तवीत् । महासंकटनाशार्थं शारणगतवस्तलम् ॥२८॥ शिव उवाच । किं पश्यसे नाथ विनायकस्त्वं दैत्येन सर्वत्र च मां युत्रामितम् । दक्षं भुजं मस्तकं गणेशा कृत्वा स मां भस्ममयं करिष्यति ॥२९॥ नानाजनैः सेवितपापद्यम् किं विस्मृतो मां भयभंगकारित् । चिंतामणं चित्तनिवासक त्वं संरक्ष विवेशा दयाधनात् ॥३०॥ त्वदन्यदेवं शरणं गजास्य प्रभुं समर्थ न च यामि नाथ । न कोऽपि हेरंव महातुंभाव श्वमो हि मां रक्षितुमीश्वरः कः ॥३१॥ लंबोदरामो य सुचिंतनं ते स्वानंदवासिंश्च महोदरस्य । रक्षस्व मां वृत्युमुपागतं त्वं त्वत्पादादनिष्टं भयभंजनाशु ॥३२॥ किं सिद्धिशुद्धिप्रविहारकेण सर्वाः प्रजातोऽपि विनायक त्वम् । भक्ताऽुक्तपीति तवैव ताम वेदे कृथं संकथितं महात्मन् ॥३३॥ किं लक्ष्मलाभप्रभवार्थमेवं संसरक्तमावैरसि विरमंश्च । मां रक्ष नो चेत्तिगमस्य देव

व्यर्थं यशः संभविता परात्मन् ॥४२॥ यथा दिनेशः समकालयुक्तः प्रकाशदाता भवतीति नित्यम् । तथा हि ते भक्त-जनानपरान् क्षमोऽस्मि तान् रक्षितुमंतरं किम् ॥४३॥ किं योगरूपातिविलंबनेन रक्षस्व भीतं मरणे सुसंस्थम् । हेरंव विद्येश विनायकाशु रक्षस्व महेशपुत्र ॥४४॥ एवं स्तुवति शंभौ स विष्णोहृदि गजाननः । प्रविद्यु बुद्धिसंदाता वभूवे भक्तवत्सलः ॥४५॥ धृत्वा लभीवेषकं विष्णुर्यजौ तं वृद्धा मोहिनीं लियम् ॥४६॥ तां समागत्य प्रचल्ल दैत्येदो मोहसंयुतः । कुत्र गच्छसि सुश्रोणि किं ते कार्यमुपस्थितम् ॥४७॥ वद मां तत् करिष्यामि त्वदासोऽहं न संशयः । अहं सर्वेश्वरोऽत्रैव न समो मे प्रविद्यते ॥४८॥ भज मां भावसंयुक्ता भजन्ते ते च दासकम् । त्वदधीनो भविष्यामि सदा वरांगने मतम् ॥४९॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा स्मित्वा सा तं जगाद् ह । अहं मोहप्रदा नारी मोहिन्यत्र समागता ॥५०॥ मदाह्यया दैत्य यदि वर्तसे त्वं निरंतरम् । तदा ते गृहगा भूत्वा तिष्ठाम्यत्र न संशयः ॥५१॥ तथेति दैत्यराजस्तां जगाद् साऽब्रवीत् पुनः । वृत्यं कुरु मदग्रे त्वं यथा तृत्यामि वै अहम् ॥५२॥ तथेति प्रतिपाद्येव सा ननते कलानिवता । तथा दैत्याधिपत्नत्र ननते काममोहितः ॥५३॥ तथा दक्षिणहस्तश्च स्थापितः शिरसि स्वके । तथा सोऽपि चकराशु ग्रांते विद्येशामायया ॥५४॥ भरमसादभवैहत्यो भरमासुरश्च तत्क्षणात् । ततः सा विस्मिता भूत्वा तुष्टाव गणनायकम् ॥५५॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहले महापुराणे पंचमे खण्डे लेखोदरचरिते भस्मासुरवधो नाम द्वितीयोऽन्ध्यायः ॥

५५५

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । गणेशैः स्तोत्रमुख्यैः संतुष्टाव विष्ट्रश्वा: । गणेशं स्तिद्विदं पूर्णं भन्तेऽयो भक्तवत्सलम् ॥१॥ ततः स मोहिनीरूपमभूत् त्यक्तुं समुद्यतः । एतस्मिन्तरे तत्राऽमरैः संबोधितः शिवः ॥२॥ ज्ञात्वा भस्मासुर शंसुर्सुतं विस्मितमानसः । ननते भक्तिसंयुक्तो जय विम्बेश उच्चरन् ॥३॥ ततः सर्वैः समायुक्तो मुकुंदकुरुं ययौ । तत्र नारीस्वरूपस्थमदर्शत् केशाचं शिवः ॥४॥ महामोहप्रदं रूपं वृद्धा विष्णोः सुचिरिमतः । तदज्ञानो महादेवस्तां ययौ काम-विहलः ॥५॥ तं वृद्धा मोहितं विष्णुः पपाल ख्रीस्वरूपधृक् । तामनवधावदेवेशः शंकरो विहलो भृशम् ॥६॥ ततस्तत्प्यज-

तद्वं विरुद्धुः स पुरुषोऽभवत् । शिवः विवश्च तत्रैव स्वलितोऽभृत् उविहलः ॥७॥ ततः सर्वे युद्धेवा: स्वस्वस्थानं
मुदा युताः । स्वत्वा विरुद्धुः महा भागं शिवः स्वस्थानगोऽभवत् ॥८॥ शिवस्य वीर्यसंपातानद्विर्यप्रभवोऽसुरः । वभूव
दयामवणांश्च ताम्रचक्षुः प्रतापवान् ॥९॥ स शुक्रसुपसंगम्योदाच तं विनयनिवतः । प्रणयन्य तेजसा युक्तः शिवं पालय मां
मुने ॥१०॥ ततो ध्यानन स ज्ञात्वा तस्य सर्वं महामुनिः । पुनस्तं प्रजगादैव वचनं हर्षयन्नरम् ॥११॥ शुक्र उवाच । मोहिनीं
शंकरो हृष्टा कामवाणप्रपीडितः । पश्चाद्विरुद्धुः समालोक्य स्वचित्ते क्रोधमादधे ॥१२॥ मनो मे चंचलं पूर्णं तद् ग्रहीत्यामि
यत्वतः । मनो ग्रहणरूपश्च क्रोधस्तत्र प्रवत्तते ॥१३॥ तस्मिन् काले च वीर्यस्य स्वलनं सहस्राऽभवत् । तस्मान्जातासि तेन त्वं
क्रोधनामा भवित्यसि ॥१४॥ ततो दानवमुख्यैः स कारयामास विप्रप । मौज्यंतसर्वसंस्कारान् यथाविधि स शास्त्रवित् ॥१५॥
क्रोधो वेदादिकं सर्वमन्यस्य गुहसन्निधौ । शंखरस्य सुतां तुल्यामुपयेमे महासुरः ॥१६॥ प्रीतिनाम्नां महारूपां सर्वावयव-
शालिनीम् । रूपलावण्यसंयुक्तां विषयानां प्रवर्द्धनीम् ॥१७॥ ततः शुक्रं समागम्य जगादपणिपत्य तम् । कृतांजलिमहातेजा
दैत्येभ्यः । शुखदं वचः ॥१८॥ क्रोधासुर उवाच । ब्रह्मांडविजयं स्वामिन् करिष्यामि त्वदाज्ञया । मंत्रं देहि तदर्थं मे सर्वं
यशोविवर्धनम् ॥१९॥ ब्रहोवाच । तस्य तद्वचनं श्रुत्वा कालयः सर्वज्ञसत्तमः । दैत्यानां ग्रहितार्थाय ददौ तस्मै महामनुम् ॥२०॥
रूपस्य विधियुक्तं प्रणयन्य संगृह्य तं यथो । वनं व्याघ्रादिसंकीर्णं तपसे कृतनिश्चयः ॥२१॥ एकपादेन लिङ्गन् समजपन्
मंत्रमुक्तमम् । विचिते ध्यायन्यमाणमूर्धवृद्धिर्महासुरः ॥२२॥ निराहारेण देवेदां तोषयामास यत्नतः । शीतोषणादिभ्यं
तपकृत्वा काष्ठवत् संस्थितोऽभवत् ॥२३॥ दिव्यवर्षसहस्रेण तुष्टो भातुस्तमाययो । वरं दातुं महादैत्यमुवाच यननिःस्वनः
॥२४॥ रविलवाच । वरान् वृणु महाभाग क्रोधाऽहं ते ददामि ताव् । संतुष्टस्तपसोग्रेणपित्तान् हृदि महामते ॥२५॥ श्रुत्वा
रेवेचो दैत्यो हृष्टा तं पुरतः स्थितम् । प्रणनाम महाभक्त्याऽपूजयत्तेजसां निधिम् ॥२६॥ पुनः प्रणय तुष्टाव कृतांजलि-
मुदोऽसुरः । सौरसूक्तेन देवेदां पुनः संनत आदरात् ॥२७॥ तमुचाचार्यमा दैत्यं वरं वृणु महामते । यं यमिच्छासि तं तं ते
दासयामयत्र न संशायः ॥२८॥ क्रोधासुर उवाच । उत्पन्तिस्थितिसंहारयुक्ता ये देवनायकाः । तेभ्यो मे मरणं भानो न भवेद्दै-
कदाचन ॥२९॥ ब्रह्मांडुजयते शर्तं मां कुरुत्व विशेषतः । राज्यं वराचरस्यैव देहि मेऽदितिनंदन ॥३०॥ आरोग्यं मनसा-
यद्यन्वितिं सफलं भवेत् । न मे समो भवेत् कुत्र तथा कुरु दिवसप्ते ॥३१॥ श्रुत्वा तस्य वचो रथं सर्वेभ्यो भयदायकम् ।

चिदिमतस्तेजसां नाथसं जगाद सुर्यन्त्रितः ॥३२॥ भावुरवाच । क्रोध त्वया च यत् ग्रोक्तं तदेव सफलं भवेत् । तपसा यंचितो
दैत्य तस्माहृतं मया परम् ॥३३॥ एव सुकृत्यार्थमा लोकमणमहृत्यसंयुतः । क्रोधो हर्षसमन्विष्टः प्रययौ स्वरूहं ततः ॥३४॥
सुहृदो नदयामासासुरान् सर्वान् महायशा । कान्धं प्रणम्य स्वस्थाने संस्थितोऽभृत् मदान्वितः ॥३५॥ हर्षः शोकश्च पुत्रौ द्वौ
प्रीत्यासुतप्याद् दैत्यपः । नानामोगान् प्रसुंजानो गवितोऽभृत्यतः परम् ॥३६॥ शुक्रं सकलतीतिज्ञं समानाद्य प्रपूज्य तम् ।
तस्यानुभवत्यागृह्य नगरं निर्ममेऽसुरः ॥३७॥ आवेशानामकं रम्यं सर्वयोर्भासमन्वितम् । तत्राजग्मुश्च विप्रेषं दानवा
दैत्यराक्षसाः ॥३८॥ चातुर्वर्णसमायुक्ता निवासं चक्रिर् युरा । जना हर्षयुतासतत्र मुमुक्षुः समुहृदणा: ॥३९॥ ततः
कान्धः समागत्य क्रोधं चकार विप्रैः । अभिषितं स सर्वेषां दानवानां पदे प्रभुम् ॥४०॥ ततः क्रोधस्य तप्युर्या प्रधानाः ।
पञ्च दारुणाः । वभृतुः सर्वनीतिज्ञा महामाया सहावला: ॥४१॥ बलिज्ञुभस्तथा राहू रावणो मालयवान् परः । तैर्युक्तः
शुशुभेऽभृत्यंतं क्रोधः परमदारुणः ॥४२॥ अन्ये प्रहस्तमुख्याश्च राक्षसा दानवास्तथा । सिषेविरे भावयुक्ता महाक्रोधं
महावला: ॥४३॥

॥ ओमिति श्रीमद्भाग्वते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गल्ये महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते क्रोधासुरराज्यप्रसिद्धिनं नाम तृतीयोऽध्यायः ॥

२५-२६

॥ श्रीगणोदाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । ततः किंचिद्गते काले क्रोधो हर्षसमन्वितः । उचाच बलिमुख्याश्च दानवान् गर्वपूरितः ॥१॥
क्रोधासुर उवाच । शृणुधर्वं दानवा: सर्वे बलिमुख्या महाबलाः । ब्रह्मांडं प्रजयिष्यामि भवाद्द्वः संयुतो ल्यहम् ॥२॥ तस्य तद्वचनं
शुक्रत्वा दैत्या: संहविता दृपम् । जगुर्सं भन्ति संयुक्ता कुत्वा करपुर्दं वचः ॥३॥ बल्याद्या ऊचुः । समयगुरुकं त्वया नाथ
प्रजेत्यामः सुराधिपान् । त्वत्प्रसादेन दैत्येश आज्ञापय महासुरान् ॥४॥ पराक्रमतुलां ते न तिष्ठति ब्रह्मगोलके । निर्भयोऽस्मि
महाराज जय त्वं सर्वदेवपान् ॥५॥ तेषां बन्धनमाकरण्याऽसुरः क्रोधः प्रहृष्टतः । शुक्रं नत्वा समानाद्य वभौ तेनानुमोदितः
॥६॥ ततो दैत्यगणान् सर्वानाजुहाव नैः स्वकैः । ते सर्वे हर्षसंयुक्ता आययुसं नराधिपम् ॥७॥ ततः सैन्यसमायुक्तो
निर्जग्नाम महासुरः । चतुर्ंगवल्युत्सोऽपारः । सर्वत्र संचम्भै ॥८॥ रथस्थश्च स्वयं क्रोधो दैत्यपैः संवृतो वभौ । तत्रादै-

पृथिवीं जेतुं यथौ भूमंडले नुपान् ॥१॥ बर्लिमुखैर्महावीरि: रिष्टैर्यज्ञ च मानदौ। तैर्युद्दं कः पुमान् भूमै कर्तुं शात्तो
 भैवेत्तदा ॥१०॥ राजानः शारणं जगमुद्देत्येदभयपीडिताः। केचिच्चित् भूताश्च तैर्युद्दं कृत्याऽहरसंयुताः ॥११॥ केचिच्चिद्विद्यं
 परित्यज्य सुदारुणवनं ययुः। एवं वसुंधरां जित्वा सुमुदुः सप्तसागराम् ॥१२॥ राजस्ते करदांश्च कुर्वदेवत्या: शारणमागतान् ।
 भूतास्तेषां सुताः सर्वे करदान् स्थाप्य चक्रिर ॥१३॥ वनेषु ये गतास्तेषु दैत्याः संस्थापितां दैत्याः
 सर्वत्र नगेषु वै ॥१४॥ ततः पाताललोकेषु ययुद्देत्येदमुख्यकाः। क्रोधासुरसमायुक्ता जेतुं नागान् महाबलान् ॥१५॥
 हृतमुखेन वृत्तांतं ज्ञात्वा शेष उदारधीः। वरणवैसमायुक्तं क्रोधं ज्ञात्वा यथौ स्वयम् ॥१६॥ समागतं महानार्जैः शोषं
 ज्ञात्वा समावृतम्। क्रोधासुरः प्रसन्नात्मा मान्यं तं सादरोऽभवत् ॥१७॥ करभारं वार्षिकं स वृत्तः स्वीकृत्य नागपैः। इत्वा
 रत्नादिकं रोषो यथौ स्वस्थानमेव च ॥१८॥ ततः स दैत्यपैः सर्वेषयौ शुक्रेण पालिताः। देवस्थानेषु सर्वेषु देवोद्याना-
 देवेद्वैस्तत इदः समाययौ। तेन संज्ञापितः सर्वैः प्रपपाल गुहांतरम् ॥१९॥ तज्ज्ञात्वा दैत्यपैः सर्वैर्हर्षिताः क्रोधकोऽसुरः ।
 आययावमरावत्यामिद्वासनस्थितोऽभवत् ॥२०॥ देवस्थानानि सर्वाणि विभृत्य प्रददौ स्वयम्। असुरेभ्यो महादैत्यस्तेषु
 दैत्याः रिष्टा वयुः ॥२१॥ नाना भ्रोगान् प्रमुंजाना देवसौल्यकरान् मुनी। अन्योन्यस्तेहसंयुक्ता वयुः साहस्रप्रिया: ॥२२॥
 गंगयर्चारणाचाश्रापसरसस्तान् स्त्रिष्ठविरे। दुर्बलयुक्ता विशेषण देवैर्हना महामुनी ॥२३॥ ततः कदाचिद्दैत्येष्वदो दैत्यपैः
 संयुतो यथौ। सत्यलोकं सुविरुद्यातं ज्ञात्वा ब्रह्मा पपाल ह ॥२४॥ तत्रैव संस्थितो दैत्यः क्रोधः परमदारुणः । बुमुजे
 सत्यलोकोत्थान् भ्रोगान् दैत्यैर्महाबलैः ॥२५॥ ततो विकुलमेव स जगामासुरसंयुतः। ज्ञात्वा तत्र स्थितो विष्णुः पपाल
 क्रोधभीतितः ॥२६॥ तत्र स्थित्वा विकुलस्य भ्रोगान् विष्णुकृतान् स्वयम्। बुमुजे ज्ञातिभिः सार्थं क्रोधः परमदारुणः ॥२७॥
 ततः कैलासकं दैत्यः शंकरं उत्तमाययौ। महादेवः पपालैव क्रोधसंतापतापितः ॥२८॥ तत्रस्थः क्रोधको दैत्यो ननंद हृदि
 चाहुतम्। दैत्यैः समावृतः क्रुरस्तान् जगाद् बलान्वितः ॥२९॥ कोधासुर उवाच। बले रावणमुख्याश्च शृणुद्धं भै वचो हितम् ।
 अथुना न जितं स्थानं वदताऽहं जयामि तत् ॥३०॥ देवेन्द्रा उत्तुः। सर्वं जितं तत्वा राजन् भानुरेकः सुराश्रिपः। न जितः
 स तदर्थं त्वं प्रयत्नस्वाऽसुराधिपः ॥३१॥ जगाद् क्रोधको दैत्यस्तस्तान् हर्षसंयुतः। इष्टदेवं मदीयं तं भानुं त्यजत दैत्यपा: ॥३२॥

तस्य तद्वचनं श्रुत्वा क्षोभयुक्ता महायुक्ता: । जगुर्सं मायया युक्ता: क्रोधं ऐदपरायणा: ॥३६॥ असमाकमिष्टेदेवोऽयं सूर्यः स्वामिन् संशयः । भजिष्यामो विशेषणं तं सदा भान्तिलालसम् ॥३७॥ देवानां पश्यमुत्सुद्येत्यसमाकं हितं यदि । तदा चंद्रोऽयमा नाथ नान्यथा जयं तं बलात् ॥३८॥ परपक्षाश्रितं देवमस्मत्संहनने रतम् । जपिष्यामो वयमतो हितं राजन् समाचर ॥३९॥ दैत्येशानां वचः श्रुत्वा क्रोधः संहरितोऽभवत् । दृतं संप्रेषयामास रावणं गर्वसंयुतम् ॥३१॥ रावणात् सर्ववृत्तांते ज्ञात्वा भारुः प्रतापवान् । तमुच्चाच तदा कुद्धो भयभीतश्च मानदौ ॥४०॥ रविश्वराच । देवानां पक्षमुत्सुद्य क्रोधासुरपरायणः । न भविष्यामि भो दृतं देवोऽहं नाच संशयः ॥४१॥ उन्मत्तं वरसंयुक्तं क्रोधं वद महामते । त्यक्त्वा राज्यं वने भारुगतो राज्यं कुरुत्व च ॥४२॥ एवमुक्त्वा रावणं स सूर्यः सर्वसमन्वितः । पपाल लोकमुत्सुद्य रावणसं समाययौ ॥४३॥ ततोऽनिहरितो दैत्यः क्रोधो दुष्टः समावृतः । आययौ सौरलोकं तं मुमुद्दे प्राप्य हुर्जनः ॥४४॥ आत्मानं कृतकृत्यं स मानयामास दुर्मतिः । ब्रह्मांडविजयी भृत्वा भोगांश्च बुभुजे परात् ॥४५॥ ततः संश्याप्य दैत्येशान् तेषु स्वर्गेषु दैत्यपः । पृथिव्यां नगरं मुख्यमाययौ प्रितिसंज्ञकम् ॥४६॥ क्रोधासुरोऽसौ तत्रश्चः प्रशाशास प्रतापवान् । चैलोक्यं भोगसंयुक्तः सुहदानंददायकः ॥४७॥ छ्रीमांसमदिरासक्तो वभूव विषयप्रियः । न ब्रुवोध गतं कालं यथाकालेन वंचितः ॥४८॥ ॥ आगमिति श्रीमदान्तर्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्देले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते क्रोधासुरब्रांडविजयो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । ततोऽतिमदसंयुक्तोऽसुरः क्रोधः प्रतापवान् । दैत्यानान्नापाप्यत् कृतान् कर्मणः खंडनाय तान् ॥१॥ तस्याह्वया यद्यैदृत्या यत्र महीतले । ब्राह्मणस्ताडयामायुधाणश्चप्रवत्तकान् ॥२॥ अन्यान् वण्ठस्तथा गृह्य कर्महीनांश्च चक्रे । देवतीर्थीदिकं हैत्या च भंज्येत्यवृक्षकान् ॥३॥ सर्वत्र त्रापिता लोकाः कर्महीना ब्रह्मविरेण न र्वाहा न स्वधा कुत्र न वषट्कार एव च ॥४॥ ततो विमात्रवाचाऽथ कोधासुरः प्रतापवान् । मदीयनामसंयुक्तं कर्म लुर्वतु विप्रपा ॥५॥ जगदीशो महाभागा अहं द्विजा न संशयः । भजतां पादयोर्मै नो दुर्लभं किं भविष्यति ॥६॥ ततो द्विजास्तपोनिष्ठा गता वनेषु मानदौ । त्यक्त्वा विषयं सौख्यं सिंहवयाप्रयतेषु ते ॥७॥ केचिद्दुष्कारायां संस्थिता

दुःखसंयुताः । वणांश्रमविहीनाश्च जनाः सर्वे वभूविरे ॥८॥ सर्वत्र क्रोधकस्थैव प्रतिमा स्थापिताऽभवत् । गृहे गृहे तथा तस्याऽसुरैः पूजा प्रचर्तिता ॥९॥ एवं हा हा कृतं सर्वं त्रैलोक्यं तेन वैरिणा । देवा: सर्वे भयोद्दिग्ना वभूवुः कर्मसंडत्तात् ॥१०॥ कर्मसंडत्ताभावेनोपोषणैः संयुताः सुराः । ततस्तस्य विनाशार्थं यत्वत्वंतो वभूविरे ॥११॥ न प्रापुस्तस्य शांत्यर्थं सुपायं ते सुरेभ्यराः । ततोऽतिवेदसंयुत्ता वभूवुखासकंपिता: ॥१२॥ एतस्मिन्बन्ते तत्र वासिष्ठां योगिनां वरः । जगदतान् सुरेशानान्निःश्वस्य हितकारकः ॥१३॥ वसिष्ठ उवाच । उत्पत्तिस्थितिसंहरिवयं युक्ता न संशायः । अस्मयो मरणं तस्य न भविष्यति निश्चितम् ॥१४॥ स्वान्दवासकरणं गणेणां ब्रह्मनायकम् । त्रिभिर्भीनं जगुवेदास्तं सेवद्वं सुरेभ्यराः ॥१५॥ हत्या क्रोधासुरं सोऽपि स्वपदानि प्रदास्यति । असभ्यं नात्र संदेहं कुर्वतु प्रयता: सुरा: ॥१६॥ वसिष्ठवचनं श्रुत्वा हर्षयुक्ताः सुरेभ्यः । साधु सुनि सर्वे जगुहर्षाननिर्विं परम् ॥१७॥ ततस्ते मंत्रराजं वै जेपुर्लोदारस्य च । अन्तिम्युक्तास्तपोनिष्ठा ध्यानसंस्था वभूविरे ॥१८॥ नानानुष्ठानयोगैश्चातोषयस्ते गजाननम् । उपोषणपरा: सर्वे विधिशुक्ता महामुनी ॥१९॥ एवं वर्षसहस्रे च प्रगते तोषसंयुताः । लंबोदरः प्रसवात्मा तात् यज्ञे वरदायकः ॥२०॥ समागतं गणेशानं हृद्वा देवर्षयः पुरः । उत्थाय हर्षसंयुत्ता: प्रणेमुद्दुवहुविः ॥२१॥ पुष्पज्ञर्भन्तिसंयुत्ता: प्रसुं नानोपचारकैः । पुनः प्रणय संतुष्टारुद्गुः करसंपुटैः ॥२२॥ देवर्षय ऊनुः । नमस्ते गणनाथाय लंबोदरधराय च । गजवक्त्राय सर्वेषां नमः पूर्वयाय ते भक्तविश्वविनाशिने । अनाथाय च सर्वेषां नायकाय नमो नमः ॥२३॥ उत्पत्तिस्थितिसंहरहीनाय सर्वेषां नमः ॥२४॥ नमो विश्वरायैव नमः ॥२५॥ स्वानंदपतये त्रुभ्यं सर्वस्वानंददायिनः । अनाथाय च सर्वेषां नायकाय नमो नमः ॥२६॥ मायिनां मोहकायैव मायाविने परामने । सर्वसिद्धिप्रदायैव नानाविद्याकलात्मने परेशाय महोदर नमोऽस्तु ते ॥२७॥ मायिनां मोहकायैव मायाविने सर्वदायिने । आदिमध्यानंतर्लपायादि- ॥२८॥ अपाराननरूपायापारहस्तपदाय च । गुणेशाय गुणानां ते चालकाय नमो नमः ॥२९॥ ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठानां पतये सर्वदायिने । आदिमध्याय मध्यानंतर्लपिणे । अनाकाराय ते चाकारयुक्ताय नमो नमः ॥३०॥ नानाविद्यं प्रभो । संभूतमुदराते वै तेन लंबोदरो भवान् चांति ते संस्थिताय नमो नमः ॥३१॥ नानाविद्यं जगत् सर्वं ब्रह्म नानाविद्यं प्रभो । संभूतमुदराते वै तेन लंबोदरो भवान् ॥३२॥ तवोदरभवा: सर्वं त्वं न कस्योदरोऽस्मि त्वं लंबोदर नमोऽस्तु ते ॥३३॥ सर्वेषामुदराणां त्वं पारं जानामि स विनाप । उदरस्य न कस्तेऽपि पारं जानाति ते नमः ॥३४॥ एताहशोऽयमानंदानामानंदप्रदायकः । प्रत्यक्षं

दृष्टिगो जातोऽस्माकं धन्या वर्यं ततः ॥३४॥ मनोवाणीविहीनो न मनोवाणीमयो न च । लंबोदरः समायात आश्चर्यं भाति ते नमः ॥३५॥ किं स्तुत्वीमः गणेशानं यत्र वेदादयः प्रभो । शांतिं प्राप्ता वर्यं तत्र नः प्रसीद नमो नमः ॥३६॥ एवमुक्त्वा सुराः सर्वे नन्वत्सुन्यस्तथा । तातुवाच गणेशानो मेघगंभीरनिःस्वनः ॥३७॥ लंबोदर उवाच । वरं ब्रह्मत महायुक्ता देवेद्रा सुनयोऽमलाः । तपसा मनसाऽभीं भवत्प्य तुष्टो ददामयहम् ॥३८॥ भवत्कृतं मदीयं यत् स्तोत्रं सर्वप्रदं भवेत् । पठते शृणुवते चेहामुत्र सौख्यप्रदं परम् ॥३९॥ यद्यदिच्छति तत्तद्वै दास्यामि स्तोत्रपाठतः । नानास्मिद्विप्रदं चारुतु मम भूमित्विवर्धनम् ॥४०॥ ब्रह्मोदरवच्चः श्रुत्वा हृष्टा देवर्षयोऽभवन् । जगुरस्तं प्रणिपत्यैव सर्वेण्यं भ्रक्तपालकम् ॥४१॥ देवर्षय उत्तुः । यदि प्रसवभावेन वरदोऽसि गजानन । तदा क्रोधातुरं नाथ मारयस्वाधुना प्रभो ॥४२॥ स्थानभ्रष्टा वर्यं तेन कृता: कर्मविहीनकाः । क्रष्णश्च जगत् सर्वं स्वधारवाहाविविजितम् ॥४३॥ अतो लंबोदर समुद्भवान् । एकं हत्वा तथा सर्वान् रक्ष स्वभक्तकान् प्रभो ॥४४॥ भक्तिं देवि त्वदीयां नः सर्वक्रोधविनाशिनीम् । तथा शांतिसमायुक्ता भजिष्यामो विशेषतः ॥४५॥ तत्र भक्तिर्दा प्राप्ता लंबोदर तदा शुभम् । भुनक्ति सर्वदा स्वामिन् ब्रह्मसूतः स वै समृतः ॥४६॥ सर्वं सुनीनां देवानां वचः श्रुत्वा महाप्रसुः । लंबोदरश्च तान् प्राह तथेति भक्तिर्यन्त्रितः ॥४७॥ ततः सोऽत्तिहितो देवो देवासतत्वैव संस्थिताः । सुनयश्च भग्नोद्दिद्या: कालकांक्षां प्रचक्रिरे ॥४८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्वे पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौड्ले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते देवर्षिवरप्रदानं नाम पंचमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । विश्वामित्रवासिष्ठौ च शृणुतं परमाङ्गुतम् । चरितं गणनाथस्य महाशांतिप्रदायकम् ॥१॥ कदाचित् क्रोधको हैत्यः सभासनगतोऽभवत् । तत्राकाशाभवां वाणीं शृश्नाव भयदायिनीम् ॥२॥ लंबोदरश्च सुनिभिर्वैः सर्वं वधाय ते । प्रार्थितः स हु हत्वा त्वां जगत् सुखिं करिष्यति ॥३॥ तच्छ्रुत्वा मूर्च्छतं क्रोधं सहसा भयविहलम् । तं दैत्येद्राश्च विप्रर्णी सावधानं प्रचक्रिरे ॥४॥ शोकयुक्ता विशेषणं प्रशेषणं क्रियते । बलयाद्या भयभीताश्च किं जातं वद मानद ॥५॥ दैत्येशानां वचः श्रुत्वा भययुक्तो महापुरः । जगाद तान् स वृत्तांतमाकाशो वाक्समुद्भवम् ॥६॥ तच्छ्रुत्वा

कुपिता दैत्यास्तमूर्च्छंदसंयुता: । देवान् मुनिगणाद्वाय हनिरुद्यामोऽय निश्चितम् ॥७॥ अस्माकं शात्रवो देवास्तैः कृतं दारुणं महत् । आज्ञापय महा भाग सर्वान् देवजियांस्या ॥८॥ ततोऽतिहर्षितः क्रोधः रवयं युद्धाय सज्जितः । दैत्यैः संघृतः सद्यो यप्यौ शैलेद्मुख्यकम् ॥९॥ समग्रं महाक्रोधं दैत्यैः संवृतं ततः । देवाः सर्वे भयोद्गित्राः सरमर्गणायकम् ॥१०॥ तेषां समरणमात्रिण लंबोदरः प्रतापवान् । सूषकास्तु एवासावागतोऽभूत् महाप्रभुः ॥११॥ पाशादिशस्त्रसंयुतं सिद्धिद्विद्व-समन्वितम् । नाभिश्चेषं त्रिनेत्रं तं ददृशुश्च सुरर्षयः ॥१२॥ ततस्तं ते प्रणेमुच्चं भयं त्यक्त्वा सुहर्षिताः । सुत्वा वृत्तांतमुत्यं तं कथयामासुराहृताः ॥१३॥ श्रुत्वा वृत्तांतमुत्यं स तान् जगाद् सुराधिपान् । लंबोदरः प्रसन्नात्मा मुनीन् क्रोधयुतः प्रभुः ॥१४॥ लंबोदर उवाच । मा भयं कुरुत प्राज्ञा हनिरुद्यामि महामुरम् । स्वधर्मस्थान् जनान् सर्वान् करिष्यामि न संशायः ॥१५॥ ततः क्रोधासुरस्त्र समीपे समुपागतः । हृष्टा लंबोदरं देवं भयभीतो बभूव ह ॥१६॥ उवाच दैत्यपास्तत्र सत्या वाक् सा न संशायः । अयं लंबोदरो दूनं देवैः संप्रार्थ्यतेऽसुरा: ॥१७॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा दैत्याः क्रोधारुणेक्षणाः । ऊनुस्तं दैत्यनाथं ते गर्वयुक्ता बलान्विताः ॥१८॥ देवेशा ऊनुः । लंबोदरसुतान् देवान् हनिरुद्यामो न संशायः । मा कुरुत्व वृथा चित्तां रक्ष पृष्ठं महामते दैत्यधारी गणाध्यक्षं आगतो नात्र संशायः । उत्पत्तिनाशावान् देहः किं करिष्यति तेऽशुभम् ॥१९॥ काव्यं दैत्यगणास्त्र सस्मरुभेदिसंयुताः । तेषां स्मरणमात्रेण स चापि ह्यागतोऽभवत् ॥२१॥ तं प्रणभय गुरुं दैत्या वृत्तांतं सर्वमंजसा । कथयन्ति सम तं श्रुत्वा शुक्रस्तान् प्रत्युवाच ह ॥२२॥ शुक्र उवाच । सिद्धिपतिं परित्यज्य सिद्धिद्विमिक्षति दुर्मतिः । तथा त्यक्त्वा बुद्धिपतिं स्फूर्तिमिक्षति मूर्खवत् ॥२३॥ विद्वराजं सदैकं यं तं त्यक्त्वा विवर्हीनकाः । कथं भवंति वदत दैत्येद्वा मां विनिश्चयात् ॥२४॥ अतो युद्धं परित्यज्य शारणं तस्य शोभनम् । भविष्यति न संदेहो नोचेत् क्रोधो मरिष्यति ॥२५॥ शुक्रस्य वचनं श्रुत्वा बलिस्तत्र जगाद् तम् । कर्मणा सिद्धिदाताऽयं स्फूर्तिदाता भवत्यहो ॥२६॥ कर्मणा विद्वहीनत्वं सचिन्त्वं प्रकरोति च । अतो वयं महायोगित् कर्मणा तं जयामहे ॥२७॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सर्वे दैत्येद्वकादयः । साधु साध्वबुवंस्तत्र संग्रामायोद्यता वसुः ॥२८॥ ततो भावि बलं वीक्ष्य काव्यस्त्र मुनीश्वरौ । तृष्णांभावं समाधृत्य संस्थितोऽभूत् स गोणवित् ॥२९॥ देवाः सर्वे महाचैस्ते युक्ताः क्रोधसमन्विताः । आयृ रणभूमिं च दैत्येशाश्च तथा ययुः ॥३०॥ ततः परस्परं युद्धं बभूवे दारुणं महत् । दैत्यानां चैव देवानां चैव देवानां परस्परविनाशानम् ॥३१॥ देवा दैत्या युयुधिर

कृत्वा मरणनिश्चयम् । शास्त्रार्थैर्वलग्नेण पेरिता रणदुर्भादः ॥३२॥ वीराणामभवत्तादैर्विद्वाणां च वाजिनाम् । बृहितानां च शंखानां दिशो नादयुतास्तातः ॥३३॥ सैन्यपादभ्यो रेणुरुद्धादयामास भास्करम् । नाभूत् स्वपरबोधोऽपि जप्तस्ते च परस्परम् ॥३४॥ ततो रक्तप्रवाहश्च संभूतः । रजःकणास्तेन सर्वे मज्जिता अभवत् मूर्धे ॥३५॥ ततः परस्परं हृष्टा जग्निरे क्रोधसंयुता । देवाश्च दानवास्तद्वृत् परस्परजये रताः ॥३६॥ दिनत्रयमभूद्युद्धं धोरं सर्वभयादहम् । ततो दैत्यगणाः सर्वे पपलुक्षाससंयुताः ॥३७॥ देवा हर्षयुतास्तत्र जय लंबोदर प्रभो । उच्चस्तत्र हंतुमायाता दैत्येशाः कोधसंयुताः ॥३८॥ वलिश्च रावणो जंभो मालयचान् कुंभकणकः । राहुश्चान्ये महावीराः संख्यातुं न प्रशाक्यते ॥३९॥ तैः रास्त्रानि च यैदेवाः संहताः पपलुस्तदा । हित्वा संग्रामग्रन्मि ते छिन्नभिन्नाः संमंततः ॥४०॥ तत इंद्रश्च संकुद्धः यंकरो विचिन्णरेव च । सूर्यश्चद्वयं देवेदा आयुः कोधसंयुताः ॥४१॥ तैरस्त्राणां महावृष्टिः कृता परमदारुणा । तथा दैत्यगणाः सर्वे पपलुश्च दिशो दश ॥४२॥ ततोऽतिक्रोधसंयुक्ता रावणायाः समाययुः । द्वंद्वयुद्धमभूद्भोरं सर्वे भयदायकम् ॥४३॥ जंभो यथो महेद्रेण राहुः सर्वेण संयुगे । बलिश्च विष्णुना कुद्धो रावणः यंकरेण च ॥४४॥ कुंभकणश्च चंद्रेण नाना दैत्येद्वकादयः । देवैदैवायु-सुख्येश्च युयुधुज्यकांक्षिणः ॥४५॥

॥ ओमिति श्रीमदंत्यु पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्ग्ले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते देवासुयुद्धवर्णं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । एकरात्रं महाघोरं युद्धं ब्रह्मव दारुणम् । ततो रक्तप्रवाहैश्च नद्यो जाता जलैघवत् ॥१॥ न जयः प्राप्यते देवैनासुरैर्यमस्त्रियैः । मध्यवा वज्रपातैस्तांश्चणीयामास दानवान् ॥२॥ ततो जंभोऽतिसंकुद्धो गदामादाय दारुणम् । युयुधे देवराजेन महाबलपराक्रमः ॥३॥ गदया देवराजं स मूर्च्छितं प्रचकार ह । ततो हाहाकृतं सर्वेऽवसैन्यं पपाल तत् ॥४॥ इदः संज्ञासमायुक्तः पुनः संयुयुधे भृशम् । वज्रेण पातयामास जंभं तं धरणीतले ॥५॥ चिश्वलेन हतस्तत्र रावणः पतितो भुवि । यंकरेण ततः सर्वे पपलुदानवा मूर्धे ॥६॥ गदया विष्णुना तत्र बलिः संभूच्छितः कृतः । कुंभकणश्च चंद्रेण पीडितो मूर्च्छितोऽभवत् ॥७॥ राहुः सूर्येण संग्रामे तेजसा पीडितो भृशम् । पपात मूर्च्छया भूमौ हा हा कृत्वा

महामुनी ॥८॥ द्वंद्वयुद्धं परे ये ये हाकुर्वन्मर्चिलात् । ते ते सर्वे च देवेद्वैर्जिता: सर्वे पलायिता: ॥९॥ भृत्यसलभावेन
 शंकरो विष्णुरंजसा । रावणं च बालं तत्र चक्रतुर्न मृतो मृथे ॥१०॥ ततोऽतिकोपसंयुक्ता देवेद्वा: शश्वृष्टिभिः । असुरान्
 मारयामासुः शर्वत्र भयसंयुतान् ॥११॥ प्रलयं मेनिरे तत्र दैत्याखाससमाकुला: । देवांस्ते शरणं जग्मुः केचित्
 प्राणपरीपस्या ॥१२॥ जय लंबोदर स्वाभिन् जय विप्रशा देवप । हरंव वक्रतुड त्वं जयेत्यूचुः प्रहिषता: ॥१३॥ दैत्याना
 कदनं हृद्वा क्रोधः परमविस्मितः । निःश्वस्य चिन्तया युक्तो वभूवे किं भावित्ययति ॥१४॥ पितुः शोकं विदित्वा तौ हर्षः
 शोकश्च संयुगे । यथतुः शास्त्रवर्णण चर्षत्तौ घनौ यथा ॥१५॥ तयोरमोघरूपैश्च शास्त्रैदृवा हता मृथे । छिन्नागः पपलुस्तत्र
 दैत्यसंत्रासतापिता: ॥१६॥ इन्द्रं च सहस्राऽग्न्य शोकः परमदारुणः । चकार मूर्छितं सद्यो गदया मूर्धिं याततः ॥१७॥
 संगृह्य स्वबले सोऽपि स्थापयामास देवपम् । ततः शुक्रेण दैत्येद्वा विद्यया नीरुजा: कृता: ॥१८॥ बलिमुख्या यसुः संग्राम
 पुनश्च महामुनी । चक्रेण सहसा हर्षश्चादं चक्रे स मूर्छितम् ॥१९॥ ततः कोपसमायुक्तः शंकरो युयुधे भृशाम् । त्रिशूलेन
 महादैत्यान् जयान सकलान् प्रभुः ॥२०॥ रांकहस्य बलं वीक्ष्य हर्षस्तत्र समाययोः । युयुधे तेन दैत्येऽप्यस्तेजस्विनां वरः
 ॥२१॥ नानाविधं महायोरं युद्धं वभूव दारुणम् । हर्षस्य शंकरस्यैव परसपरजयैविणोः ॥२२॥ ततचित्यूलघातेन शोकरस्त
 जयान ह । पतितं मूर्छितं हर्ष हृद्वा दैत्या भयातुरा: ॥२३॥ पतितान् दैत्यपान् हृद्वा कान्धपस्तत्र समागतः । हर्षं मूर्छितविहीनं
 चकार स्वेन तेजसा ॥२४॥ ततो हर्षसमायुक्ता दैत्येद्वा युयुधभृशाम् । विष्णुस्तेषां बलं वीक्ष्य चक्रं सुमोच दारुणम् ॥२५॥
 चक्रेण क्षुरधोरण हता दैत्या अनेकशः । प्रपलुभ्यसंयुक्तारिष्वज्ञभिन्नांगका मृथे ॥२६॥ ततः शोकः समायातः श्याल
 सुमोच तैजसम् । आगत्य सहसा विषणोः पपात हृदि विप्रपौ ॥२७॥ ततः संमूर्छितस्तत्र पपात च जनार्दनः । दैत्या
 हर्षस्युता: सर्वे नादं च कुर्महरणे ॥२८॥ ततो हर्षो महाक्रोधाद्वया मूर्त्युकल्पया । चकार शंकरं तत्र पतितं मूर्छित्या भृशाम्
 ॥२९॥ ततो हा हा रवं कृत्वा देवाः सर्वे पराजिताः । प्रपेणुः सर्वदेवेद्वा दैत्याभिः त्रापिता बलात् ॥३०॥ तद् हृद्वा परमाश्रयं
 लंबोदरः प्रतापवान् । अंकुरं क्रोधसंयुक्तो सुमोच दैत्यमंडले ॥३१॥ तेजोरुपं महास्तं तद् हृद्वा दैत्या विसिसिमरे ।
 यावत्तावच्च दैत्येद्वै हतौ हर्षश्च शोककः ॥३२॥ मायया गणनाथश्च शृङ्गं गृह्ण गृह्णाते । चिक्षेप च ततः सर्वे प्रपेत्व
 गाहुमुख्यका: ॥३३॥ ततोऽतिकोपसंयुक्तः कोधः स्वयमुपगतः । पुत्रशोकं हठात् गृह्ण गृह्णाते । चिक्षेप च ततः सर्वे प्रपेत्व

तद्वाणैरपि तत्रस्था देवा: सर्वे महामुनी । छिंगांगा अपलन् सद्यो हाहाकाररवा दिशः ॥३६॥ लंबोदरः समाख्यास्य देवेशस्तान् प्रतापवान् । आययौ रणाद्युमि स पादाहस्तोऽसिधारकः ॥३७॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौहूले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते क्रोधासुरसमागमे नाम सप्तमोऽन्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोद्याच । लंबोदरं महादैत्यः समालोक्य रणं गतः । जगाद क्रोधसंयुक्तः क्रोधः सर्वविचारवित् ॥१॥ क्रोधासुर उवाच । लंबोदर महामूर्खं किमर्थं रणमागतः । देवानां हितमिक्कुत् सन् मरिष्यसि च मेऽग्रतः ॥२॥ येन ब्रह्मांडगं पूर्णं जितं देवादयः कृताः । पशुतुल्या बने संस्था जेतुमिक्कुसि ते मुधा ॥३॥ मम क्रोधो दहेत् सर्वं चैलोक्यं सच्चराचरम् । तत् पुरः कथमायातः संग्रामाय सुयंत्रितः ॥४॥ त्वया मरीयकं सैन्यं हतं पुत्रौ हतौ तथा । अयुना शोक-संयुक्तो हनिष्यामि मदान्वितम् ॥५॥ शारणं याहि मां नो चेन् मरिष्यसि गजानन् । उदरं स्फोटिष्यित्यामि बाणनैकेन ते महत् ॥६॥ इत्यादि विविधीर्वाचयैलंबोदरं महासुरः । भ्रतसंयामास तं देवो जगाद मदसंयुतम् ॥७॥ लंबोदर उवाच । किं मां वदसि दैत्येन्द्र हनिष्यामि महाखलम् । त्वां धमस्य निहतारं स्वधमस्थापको ह्यहम् ॥८॥ सूर्यदत्ताद् वराद् दुष्ट दुष्टकर्मरतो भवान् । अतिपापैश्च तत् सर्वं निष्फलं ते बभूव ह ॥९॥ उत्पत्तिनाशयुक्तेभ्यो मरणं नैव ते भवेत् । नाऽहं जातो न दैत्येन्द्र मरिष्यामि कदाचन ॥१०॥ ब्रह्मभूतं च मां विद्धि सदा स्वान्ददवासिनम् । कथं जेयसि तं दुष्ट मनोवाणीविविजितम् ॥११॥ लंबोदरस्य वचनं श्रुत्वा तत्तस्य धीमतः । मनोवाणीविहीनश्चेत् कथं पश्यामि मां चद ॥१२॥ क्रोधासुर उवाच । न जातोऽसि यदा ब्रह्मन् कथं दहधरोऽसि वै । सिद्ध्यर्थं सर्वलोकाश्च ग्रांतिं ग्रांतिं संयुताः ॥१३॥ दक्षिणांडगे स्वयं ब्रुद्धिः संस्थिता ग्रांति । ग्राणिणी । ब्रुद्या ब्रुद्या पुनस्तत्र आंतो भवति मानवः ॥१४॥ चित्तरूपा स्वयं ब्रुद्धिः पंचधा परिकीर्तिता । पंचआंतिमयी सिद्धिस्तयोः पवित्रहं किल ॥१५॥ नाना विश्वं महादैत्य नाना ब्रह्म तथा सदा । मदीयोदरर्णं विद्धि तेन लंबोदरः स्फृतः ॥१६॥ ममोदरात् समुत्पन्नं मया संपालितं तथा । अंते उदरणं कृत्वा क्रीडयामि निरंतरम् ॥१७॥ अतो मां शरणं गच्छ

जीवितुं यदि वाऽच्छसि । शुक्रो मां वेन्ति तेन त्वं बोधितोऽपि न बुद्ध्येष्वे ॥१९॥ नाऽहं दैत्यवायाकांक्षी तथा देववधिप्रियः । स्वस्वधर्मयुतान् सर्वान् पालयामि न संशयः ॥२०॥ पाताले दैत्यपाः सर्वे नरा भूमौ सुरा दिवि । संस्थिताशेदहं दैत्य सर्वानंदस्थो भवामि च ॥२१॥ देवाः क्रोधसमाविष्टा जघ्नेत्यात् विशेषतः । पातालस्थांस्ततोऽहं वै दैत्येभ्यः सिद्धिदोऽभवम् ॥२२॥ पुनस्तपोयुता दैत्या जित्वा देवान् महाबलान् । कर्मखंडनभावेन हंतुमिरुद्धां प्रचक्रिर ॥२३॥ तदाऽहं देवसंवेष्यः सिद्धिदाताऽभवं पुरा । तेन निळद्रक्षका देवा जद्धुः सर्वामुरान् पुनः ॥२४॥ त्वया सर्वं जितं दैत्य देवमूलनिरुद्धतनः । सर्वैद्रस्तेन भवासि त्वां हनिष्ठयामि निश्चितम् ॥२९॥ तस्य तद्दूचनं रम्यं श्रुत्वा क्रोधासुरः पुनः । विस्मितसं जगदैव हर्षनिभरमानसः ॥२६॥ क्रोधासुर उवाच । नमामि त्वां गणाध्यक्षम् सुरासुरमयं परम् । अयुना भक्तिसंयुक्तं पालयस्व शारण्यद ॥२७॥ दर्शय स्वात्मरूपं मे सर्वसंशयानाशनम् । लंबोदरार्थसंयुक्तं ब्रह्माकारं गजाननम् ॥२८॥ लंबोदरस्तस्य वाक्यं समाकण्यं सुहर्षितः । भक्तियुक्तं मनस्तस्य ज्ञात्वा रूपमदशयत् ॥२९॥ ज्ञानचक्षुश्च संदद्वं तेन दैत्याय तं पुनः । लंबोदरं महाक्रोधोपरप्रयत् परमविरिमतः ॥३०॥ ब्रह्मशों प्रणनामात्थ सरोमांचो महासुरः । लंबोदरः पुनस्तत्र पूर्वरूपो वभूव ह ॥३१॥ तत्र क्रोधासुरस्तं वै पूजयन् भक्तिसंयुतः । नत्वा तुष्टाव संहृष्टः साश्रुनेत्रः प्रतापवान् ॥३२॥ क्रोधासुर उवाच । लंबोदर नमस्तुभ्यं शांतियोगस्वरूपिणे । सर्वशांतिप्रदात्रे ते विशेशाय नमो नमः ॥३३॥ असंप्रज्ञातरूपेभ्यं शुंडा ते नाच संशयः । संप्रज्ञातमयो देहो देवधारिक्रमो नमः ॥३४॥ स्वानेदै योगिभिर्नित्यं हृष्टस्त्वं ब्रह्मानायकः । तेन स्वानंदवासी त्वं नमः संयोगधारिणो ॥३५॥ समुत्पद्मं त्वदुदराज्जग्नानाविधं प्रभो । ब्रह्म तद्वक्ष संदेहो लंबोदर नमोऽस्तु ते ॥३६॥ तवदीय-कृपया देव मया ज्ञातं महोदर । त्वत्तः परतं नास्ति परेशाय नमो नमः ॥३७॥ हेरंवाय नमस्तुभ्यं विघ्नहर्त्रे कृपालवे । आदिमध्यांतहीनाय तन्मयाय नमो नमः ॥३८॥ सिद्धिबुद्धिप्रदात्रे ते वक्तुंडाय वै नमः ॥३९॥ सर्वात्मकाय सर्वादिपूज्याय ते नमो नमः । सर्वपूज्याय वै तुभ्यं भक्तसंरक्षकाय च ॥४०॥ अतः प्रसीद विशेशा दासोऽहं ते गजानन । लंबोदराय नित्यं नमो नमस्ते महात्मने ॥४१॥ स्वत उत्थानपरत उत्थाने ब्रह्म धारयन् । तचोदरात् समुत्पद्मं तं किं स्तौमि परात्मरम् ॥४२॥ इति स्तुत्वा महादैत्यः प्रणामम् गजाननम् । तस्यामि भक्तिभावेन स्तोत्रेणाऽहं भक्तं भक्तजनप्रियः ॥४३॥ लंबोदर उवाच । वरं वृणु महाभाग क्रोधासुर हृदीर्पितम् । दास्यामि भक्तिभावेन स्तोत्रेणाऽहं

हि तोषितः ॥४४॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं सर्वसिद्धिप्रदं भवेत् । यः पठिष्यति तस्यैव कोषजं न भयं भवेत् ॥४५॥
 शृण्यात्तस्य तद्वच्च भाविष्यति न संशयः । यद्यदित्तिति तत्तद्वै दास्यामि स्तोत्रपाठः ॥४६॥ क्रोधासुर उवाच । यदि लंबोदर
 त्वं मे प्रसन्नो वरदोऽसि भ्रोः । तदा त्वत्पादपद्मे च भक्तिं देहि हृदां प्रभो ॥४७॥ आज्ञां कुरु महाभाग सेवार्थं तां
 करोम्यहम् । स्थानं दृष्टिं च मे देहि देहपोषणकारिणीम् ॥४८॥ ब्रह्मोवाच । क्रोधासुरस्य वाक्यं तच्छ्रुत्वा हृषसमन्वितः ।
 लंबोदरसं जगाद् स पुनर्देत्यनायकम् ॥४९॥ लंबोदर उवाच । मदीया सुहृदा भक्तिः प्रभविष्यति तेऽनघः । वस त्वं भयहीनश्च
 स्थाने ते नात्र संशयः ॥५०॥ यत्त्रांसे महादैत्यं मदीयं स्मरणं न हि । तत्र त्वं दैत्यभावेन कुरु राज्यं म हास्ते ॥५१॥
 तदीयपुण्यजं सर्वं शुद्धव नित्यं सुकर्मजम् । ज्ञानादिसकलं तद्वत् त्वदीयं नात्र संशयः ॥५२॥ मद्भक्ता ये महादैत्य तान्
 रक्षस्व यथासुखम् । गणपत्यप्रियस्त्वं च भविष्यसि न संशयः ॥५३॥ एवमुक्तो महादैत्यः कोधः परमहर्षितः । लंबोदर
 प्रणामयैव यथौ स्वस्थानसुच्चमम् ॥५४॥ दैत्या राहुसुखाः सर्वे तं त्यक्त्वा भयसंयुताः । पाताले विविशुर्विप्रौ शुक्रः
 संहर्षितोऽभवत् ॥५५॥ एवं क्रोधासुरं शान्तं चक्कर गणनायकः । क्रोधो गणेशाभक्तिं चुर्वन् सन् संस्थितोऽभवत् ॥५६॥
 ॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहने महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते क्रोधासुरांतिवर्णं नामाऽमोऽध्यायः ॥

५५-५६-५७.

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ब्रह्मोवाच । एवं क्रोधासुरं शान्तं हृष्टा देवर्षियोऽमलाः । हृष्युक्ता विशेषेण पुपुज्ञणनायकम् ॥१॥
 पूजयित्वा विधानेन नेमुर्लोदरं पुनः । ततस्तं तुष्टुः सर्वे भक्तिनामात्मकंधरा: ॥२॥ देवर्षय ऊङुः । श्रेष्ठं प्रधानं सकलादिभूतं
 सर्वात्मां पूर्णमनंतभावम् । नित्यं निजात्मानमाचित्यसंस्थं लंबोदरं तं च वयं नता: समः ॥३॥ बोधेन हीनं स्वसुखे निमग्नं
 वीजात्मकं सांख्यमनंतवेद्यम् । वैदेहयोगेन च लभ्यमेवं लंबोदरं तं च वयं नता: समः ॥४॥ जीवं परानंदमयं परेण
 वोद्यस्वरूपं प्रकृतेल्यस्थम् । देहैविहीनं च तदात्महीने लंबोदरं तं च वयं नता: समः ॥५॥ सोऽहं सदाभेदविवर्जितं चै
 देहात्मयोगं सकलावभासम् । नित्यं पुराणं पुरुषं गणोर्नां लंबोदरं तं च वयं नता: समः ॥६॥ विदुस्वरूपं मनसाऽथ गम्यं
 पादैविहीनं च चतुरपदं यम् । नानात्मभेदाश्रितमेकदंतं लंबोदरं तं च वयं नता: समः ॥७॥ नादस्वरूपं च गुणेशमेकं

सर्वत्र चक्षुः श्रुतिरुद्भूतम् । सर्वत्र हस्तोदरपादपद्मं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥८॥ संस्थं उपुत्तौ समभावदं वै द्वंद्वज्ञमाद्यं द्विविधावभासम् । आनंदकंदं तमसा विभातं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥९॥ सूक्ष्मस्वरूपं च तथान्तरसं सर्वज्ञमाद्यं गणनायकं यम् । विज्ञानकोशास्थविहारकारं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥१०॥ स्थूलस्वरूपं सकलाभिमानं ऐरं रजोयुक्तमनंतमाद्यम् । अज्ञात्मभौगेषु विहारसिद्धं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥११॥ अध्यात्मरूपं तमसा चरंते द्वयप्रकाशं परमार्थभूतम् । देवेन्द्रियज्ञानमयं च दुःहिं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥१२॥ नित्यं रजोदेहविकारां वै कर्मस्वरूपं विविधेन्द्रियस्थम् । तज्जाधिभूतात्मकमप्रमयं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥१३॥ ज्ञानस्वरूपं सकलाभासं सर्वदिव्यज्ञानकरं प्रसुं वै । तज्जाधिदेवप्रचुरं महांतं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥१४॥ आकाशारूपं सकलाभासं नादप्रचुरं सकलादिभूतम् । भूतैः सदा खेलकमादिनाथं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥१५॥ वायुस्वरूपं जगदेकचालं प्राणादिसंस्थं स्वविभागदं यम् । देवप्रचारं दशा नामाभ्यश्च लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥१६॥ तेजःस्वरूपं सकलाभासं द्वंद्वप्रचारं जठरे सुसंस्थम् । संधौ सदा व्याप्त्य विभ्रागकारं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥१७॥ जलस्वरूपं रसयुक्तमेव प्रिष्ठप्रदं षड्संगं परेशाम् । नित्यादिभावस्य प्रकाशादं यं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥१८॥ पृथ्वीस्वरूपं च धराधरशं सर्वाक्षमूलं विविधौषधिस्थम् । आकाशरूपं च गजाननं वै लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥१९॥ विराद्स्वरूपस्थमनंतपारं सर्वत्रनेत्रं च सहस्रशीर्षम् । सर्वत्र हस्ताननपादकादिं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥२०॥ रजोयुतं स्थूलिकं द्विजेशमादिं-स्वरूपं प्रपितामहं यम् । समानभावेन सुरासुरसं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥२१॥ हृतयादिभेदैः सुविराजमानं सर्वविहीनं रांकरवेषसंस्थम् । सूर्यप्रचारं जगदंविकारं लंबोदरं तं च वर्यं नता: सम: ॥२२॥ सूर्ययादिभेदैः सुविराजमानं सर्वविहीनं तु कृथं सुवीरीमः । देवाः शिवाद्याश्च विकुंठिता वै लंबोदरं तं च वर्यं नता: ॥२३॥ ब्रह्मोवाच । सुतुत्वा देवर्षयस्त्वेवं प्रणेमुस्तत गजाननम् । लंबोदरसतानुवाच महाभागान् सुरिस्त्रिदः ॥२४॥ भवत्कृतमिदं स्तोत्रं भवेत् मतपीतिवर्धनम् । पठतां शूणवतां सद्यः सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥२५॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां साधनं ब्रह्मदं परम् । भविष्यति सदा मानयं सर्वकायेषु सर्वदा ॥२६॥ सद्यः सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥२६॥ धर्मार्थकाममोक्षाणां साधनं ब्रह्मदं परम् । भविष्यति न संदेहः परम्यविनाशनम् ॥२७॥ पुत्रपौत्रादिकं सर्वं लभते स्तोत्र-मारणोच्चाटनादीनि स्तोत्रेणैव सुरर्षयः । भविष्यति न संदेहः परम्यविनाशनम् ॥२८॥ कारागृहगतं सद्यो मोचयेत् स्तोत्रपाठतः । हृदीप्तिसं लभेत् सर्व-पाठतः । धनधान्यकलज्ञादि च सुखं विंदति मानवः ॥२९॥ कारागृहगतं सद्यो मोचयेत् स्तोत्रपाठतः । हृदीप्तिसं लभेत् सर्व-

मेकविंशतिवारतः ॥२९॥ एकविंशतिपाठांश्च स्तोत्रस्थास्य करिष्यति । स सद्यो हि कलं शुक्ल एकविंशतिवारिधि ॥३०॥
 प्रस्त्रोऽहं प्रदास्यामि स्तोत्रेण सुनयोऽमराः । वरं श्रूत महाभागा यथापि स्यात् सुदुर्लभम् ॥३१॥ लंबोदरवचो देवर्षयः श्रुत्वा
 प्रणम्य तम् । जगुः प्रहृष्टचित्तास्ते साश्रुनेत्राः सुर्यंचित्ताः ॥३२॥ देवर्षय ऊचुः । लंबोदर प्रसन्नोऽस्मि वरदोऽस्मि महाप्रभो ।
 तव भर्त्तु भर्त्तु सुसंपूर्णा देहि कोधविज्ञाताम् ॥३३॥ क्रोधासुरस्त्वया नाथ कृतः सुशांतिधारकः । तेन विश्वं गणाधीश वरयुक्तं
 कृतं प्रभो ॥३४॥ स्वस्वकर्मरताः सर्वे भविष्यति सुधार्मिणः । वयं च स्वाधिकरिषु स्थास्यामस्त्वत्प्रसादतः ॥३५॥ सुनयो
 भयहीनास्ते यथाऽऽचारकराः प्रभो । भविष्यति गणाधीश कं वरं तु वृणीमहे ॥३६॥ एवमुक्त्वा प्रणेमुस्ते लंबोदरं सुखप्रदम् ।
 नवतुस्तत्पुरः सर्वे हर्षनिभरमानसाः ॥३७॥ लंबोदरस्तानुवाच तथेत्येव प्रतापवान् । अंतर्धानं चकाराऽसौ पद्यता-
 ममर्षिणाम् ॥३८॥ ततो देवा द्विजास्तत्र मूर्ति कृत्वा सुशोभनाम् । चतुर्भुजां गणेशस्य श्यापयामासुरादरात् ॥३९॥
 पश्चिमे सागरे तीरे पुष्पजुहुतां विशेषतः । तदादितत् समुद्रतं क्षेत्रं लंबोदररस्य च ॥४०॥ अंशेन स्वाधिकरेषु रिथता देवर्षयो-
 ऽमलाः । पूर्ण नावेन तत्रैव भर्त्तु कुर्वति नित्यदा ॥४१॥ एतलंबोदरस्यैव कथितं सुचरित्रकम् । विश्वामित्रवसिष्ठो च
 संश्रुतं क्रोधनाशनम् ॥४२॥ असद्गत्वमयो लंबोदरश्चायं गणेश्वरः । स्वतः परत उत्थानं करोति लीलया प्रभुः ॥४३॥ तस्य
 रुपं परं केन वक्तुं नैव प्रशाक्यते । सर्वसंयोगयोगेन लङ्घयते योगसेवया ॥४४॥ अयं लंबोदरश्चैव पूर्णयोगप्रवाचकः ।
 संयोगयोगयोगेण लङ्घयते योगसेवया ॥४५॥ उदरात्तस्य संभूतौ संयोगयोगरूपकौ । तेन लंबोदरश्चायं कथयते
 वेदवादिभिः ॥४६॥ अस्मित उवाच । एवमुक्त्वा स्वयं ब्रह्मा विराम महामते । वसिष्ठसं प्रणम्यैव गतः स्वाश्रममंडले ॥४७॥
 विश्वामित्रश्च मेधावी निःश्वस्य स्वस्थलं गतः । एवं गते मया तत्र पृष्ठः सोऽपि पितामहः ॥४८॥

॥ ओमिति श्रीमदांते युरोणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गल्ये महापुराणे पञ्चमे खंडे गजाननचारिते लंबोदरदेवार्षिकतस्तुतिवर्णनं नाम नवमोऽच्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ नैश्च उव उवाच । श्रुत्वा कथां महाभाग क्रोधशांतिकरी प्रभो । न तृप्यामि गुनः स्वामिन् वद विद्वेश-चेष्टितम् ॥१॥ त्वया पृष्ठः कर्थं ब्रह्मा स जगाद किमप्यहो । तद्वदस्व दयास्त्वयो तात योगप्रदं हि वेत् ॥२॥ गुहल उवाच । एवं पृष्ठो महातेजा नैश्च वेण पितृन्यकः । कर्थांतरसुवाचेदं महायोगप्रदं महत् ॥३॥ अस्ति उवाच । सृष्टु पुत्र प्रवक्ष्यामि योगशांतिपदप्रदम् । गणेशानस्य माहात्म्यं ब्रह्मशास्य विचक्षण ॥४॥ ब्रह्माणं च प्रणम्यादावपृष्ठं विनयान्वितः । वद तात महायोगं शांतिदं सर्वतारक ॥५॥ सहजे च महायोगिन् स्वाधीनत्वं प्रवदयते । स्वेच्छामयं कर्थं नाथ भवति ब्रह्म ते नमः ॥६॥ अतः शांतिविहीनौ त्वां समागतौ न संशयः । शांत्यर्थं वद किं सेन्यं करिष्यावस्तवदाहया ॥७॥ अस्ति उवाच । बत्सरेण मया तात पृष्ठः सर्वविदां वरः । उवाच प्रेमसंयुक्तो गणपत्यः पितामहः ॥८॥ ब्रह्मोवाच । कर्मज्ञानं समं ब्रह्म सहजं तु चतुर्थकम् । तेषां संयोगभावे चै स्वानंदो मौनधारकः ॥९॥ तत्र स्वाधीनं ब्रह्म पराधीनं कुत्तिविधा । सर्वसंवेद्यमयेनैव सुतो योगेन लभ्यते ॥१०॥ संयोगो मायथा युक्तः सर्वसंयोगभावतः । अयोगे सर्वसंयोगो नश्यति नयतिरेकतः ॥११॥ निवृत्या स्वधिया ब्रह्म प्राप्यते नान्यथा कुचित् । स्वकीयाऽभेदतस्तत्र निवृत्यिर्योगिभिर्भृता ॥१२॥ संयोगायोगयोर्योगः शांतिप्रदायकः । शांत्या स एव लभ्यश्च सुतौ भवति नान्यथा ॥१३॥ शांतिरूपधरं पूर्णं गणेशं संवदंति च । बेदासं भावसंयुक्तो मुनी यदि भजित्यथः ॥१४॥ तदा शांतियुतौ योगी अवंतौ योगिसंमतौ । भगविद्यथो महाभागौ नान्यथा मे बचोऽवतम् ॥१५॥ संप्रज्ञातमयो देहोऽसंप्रज्ञातमयं शिरः । गजाकारं तयोर्यों गणेशो देहधारकः ॥१६॥ गणाः समूहरूपाश्च समूहा ब्रह्मवाचकाः । तेषां स्वामी न संदेहो गणेशो नामधारकः ॥१७॥ चित्तरूपा महाबुद्धिश्चित्तमोहकरी मता । स्त्रिद्विष्टयोः पतिः साक्षाद्वो वेदवाहतः ॥१८॥ चित्तं मोहयुतं त्यक्त्वा चिंतामणं भाजित्यथः । योगशांत्या महाभागौ नित्यं तं योगरूपकम् ॥१९॥ अस्ति उवाच । एवमुक्त्वा विधाता चां विरगम महामते । बत्सरेण समायुक्तसं प्रणश्य वनेऽगमम् ॥२०॥ आवाश्यां साधितं युत्र योद्दिष्टं च वेदसा । शमदमयुताख्यां चै शांतिः प्राप्ता सुनिश्चला ॥२१॥ तथापि गणराजस्य भजने निरतौ पुरा । गते वर्षे गणाध्यक्ष आययौ वरदायकः ॥२२॥ तं हृष्टा प्रणतौ दद्वं पुनः पूज्य यथाविधि । गणेशानं तुष्टुविव भक्तया नम्रात्मकंधरौ ॥२३॥ अस्तिवस्त्रावृत्तुः । लंबोदर नमरुद्धं सतं योगरूपिणे । योगाकारशरीराय योगशांतिपदायिने ॥२४॥ विद्वेशाय महाभक्तानां विद्वहरणाय च । अभक्तानां

महाविवकारिणे ते नमो नमः ॥२७॥ स्वानंदवासिने तुभ्यं सदा स्वानंददायिने । मूषकवाहनायैव मूषकद्वज वै नमः ॥२८॥
 अनाथाय गणेशाय सर्वेषां नाथस्त्रिपो । नाथानां नाथस्त्रपाय विनायक नमोऽस्तु ते ॥२९॥ हेरंबाय च सर्वेषां मात्रे पित्रे-
 नमो नमः । उद्येष्ट्राजाय उद्येष्टानां उद्येष्ट ते नमः ॥२८॥ अमेयायाऽप्रेमयाऽनन्तश्वेलकराय ते । अनंतानंतरूपाया-
 नंतदाय नमो नमः ॥२९॥ सिद्धिबुद्धिपते नाथ भ्रवतसंरक्षकाय च । नानाशक्तिपपालायानंतमायाविहारिणे ॥३०॥
 गजवकचाय सर्वेषामादिपूज्याय ते नमः । सर्वपूज्याय सर्वेषां सिद्धिदाय नमो नमः ॥३१॥ ब्रह्मतुंडाय वीराय चैकदंताय ते-
 नमः । महोदराय देवाय देवदेवेश ते नमः ॥३२॥ असुराणां सहायाय नानावरप्रदाय च । असुराणां निहंत्रे त आसुराय
 नमो नमः ॥३३॥ ब्रह्मणां पतये तुभ्यं ब्रह्मणां ब्रह्मचारिने । ब्रह्माकाराय वै दुडे वेदवेद्याय ते नमः ॥३४॥ मनोचाणी-
 विहीनाय मनोचाणीमयाय च । योगेशाय परेशाय सर्वामयविवर्जित ॥३५॥ किं सुवरस्त्वं गणाधीश यत्र शांतिं समागता: ।
 वेदा योगीदमुख्याश्चास्तुवनं प्रणमावहे ॥३६॥ एवं स्तुतो गणाधीशस्तौ जगाद् महामुनी । वरं संवृष्टुतं विप्रौ दास्यामि-
 भवित्यन्तितः ॥३७॥ भवद्द्वयां यत् कृतं स्तोत्रं तदेव मे प्रियं भवेत् । सर्वसिद्धिप्रदं पूर्णं तथा मह्वकितदायकम् ॥३८॥
 एवमुक्तौ महायोगिनावृत्तुर्जाननम् । भवित्वं देविं गणाध्यक्ष त्वत्पदे सुहृदां पराम् ॥३९॥ गणपत्यप्रियत्वं नौ देवहि-
 नाथ नमोऽस्तु ते । नान्यं वरं गणाधीश वृणुवः सुखदं कदा ॥४०॥ तथेति तातुवाचाय गणोक्तोऽतदेवं स्वयम् । आवां-
 भवित्समायुक्तौ भजावो गणनायकम् ॥४१॥ हन्ति ते कथितं वत्स ज्ञानं गणपतेमया । शामदमपरो भृत्या भज तं
 गणनायकम् ॥४२॥ एवमुखत्वाऽसितस्तं वै नेभृवं गणपत्य सः । मंत्रं ददौ प्रजानाथ तस्मा एकाद्वयं पुनः ॥४३॥
 ततश्चांतहितो योगी सोऽसितः परमार्थवित् । गणेशं नैधुवस्तेषे तपः संपूज्य यतनतः ॥४४॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीममैदले महापुराणे फंचमे खडे लंबोदरचरित वत्सराऽसितशांतिवर्णं नाम दशमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुहु उवाच । नैध्रुवो योगमार्गेण शामदमपरायणः । शार्णिं प्राप्तः क्रमेणैव योगिवंयो बभूव ह ॥१॥

ततः सोऽपि गणाधीशो न सुमोच तताप सः । तपः सेवापरो भूत्वा गणपत्यप्रियार्थतः ॥२॥ एवं तस्य तपो ज्ञात्वा तं यथौ स गजाननः । तं हृष्टा सहस्रोत्थाय प्रणनाम कृतांजलिः ॥३॥ पुष्पूज भक्तिसंयुक्तः साञ्छेनेत्रो महायशा । सरोमांचः प्रतुष्टाव तूर्तीगणिशाकैः प्रभुम् ॥४॥ ततस्तुष्टो गणाधीशास्तसमै भान्ति ददौ हृषाम् । गणपत्यप्रियं कृत्वांउत्थानं स चकार वै ॥५॥ तदादि नैध्रुवो योगी गणनाथो बभूव ह । भजते गणनाथं सोऽधुना सर्वत्र संमतः ॥६॥ इति ते कथितं दक्षं चरित्रं सर्वदं परम् । लंबोदरस्य माहात्मयं सर्वशान्तिप्रदं प्रभो ॥७॥ क्रोधासुरचरित्रं तत्था ते कथितं मया । न संशयो भवेतस्मै श्रवणात् क्रोधशान्तिदम् ॥८॥ स्वस्ववंडेषु सर्वत्र पश्चिमांतदिगंतरे । मुनिभिः स्थापितो लंबोदरश्चेच गजाननः ॥९॥

तस्य दशनमात्रेण यथेष्पिसतफलं लभेत् । समुद्रतीरसंस्थस्य मूषकारुहकस्य वै ॥१०॥ एवं लंबोदरस्यांशा अनंता विविधाः स्मृताः । स्वरवधमप्रक्षार्थं जनेभ्यः सर्वदा: प्रभो ॥११॥ तेषां चरित्रकोद्धर्यो वक्तुं नैव प्रशाक्यते । ब्रह्मा-दिविर्महाभाग तत्र कोऽहं नराकृतिः ॥१२॥ जगद्ग्रहकियार्थं स याचितस्तैः पुरा प्रभो । शक्तिरूपावतारं च धृत्वा सर्वार्थदोऽभवत् ॥१३॥ महिषासुरनाशार्थं याचितो मायया पुरा । विघ्नराजः स्वयं सोऽपि बभूवे धर्मपालकः ॥१४॥ सायाकरविनाशाय शेषपुत्रो बभूव ह । लंबोदरः स्वयं साक्षात् स वै मूषकङ्गः स्मृतः ॥१५॥ सावर्णिमतुना चैवाऽराधितो गणनायकः । बभूव वै तत्र लंबोदरः शक्तिविनायकः ॥१६॥ ब्रह्म नानाविधं वेदे कथितं तु प्रजापते । जगत्तेषां तथा भिन्नं विहारार्थं बभूव ह ॥१७॥ तेषु स्वानंदमावेन स्थितोऽयं ब्रह्मधारकः । संयोगामेदयोगेन स वै लंबोदरः स्मृतः ॥१८॥ संयोगामेदयोगेन समाधिना प्रजापते । नानाविधं जगद्ग्रहं भवत्तद्यति तद्गतम् ॥१९॥ तेषां भेदा गणेशेन तथा रुष्टाश्च पालिताः । हृतास्तेन समारुद्यातो वेदे स ब्रह्मवाचकः ॥२०॥ भेदा असत्यरूपाश्च तेषां ब्रह्म प्रकथयते । शक्तिर्जनीनिहि तां लंबोदरसेव गजाननम् ॥२१॥ समुत्पन्नास्तदुदादेत तत्र गता बभुः । भेदा लंबोदरस्तेन समारुद्यातो हासन्तमयः ॥२२॥ इदं लंबोदराऽरुद्यानं कथितं ते प्रजापते । श्रवणात् पठनात् सर्वदायकं सर्वसंमतम् ॥२३॥ श्रोतुमिच्छसि किं भूयस्तद्वदस्व प्रजापते । कथयिष्यामि ते भावे प्रभो ज्ञात्वा गणेश्वर ॥२४॥

॥ ओमिति श्रीमदानन्दे पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौले महापुराणे पंचमे छण्डे लंबोदरवचरिते लंबोदरवचरिते लंबोदरवचरिते नाम एकादशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ शैनक उवाच । लंबोदरस्य माहात्म्यं त्वं जानामि सुखप्रदम् । मुखांबुजात् स्वाचति च यस्यैवं शांतिदामृतम् ॥१॥ लंबोदरस्य माहात्म्यं श्रुतं क्रोधहरं परम् । श्रोतुमिच्छा तथा मेऽपि वर्धते भावसंयुता ॥२॥ अतो चद महा भाग पुनर्विश्वेश-सत्कथाम् । दक्षेण संश्रुतां पुण्यां मुद्दलाद्योगसागरात् ॥३॥ सूत उवाच । मुने शौनक धन्यस्त्वं महद्भृणु कथामृतम् । दक्षेण संश्रुतं पूर्णं मुद्दलेन प्रभाषितम् ॥४॥ लंबोदरकथां श्रुत्वा हुष्टोमा प्रजापतिः । पणम् युद्धलं विप्रमुवाच वचनं हितम् ॥५॥ दक्ष उवाच । धन्योऽसि योगिवंच्योऽसि मुद्दल त्वं न संशयः । कथां चदसि कल्याणदायिनीं हर्षवर्धिनीम् ॥६॥ श्रुत्वा श्रुत्वा न मे त्रिप्तिजायतेऽमृतसन्निभाम् । अधुना वद योगीद्व पुनर्गणपते: कथाम् ॥७॥ लंबोदरः कर्त्त्वं चायं शान्तिस्वपो बभूव ह । तस्य मुख्यं चरित्रं मे चद सवार्थदायकम् ॥८॥ शावत्या संराधितो देवो महिषस्य वधाय च । कर्त्त्वं प्रकटस्वपोऽसौ बभूवे तद्ददस्व मे ॥९॥ शोषपुत्रः कर्त्त्वं साक्षाद्भूव गणनायकः । मायाकरविनाशाय कर्त्त्वं मूषकगः स्मृतः ॥१०॥ सावर्णिमत्तुना वैव कथमाराधितोऽभवत् । कर्त्त्वं शान्तिगणेशानोदवतारः । प्रबभूव ह ॥११॥ एतत्सर्वं सुवित्तीर्थं वद मे करुणानिधे । लंबोदरावताराश्च सुखदाः श्रवणात् प्रभो ॥१२॥ अन्यत्वं वद योगीद्व गणपत्यस्वरूपकम् । दीक्षायुक्तं विचेषण कीहशो गणपः स्मृतः ॥१३॥ पूजा गणपतेश्च वैहशी क्रियते जने: । मंत्रः केन प्रकारेण गृह्णाते गुरुवक्त्रतः ॥१४॥ विधियुक्तं गणपत्यमार्गं मे वद विस्तरात् । येनाहं गणपत्यश्च भविष्यामि सुदीक्षया ॥१५॥ गणपत्यांश्च योगीद्व प्रभो ज्ञास्यामि हृष्टिगात् । तदर्थं वद विपर्यं सर्वज्ञोऽसि न संशयः ॥१६॥ महा भागेन ते विप्र दर्शनं मेऽभवत् किल । तव पादस्य वैचित्रं सर्वसंतोषकारकम् ॥१७॥ सूत उवाच । एवं पृष्ठो महायोगी दक्षेण गणपत्रियः । जगाद तं प्रजानाम् पुनर्भावेन तोषितः ॥१८॥ मुद्दल उवाच । धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि दक्ष त्वं नात्र संशयः । येन प्रीतिगणपतावद्दता ते प्रजापते ॥१९॥ प्रष्ठः श्रोतुश्च वैकृत्यं पावनां सर्वदां पराम् । गणेशां कथयिष्यामि भर्त्त्वं हृष्टा सुतोषितः ॥२०॥ आदी ब्रह्म च यत् प्रोक्तं तदेव ब्रह्मणि स्थितम् । रवेच्छां तत्र समुत्पन्ना माया तस्य प्रजापते ॥२१॥ स्वेच्छाया द्विविधं जातं तदेवात्र न संशयः । स्वतः परत उत्थानात्चक्षुणुष्टव सुयोगदम् ॥२२॥ सदा स्वसुखविनिष्ठं वै नानामायाविवर्जितम् । तद्वै परत उत्थानवाचकं कथितं मया ॥२३॥ मायावेलकरं यच्च ब्रह्म स्वेच्छामयं प्रभो । स्वत उत्थानकं प्रोक्तं परम् वेदेषु मानव ॥२४॥ स्वत उत्थानकं ब्रह्म विकल्पं प्रचकार ह । विकल्पात्त द्विधा भूतमेकानेकमयत्वतः ॥२५॥ एकं देहिस्वरूपं तद्भुरुपं शारीरकम् । ताम्यां चतुर्विधं सुष्टु

जगदेत्तराचरम् ॥२६॥ एते ब्रह्मणा: सर्वे क्रियासामध्येहीनतः । न शक्ता: स्वस्वकार्येषु तपोयुक्तास्तर्तोऽभवन् ॥२७॥
 स्वस्वरूपं च सर्वेषां भवेत् किल याहशम् । ताहशाय नमस्तुऽयं मंत्रं जेषुः पैश्वरा: ॥२८॥ दिव्यवर्षसहस्रेण प्रसक्षी-
 गणनायकः । न रुक्मिनीरुपः स प्रकटोऽभूत् हृदि प्रभुः ॥२९॥ तं हृष्टा ज्ञानसंपद्वा जाता ब्रह्मणा: पश्म । ततस्ते ध्यानशी-
 लाश्च पुष्पर्जुहृदि संस्थितम् ॥३०॥ तेषां पुरः स्वयं साक्षात् प्रकटोऽभूत् प्रजापते । शक्तिस्वपद्वरो भूत्वा प्रसक्षी वरदायकः
 ॥३१॥ चतुर्बाहुधरा देवी सर्वावयवसंयुता । स्तनभारभराकांता शुश्रुभे परमात्मिका ॥३२॥ तां हृष्टा विस्मिता: सर्वे प्रपच्छुः
 स्वाहिते रताम् । का त्वं कस्मादिहायाता बदनः सकलं परे ॥३३॥ श्रीदेवयुवाच । गणेशाऽहं महाभागा ये ध्यायथ तपोनिवताः ।
 तपसा तुष्टभावेन वरदाता समागतः ॥३४॥ एवमुक्त्वा स्वयं तत्र शक्तिः सा परमादृता । गजवक्त्रयुतं रूपं देव तेषां
 प्रपद्यताम् ॥३५॥ लंबोदरं समालोक्य पुनर्विस्मितवेतसा । स्तोत्रं तैर्वै समारुद्धं तावत् खीरुपमादधे ॥३६॥ हृष्टा ब्रह्मणास्ता-
 ते विस्मिता गणपे इताः । गणेशाकृपया सर्वे ज्ञानयुक्ता बभूविरे ॥३७॥ ततस्तैश्चेष्टितं तस्य ज्ञाते भवत्या प्रजापते ।
 लंबोदरः स्वयं शक्तिस्वपोऽयं नाच्र संशयः ॥३८॥ या शक्तिः स गणेशानो गणेशः शक्तिरुद्धयते । लंबोदरात्मिका
 साक्षात् सर्वेषां जननी परा ॥३९॥ ततस्तां ते प्रणम्यादौ तुष्ट्वुः करसंपुटैः । प्रजानाथ ब्रह्मणा: सरोमांचा विशेषतः ॥४०॥
 ब्रह्मणा ऊचुः । नमस्ते शक्तिस्वपायै सर्वेषां च क्रियात्मनं । सर्वसत्त्वप्रदात्रै ते जगदंब नमोऽस्तु ते ॥४१॥ अपारायै च
 सर्वेषयः सर्वदायै नमो नमः । भवत्या स्वाधीनस्वपायै महामाये नमोऽस्तु ते ॥४२॥ सदा स्वानंदसंस्थायै जगद्व्या-
 प्रचालिके । नानामेदधरायै ते विद्यशायै नमो नमः ॥४३॥ अमेयायै नमस्तुऽयं भक्तसंरक्षस्वपिणि । करुद्यै पात्र्यै च
 संहर्त्रै गणेशायै नमो नमः ॥४४॥ समुत्पदं त्वदुदरात् जगद्व्या न संशयः । तदेव स्थिरुपं त उदरं ते नमो नमः ॥४५॥ अंते प्रलयकालज्ञे त्वया ग्रस्तं
 स्तनपानेन देवेशि पोषणं कुरुषे सदा । स्थितिरुपं तदेवांगे स्तनौ ते वै नमो नमः ॥४६॥ अंते प्रलयकालज्ञे त्वया जाता
 सुखेन च । संहारकं तदेवांगे मुखं ते वै नमो नमः ॥४७॥ मनोबाणीविहीना त्वं भक्तवत्सलभावतः । रवयं देवधरा जाता
 अन्तेशायै नमो नमः ॥४८॥ किं स्तुमस्त्वां महामाये शक्तिनामधेर पेर । सर्वेत्र शक्तमावेषु संस्थितायै नमो नमः ॥४९॥
 वदानां योगिनां चैव शक्तात्वं तत्त्वदीयकम् । त्वां स्तोतुं कः समर्थः स्यादतस्ते प्रणमामहे ॥५०॥ इति स्तुता जगन्माता
 ब्रह्मणां जननी प्रभो । प्रसन्ना तादुवाचाभ्य भक्तिभावेन तोषिता ॥५१॥ शक्तिस्वप्ना तादुवाच । वरान् ब्रह्मणि वृष्टुत येषां च

मनसीपिसता: । दास्यामि तपसा तुष्टा भक्त्या स्तोत्रेण सर्वेषाः ॥५२॥ भक्तकृतं मदीयं यत् स्तोत्रं सर्वार्थं भवेत् । भुक्तिसुक्तिप्रदं पूर्णं भविष्यति न संशयः ॥५३॥ एवं शार्तेर्वचः श्रुत्वा तां ब्रह्माणि स्तोत्रपाठतः । भुक्तिसुक्तिप्रदं पूर्णं भवेत् । न संशयः ॥५४॥ एवं शार्तेर्वचः श्रुत्वा तां परां सर्वमात्रम् ॥५५॥ ब्रह्माण्युच्चः । बरान् दास्यामि सर्वेषिं तदा ते भुक्तिसुत्तमाम् । देहिं शार्तेर्वच मोहो नश्यत्यत्यन्न न संशयः ॥५६॥ किं कर्तृत्यं महादेवित्वा तामर्थ्यमुत्तमम् । देहास्यस्ततो मातः करिष्यामश्च ते प्रियम् ॥५७॥ तेषां वचनमाकर्णं संतुष्टा सर्वदायिनी । तथेति तान्युचाचार्थांतर्धानं सा चकार ह ॥५८॥ ततो वरवलेनेव स्फुट्वा विश्वं चराचरम् । स्वस्वभोगप्रदं भिन्नं तेषु कीड़ति नित्यदा ॥५९॥ पालयेति च विश्वानि संहरन्ति प्रजापते । स्वमहिष्मि स्थितान्येव ब्रह्माण्यत्वा न संशयः ॥६०॥ इति ते कथितश्चायमवतारः कुरातनः । लंबोदरस्य मो दक्षं यात्तिरूपः मुखप्रदः ॥६१॥ यः शृणोति नरे भक्त्या तस्मै सर्वार्थदो भवेत् । ब्रह्मभूतकरश्चापि भुक्तिसुक्तिप्रदः परः ॥६२॥ सूत उवाच । श्रुत्वा सुहलवाक्यं वै दक्षो हृष्टमना: स्वयम् । जगाद तं पुनर्विप्र शृणु संशायसंयुतः ॥६३॥ दक्ष उवाच । त्वया सुहल माहात्म्यं कथितं शाकितसंभवम् । श्रुतं मया महाभाग तथापि तुदं संशयम् ॥६४॥ ब्रह्माणि देहहीनानि देहहीनानि योगिप । तपादिकं तेषु नाथ कर्थं भवति तद्वद ॥६५॥ साश्रुतेन्नादिकं सर्वं सुतिपूजादिकं प्रभो । कर्थं तेषु भवेदेतद्भ्रांतोऽहमधुना ह्यतः ॥६६॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा हृष्टयुक्तो महाभुनिः । जगाद तं प्रजानाथं सर्वज्ञानं शिरो-मणिः ॥६७॥ सुहल उवाच । ब्रह्माणि देहिनानि तेषु नास्ति महामते । देहदेहिमयो भाव इति सत्यं श्रुतेषु उवात् ॥६८॥ तथापि सर्वरूपाणि बद्वत् ताति निश्चितम् । देहविकारहीनानि देहिरूपाणि सर्वतः ॥६९॥ देहविकारहीनानि देहिरूपाणि तात्यां हीनानि भो दक्ष ह्वायां वै संयुतानि च ॥७०॥ ब्रह्माणि सर्वज्ञास्त्रेषु विचारय महामते । अतः सर्वं सदा तेषु संभवति न संशयः ॥७१॥ अन्यच्च शृणु वाक्यं मे सर्वसंशयनाशानम् । ब्रह्माणि शास्त्रैऽहवद्वपर्यते ह्यतः ॥७२॥ शिरायस्य बोधदानार्थं जानीहि त्वं प्रजापते । मा कुरुत्व वृथा तत्र संशयं वा विकारकम् ॥७३॥ सूत उवाच । मुहुर्लस्य वचः श्रुत्वा हृष्टो दक्षस्तमव्रीत् । संशयो मेगतः स्वामिस्त्वदुत्कवचसाऽधुना ॥७४॥ लंबोदरस्य माहात्म्यमधुना बद मानद । सर्वज्ञस्त्वमतो निःसंशायं सर्वं करोमि वै ॥७५॥ ओमिति श्रीमदात्मे पुराणप्रतिषेदि श्रीमन्महेश्वरे महापुणे पञ्चमे खण्डे लंबोदरचरिते शक्तिस्वरूपावतारणेन नाम द्वादशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्दल उवाच । पुरा दैत्याधिपः क्रो ब्रह्मणो वरदानतः । महिषासुरनामाऽथ बभूव भुवनाधिपः ॥१॥
 जित्या देवगणान् सर्वांस्तथा स्वर्णेषु दैत्यपान् । स्थापयामास दुर्बुद्धेरवध्यः सर्वभावतः ॥२॥ ततः कर्मविहीनं वै चकार
 स धरातलम् । अभद्रवन्मरा: सर्वे उपोषणपरास्ततः ॥३॥ ततो देवार्थिभिस्तत्र तपसाऽराधिनाऽभवत् । शक्तिः सर्वमयी
 साक्षादसत्स्वानंदवासिनी ॥४॥ प्रगतेषु सहस्रे वै वर्षेषु प्रकटाऽभवत् । वरदानवृत्ता देवी वधाय महिषस्य सा ॥५॥
 पुरुषात्तस्य भवति न भयं महिषस्य च । जिता वयं महोदेवि रक्ष नो महतो भयात् ॥६॥ तस्य नाशं कुरुत्व त्वं सर्वेषां
 सुखकारणात् । पुत्रास्ते च वयं देवि रक्ष रक्ष महाभयात् ॥७॥ तथेति तातुवाच्चैव सिंहगा क्रोधसंयुता । यथौ दैत्यवधार्थ
 सा महाभाया प्रजापते ॥८॥ स्थिता बनांते रुत्वा मोहिनीरुपकं जगौ । गानं रसयुतं शक्तिः शशुद्धे तत्र कोऽसुरः ॥९॥
 स आगत्य महाशक्तिं वृद्धा मोहयुतोऽभवत् । गत्वा दैत्याधिपं सद्यः कथयामास विस्तरात् ॥१०॥ न ब्रह्मांडे समं किंचित्तया
 रुपेण तेजसा । ख्रीरत्वं तद्विजानीहि राज्यभोगि गृहण च ॥११॥ दैत्यस्य बचनं श्रुत्वा मोहयुक्तो महासुरः । प्रधानं
 प्रेषयामास तां समानेतुमादरात् ॥१२॥ प्रधानेन महामाया हष्टा मोहिविवर्धनी । मोहितः स उवाचार्थ तां सचातिग-
 रुपणीम् ॥१३॥ महिषो देवि सर्वस्य ब्रह्मांडस्य पतिः परः । मृत्युहीनः सदा यौवनशाली शोभया युतः ॥१४॥ तेनाऽह-
 पेषितो वृनं त्वदर्थं रुपशालिनि । भव पली महाभागे दैत्येशास्य महात्मनः ॥१५॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा क्रोधयुक्ता वभूव
 ह । जगाद तं मदोत्तिसर्कं दैत्यामात्यं प्रजापते ॥१६॥ शक्तिरुच । परस्याऽहं महादैत्य छ्री किं बदसि मां वचः ।
 मृदवर्त्वां हनित्यामि पुनर्भाषणसंयुतम् ॥१७॥ तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा क्रोधयुक्तो महासुरः । दैत्यानाज्ञापयामास तां
 समानेतुमादरात् ॥१८॥ तदाज्ञया महादैत्यः समाज्ञमुः समंततः । तान् हृष्टा क्रोधसंयुक्ता सा बभूव यशास्विनी ॥१९॥
 क्रोधानलेन सर्वान् सा ददाह च प्रजापते । तद् हृष्टा परमाश्र्यं पपाल सचिवो भयात् ॥२०॥ ज्ञात्वा वृत्तांतसुयं स
 महिषो मोहसंयुतः । सवयं सैन्यसमायुक्त आययौ तां यशास्विनीम् ॥२१॥ तां हृष्टा कामवाणीः स विद्धो दैत्याधिपः
 सवयम् । सचिवान् प्रेषयामास धर्तुं समीपसंस्थिताम् ॥२२॥ देव्या शस्त्रप्रहरेण हता: सर्वे प्रजापते । ततोऽतिकोपसंयुक्तः
 सवयम् । रणसमागतः ॥२३॥ समागतं महादैत्यं देवी क्रोधसमन्विता । धर्तुः सज्जमयो कृत्वा बाणान् चिक्षेप दारुणान्
 ॥२४॥ तद्वाणीरपि दैत्येशा मृताः केचिद्विदणजिरे । केचिचिन्दित्वासत्था केचित् मृक्किञ्चता: संबभूविरे ॥२५॥ ततः कोपयुता

दैत्यो महिषासुरसंज्ञितः । युग्मेभे तां महामागां नानाशास्त्राखैः पैरैः ॥२६॥ युद्धं तत्र महाद्योरं जातं तद्यगदायकम् । सर्वेषां च प्रजानाथं परस्परजयेषिणोः ॥२७॥ एकवर्षं महादैत्यो युग्मेभे च तथा पुरा । ततः कोपसमायुक्तः पर्वतं चिद्विष्प-
इसुरः ॥२८॥ पर्वताद्यातमाज्ञेण सूचित्तां जगदंविकाम् । ताहशीं तां गृहीत्वा स गंतुं यावन्मनो दधे ॥२९॥ तावत् सा
सावधानाऽभूत् दृष्ट्य महाबलम् । अंतर्धाय स्वमात्मानं यथौ देवी हिमालयम् ॥३०॥ तत्र खेदसमायुक्ता सा चेतसि
दधार ह । अहोऽहं मनसा सर्वं भस्म कुर्या क्षणार्थतः ॥३१॥ रुद्रीहस्तेन महादैत्यो मरियति न संशयः । तथाऽपि मां
जिगायैव यशोयुक्तोऽभवत् कथम् ॥३२॥ आतो विद्वश्वरेणीव कृतो विद्वा न संशयः । आंताऽहं तमपूज्याऽदौ गता संग्राम-
मंडले ॥३३॥ अहो शाकितस्वरूपाऽहं मच्छक्त्या वर्ततेऽविलम् । जिता शाकितविहीना च जाता कौतुकसुत्तमम् ॥३४॥
अतः शाकितरशाक्तत्वं ममाधीनं न वर्तते । विद्वराजस्य सत्त्वा या स्वत्या साइन्यत्र आंतिजा ॥३५॥ यदा गणेश्वरस्तुष्टस्तदा
जीवा महेश्वरा । ब्रह्माणि शाकितरूपाणि शाक्तं नान्यत् कदाचन ॥३६॥ एवं मनसि संधार्य सती संतापसंयुता । त्यक्त्वा
सर्वं तपस्तेषे निराहारपरायणा ॥३७॥ विंध्याचलं समासाद्य संस्थिता जगदंविका । विद्वराजं हृदि ध्यात्वा जज्ञाप
संत्रसुत्तमम् ॥३८॥ एवं वर्षसहस्रैकोकाशरं विधिना तथा । तपसोग्रेण विद्वेशः संतुष्टस्तां यथौ परम् ॥३९॥ अस्थिचमाव-
शेषां तां वीक्ष्य विस्मितमानसः । बोधयामास शाक्तिं स विद्वेशः करुणानिधिः ॥४०॥ विनेश उवाच । पश्य शाक्ते च मां
प्राप्तं च ध्यायसि निरंतरम् । वरं दातुं वृणुष्व त्वं दास्यामि भाक्तियंत्रितः ॥४१॥ भक्तया च तपसा देवि संतुष्टं ते
विशेषतः । तवाधीनं न संदेहः पश्य मां वरदायिनम् ॥४२॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा जगदंवा गुबोध च । अपद्यहुणराजं
शक्तिरूपाच । विद्वेशाय नमस्तुर्यं भक्तविद्विनाश्चिने । अभक्तानां विद्वेशेण विवक्तव्यं नमो नमः ॥४३॥ गणेशाय गणानां
वै पालकाय प्रणनाम सा ॥४४॥ युपूज भक्तिसंयुक्ता तुष्टाव करसंपृष्टः । पुनः प्रणाम्य विद्वेशो सर्वस्मिद्विप्रदायकम् ॥४४॥
शक्तिरूपाय मायिःयो मोहदायिने ॥४५॥ ब्रह्माभ्यो ब्रह्मदात्रे ते ब्रह्मणस्पतये नमः । ब्रह्मणे ब्रह्मरूपाय हेरंवाय नमो नमः
॥४६॥ कर्मणां फलदात्रे ते कर्मणां कर्माधारक । कर्मयोगस्वरूपाय पेरेशाय नमो नमः ॥४७॥ ज्ञानानां ज्ञानरूपाय
ज्ञानिनां ज्ञानधारिणे । सदा ज्ञानविहीनाय ज्ञानयोगाय ते नमः ॥४८॥ समाय च स्वरूपाय समेभ्यः साम्यदाय ते ।

आनंदानंदकंदाय समहीनाय ते नमः ॥५१॥ सहजाय विहीनाय सहजैः सहजात्मने । सहजानां तु योगाय निर्माहाय नमः ॥५२॥ स्वानंदाय सदा स्वानंदानां स्वानंदमूर्तये । मायायुक्ताय देवेश सर्वाधीशाय ते नमः ॥५३॥ अयोगाय सदा ब्रह्मनिवृत्तिं धारिणे नमः । असंप्रज्ञातमावाय लंबोदर नमो नमः ॥५४॥ शांतिरूपाय योगाय योगेभ्यो योगदाय ते विच्छमिविहीनाय नमश्चित्तामणे नमः ॥५५॥ क्षमापराधकं नाथ विस्मृत्या अमसंयुता । अप्रपूज्य गणाधीशा गता योद्दुं परात्परम् ॥५६॥ अधुना मे वरं देहि त्वत्पादरसदायकम् । महाभक्तिप्रदं नाथ येनाहं तोषिता त्वया ॥५७॥ जयं देहि गणाधीशा महिषरय वधाय वै । रत्नायै देवदेवेशा नमस्ते परमेश्वर ॥५८॥ एवं तस्या संस्कृतवत्या भक्त्या रससमुद्भवः तेन युक्ता ननर्त्तेव साश्रुनेत्रा प्रजापते ॥५९॥ लंबोदरसत्ताहृषीं स निरीक्ष्यैव जगाद् ताम् । त्वया यद्याचितं देवित तत् सर्वसफलं भवेत् ॥६०॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं भवेद् भक्तिरसप्रदम् । अपराधस्य देवेशा सहने कारणं मायि ॥६१॥ भुक्तिं प्रदास्यामि स्तोत्रेणाहं हि संस्तुतः । यं यं चिंतयसे कामं तं दास्यामि निश्चितम् ॥६२॥ एवमुक्त्वाऽतदेवेशसंगेशो ब्रह्मनायकः । शान्तिः खिवेव तत्रैव संस्थिता ध्यानसंयुता ॥६३॥ स्थापयामास मूर्तिं सा ब्राह्मणैवेदपारगीः पूजयामास तां तत्र ततो योद्दुं समागता ॥६४॥ तदादि गणराजस्य स्थानं तत् पपथे भुवि । सर्वसिद्धिकरं पूण्यात्राकारि जनस्य च ॥६५॥ ब्रह्मभूयप्रदं पूर्णं तत्रैव मरणे सति । विद्येश्वरस्य दक्षेतद् बभूव सर्वदा प्रियम् ॥६६॥ महिषासुरकं देवी जयान वरदानतः । युद्धं कृत्वा महायोदि जगद्वक्षणलालसा ॥६७॥ युनः समागता देवी विद्वशक्तेत्रवै प्रभो । तत्र नित्यं महाभक्त्या भजते गणनायकम् ॥६८॥ इदं लंबोदरस्यैव चरित्रं सर्वदं परम् । यः शृणोति नरो भक्त्यं पठेद्वा तस्य संभवेत् ॥६९॥

॥ ओमिति श्रीमदांश्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहने महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शक्तिवरप्रदानं नाम त्रयोदशोऽन्याः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुहुरु उवाच । अन्यकृष्ण महाभाग लंबोदरचरित्रकम् । शत्यधीनस्वभावालयं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥१॥ एकदा मिलिता देवा: सर्वे तत्र प्रजापते । दिंद्ये देशे महाधेन्ने यात्रार्थं गणपत्य च ॥२॥ तत्र वादः समृप्तज्ञे उनीनां सर्वसन्निधौ । पंच देवा: समानाश्च सगुणा निर्णया मताः ॥३॥ कथं विद्येश्वरो देवः सर्वपूज्यो बभूव ह । सर्वादौ पूजनीयः स चतुर्भिरपि निश्चितम् ॥४॥ अन्यदेवस्य भन्तेष्वदेवादौ गजाननः । पूजनीयः प्रयत्नेन किमिदं विपरीतकम् ॥५॥ गणेशोनिष्ठभोक्तारो देवा विष्णुशिवादयः । इदं किं वेदवादेषु कथितमादिपूज्यतः ॥६॥ यथा देवाश्च चत्वारस्तथाऽयं गणनायकः । स्वस्वभक्तविधानेन पूजनीयो यदा भवेत् ॥७॥ तदा सर्वं समीचीनं स्वस्वमार्गपरं भवेत् । शुभाशुभं गणाधीशः सर्वादौ संमतः कथम् ॥८॥ इति प्राप्ते विवादे तु शक्तिः क्रोधसमन्विता । जगाद् तान् सुनीत् सर्वान् देवांस्तदिवत्कामयया ॥९॥ शक्तिरुवाच । लंबोदरोऽयमेकश्च वेदं संकथितोऽभवत् । न वयं ताहशा विप्रा लंबोदरप्रवाचकाः ॥१०॥ तस्योदरात् समुत्पन्नं नाना विश्वं न संशयः । नाना ब्रह्म तेषेशाश्च तत्रांते संस्थिता वसुः ॥११॥ मध्ये कलांशारुपेण क्रीडते गणनायकः । अतः सर्वादिपूज्यः स सर्वपूज्यो बभूव ह ॥१२॥ सर्वेषां जनको माता तथा सर्वप्रदायकः । तत्र किं संशयं विप्राः कुरुथ ब्रह्मणस्पतौ ॥१३॥ तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा जगदंबासुवाच ह । रांकरः क्रोधसंयुक्तस्तथा विष्णुश्च मानद ॥१४॥ शिवविष्णु ऊचतुः । किं शार्ते वदसि प्रेमणा गणेशो भाविता । वयं पंच समानाश्च तत्राधिकर्यं न विद्यते ॥१५॥ परस्परं च देवेशि भावयामो न संशयः । आधिकर्यं तेन किं देवे कथसे त्वं गणेश्वरे ॥१६॥ यदि लंबोदरश्चायमेको देवो न संशयः । तस्योदरात् समुत्पन्ना वर्यं सर्वे उनिश्चितम् ॥१७॥ तदाधारास्तथाऽते वै तत्र लीना भवामहे । तदा वयं सूजामश्च जगद्वत्त्वं कथं वद ॥१८॥ पालयामो हरामश्चाधिकं भवति किं महः । तथापि वेदवादेषु वयं लंबोदरा नहि ॥१९॥ अतो लंबोदरस्यादौ सामर्थ्यं कीहरां महत् । पश्यामस्तवसन्निधाने पश्चातं प्रभजामहे ॥२०॥ यदाधिकर्यं प्रपश्यामस्तदा सर्वादिपूज्यकम् । सर्वपूज्यं करिष्यामो नान्यथा देवि निश्चितम् ॥२१॥ ततः शिवश्च विष्णुश्च कल्पयित्वा ह्यपारकम् । नैवेद्यं सत्यसंकल्पौ पूजायां संस्थितौ परौ ॥२२॥ एककालसमाविष्टावावाह्य गणनायकम् । पुपूजतुर्महाभत्यया छलधर्मस्वरूपया ॥२३॥ गणेश्वरस्तत्र साक्षात् समायातः प्रजापते । हृष्टापारं स नैवेद्यं विरिमतोऽप्यत स्वेच्छातसि ॥२४॥ ध्यानेनालोक्य विद्येशो ज्ञात्वा तयोर्हेदि दिव्यतम् । सत्यसंकल्परूपां तां सिद्धिमाकृत्य संस्थितः ॥२५॥ सिद्धिहीनौ विष्णुशिवौ पूजायां

निरतौ मुदा । नैवेद्यं गणराजाय ददतुः परमं ततः ॥२६॥ एकग्रासेन नैवेद्यमपारं गणनायकः । वभक्ष पुनरुचे तौ क्षुधितोऽहं विशेषतः ॥२७॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा शिवो विष्णुः पुनः प्रभु । नैवेद्यं सत्यसंकल्पात् कल्पयमासतुः पुरः ॥२८॥ तथापि न च नैवेद्यं वभूद्वाणुस्वरूपकम् । तेन खेदसमायुक्तौ परस्परमधोचतुः ॥२९॥ सत्यसंकल्परूपं यदैश्वर्यं क गतं परम् । आवां नरसमै जातौ किं भविष्यति दैवतः ॥३०॥ ब्रह्माणामीश्वराणां च महत् ब्रह्मात्वमेश्वरम् । सत्यसंकल्पभावार्थं तेन हीना नरः स्मृताः ॥३१॥ अयुना किं करिष्याचो जीवतुलयौ न संशयः । अयं लंबोदरः कोशाक्रकं पातयिष्यति ॥३२॥ अथवा मृत्युलोके वै निश्चितं भयमागतम् । कं यावः शरणं नाथं छलनायां परायणै ॥३३॥ शक्तया संबोधितं पूर्वं तत्राज्ञानसमन्वयतौ । वादं कृत्वा महाविद्यमावायां प्रकटीकृतम् ॥३४॥ अयुना शरणं श्रेष्ठं शुभं ग्रभविष्यति । गणेशाश्र विशेषण ब्रह्मनायक एव सः ॥३५॥ ततस्तौ भक्षितुं तत्र कोशयुक्तौ गजाननः । वभूद्वाद्यतरूपश्च हृद्वा तं संप्रपेलतुः ॥३६॥ शक्तेश्वरणमासाद्य पेततुर्भयविहलौ । ततः सा तौ समाश्रास्यागृह्य दूर्यो तमायर्यै ॥३७॥ प्रणम्य गणनाथं सोवाच कृत्वा करांजालिम् । हृष्टरोमा च सर्वेशी मन्त्रिनामात्मकं धरा ॥३८॥ शक्तिरुचा । क्षमापराधमत्युग्रं देवदेवेश तेनमः । त्वन्मायगर्वसंयुक्तयोर्विष्टुगिवयोः प्रभो ॥३९॥ समुत्पद्मौ त्वदुदराद् बालभावधरौ तथा । शिवविष्टुगणेशानतयोर्ददं च मा कुरु ॥४०॥ सर्वेषां पोषणे स्वामिस्तत्वं शक्तो नात्र संशयः । त्वदीयपोषणं पूर्णं त्वमेव कुरुषे सदा ॥४१॥ एवसुक्त्वा महामाया तस्मै हृवाकुरं ददौ । मनसा कल्पयमासाद्वं चतुर्विधसुक्तमम् ॥४२॥ ततो हृवाकुरेणैव तपो-द्भूद्वणनायकः । महाभक्तिं ददौ तस्यै शक्तये भ्रक्तवत्सलः ॥४३॥ प्रसन्नं तं गणाधीशं हृद्वा तत्र समाययौ । हरिश्च शंकरो देवः प्रणम्य ग्रोचतुर्वचः ॥४४॥ क्षमापराधमुग्रं नौ गणाधीशा विशेषतः । त्वन्मायया मोहितयोः सदा स्वानंददायक ॥४५॥ अयुना ते स्वरूपं यज्ञातं पूर्णं महाप्रभो । सर्वादिपूर्व्य एकस्तत्वं सर्वपूर्यो यथातथम् ॥४६॥ एवमुक्त्वा हृष्टवतुर्णेशानं महेश्वरौ । अथर्वशिरसा भक्तया संतुष्टः स ततोऽभवत् ॥४७॥ संकल्पसिद्धिसंयुक्तौ संबभूवतुरीश्वरौ । सदा भक्तिसमायुक्तौ चेतसा । यथापूर्वं शिवो विष्टुस्ताहशौ स चक्कार ह ॥४८॥ संकल्पसिद्धिसंयुक्तौ संबभूवतुरीश्वरौ । अंते सोऽपि न संदेहो मध्ये नानाविधः रम्यतः ॥४९॥ सर्वेषां वीजरूपोऽयमतः

सर्वोदिपूज्यकः । सर्वपूज्यो गणेशानो वेदेषु कथितोऽभवत् ॥५२॥ गाणपत्यस्वभावस्था बभूवुर्मनयोऽमला: । यत्र तत्र गणेशानं भजते तेऽधुना प्रभुम् ॥५३॥ एतद्वैदरस्य चरित्रं यः शृणोति वा । पठते तस्य विशेषाः सर्वदः प्रभविष्यति ॥५४॥

॥ ओमिति श्रीमदांले पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शिवविष्णुगर्विहरणं नाम चतुर्दशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रल उवाच । सुरथो नाम राजर्षिः प्रधानैर्यवज्जितैः । वल्लिष्टः पीडितोऽत्यंतं राज्यं त्यक्तवा वर्णं यथैः ॥१॥ तत्र मुनिवरेणोपदिष्टः शास्त्रमाभजत् । तस्याश्च कृपया राजा समर्थः प्रबभूव ह ॥२॥ स्वराज्यं प्राप्य राजर्षिश्चेत तद्वर्मसंयुतः । अभजच्छन्निकमत्यंतं भावयुक्तेन चेतसा ॥३॥ ततो मृतः पुनः सोऽपि सावर्णिश्च बभूव ह । मत्रभानुसुतो दक्ष सर्वमान्य उदारधीः ॥४॥ पूर्वसंस्कारयोगेन शक्तिभवतो बभूव ह । वर्णे गत्वा महाशान्तिं पूजयामास नित्यदा ॥५॥ उपोषणसमायुक्तस्तताप तप उत्तमम् । ध्यात्वा हृदि महामायां नवाणिजपकारकः ॥६॥ माहात्यम-पठन्नित्यं शावत्या भान्निकसमन्वितः । एवं वर्षयाते पूर्णे प्रसवाऽभूत् महासती ॥७॥ अंते तत्तपसा युक्तं ज्ञानमार्गपरायणम् । ज्ञात्वा लंबोदरस्तत्र वरदाता समायग्ने ॥८॥ हृदि तस्य स्थितं ध्यानं शावतेस्तत्र गणेश्वरः । युग्मेऽप्यत्तेस्तत्र गणेश्वरः ॥९॥ उन्नर्लंबोदरं देवं पुनः शक्तियुतं प्रश्नम् ॥१०॥ वामांग संस्थितां शार्चित हावभावसमन्विताम् । भ्रवितयुक्तां गणेशाय ततोऽतिविस्मितोऽभवत् ॥१॥ लंबोदरार्थं दक्ष शावतेश्च कृपया महत् । ज्ञानं प्रकटस्तपं तद्भूव हृदये मनोः ॥१२॥ ततो मनुर्विशेषण भ्रवितयुक्तो हृदि स्वयम् । विचारमकरोत् पूर्णं तच्छृणु त्वं प्रजापते ॥१३॥ लंबोदरः स्वयं शावितः शावितलंबोदरात्मिका । शावतेलंबोदरस्यैव नांतरं विद्यते कदा ॥१४॥ शावितवर्णामार्गसंभूता दक्षिणांगाहणेश्वरः । तयोरभेदभावे यद्गत्वा स्वानंदसंज्ञकम् ॥१५॥ कीडार्थ भवतरद्धार्थ देहाकृतिधराविमौ । बभूवमिदं वर्णौ ॥१६॥ एवं विचारयुक्तः स मनुष्याचत् प्रतापवान् । तावत्रौ बहिरायातौ बरदौ च प्रजापते ॥१७॥ हृदि मंस्यौ चिरिमतः स क गतौ शावितविष्पौ । पुनःध्यानवलेनैव

चिंतयामास भूमिपः ॥२८॥ ततस्तं तावृचतुश्च चरय सुव्रतं तपसा भावितभावेन तुष्टै दास्यावै ह सुने ॥१९॥

तयोर्वेचनमाकुण्योन्मील्याऽपश्यद्विहसेत् । द्वद्वा शक्तिस्युतं देवं प्रणानाम सुदायुतः ॥२०॥ पूजयित्वा विधानेन तुष्टाव
भावितसंयुतः । प्रणामय तौ पुनर्देवौ कृत्वा करपुटं विधे ॥२१॥ सावर्णिश्वाच । नमस्ते गणनाथायै नमस्ते गणपालक । चतुर्बाहु-
धरायैव चतुर्बाहुधराय ते ॥२२॥ अनाद्यायै ल्लानाद्याय परेशायै परात्मने । भक्तविद्वहरायै ते भक्तविद्वहराय च ॥२३॥
हेरंधायै नमस्तुभ्यं हेरंधाय नमो नमः । लंबोदरस्वरूपायै नमो लंबोदराय ते ॥२४॥ नानारूपधरायैव नानारूपधराय च ।
नमो नमो महादेव्यै देवाधिपतये नमः ॥२५॥ गजवक्त्रधरायै ते गजवक्त्रधराय च । शूरपक्णिस्वरूपायै शूरपक्णिय ते नमः ॥२६॥
एकदंतधरायै चैकदंतस्तुपिणे नमः । मायामोहहरायैव मोहहवै नमो नमः ॥२७॥ द्वानंदपुरसंस्थायै नमः स्वानंदवासिने ।
परश्वादिधरायै च परश्वादिधराय ते ॥२८॥ नमः सर्वप्रवोधक्यै नमः सर्वप्रवोधक । मायिभ्यो मोहदात्रै ते मायिभ्यो
मोहदाय च ॥२९॥ दुंहिराद्यै नमस्तुभ्यं दुंहिराजाय ते नमः । वक्रतुंडधरायै ते वक्रतुंडाय ते नमः ॥३०॥ स्वार्दिपूज्यकायै
च सर्वादिपूज्यकाय ते । नमस्ते सर्वपूज्यायै सर्वपूज्याय ते नमः ॥३१॥ अनंतरेवलकारिणै ह्यानंतरेवलकारिण । नमो नमो
महाशानेक नमः शक्तिधराय ते ॥३२॥ नानामेदकरायै ते नानामेदमयाय च । नमो नमः परेशायै परेशाय नमो नमः ॥३३॥
या शक्तिः सैव विद्येशो नांतरं विद्येते क्वचित् । अज्ञानेन महाभागौ रुद्रीपुंभावः प्रहृष्टतः ॥३४॥ यज्र वेदादयो योगिनो
देवेशा विस्मितिसेर । तत्र स्तोतुं च कोऽहं तावदपज्ञानप्रधारकः ॥३५॥ भवतोदर्शनेनैव बोधयुक्तोऽहमंजसा । तेन स्तुतौ
गणाध्यक्षौ योगशांतिपदायकौ ॥३६॥ प्रयच्छतं महायोगमधुना मे नमामयहम् । भक्तिं च भवतोमें तु सुहृदां दातुमहृथः ॥३७॥
इत्युक्त्वा दंडवद्दूमौ पपात पदयोस्तयोः । मतुरस्तौ हर्षसंयुक्ताद्वचतुस्तं महीपतिम् ॥३८॥ शक्तिविनायकावृत्तः । शांतियोगं
महाभाग लभस्ते योगसेवया । भक्तिं दृढां च नौ पादे सदाऽऽदित्यकुमारक ॥३९॥ भुक्त्वा मन्वंतरं पूर्ण यशः स्थाप्य
जग्नाये । अंते द्वानंदगो भूत्वा श्रवस्त्रौ भवितयसि ॥४०॥ त्वया कृतामिदं स्तोत्रं सर्वस्त्रिप्रदायकम् । पठते शृणवते
जैव भवितयति न संशयः ॥४१॥ एवमुक्त्वा गणाध्यक्षावंतधानं प्रचक्तुः । मतुः स्वगृहमागत्याऽभजत्वौ भावसंयुतः ॥४२॥
मन्वंतरसमा भुक्त्वा ब्रह्मभूतो बभूत्व ह । गणपत्यो महाभागः सावणिः प्रथितोऽभवत् ॥४३॥ मप्रावतारः कथितो नाम्ना
शक्तिविनायकः । सर्वस्त्रिप्रदः पूर्ण लंबोदरस्य भावितः ॥४४॥ मायया मोहितानां वै भिन्ना शक्तिः प्रहृष्टयते । या शक्तिः

स स्वयं दक्ष लंबोदरो न संशायः ॥४५॥ रुद्रीपुं भावमयी माया त्यक्तहया योगसेवया । तदा लंबोदरः प्राप्तो योगिभिर्ब्रह्म-
नायकः ॥४६॥ केचिच्छक्ति वद्येन्द्रं केचिलंबोदरं परम् । भवत्या भिन्नं स्वरुच्यर्थं जानीह्यत्र न संशायः ॥४७॥
असत्स्वानंदरूपा वै शक्तिवेदं प्रकीर्तिता । स लंबोदर आहयातो गणेशास्यावतारभृत् ॥४८॥ शक्तिविनायकस्यैतचारित्रं
यः शृणोति चा । पठते भक्तिता तस्य भुवितस्यक्तिनं संशायः ॥४९॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ले पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते शक्तिविनायकमाहात्म्ये पंचदशोऽङ्ग्यायः ॥

४८, ४९, ५०

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रु उवाच । शोषपुत्रस्य माहात्म्यं कथयामि समाप्ततः । तच्छुणुत्वं प्रजानाथ योगशांतिप्रदायकम् ॥१॥
एकदा सत्यलोकस्थो ब्रह्मा ध्यानपरायणः । बभूत्वं सर्वजंतुनां हितार्थं मोहितः स्वयम् ॥२॥ सदा शृष्टिमर्दीयमर्थंडा
जायते कथम् । तत्र तस्य स्वानिःश्वासात् पुरुषः संबभूत्वं ह ॥३॥ स प्रणास्य विधातारं तुष्टाव विविधैः स्तवैः । तमुवाच
तदा ब्रह्मा किं बाहुद्धसि वदाऽशु मे ॥४॥ ब्रह्मणो वचनं श्रुत्वा हर्षयुक्तः पुमानभृत् । तं जगाद प्रजानार्थं भास्ति-
नग्रात्मकधरः ॥५॥ मुमातुवाच । तव निःश्वाससंभूतं पुर्वं मां पालय प्रभो । देहि नाम तथा स्थानं भक्ष्यं नानाविधं
विधे ॥६॥ अन्यत् सुखकरं सर्वं देहि नाथ नमोऽस्तु ते । त्वं गतिः सर्वभूतानामधुना मे विशेषतः ॥७॥ तस्य तद्वचनं
श्रुत्वा ब्रह्मा स्नेहयुतोऽमवत् । स जगाद तमालिङ्य त्रुच्यं पुत्रवत्सलः ॥८॥ ब्रह्मोवाच । मायादर्थनमात्रेण वर्धसे त्वं महामते ।
मायाकरस्ते विल्यातमतो नाम भावित्यति ॥९॥ यद्यदिक्कृसि तत्स्ते सफलं च भावित्यति । त्रैलोक्ये वस्ति: पुत्र
गतिरव्याहता भ्रदेत् ॥१०॥ चतुःपदार्थसंभूतं सदा बहुर्यं भावित्यति । चतुर्विधमयेभ्यस्ते मरणं न कदा भ्रेवत् ॥११॥
युद्धे चतुर्विधं सर्वं प्रजेत्यसि न संशायः । सदाऽऽरोग्यादिसंयुक्तो भावित्यसि मदात्मजः ॥१२॥ ब्रह्मणो वचनं श्रुत्वा
हर्षितोऽभृत् पुमान् स्वयम् । मायाकरः प्रणामयैव तं यथौ स्वेच्छया चरन् ॥१३॥ ततो दानवमुख्यश्च विप्रचित्तिः प्रतापवान् ।
तं हङ्गा बलसंयुक्तं समागत्य ननाम सः ॥१४॥ ज्ञात्वा वृत्तांतमेतस्य मायाकरस्य दुर्मतिः । जगाद तं पुनः सोऽपि
विप्रचित्तिः प्रतापवान् ॥१५॥ विप्रचित्तिरुवाच । मायाकर महाभाग शृणु मे परमं चक्षः । चरा: प्राप्तास्त्वया सर्वे दुर्लभा

नात्र संशायः ॥१६॥ तेषां भोगः प्रकर्तव्यस्तव्या नित्यं महामते । तदा शोभायुता जाता वरास्ते नान्यथा प्रभो ॥१७॥ यथा रूपवयोर्युक्ता नारी स्वपतिना युता । नित्यं युक्ता विशेषण शोभतेर्तीव मानद ॥१८॥ मिलिता विविधा भोगा युक्ताश्चेत् साथकं भेवत् । निक्षिप्ता भोगहीनास्ते शापंति पुरुषं सदा ॥१९॥ अतो वरान् महाभाग साधयस्व विशेषतः । नोचेच्चेत् त्वां शापित्यंति वरा भोगविहीनतः ॥२०॥ वयं दानवसुर्याश्च त्वदधीना भवामहे । अस्माभिर्वलसंयुक्तैर्भृत्यव भोगं महाबल ॥२१॥ दानवा बलसंयुक्ता अजेया: सर्वभावतः । त्वदाज्ञावशागा नाथ चरित्यंति न संशायः ॥२२॥ एवं मायाकरस्तेन बोधितो दृष्टधीः स्वयम् । तदधीनो बभूवार्तपि यथौ तेन रसातलम् ॥२३॥ तत्र दानवसुर्येश्च मिलितैर्यमसन्निभैः । तैर्मानितो विधेः पुत्रो मायाकरस्तुतोष ह ॥२४॥ ततः शुक्रं समानीय प्रणता दानवा विधे । ब्राह्मणे-रभिषिकं तं कारयामासुरादारात् ॥२५॥ असुराणां महाराजो वभूव ब्रह्मणः सुतः । मायाकरोत्तिश्चित्ते सर्वेष्यो भयदायकः ॥२६॥ नानाभोगान् प्रसुंजानो बलेन गर्वितोऽभवत् । अमन्यतासुराधीश आत्मनः कृतकृत्यताम् ॥२७॥ ततो दानवसुर्यैः स जित्वा पृथ्वीं सप्तग्राम् । ततो देवगणान् जित्वेद्रासने संस्थितोऽभवत् ॥२८॥ ततः मिष्वेविरे सर्वे दानवास्तं विशेषतः । स्वर्गभोगकरा भूत्वा हर्षिता: स्वजनैः प्रभो ॥२९॥ ततः शिवं समागम्य स युद्धायोद्यतोऽभवत् । त्यक्त्वा कैलासमादौ स पपाल शंकरः स्वयम् ॥३०॥ ततो विकुंठगो भूत्वा राजे दानवाधिपः । त्यक्त्वा विकुंठमेवं स विष्णुः पपाल भीतितः ॥३१॥ ततः शांतिधरं वीक्ष्य तमस्तुर्दानवाः सुतः । जय त्वं सत्यलोकसं ब्रह्माणं देववायकम् ॥३२॥ सुरेण्यः सर्वदाता स पद्मगञ्च पितामहः ॥ असुराणामहो हंता न समो वर्तते कदा ॥३३॥ तमाश्रित्य महादेवादयोऽभूत्वंश संस्थिता: । कालं प्राप्य महावेगा मारणित्यंति नः खलु ॥३४॥ तवया सर्वं जितं राजन् तदपि पश्य चेष्टितम् । ब्रह्मणा दूतवर्येण सत्कृतो न कदा भवान् ॥३५॥ मायाकरस्तस्तेषां वचः श्रुत्वाऽसुरः स्वयम् । सत्यं विचार्य धातारमभृत् जेतुं समुच्यतः ॥३६॥ दानवैर्ब्रह्मलोके तमागतं वीक्ष्य वै विधिः । शोकशुष्टुपतः पपालास्त्रौ देवीष्यः संवृता: प्रभुः ॥३७॥ ततः स सत्यलोकस्थः शशिभेत्तीव तत्क्षणात् । दानवान् मानयन् दैत्यः सह तैर्भूम्जे सुखम् ॥३८॥ ततः स सत्यलोके च कैलासे वैरण्ये पदे । स्वैरे शाकतेऽन्यद्वानां पदेवस्थापयत् स्वकान् ॥३९॥ पुनर्भूमौ समागम्य संस्थितो नगरे स्वके । प्रपञ्चाख्य महादैत्यो दैत्यपैः संवृतो वभौ ॥४०॥ ततो दानवसुर्यांश्च पातालजयते सुरः । प्राणापयच्च ते सर्वे गताः सर्वे

समन्विताः ॥४१॥ तैर्जिताः सर्पराजास्ते शोषस्ताङ्गुरणं यर्यैः । स्वीकृत्य करभारं स संस्थितो नागपैर्वृतः ॥४२॥ तथापि दानवास्तत्र संस्थिता भयदायकाः । नागानधर्षयन् सर्वे यमकालनिभा बलात् ॥४३॥ ततोऽतिद्विःस्वितः शेषः सस्मार गणनायकम् । निर्विद्यनार्थं प्रजानाथं पुत्रभावार्थमादरात् ॥४४॥ अंतःधर्मिनेन विद्वेशं तोषयामास नागपः । ततो वर्षे गते पूर्णे प्रकटोऽभूद् गजाननः ॥४५॥ हृदयाद् वाहिरेवाऽस्मी निर्गत्य तमुवाच ह । परव्य शेष प्रमहाभाग ध्यानजं ते सुतं च माम् ॥४६॥ दक्ष उवाच । स्वलपायासेन हरेवः कथं पुत्रो बभूव ह । कथयस्व महायोगिन् शेषस्य चरितं महत् ॥४७॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शोषातिद्विःस्ववर्णं नाम षोडशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्दल उवाच । पुरा करव्यपविप्रणाराधितो तपसा प्रदृ । शिवचिणू च पुत्रार्थं मंत्रध्यानसमाधिना ॥१॥ दक्ष वर्षे गते तौ च वरदौ तं समागतौ । सुतौ सुनिवेरणैव वरं दक्षवा प्रजामतुः ॥२॥ तयोरंशेन शेषश्च पुत्रस्तस्य बभूव ह । धराधरणाभावेन पालको विष्णुरेव सः ॥३॥ ब्रह्मणो दिवसांते स ज्वालया विष्टपं महत् । ददाह शंकरांश्च महानागः प्रतापवान् ॥४॥ सहस्रशीर्षा पुरुषः शेष एव स उच्यते । मृत्युहीनो ह्यनंतोऽप्य सर्वेषामांतकोऽभवत् ॥५॥ लय एकोऽवशेषश्च तेन शेषः प्रकीर्तिः । ब्रह्मांडं धारयामास सचार्थारो बभूव ह ॥६॥ उत्पन्नोऽभूत् स्वयं शेषः साक्षात्त्विरहरात्मकः । ब्रह्मणागत्य तत्रैवाऽभिषिक्तो राज्यकर्मणि ॥७॥ नागानामीश्वरो भूत्वा स्थितः सर्वत्र संमतः । ततः स कर्त्यपं नत्वा जगाद् वचनं हितम् ॥८॥ शेष उवाच । ब्रह्मांडं धारयामीश कर्थं सर्वसमाकुलम् । तदर्थं मां महायोगिन् शाधि शिष्यं पितः प्राप्नो ॥९॥ ततस्तस्मै सुनिश्चेष्टो ददौ मंत्रं षड्क्षरम् । गणोऽशस्य यथान्यायं शोधयित्वा प्रजापते ॥१०॥ ततस्तं प्रणिपत्यैव तताप तप उत्तमम् । चेन गत्वा गणेशं स ध्यात्वा जपपरायणः ॥११॥ निराहरेण विष्णेशं तोषयामास नित्यदा । पुष्पज्ञानिकसंयुक्तस्तुष्टाव विविधैः स्तवैः ॥१२॥ एवं वर्षसहस्रेण प्रसन्नो गणनायकः । अस्थिमात्रावशेषं तं त्वचायुक्तं समायर्यै ॥१३॥ तं हृद्वा नागपः शेषः प्रणम्योत्थाय चादरात् । पुष्पज हर्षसंयुक्तस्तुष्टाव करसंपुटः ॥१४॥

ततस्तं गणराजः स जगाद् वृणु वाङ्गितम् । दास्यामि तपसा तुष्टो यत्ते चित्ते भवित्यति ॥१६॥ योपः प्रणम्य विद्वेशं जगाद् हर्षसंयुतः । ब्रह्मांडधारणे शान्तिं देहि नाथ नमोऽस्तु ते ॥१७॥ भक्तिं देहि गणाधीरा भुक्तिमुक्तिप्रदाधीनीम् । वृत्युहीनं दिशां नाथं मां कुरुत्व यशोतिगम् ॥१७॥ तथेति गणराजस्तु तमुक्तवांतरधाततः । शेषो हृष्टः स्वयं दक्षं स्वस्थानं प्रजगाम ह ॥१८॥ तदारभ्य स्वयं नागो धराधारो वृभूत्व ह । दिक्षपालत्वं सदा लेभे मान्यः सवर्धदोऽभवत् ॥१९॥ ततो योगबलेनैव नाना मायाविशारदः । नाना रूपधरः योपः शृणुभे सर्वमंडले ॥२०॥ एवं बहौ गते काले हिरण्यकशिषो भूम्यात् । एश्वर्यं नश्वरं मत्वाऽभवत् ज्ञानार्थमुद्यतः ॥२१॥ विपुलं स तपस्तप्त्वा शमदमपरायणः । योगभूमिस्थभावेनांतर्निष्ठश्च वृभूत्व ह ॥२२॥ ततः क्रमेण नागेत्वा समस्वानंदगोऽभवत् । योगेन तत्र शान्तिं च स हृष्टद्वा संस्थितोऽभवत् ॥२३॥ विरुद्धं ज्ञात्वा परं भावं तदर्थं संयतः स्वयम् । वैष्णवैनैव मार्गेण तोषयामास केशावम् ॥२४॥ ततस्तं वरदो विष्णुर्यथौ शोषेण संस्तुतः । याचितो नित्यमेव मे दशर्णं देहि केशाव ॥२५॥ मदीयदेहसंस्थस्त्वं भव नित्यं जनादन । तथेति तमुवाचाचाऽसौ नारायणो वृभूत्व ह ॥२६॥ शेषशारी सदा तस्य स देहं संस्थितोऽहंत्यं वृभूत्वे नागपालकः ॥२७॥ ततो योगबलेनाऽसौ मायामोहं ददर्श ह । समानंदं द्वंद्वमयमशानंतोऽपि वृभूत्व ह ॥२८॥ एवं बहौ गते काले योगमारतोऽभवत् । समाधिना प्रजानाथ सहजं ब्रह्म संश्रितः ॥२९॥ साहजं शंकरं ज्ञात्वा शैवमार्गपरोऽभवत् । ब्रह्म व्येच्छामयं हृष्टद्वा शान्तिं प्राप्य समाश्रितः ॥३०॥ ततस्तं वरदः दांभुराययौ तं प्रणम्य सः । शोषस्तुष्टावं संहृष्टः शैवैः स्तोत्रैः सदाशिवम् ॥३१॥ प्रसन्नं शंकरं हृष्टा यथाचे भक्तिमुक्तमाम् । सदा दर्शनभावार्थं संगतिं शंकरस्य सः ॥३२॥ तथेति शंकरो देवः स चकार प्रजापते । मस्तके तं बबंधाऽथ नित्यदर्शनकांक्षिणम् ॥३३॥ ततोऽतिहर्षितोऽनंतः । शंभुमार्गपरायणः । सिषेवे भावसंयुक्तः शंकरं वृषभधवजम् ॥३४॥ ततो योगबलेनैव लोषस्तत् सहजं परम् । मोहहीनं विदित्वा स शान्तिहीनो वृभूत्व ह ॥३५॥ मनसा शांकरं ब्रह्म वामनयत परं प्रभुम् । शिवं नत्वा महानागः प्रचल्छ योगशान्तिदम् ॥३६॥ पात्रं गणेशयोगे तं ज्ञात्वा शोषं सदाशिवः । जगाद् गणनाथस्य ज्ञानं सर्वहितावहम् ॥३७॥ शिव उवाच । योगशान्तिप्रदं पूर्णं गणेशं विद्धि भानद । सत्यासत्यसमानानि सहजेत्युतानि चै ॥३८॥ ब्रह्माणि यत्र लींगंते संयोगेन महामते । स्वसंबैद्यं तद्वदंति ब्रह्म शान्तिप्रदं परम् ॥३९॥ संयोगे

गणनाथस्य स्वसंवेद्यात्मकं परम् । दर्शनं जायते येनाऽभवत् स्वानंदवासिकः ॥४०॥ सर्वसंयोगरूपश्च दोषस्तत्र महान् स्मृतः । तेन शांतिप्रदं पूर्णं न मतं योगिभिः कदा ॥४१॥ स्वसंवेद्यविहीनं यद्दृश्य योगमयं भवेत् । तत्र संदर्शनं तस्य न मवेद्यतिरेकतः ॥४२॥ स्वकीयाऽभेदतस्तत्र निवृत्तिजयिते दृणाम् । तत्र शांतिः समाख्याता सा न मुख्या मता बुधैः ॥४३॥ अयोगात्मकरूपश्च दोषः संवत्तं सदा । मायाही नप्रभावेण तिष्ठते गणनायकः ॥४४॥ संयोगायोग्येणां योगः शांतिप्रदायकः । सा शांतिः सर्वमान्या वै भवते वेदवादतः ॥४५॥ संयोगश्च गकारस्थो णकारो योगणः प्रभो । तयोरिचो गणेशानो वेदे पश्य विचक्षणा ॥४६॥ पंचभूमिमयं चित्तं तदेव बुद्धिभावणम् । मौहो आंतिप्रदस्तेषु सा सिद्धिः संमता बुधैः ॥४७॥ तयोः स्वामी गणेशानः चित्तामणिः प्रकृश्यते । चित्तप्रकाशकः साक्षाच्छांतिदो योग-सेवया ॥४८॥ तं भजस्व महानाश ततः शांतिमवाप्यसि । नान्यथा कोटिवर्षैः कः शांतिं प्रलभते नरः ॥४९॥ एवमुक्तवा महादेवो विरराम सं प्रसुः । प्रणमय शोषनागश्च यजौ तपोवनं परम् ॥५०॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते शेषयोगोपदेशवर्णनं नाम सप्तदशोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रल ज्वाच ॥ ततः शोषः स्वयं तत्र तताप तप उत्तमम् । शमदमपरो भूत्वा योगभूमिमशो-धयत् ॥१॥ क्रमेण पंचभूमीनां चित्तस्य पारमाणतः । शांतिं प्राप्तो महानागोऽभजत्तं गणनायकम् ॥२॥ गणपत्य-स्वभावेनाऽपूजयद् भक्तिसंयुतः । एवं तपःप्रभावेण संतुष्टोऽभूद् गजाननः ॥३॥ तमायौ महाभक्तं द्यानस्ति-मितलोचनम् । जगाद् स वृणुहव त्वं वरान् मतो सुहुलूभान् ॥४॥ तस्य तद्वचनं श्रूत्वा प्रवृद्धो गण-नायकम् । हठदद्वा लंबोदरं देवं प्रणनाम शूतांजलिः ॥५॥ प्रणमय विद्वनं भक्तिसंयुक्तोऽपूजयत् पुनः । तुर्हदाच सुस्थिरो भूत्वा निवृद्धकरसंपुटः ॥६॥ शेष उवाच । गणेशाय नमस्तुःयं सिद्धिवृद्धिपते नमः । चित्तामणे महाविद्वननाशनाय नमो नमः ॥७॥ सर्वादिपूजयरूपाय सर्वपूजयाय ते नमः । ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठानां मात्रे पित्रे नमो

नमः ॥८॥ विनायकाय सर्वेषां नायकाय नमो नमः । नायकानां प्रचालाय नायकैः सेविताय ते ॥९॥ विदेशाय च सर्वेषां पदंश्रद्धाकराय ते । अभक्तानां सुभक्तानां विद्वन्हंत्रे नमो नमः ॥१०॥ हुंहिराजाय सर्वेशं हुंहिताय सुसिद्धिद् । हुंहितानां महाराज परेशाय नमो नमः ॥११॥ ब्रह्मणां पतये तुयं ब्रह्मेभ्यो ब्रह्मदायिने । ब्रह्मायः सुखदायाऽथ शांतिरूपाय ते नमः ॥१२॥ स्वानंदवासिने तुयं सदा स्वानंदमूर्तये । नाना विहारकत्रे ते समाधये नमो नमः ॥१३॥ सूषकवाहनायैव सूषकप्रियमूर्तये । सूषकध्वजिने तुयं स्तेयस्तपाय ते नमः ॥१४॥ अयोग्याय सदा ब्रह्मन् ब्रह्मणे ब्रह्ममूर्तये । असमाधिष्ठ हेरंव मायाहीनाय ते नमः ॥१५॥ योगाय योगनाथाय योगःयो योगदायिने । नित्यानित्यिहीनाय गणेशाय नमो नमः ॥१६॥ किं स्तौमि त्वां गणाधीश मनोवाणीविवर्जितम् । मनोवाणीमर्यं स्वामिन् द्वायां हीनतया स्थित ॥१७॥ अतो वेदादयः सर्वे कुंठिता नात्र संशायः । योगिनः शुक्रमुख्याश्चातस्त्वां पश्यामि भाग्यतः ॥१८॥ एवं संस्तुवतस्तस्य भक्तिरसमुद्दयः । ननर्त तेन योषश्च हृष्टरोमाङ्गुलोचनः ॥१९॥ जगाद गणराजस्तु ततस्ते भक्तसुत्तमम् । वरान् वरय शेष त्वं दास्यामि भक्तिभावितः ॥२०॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं शांतियोगप्रदं भवेत् । धर्मार्थकार्ममोक्षाणां दायकं सर्वीसिद्धिदम् ॥२१॥ यद्यादिद्वयति तत्तद्वै दास्यामि स्तोत्रपाठतः । अवणाश्वाऽन्नं संदेहो भवेत् मद्वन्निवर्धनम् ॥२२॥ ततस्त नागराजश्च जगाद वचनं हितम् । प्रणम्य भावसंयुक्तो विदेशं भक्तिलालसः ॥२३॥ शेष उच्चाच । भक्तिं देहि गणाधीश तद्व पादांबुजे पराम् । सदा शांतिस्थमत्यन्तं कुरुहव गणनायक ॥ २४ ॥ चित्तं पंचविदं प्रोक्तं तत्र त्वं सततं प्रभो । तिष्ठस्व स्फूर्तिरूपेण मदीयग्रमनाशकः ॥२५॥ मनश्चंचलभावेन संसारविषये रतम् । भविष्यति न संदेहोऽतस्तत्वं मे तनयो भव ॥ २६ ॥ संसारे पुत्रभावेन भजिष्यामि निरंतरम् । हृषि शांत्या तथा देव कुलदैवतरूपिणम् ॥२७॥ गणेशाक्षेत्रमत्रैव भवतु त्वत्प्रसादतः । सर्वीसिद्धिप्रदं नाथ भक्तेभ्यः शांतिदायकम् ॥२८॥ चित्तभूमिधरं वीक्ष्याऽहं शांतोऽनन गजानन । धरणीधरसंज्ञं त्वां बद्विष्यति जना: प्रभो ॥२९॥ येनाऽहं वै गणाध्यक्षं त्वद्वपो नाऽन्नं संशयः । अतो मदीयनाश्वा त्वं धरणीधरको भव ॥३०॥ अहं धराधरः प्रोक्तः स्थूलशब्दप्रधारकः । त्वं चित्तभूमिगः स्वामिन् योगेन धरणीधरः ॥३१॥ एवमुक्तवा गणेशानं विराम च काश्यपः । तमुवाच गणाधीशः संतुष्टो भक्तवत्सलः ॥३२॥ श्रीगणेश उच्चाच । त्वयोक्तं सकलं शेष सप्तलं ते भविष्यति । सदा शांतिस्वरूपस्थो मां भजिष्यसि निश्चितम् ॥३३॥

योगशास्त्र्य कर्ता वै त्वं भविष्यति मानव । न योगे त्वत्समः क्वापि भविष्यति महामैते ॥३४॥ सदा भन्तिकरस्त्वं
मे नाभौ लिष्ट धराधर । अमरीनः स्वभावेन मां भजस्व विशेषतः ॥३५॥ धराधरणदुःखश्चरणद्वयं वै कदाचन । न भविष्यति ते शेष सर्वपेण समा भवेत् ॥३६॥ तच विष्णुः शारीरस्यः शयिता नित्यमादरात् । पुष्पतुल्यो भवेदेवः सोऽपि
त्रह्वांडनायकः ॥३७॥ सदा यज्ञेषु भागस्यो भविष्यादिकं वै कदाचन । न भविष्यति ते शेष सर्वमानयो न संशायः ॥३८॥
एवमुक्तत्वा गणाधीशो रूपं नानाविधं स्वकम् । दर्शयामास शेषाय नाना योगधरं परम् ॥३९॥ समष्टिन्यष्टिरूपं च ददर्श
नादरूपकम् । विंदुं सोऽपि तथा बोधं विदेहं नागराद् प्रभां ॥४०॥ स्वस्वरूपमयैर्गरसं योगशार्णतिमयं तथा । ददर्श विष्मितः
होषोऽभवत् संशयवर्जितः ॥४१॥ अंतधीनं यथौ सद्यो गणेशो ब्रह्मनायकः । शोषस्तत्र गणेशानं स्थापयामास विप्रैः ॥४२॥
धरणीधरविष्णेशोऽभवत्तत्रैव संस्थितः । भक्तेभ्यः सिद्धिदाता स यात्रामात्रेण निश्चितम् ॥४३॥ शेषो जगाम दक्ष स्वभवतं
हर्षसंयुतः । विद्वराजस्य नाभौ च स्वयं तिष्ठति नागराद् ॥४४॥ अनन्यभावसंयुक्तोऽभजत्तं गणनायकम् । अथो द्यासा-
वतारश्च वभूवे धर्मपालकः ॥४५॥ ब्रह्माणं शारणं गत्वा गणेशं शुश्रवे मुनिः । पुराणं स तथा देवमभजत्पसा युतः ॥४६॥
प्रसन्नो गणराजः स तस्मै दत्त्वा यथौ वरम् । वेदशास्त्रादिके सर्वं चकार भिन्नमादरात् ॥४७॥ ततो वही गते काले मायथा
आंतिसंयुतः । योगअष्टोऽभवद्योगी वित्तचलभावतः ॥४८॥ कहा नदीजले द्यासस्तर्पणं नित्यमाकरोत् । तस्यांजलौ
स्वयं शेषः पपात् सूक्ष्मरूपघृक् ॥४९॥ तं हङ्का विस्मितो द्यासस्तत्याज स जले भयात् । मुनिं तं प्रत्युवाचिदं
सपैऽप्युद्ग्रमणाकः ॥५०॥ सर्व उच्चाच । जले सत्त्वा महोग्राश्च प्रयसित्यन्ति मां प्रभो । रक्षस्व त्वं महाभाग शरणं त्वां
समागतम् ॥५१॥ तद्वच्छत्वा विस्मितो द्यासस्तं प्रणम्य महायथा: । जगाद् हर्षसंयुक्तो वचनं स्वहितावहम् ॥५२॥
द्यास उच्चाच । कस्त्वं चद महाभागांजलौ मम समगतः । नरवज्ञाथ वदसि न त्वां जानामि भ्रावतः ॥५३॥ तस्य तद्वचनं
श्रुत्वा तं जगाद् पतंजलिः । हर्षयन् हेतुगमाभिर्भवति भर्षसमनिवतः ॥५४॥ चितनं यदि संत्यकं तदा कुत्र प्रवर्तते ।
आपूर्वं मुनिशादूल मायथा पृच्छसि प्रभा ॥५५॥ मायथा सर्वजातिस्थो नरवज्ञापणं सदा । करोति नात्र संदेहो न तथा
दुल्भं भवेत् ॥५६॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा तं प्रणम्य मुनिः पुनः । पपच्छ ते स्वरूपं मे दयायस्व नमो नमः ॥५७॥
ततो नराकृतिभूत्वा संस्थितो भगवान् स्वयम् । शेषो ब्राह्मणरूपस्यां जगाद् महामुनिम् ॥५८॥ पतंजलिरुच्च । तचांजलौ

महाभाग पतितोऽहं हिताय ते । पतंजलि च मां विद्धि मुने शोषं धराधरम् ॥५९॥ गणेशादेन विप्रेश प्रेरितं मां विशेषतः । आंतिनाशार्थमेवं ते जानीहि सहस्राऽगतम् ॥६०॥ ज्ञात्वाऽतिहिष्ठो व्यासः प्रणम्य तमुचाच ह । चिंतनं च कर्त्तुं नाथ त्यक्तव्यं चित्तगेन तु ॥६१॥ नानाभावमिदं हृष्टा तत्र तचाहर्षा भेवेत् । चिंतं नांगेद्रवंच त्वं चदस्वातिमहाहृष्टम् ॥६२॥ योगशास्त्रं स्वयं तस्मै जगाद् स पतंजलिः । यथा विद्वेश्वरैर्णैव दर्शितं ताहर्षां परम् ॥६३॥ विप्रेशोऽतिहिष्ठो योगी शोषः सवार्थदायकः । व्यासस्तत्र प्रजानाथ लेदयुक्तो वभूष्व ह ॥६४॥ शुश्राव स यथाशास्त्रं परं शेषमुखात् पुरा । तथा चिंत समागृह्य योगिवंचयो वभूष्व ह ॥६५॥ पंचधा चित्तभूमिस्थस्यकृत्वा तचिंतनं स्वयम् । चिंतामणी तदाकारो वभूष्व सुनिष्ठतमः ॥६६॥ तस्य भावयं चकारापि व्यासो गृहार्थसिद्धये । नराणां प्रहितार्थाय सुगमार्थं प्रजापते ॥६७॥ हहं शेषस्य माहात्म्यं कथितं योगशास्त्रिदम् । अथुना शृणु दक्ष त्वं प्रकृतं यत् कथानकम् ॥६८॥

॥ ओमिति श्रीमद्भास्त्रं पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहने महपुराणे पञ्चमे खंडे लंबोदरचरिते शेषाद्यानवर्णं नामाद्यशोऽच्यामः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्दल उचाच । हृदयाद्विहरागत्य शेषस्य गणनायकः । पुत्रभावेन संस्थोऽभूतं मूषकारूढं आदरात् ॥१॥ तत उत्थाय शेषस्तं प्रणनाम कृतांजलिः । पूजयामास सर्वेशं पुनः स प्रणतोऽभवत् ॥२॥ अथवौपनिषद्भिस्तं तुष्टाव करसंपूर्तैः । नागेशः प्रार्थयामास भक्तिनामकं धरः ॥३॥ शेष उचाच । योगेशस्तवं गणाध्यक्षं ब्रह्मणां नायकः स्मृतः । कर्थं मे पुत्रभावेन संस्थितोऽपि विद्वन्म् ॥४॥ ततो गजाननस्तं वै मोहयामास मायया । मोहितो नागराजस्तं पुत्रं मेने गजाननम् ॥५॥ शेषः सर्वत्रीक आगृह्य लालयामास बालकम् । क्रमेण पंचवर्षस्यो वभूष्व तदूपृद्धे प्रसुः ॥६॥ अथ शृणु प्रजानाथ वृत्तांतं दैत्यसंभवम् । मायाकरामुरो दुष्टशक्तर कर्मस्वंडनम् ॥७॥ आमुरं कर्म सर्वत्र कृतं तेन दुरात्मना । तेनोपेषणसंयुक्ता वभूषुदेवनायका ॥८॥ ततो हाहाकृतं सर्वेवणाश्रमयुतैर्जनैः । न द्वाहा न स्वधायं वै कर्तुं केनाऽपि शक्यते ॥९॥ ततो मुनिवरा: सर्वे देवाः शंभुरोगमाः । विचारं दैत्यनाशार्थं चकुभ्यस्मन्विता: ॥१०॥ तत्रोचाच

महायोगी बृहस्पतिरुदारधीः । गणेशं भक्तिसंयुक्ता भजद्वं पदप्राप्तये ॥२१॥ चतुःपदार्थसंयोगे गणेशो निजबोधकः । चतुर्भिर्वर्जितश्चाऽध्य इनिष्टिति महाबलम् ॥२२॥ श्रुत्वा ते गुरुसंयुक्तास्तपस्तेपुमहत् प्रभो । निराहारादिसंयुक्तता नानात्रुत्तानत्परा: ॥२३॥ गते वर्षशते पूर्णे प्रसन्नोऽभूद् गजाननः । आययौ तान् वरान् दातुं भक्त्या तुष्टो महायशा: ॥२४॥ तं हृष्ट्वा हर्षसंयुक्ता देवा सुनय आदरात् । प्रणेशुः पूजयामासुस्तुपुर्विविध्यैः स्तवैः ॥२५॥ वरयामासुराहृत्य गणेशो सर्वनायकम् । द्वैत्यं जाहि गणाध्यक्षं प्रभो मायाकरासुरम् ॥२६॥ तथा मायाविहीनां वै भक्तिं देहि त्वदीयकाम् । दासास्ते पादपद्मस्य वर्णं सर्वं न संशयः ॥२७॥ श्रुत्वा तान् गणराजस्तु जगाद् हर्षसंयुतः । मायाकरं हनिष्ट्यामि शेष-पुञ्जोऽहमंजसा ॥२८॥ यदि मे वाहनं तत्र मुख्यं भवति देवपा: । चतुर्देवमयं विप्रास्तदात्तरोहं करोमयहम् ॥२९॥ मदीया भवितरुपा वो भविष्यति तु निश्चितम् । सुहृदा मे सदा दासा भविष्यथ विशेषतः ॥२०॥ एवमुक्त्याऽतदेऽप्यस्मी गणेशो देवनायकः । शोषध्यानात् समुद्भूतो भक्तानां कार्यसिद्धये ॥२१॥ अथो देवर्षिसुख्यास्ते विचारं चकुरंजसा । चतुर्देवमयं तस्य वाहनं कीहशं भवत् ॥२२॥ सर्वोस्तत्र चिरावः साक्षात्कृतवान् वाक्यमुक्तमम् । वेदमूर्तिमयो देवः सर्वेषां गुहरंजसा ॥२३॥ शिव उवाच । अर्थं मूषकवाहश्च वेदेषु कथितोऽभवत् । मूषस्तेष्य तथा धातुर्जीतहृष्यः स्तेयच्छ्रव्यक् ॥२४॥ नामरूपात्मकं सर्वं तत्राऽसङ्घल्य वर्तते । नामस्तेषु ये भोगासतेषां भोक्ता स्वमायया ॥२५॥ भोगेषु भोगभोक्ता यस्तदाकारेण वर्तते । अहंकारयुतास्ते वै न जानन्ति विमोहिताः ॥२६॥ वर्यं भोक्तारं एवं ते मानयंति विशेषतः । हेत्वरः सर्वभोक्ता च चौर्यवृत्तिषु संस्थितः ॥२७॥ स एव मूषकः प्रोक्तो मनुजानां प्रचालकः । मायया गृहरूपो भोगान् भुनक्ति स चौरवत् ॥२८॥ तद्वज्जीवनगो देवः स्त्री आत्मा विशेषतः । नाना जीवेषु भोगान् भुनक्ति वै चौरवत् स्वयम् ॥२९॥ समेषु सर्वभोक्ता च विष्णुस्तद्वलं संशयः । सदसन्मयरूपश्च चौरवन् मायया प्रभुः ॥३०॥ सहजेषु तथा देवः शिवो भोक्ता तुरीयगः । चौरवत्ताऽत्र संदेहो युतो निमोहमायया ॥३१॥ भोक्तारं चौरभावस्थं वाहनं कुरुत प्रिया: । मूषकाकृतिरूपं वै दीयता गणपाय तत् ॥३२॥ श्रुत्वा ते हर्षिताः सर्वं शिवं देवर्षयोऽब्रुवन् । साधु साधु त्वया प्रायकं सर्वज्ञस्त्वं सदाशिव ॥३३॥ ततो गणेश्वरं ध्यात्वा चतुर्भिः कलिपतं वपुः । तत्र स्वांशं ददुदेवा भोक्तुरूपं प्रजापते ॥३४॥ तदंशेन सजीवोऽभूत् मूषको बलसंयुतः । ब्रह्मा देवर्षिभिः सार्थमभिषेकं चकार ह ॥३५॥ अंतर्बाह्यादिकं स्तेयं परं सर्वत्र वर्तते ।

नानाविधं तथैकं च तेषु राजाऽपमुच्यते ॥३६॥ अभिषिक्तः स्वयं तत्र मूषको हर्षितोऽभवत् । यज्ञभागस्य भोक्ताऽस्मै
कृतो देवैः सवारसैः ॥३७॥ संगृहु सर्वेदेवास्तं मुनयः शोषमालोक्य शोषश्च विस्मितोऽभवत् ॥३८॥
पूजयामास सर्वान् स नागराजो महायशाः । आजग्मदिरम् । आजग्मस्तान् समालोक्य शोषश्च विस्मितोऽभवत् ॥३९॥
दानं वै तपो ज्ञानं स्वभावजम् । पितरो मुनयो देवा दद्यानाहृचतां किल ॥४०॥ किमर्थमागताः सर्वं वदत मां सुरर्षयः ।
भवतां कृपया युक्तः करिद्यामि सुभाविततः ॥४१॥ तस्य तद्दृच्छनं श्रुत्वा चांकरः सर्वनायकः । जगाद नागराजं तं
हर्षयन् हर्षवर्धनः ॥४२॥ शिव उवाच । शोष शोष महाभाग धनयस्त्वं सर्वमंडले । तत्र पुत्रत्वमाप्नो ब्रह्मणां नायकः प्रभो ॥४३॥
मूषकगोऽवतारोऽयं पञ्चवर्षवयोनितः । मा पुरुं तं विजानीहि तपसा ध्यानजं प्रशुम् ॥४४॥ तस्येदं वाहनं सुरुयं चतुर्देव-
कालांशाजम् । स्तेयधर्मधरं पूर्णं सर्वेषां हृदि वर्तते ॥४५॥ अस्योपरि समालह्य मूषकगः प्रतापवान् । मायाकरासुरं सद्या
हनित्यति गणेश्वरः ॥४६॥ एवं तेषां वचः श्रुत्वा खेदयुक्ततः स नागराद् । न किंचित् संजग्नौ देवान् पुत्रवत्सलभ्रावतः ॥४७॥
ततस्तं शांकरो देव उवाच वचनं पुनः । मा खेदं शुक्र कल्याण विद्वहा न मरित्यति ॥४८॥ तपोभिर्विवैद्यैः सुनिभिः
प्रार्थितोऽभवत् । मायाकरविनाशाय तत्र पुत्रो गजाननः ॥४९॥ त्वयाऽदौ तपसा देव आराधितो गजाननः । वरदानप्रभावेण
तत्र पुत्रो बभूव ह ॥५०॥ एतस्मिन्वते मूषकगस्तत्र समागतः । नागबालैर्महाभागैः क्रीडायुक्तो गजाननः ॥५१॥
समुच्चत्स्युः प्रणमस्तं हृष्ट्वा विप्राः सदेवपाः । तुष्टुवः सामवेदस्थेन स्तोत्रेण गणेश्वरम् ॥५२॥ ततस्तान् गणराजो वै वचनं
हितकारकम् । उवाच वृणुत प्राज्ञा वरं मनस्पिसतं परम् ॥५३॥ ततोऽतिहर्षसंयुक्तास्तमूरुस्ते सुरर्षयः । मायाकरासुरं
स्वामिन् जहि सर्वभयंकरम् ॥५४॥ भर्त्ति देहि गणाधीश तत्र पादे च निश्चलासु । दासा वर्णं गणेशान पालयस्व
विशेषतः ॥५५॥ तथेति तानुवाचाऽथ वाहनं मे न वर्तते । अतो योग्यं महोदेवा वाहनं दीयतां परम् ॥५६॥
चतुःपदार्थरूपेभ्यो मरणं न प्रविद्यते । मायाकरस्य दुष्टस्य कर्तुं कार्यं मया सुराः ॥५७॥ चतुःपदार्थरूपं मे वाहनं
यदि जायते । तदाऽहं तं हनित्यामि नाऽत्र कार्या विचारणा ॥५८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्दले महापुराणे पञ्चमे खण्डे लंबोदरचरिते मूषकदेवसमागमे नाम एकोनविशतिमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्दल उवाच । मूषकगच्छः श्रुत्वा देवेद्वा हर्षिता वभुः । उच्चुः प्रांजलयस्तं ते विनेशं विघ्वारणम् ॥१॥
देवर्षय उच्चुः । चतुर्ब्रह्मसमयं देव चाहनं ते प्रवर्तते । स्वानेदे मूषकाख्यं च मर्दभोगकरं परम् ॥२॥ अथुना भोगकारं तु
चतुर्भिः शिवमुख्यकैः । कृतं स्वस्वकलांशोन वाहनं ते गजानन ॥३॥ जीवेषु सर्वभोक्ता वै चौरवत् परमेश्वरः । तदेव
वाहनं तेऽमृद् गृहण स्तेयस्त्वपि नम् ॥४॥ एवमुक्त्वा गणेशानं देवा मुनिसमन्विताः । तुष्टुपुस्तं महादीर्घं मूषकं मूषका-
कृतिम् ॥५॥ देवर्षय उच्चुः । नमस्ते स्तेयस्त्वपाय सर्वहस्तथाय धीमते । अंतभौगकरायैव मूषकाय नमो नमः ॥६॥ मायया
स्तेयस्त्वपिण्या मोहित्वा चराचरम् । चौरवद्वौगकर्ता त्वं चौरवपाय ते नमः ॥७॥ चराचरमयायैव चराचरधराय ते ।
सर्वाधीशाय लोकाय कालकलाय ते नमः ॥८॥ अनादये महेशाय चतुर्बायदायिन । गणेशावाहनायैव गणेशाध्वज-
संस्थित ॥९॥ सर्वत्रग गणाधीशस्तवया हृत्य न संशयः । चालकात्मकवीर्यं यद्हणेशास्य त्वमंजसा ॥१०॥ ब्रह्माकार-
शरीराय स्तेयानां स्वस्वरूपिणे । नमो नमः परेशाय चतुर्मर्यस्तवहपिणे ॥११॥ चतुर्णी गणपः पाता त्वया तद्रूपधारिणा ।
भव वाहनमुख्यं वै गणेशास्याऽधुना प्रभो ॥१२॥ इति स्तुतः प्रसन्नात्मा मूषकस्तातुर्वाच ह । भवित्यामि महाभागा
वाहनं गणपत्य च ॥१३॥ एवमुक्त्वा गणेशानं प्रसुं तुष्टाव लुभधीः । मूषको दशनेनैव हर्षयुक्तो महाद्युतिः ॥१४॥
मूषक उवाच । देवाय योगरूपाय नमो मूषकगाय ते । गणेशाय परेशाय परात्परतराय ते ॥१५॥ अनंताय महेशाय
महेशैः संस्तुताय च । विनेशाय महाविद्यधारिणे ते नमो नमः ॥१६॥ अनंतस्वनेव तुभ्यं भक्तस्वानंददायिने । देवानां
पालकायैव हरंवाय नमो नमः ॥१७॥ स्वानंदवासिने तुभ्यं भक्तस्वानंददायिने । ब्रह्मणं ब्रह्मणं चैव पतये ते नमो
नमः ॥१८॥ चतुर्णी चालकायैव चतुःसंयोगमूर्तये । चतुर्णी पददात्रे ते तैर्हनाय नमो नमः ॥१९॥ योगेशायोगरूपाय
योगिभ्यो योगदायिने । शांतिरूपाय वै तुभ्यं शांतिदाय नमो नमः ॥२०॥ मूषकध्वजिने नमः ।
सिद्धिगुद्धिपते नाथ भरेशाय नमो नमः ॥२१॥ वेदवाक्यप्रमाणेन मां कुरुत्व गजानन । वाहनं भक्तिसंयुक्तं सेवायै ते
नमो नमः ॥२२॥ इदं मूषकगो नाम मदीयं तु त्वया धृतम् । अतोऽभेदमयो भर्वित देहि नाथ नमो नमः ॥२३॥
मदीयनाथरूपेण नाम ते चाऽभवत् प्रभो । ततो मूषकगो भक्तं मां कुरुत्व महाद्वृतम् ॥२४॥ एवं स्तुत्वा गणाधीशं
प्रणनाम स दंडवत् । भवित्यस्युत्तमुत्थाप्य गणाधीशो जगाद तम् ॥२५॥ मूषकग उवाच । वाहने मे सदा साधो भवित्यसि

महामते । मदीया भवितरत्यंतं सुहृदा ते भविष्यति ॥२६॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं मदीयं भवितदं भवेत् । धर्मार्थ-काममोक्षाणां दायकं सर्वदं परम् ॥२७॥ पठते शृण्वते चैतत् उत्त्रपौत्रादिकप्रदम् । यद्यदिच्छति तत्तद्वै सफलं प्रभविष्यति ॥२८॥ अन्यत्वं शृणु मे वाक्यं दैवविष्येः कृतं महत् । स्तवनं सर्वमानयं ते भविष्यति न संशयः ॥२९॥ यस्त्वा स्तोष्यति चौरेशास्तोत्रेणानेन मानवः । स सर्वं लभते नित्यमीष्यितं नाऽन्नं संशयः ॥३०॥ अंते स्वानंदगो भूत्वा ब्रह्मभूतो भविष्यति । मदीयकृपया सोऽपि त्वत्समो मे पियो भवेत् ॥३१॥ एवमुक्त्वा महादेवं मूषकं गणनायकः । तमारुह्य यथै तत्र यत्र दैत्याधिषेऽभवत् ॥३२॥ ते देवराजास्तमत्तुदेवाश्च मुनयः प्रभो । नागः शेषमुखः सर्वे ययुर्ब्रह्मसमन्विताः ॥३३॥ ब्रह्माणं प्रेषयामास सूषकगः प्रतापवान् । दृतं मायाकरस्याऽप्य बोधाय नीतिपालकः ॥३४॥ गत्वा तमसुरं ब्रह्मा जगाद् वचनं हितम् । आरुवाहं च शरणं याहि नो चेत् मरिष्यसि ॥३५॥ चतुर्णा ब्रह्मणां सूषकगो योगे प्रकीर्तिः । स्वानंदवासकारी स गणेशोऽप्य विचारय ॥३६॥ सुरासुरमयश्चायं गच्छतं भक्तिसंयुतः । मम पुत्रत्वमापन्नो हितं ते प्रवदाम्यहम् ॥३७॥ ब्रह्मणो वचनं श्रुत्वा क्रोधयुक्तस्तमत्त्रवीत् । मायाकरासुरः पापी पापयुक्तेन चेतसा ॥३८॥ मायाकरासुर उवाच । त्वं देवपक्षगो भूत्वा मोहनार्थं समागतः । पंचमं ब्रह्म सर्वत्र योगरूपं प्रतिष्ठिति ॥३९॥ तदेव नागतं कुत्र न गतं च प्रजापते । समागतं गणेशानं ते हनिष्यामि सामरम् ॥४०॥ त्वं गच्छ दृतस्त्रेण तद्वचनं गत्वा गणेशानमाययौ प्रणिपत्य तम् । वृत्तांतं महामते । सहामि तेऽपराधं क्वै नोचेद्विनिम सुरप्रियम् ॥४१॥ ततो ब्रह्मा गणेशानमाययौ प्रणिपत्य तम् । कथयामास तच्छ्रुत्वा क्रोधमादेष ॥४२॥ देवानाज्ञापयामास जेतुं मूषकगोऽपि तम् । ततस्ते शास्त्रसंचातैर्जच्छ्रुदेवत्यगणान् । मृष्ये ॥४३॥ असुरः छिन्नमित्रास्ते पपल्लुलमसंस्थिताः । सभासीनं समाचल्युवर्चो मायाकरासुरम् ॥४४॥ देत्या लक्ष्यः । किं स्थितोऽपि महाबीर देवा: क्रोधसमन्विताः । आगता नगरं सर्वं तेषामस्त्रैः उपीडितम् ॥४५॥ तेषां तद्वचनं श्रुत्वा क्रोधयुक्तः समाययौ । प्रधानैरसुरैः सर्वैः संवृतो रणमंडलम् ॥४६॥ मायाकरं समालोक्य पपल्लुदेवसत्तमाः । आगमय तं सूषकगं शाशांसुश्रेष्ठितं महत् ॥४७॥

॥ ओमिति श्रीमदात्म्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहने द्वारा लिखित श्रीमद्भागवत् भूषकगमायाकरासुरसमाप्तमो नाम विशेषध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ युद्धल उवाच । मायाकरासुरं वीक्ष्य तुतोष गणनायकः । मूषकं स समारुद्धा यथौ संग्राममंडलम् ॥१॥

चतुरयुधसंयुक्तं हृष्टवा विद्वावरं खलः । दैत्यानालापयामास देवानां हननाय सः ॥२॥ ततो दैत्यगणाः सर्वे क्रोधयुक्ता महाबलाः । वद्युपुः शास्त्रधाराभिर्मेधा इव सुदुर्भावः ॥३॥ हृष्टवा देवगणाः कुद्वा युयुक्तान् समागतान् । एवं युद्धं समावोरं सैन्यपौरुष्योर्भूत् ॥४॥ परस्परं मन्त्ररूपं संमुखं ते जयेष्वः । रक्षायैः सरितस्तत्र संजाता भयदाचिकाः ॥५॥ कदाचिज्जयिनो दैत्याः कदाचिद्भरा मूर्धे । न रात्रौ विश्रां ते तु चक्रिरे क्रोधसंस्थुताः ॥६॥ एवं दिनानि सौत्र युयुधः शास्त्रकोविदाः । पलायन्तामला भिन्ना हाहारवकरा भूत्याम् ॥७॥ तद् हृष्टवा शास्त्रः कुद्वा आययौ रणमंडले । ततो विष्णुमुखवा देवा युयुधः क्रोधसंस्थुताः ॥८॥ तेषां शास्त्रप्रहारेण मृता दैत्या अनेकशः । प्रजापते पलायनं भयभीता दिशो दशा ॥९॥ मूर्छिता दैत्यराजास्ते सर्वे भूतलमाश्रिताः । हृष्टवा सिंहरवं मायाकरः कुत्वा समागतः ॥१०॥ क्रोधयुक्तो महादैत्यः शास्त्रवृष्टं चक्रार ह । तया देवाः क्षता भूमौ पेतुः सर्वे प्रजापते ॥११॥ अश्यक्षेण महादैत्यः पातयामास शंकरम् । अन्ये दाहयुताः सर्वे पलायनं दिशो दशा ॥१२॥ एवं मूषकगस्तस्य बलं हृष्टवा तुतोष ह । स्वयं समागतो हषादणभूमौ महाबलः ॥१३॥ हृष्टवा मूषकसंस्थं तमवोचद् दैत्यनायकः । क्रोधयुक्तः प्रहस्याऽऽदौ बचनं मद्यपो यथा ॥१४॥ मायाकरासुर उवाच । किं संग्रामाय विवेशा मया सह समागतः । एकधारेण हृत्वा त्वां हनिद्यामि सुरान् सुनीन् ॥१५॥ चतुःपदार्थसंपूर्वे जगत् सर्वं प्रवत्तते । तस्मान्मे मरणं नास्ति किं करिद्यसि देवप ॥१६॥ ब्रह्मांडं निजितं येन तेन सार्थ गजानन । योद्युधिमिच्छसि बालः सन् बालभावात् संशायः ॥१७॥ नत्वा मां स्वगृहं याहि न हनिद्यामि निश्चितम् । त्वामज्ञानसमायुक्तं प्रेरकांस्तान्निहन्मयहम् ॥१८॥ नाम मूषकगस्तेचारुतुल्यस्त्वं मतो मम । मूर्खवैवेशव जानासि मां सर्व-भयदायकम् ॥१९॥ एवं मायाकरं वीक्ष्य ब्रुवन्तं स्वपराक्रमम् । मूषकगस्तमेवं वै जगाद बचनं हितम् ॥२०॥ मूषकगत्वा उवाच । किं मां च दस्मि दैत्येन्द्र नाऽहं बालोऽसुराधम । स्वानंदवासकारी वै त्वा हंतुं स्वपवान् परः ॥२१॥ हनिद्यामि न संदेह-श्रुताभिविजितोऽधुना । बालस्य परय मे मूर्खं पौरुषं दैत्यनायकः ॥२२॥ इत्युक्त्वा क्रोधसंयुक्ततः कमलं निजहस्तगम् । चिंदुब्रह्मसंयोगेतिस्तत्याज मूषकेशागः ॥२३॥ आगतं कमलं हृष्टवा उयोतीरुपमयं महत् । मायाकरासुरसन्दै जग्राह बलगचितः ॥२४॥ यहीतं दैत्यराजेन हस्तगं न च हस्तगम् । पपात कंठदेशोऽस्य ममार दैत्यनायकः ॥२५॥ कमलं

गणराजस्य हस्तं पुनरंजसा । बभूव चासुरेशाना विस्मिता: संवाभूविरे ॥२६॥ अहो मायाकरो राजा कथं ममार गर्वितः । द्वारीरं याहशं तस्य ताहशं वृद्धयेऽधुना ॥२७॥ तेजः समागतं हृत्रं तेजो हृतं मृधे । शस्त्रं धातविहीनोऽयं ममार द्वैत्यनायकः ॥२८॥ ततो द्वैत्यगणाः सर्वे भयभीताः समंततः । पातालं विविशुद्दक्षं देवा हृषयुता वसुः ॥२९॥ मूषकंगं नमस्कृत्य मुनिभिस्तत्त्वकोविदेः । सर्वे पुष्टुद्वेशास्तुपृष्ठुः करसंपुट्टः ॥३०॥ देवर्षय ऊङुः । सर्वेषां भोदकं गूषकंगाय नमो नमः । सर्वदेवाधिदेवाय गणेशाय नमो नमः ॥३१॥ लंबोदराय विज्ञानां नायकाय परात्मने । भक्तानां विज्ञहत्रै ते विज्ञदात्रे दुरात्मनाम् ॥३२॥ हेरंवाय नमस्तुर्यं भक्तावत्सलरूपेण । स्वानंदवासिने चैव परेशाय नमो नमः ॥३३॥ महोदराय पूज्याय सर्वेषां सर्वरूपेण । सर्वादिपूज्यकायैव वक्त्रतुंडाय ते नमः ॥३४॥ चिनेत्राय चतुर्हस्तकमलस्य धराय ते । मूषकोपरिसंस्थाय ज्येष्ठराजाय ते नमः ॥३५॥ अमेयाय गणाध्यक्षं शूर्पकर्णप्रधारिणे । सर्वेशाय नमस्तुर्यं ब्रह्मणे ब्रह्मरूपेण ॥३६॥ अनादये तथा मध्ये नानारूपधराय ते । अंते ताहशारुपाय त्रिस्वरूपाय वै नमः ॥३७॥ शोषपुत्राय दैवाय पाराशराय ते नमः । सर्वेषां जनकायैव मात्रे ब्रह्मेश ते नमः ॥३८॥ स्वदेवं पात्रे च संहत्रै गणेशाय नमो नमः । शांतिरूपाय शांतिःयः शांतिदाय नमो नमः ॥३९॥ अपारशुणधाराय योगिनां हृदि संस्थित । तत् किं स्तुमो नः प्रसीद गणाधीश नमो नमः ॥४०॥ एवं स्तुत्वा गणेशानं प्रणेमुस्ते सुरर्षयः । प्रसन्नात्मा मूषकंगस्तात्माच प्रहर्षितः ॥४१॥ मूषकंग उवाच । कृतं मे स्तवनं सर्वे भवद्दिः सर्वदं भवेत् । यथादिदिद्धय तत्तदास्यामि वै भक्तिंत्वितः ॥४२॥ पठतां शृणवतां नित्यं स्वाधीनोऽहं भवामि च । भुक्तिमुनित्प्रदं पूर्णं पुत्रपौत्रादिवर्धनम् ॥४३॥ वरं वृष्णुत देवेशा देवा मुनिसमन्विताः । दास्यामि स्तोत्रत्योऽहं बालिङ्गं नात्र संशयः ॥४४॥ देवर्षय ऊङुः । मायाकरासुरस्यैव त्वया नात्रा: कृतो महात् । तेन तुष्टा गणाधीश किं चदामो चरं परम् ॥४५॥ भक्तिं देवि हृदां नाथं त्वदीयां शांतिदायिनीम् । तथा वयं गणेशान द्वृतकृत्या न संशयः ॥४६॥ तथेति तातुवाचाय गणेशांतदर्थं स्वर्यम् । देवा: खिता यशुः सर्वे स्वस्वस्थानं निरामया: ॥४७॥ मुनयः स्वाश्रमं जगमुमहाहृषसमन्विताः । पूर्ववत् कर्मकर्तारो वभृतुः सर्वजंतवः ॥४८॥ शोषः संमूच्छत-सनत्र पपात धरणीतले । हृदि तस्य गणेशानः प्रकटोऽभूच्च तत्क्षणात् ॥४९॥ जगाद तं महानां भन्मूलिस्थापनं त्रुहु । तत्र पूजापरो भूत्वा कालं क्राम च सर्पप ॥५०॥ पातालविवरे क्षेत्रं भविष्यति चुम्सिद्धिदम् । तत्र मां पूजयित्यंति

तेष्यः सर्वं ददामयहम् ॥५२॥ एवमुक्तवांडतदैध्येऽसौ गणेशो ब्रह्मनायकः । शेषः इवगृहमागत्य तथा चेक्ष स
भावतः ॥५३॥ यातयोजनपर्यंतं क्षेत्रं गणपते: इमृतम् । पाताले सिद्धिदं सर्वं स्वानंदं कथयत्तपरम् ॥५३॥ तत्र पूजनमात्रेण
वाजिङ्गतं लभते नरः । अनुष्टानविधानेन ब्रह्मस्य लभेत्तथा ॥५४॥ इदं ते कथितं दक्ष सूषकग्रस्य चैषितम् । सुनिमुक्ति-
प्रदं पूर्णं श्रवणात् पठनाद्वृणाम् ॥५५॥ जगत्सु ब्रह्मसु स्थित्वा चौरचद् गणनायकः । सुनिक्ति भोगकान् सर्वास्तेनाऽयं
सूषकध्यजः ॥५६॥ भक्तानां स्मरणोनाऽयं पुण्यपापभवं मलम् । हृत्वा ब्रह्ममर्यांस्ताश्च कुरुते सूषकध्यजः ॥५७॥
उद्योग्युक्तचतुर्थ्या महोत्सवो चै प्रवतेते । जनुस्तिथिर्येणास्यांगारकी मध्यगे रवौ ॥५८॥ स्तेयानां चिविधानां स
राजचाहोऽयमुक्तयते । ततो सूषकगो लंबोदरः प्रोक्तः प्रजापते ॥५९॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहने महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते मूषकगावतारचरितं नाम एकविश्वातिमोऽव्यायः ॥

४९

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्दल उवाच । लंबोदरावतारो सूषकगोऽयं प्रकीर्तिः । स एव शान्तिपुत्रोऽसूर्वतच्छुण्डव प्रजापते ॥१॥
शान्तिलोकस्थिता देवी निर्ममे सकलं जगत् । तदक्षणविहारार्थं त्रिधाऽभृत् साऽपि मायथा ॥२॥ महाकाली तथा दक्ष
महालक्ष्मीः प्रकीर्तिः । महासरस्वती प्रोक्ता भक्तानां भेदनाशनात् ॥३॥ तात्यो नानाविधा जाता देवयो दुर्गादिकाः
किल । देवीभिः सहिता साऽपि तताप तप उचमम् ॥४॥ एकाक्षरविधानेन दिव्यवर्षसहस्रकम् । ततः प्रसन्नभावेन
विद्येशो चरदोऽभवत् ॥५॥ सुनुतः संपूजितस्ताभिर्वरं चित्तेषिसतं ददौ । बहुत्वाद्वो कथयितुं भवन्त्यक्यं प्रजापते ॥६॥
वरस्यैव प्रभावेण स्वस्वकार्यरता वसुः । देवयो लंबोदरं नित्यं भजेते कुलदैवतम् ॥७॥ आदिशक्तिर्महामाया हांत्यर्थ
पुनरारभत् । तपो दुर्करमत्यंतं ततः शान्तिमवाप सा ॥८॥ तथापि तपसा युक्ता पुपूज गणनायकम् । ततो वर्षेषु पूर्णेषु
याते हृदि समागतः ॥९॥ तं हृष्टा हृदि संसर्वं सा तुष्टाच चिविधैः स्तवैः । ततो बहिर्विनिःसृत्य जगदंविकाम् ॥१०॥
प्रदोऽहं ते महाभागे ध्यानज्ञो नान्त्रं संशायः । पद्मय मां त्वं महामाये चिथंतं लंबोदरं चहिः ॥११॥ सा प्रबुद्धा बहिलंबोदरं

वीक्ष्य तुतोष ह । अथर्वशिरसा देवी तुष्टवापूर्ण्य साश्रुका ॥१२॥ तुष्टस्तां गणराजश्च जगाद् वृणु वाडिष्टतम् । दास्यामि
भन्तियुक्ताये पुत्रोऽहं पालयस्व माम् ॥१३॥ शांकिरुचाच । अनेन वपुषा नाथ स्थिरो भव गजानन । भान्ति देहि दृढं चत्स
तव पादांबुजे पराम् ॥१४॥ योगिनां ध्यानं ब्रह्म पुत्रो वेद पक्षीतितः । तत्र किं चित्रमेवेदं विनायक कृतं त्वया ॥१५॥
श्रुत्वा तां गणराजस्तु जगाद् वचनं हितम् । मन्मूर्तिस्थापनं कृत्वा पूजयस्व निरंतरम् ॥१६॥ पुत्रवत्सलतां तत्र
कुलदेवतवमादरात् । ब्रह्मभावं तथा देवि कुरु त्वं सर्वदा मयि ॥१७॥ तत्र पूजोपचाराद्यैः पूजयस्व निरंतरम् । तथा
त्वं कृतकृत्या च भन्तियुक्ता भविष्यस्ति ॥१८॥ एवमुक्त्वाऽतदेवेऽसौ लंबोदरः प्रजापते । शक्तिस्तथैव कृत्वा तं भजते
ब्रह्मनायकम् ॥१९॥ एवं नानाऽवताराश्च लंबोदरस्य मानद । भक्तानां सर्वमिद्धर्थं भजतां परमाङ्गुता: ॥२०॥ एवत-
दंतादिदिग्मश्चैव देवीभिस्तपसा प्रसुः । आराधितो वधार्थाय दैत्यानां गणनायकः ॥२१॥ देवीभिः संस्तुतो देवः प्रसन्नो
वरदोऽभवत् । वरस्यैव प्रभावेण हता दैत्या अनेकशः ॥२२॥ योगनिष्ठा महादेवयोऽभजंसं विनाशनम् । कुलदेवत-
भावेन शांत्यर्थं च प्रजापते ॥२३॥ ते सर्वे गणराजा वै स्मृता लंबोदरात्मकाः । ज्ञातन्या: सर्वभावेन ब्रह्ममृतपदप्रदाः ॥२४॥
हृदं लंबोदरस्यैवावतारस्य कथामृतम् । शृणोति पठते वापि स सर्वफलभाग् भवेत् ॥२५॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्ग्ले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते शक्तिपुत्रचरितं नाम द्वाविंशोऽन्व्यायः ॥

४८-४९

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्गल उच्चाच । अथो शृणु महाभाग गणपत्यस्वरूपकम् । येन त्वं गणपत्ये वै पदे सुनिषुणो
भवेः ॥१॥ नरो गणेशभन्ति यो भवेत् कर्तुं समुच्यतः । गणेशप्रातिकामार्थं दीक्षायुक्तो भवेदयम् ॥२॥ गणपत्यं
सुशांतिसं गुरुं वेदार्थपारगम् । नत्वा तं संबोदेत् पूर्वं दीक्षां देहि महाप्रभो ॥३॥ त्वमेव गणराजोऽसि गणपत्यपरायणः ।
मां कुरुत्व महाभाग गणपत्यं सुशीलकम् ॥४॥ एवं पृष्ठो गुरुः शिष्यं वदेद् हङ्गा सुशीलगम् । श्रौतस्मार्तक्रियायुक्तं
गणेशभावलालसम् ॥५॥ ततस्तं शिक्षयेदादौ धर्मान् गणेशाकान् परान् । तांस्तुभ्यं कथयामयेव शृणु सर्वमुखप्रदान् ॥६॥

परानं भक्षयेन्नेवालोकयेत् रजस्वलाम् । परखीगमनं कापि न कुर्यान् मनसात्पि सः ॥७॥ स्वार्थीय क्रोधसंयुक्तो न अवेह्लोभसंयुतः । अभक्ष्यभक्षणं तैव कुर्यात् हिंसां कदापि न ॥८॥ गुरद्वौहं च ऐश्वर्यं उद्येष्टानामपमानकम् । वेदशास्त्रादिमार्गेण्यो हीनं नैव समाचरेत् ॥९॥ इहामुत्र विरक्तः स भवेद्गृहपरायणः । इत्यादिविविधान् धर्मानुपदिश्य मतुं दिशेत् ॥१०॥ आदौ कुच्छिदिकं तस्मै दायेच ततः परम् । गणपत्यान् समाजाद्य सुदिनं त्वचलोकेत् ॥११॥ अथवा गणराजस्योत्सवदां तिथिमादरात् । चतुर्थी शुक्लपक्षस्थां वा कृष्णपक्षस्थां वा गणेशप्रियकालं वा समालोक्य सुमिद्विदः । गुरुः शिराय मंत्रं वै दशाहृत्यर्थमादरात् ॥१२॥ शृणु तत्र विद्यं दक्ष कथयामि सुखप्रदम् । शुचौ मंडपिकां कृत्वा गोमयेनाऽवलेपयेत् ॥१३॥ मृत्युमयां तु स्वयं तत्र वैदिं कुर्याद्विचक्षणः । चतुरस्तां च तन्मध्ये दिक्षु संस्थापयेद् घटान् ॥१४॥ आदौ गणेशायनं दर्शं कुंकुमेनान् कारयेत् । स्वेष्टमष्टगणेशानान् पूजयेद् विराधिपूर्वकम् ॥१५॥ दीक्षायुक्ततांश्च गणेशान् पूजयेत् स ततः परम् । तेभ्यो भूषणवस्त्रादीन् दापयेत्तद्वात्यवर्जितः ॥१६॥ गणेशोनैव मंत्रेण स जपं कारयेत्तु तैः । पुरश्चरणसम्बूध्यकमथवा लक्ष्मादरात् ॥१७॥ अथवा दशास्त्राहस्त्रमथवा च सहस्रकम् । तदहशांशेन होमं वै कुर्यात्तत्र महामतिः ॥१८॥ ततो बलिप्रदानं वै कुर्यात् पूर्णिहृतिं ततः । पुनः संपूर्ण विनेशं स प्रणम्य ततो गुरुम् ॥१९॥ प्रार्थयेत् सर्वभावेन शिराय मां तारय प्रभो । मंत्रं देहि महाभाग गणपत्यं विशेषतः ॥२१॥ पुनर्गुरुं सम्प्रयच्छ ततः सकलशं पुनः । स्थापयेत् स्वेष्टदेवाल्यं गणेशोनैव मंत्रतः ॥२२॥ तत्र विनेश्वरं ध्यात्वा पूजयेत् स्वतप्पमागतः । ततो च चलं समाचलाद्य मस्तके गुरुसंयुतः ॥२३॥ प्रणम्य स्वगुरुं तत्र प्रार्थयेद्दृढं मंत्रकम् । संसारतारणाथीय देहि मंत्रं द्विजोत्तम ॥२४॥ एवं गुरुर्महर्षश्च प्रार्थितस्तं सुचिक्षय वै । गणेशं मनसा ध्यात्वा मंत्रं शिरायाय दापयेत् ॥२५॥ ततस्तान् कलशान् गृह्ण पूर्वदिव्यक्रमतश्च तैः । अष्टोत्तरशतं मंत्रं जपस्तं स्नापयेद्दुरुः ॥२६॥ एकैकस्तिद्विदः प्रोक्तः कलशः लोनमात्रतः । ब्रह्मभूयकरः प्रोक्तो मध्यमः सर्वाभिद्विदः ॥२७॥ लोतं शिराय समादाय गणेशं प्रणिपत्य च । शिरायेण पूजयेद्वं ततस्तं स विसर्जयेत् ॥२८॥ प्रणम्द गणपत्यांस्तांस्तौ दद्याच्च दद्धिणाम् । पुष्कलां शाङ्कहीनः स भोजयेत्तान् महायशा: ॥२९॥ मोदकापूपलङ्घकपायसाहैमहामते । सूक्ष्मतंदुलसंयुक्तैर्नानपक्षान्विश्रितैः ॥३०॥ यथेष्ट भोजयित्वा वै प्रणमेत् स पुनः पुनः । प्रार्थयेत्तान् विशेषण तारितोऽहं भवार्णवात् ॥३१॥ संभारं गुरवे दद्याहुरुहवंशं नमेत् सदा ।

गाणपत्यान् प्रहृष्टैर्वोत्थाय तांश्च नमेवरः ॥३२॥ गाणपत्यान् समालोक्य न नमेयः प्रजापते । तेन विद्यवरः साक्षाद्विसितो नाऽन्नं संशायः ॥३३॥ एवं दीक्षां समाप्त्वा गणेशं पूजयेत् सदा । तत्समीपे तु मंत्रस्य पुरश्चरणकं चरेत् ॥३४॥ अथ धर्मान् प्रबृक्ष्यामि शृणु तान् सुसमाहितः । दंतकाष्ठमसुकृत्वा हु न गच्छेद्वपालयम् ॥३५॥ मैश्युनं यदि कृत्वा देवालयं च गमिष्यति । स सद्यो अंशमागच्छेदतः साकृत्वा च तं ब्रजेत् ॥३६॥ अशुद्धवस्त्रसंयुक्तो विवराजं न संस्पृशेत् । परवस्त्रधरो भूत्वा पूजयेत् गणाधिपम् ॥३७॥ छिद्रयुक्तं न वस्त्रं स धारयेद्वपूजने । मौनेन पूजयेद्वं यथाचिद्य गणेश्वरम् ॥३८॥ गणेशपूजने सवतो यदि वाचं वदेवरः । पूजांतरायदोषेण विव्रयुक्तो भवेत्वरः ॥३९॥ अश्युगसंयुक्तो यस्तु स्नानहीनो यदा भवेत् । देवालयं समागच्छेत्तदा अंशमवारुप्यात् ॥४०॥ उपानस्तपश्चसंयुक्तः पादक्षालनवज्जितः । गणेशानालयं गच्छेद्वयुक्तो भवेवरः ॥४१॥ गंधादिच्छितो भूत्वा यो नाच्य गणनायकम् । देवालयं गतो देवालयं भेदु अंशं स मानवः ॥४२॥ अजीर्णदोषसंयुक्तो यस्तिष्ठेद्वस्त्रिधौ । उहाराधः समीरण विव्रयुक्तो भवेत् स ॥४३॥ भैरवालदमनावाद्य गणेशालयगो भवेत् । स अंशं च लभेद्वक्ष दद्वगुह्यमंजनात् ॥४४॥ देवालयं समागत्याऽनुत्वत्वाच्च वदेवरः । अथवा देवस्तुत्यादिहीनां स अशितामियात् ॥४५॥ नित्यं तत्र प्रजानाथ संयतो देवसंनिधौ । मर्यादां पालयंस्तिष्ठेत् स इप्सितफलं लभेत् ॥४६॥ यथाशास्त्रं विचारेण गणेशं सर्वासिद्धिदम् । यो भजेत् गाणपत्यस्तं स गणेशो भवेत्वरः ॥४७॥

॥ ओमिति श्रीमद्भास्त्रे पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौल्ले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते गाणपत्यदीक्षावर्णं नाम त्रयोविशेषोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ सुदूर उवाच । यदि क्षत्रियवंशयो दीक्षामिक्षयति शाश्वतीम् । गणेशो शृणु वक्ष्यामि विद्यं तस्य प्रजापते ॥१॥ ब्राह्मणस्त्रैव हस्तेन कारयेदतदादरात् । मंत्रमात्रं जपेत् सोऽपि न होमादि स्वहस्ततः ॥२॥ शास्त्रविद्यां परित्यज्य दंडादिकमशेषतः । गाणपत्यो भवेत् सोऽपि क्षत्रियो नाऽन्त संशयः ॥३॥ वैद्यः स्ववृत्तिं कर्म क्रपाविक्रयकं परम् । त्यजेत्ततो गणेशास्य दीक्षायां योजयतामियात् ॥४॥ शूद्राणां नाममंत्रश्च वक्तव्यो ब्राह्मणैः सदा । हिंसादिकमथो

त्यक्तवा शुद्धो दीक्षां लभेत् पराम् ॥६॥ नाममंत्रेण सर्वं वै कुर्यात् यद्दः स्वयं विधिम् । गणेश्वरस्य पूजादि न श्लोकादि
समुच्चरेत् ॥७॥ न होमादिभवं कर्म प्रायश्चित्तं चरेत्था । गणपत्यो भवेनक्षत्रे दीक्षायुक्तो महायशा: ॥७॥ गणेश्वरस्य
युक्तो भवेद् विपथगो यदि । स एव विद्वस्युक्तो भविष्यति प्रकोपतः ॥८॥ अथ दीक्षितजंतूनां चिह्नानि ते वदाम्यहम् ।
तेर्युक्तान् गणपत्यान् वै परान् जानाति मानवः ॥९॥ प्रातः स्नानादिकं कृत्वा संध्यां चार्योक्तमार्गतः । आगमोक्तां
व वेदोक्तां पूजां कृत्वा समाप्येत् ॥१०॥ अर्चनं द्वादशांगेषु यः कुर्यात् मंत्रपूर्वकम् । सर्वांगलेपनेनैव तत्र मंत्रान्
कृपणु प्रभो ॥१॥ गणेश्वोन्निष्ठार्थं वै शुद्धादौ नियतो न्यसेत् । स्वानंदवासिने जप्त्वा नमो सूर्धानमच्येत् ॥१२॥
ललाटं गणनाथाय नम उच्चार्य चार्चयेत् । दक्षिणं कण्ठमूलं च गजकणाय वै नमः ॥१३॥ वामकर्णं तथा दक्ष श्वापकर्णाय ते
सिद्धिनाथाय वै नमः ॥१४॥ हृदयं चार्चयेत्तत्र शुद्धीशाय नमो विधे । उदरं नाभिसंस्थानं नमो लंघोदराय ते ॥१५॥
दक्षिणं चैव कुलेण स वक्रतुंडाय वै नमः । वामं तु चिंतामणये हृचयेन्नात्र संशायः ॥१६॥ पृष्ठदेशं नाभिसमसच्येत् दुङ्गेन
नमः । एते द्वादश मंत्राश्च कथितास्ते प्रजापते ॥१८॥ ललाटं चार्चयेत् शुद्धः सर्वभद्रविधानतः । अंगानि स तथा दक्ष
नाभेष्ठद्वं समच्येत् ॥१९॥ सर्वांगलेपनं शास्तं गणेशानां विशेषतः । रक्तत्वंदनसंयुक्तो गंधस्तेवां मतः सदा ॥२०॥
मालां शामीभवां वाऽपि प्रभो मंदारवृक्षजाम् । प्रशास्तां रवगले बाहौ सर्वसिद्धिप्रदायिनीम् ॥२१॥ धारयेन्नात्र सदेहो
देवकाष्ठप्रमाणतः । अन्यकाष्ठभवां मालां धारयेत् । वैष्णवानां यथा दक्ष तुलसीकाष्ठसंभवा । तथा वै
गणपत्यानां शामीमंदारसंभवा ॥२३॥ तदभावे प्रजानाथ विदुमजां तु धारयेत् । अथवाऽक्षमयीं मालां धारयेत्
मंदमागतः ॥२४॥ सदा शुचिस्वभावस्थो मित्रशुद्धवर्जितः । दंद्धभावविनिर्मुक्तो गणपत्यश्वेन महीम् ॥२५॥ शुक्रवृण-
चतुर्थीजं व्रतं नित्यं समाचरेत् । गणपत्यानि श्रद्धयानिं प्रतिष्ठितम् ॥२६॥ द्वेत्राणि गणपत्यानि चरेन्नियमसंयुतः । अन्यदेवस्य
श्रवत् निश्चित्युक्तो भवेत् सोऽपि तदा सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥२७॥ यथा गणेश्वरो देवः सर्वेषामादिपूज्यकः । अन्यदेवस्य
भवतानां तथा तस्य त्रतादिकम् ॥२८॥ गणेशानां यथा दक्ष एक एव गणेशः । आवश्यकेन तद्वद्वतादिकं च समाचरेत् ॥२९॥ सदा

गणेशनामश्च कीर्तनं तत्र वर्तते । कथा नानाविदा रम्या: कथयंति परस्परम् ॥३१॥ चरित्राणि गणेशास्य गायेयुहर्षसंयुताः । पात्रीभूतान् जनान् हठद्वा बोधयंति सुसिद्धये ॥३२॥ अत्र ते कथयित्यामि संचादं नारदेऽद्वजम् । एकदा नारदो योगी अमग्निंद्र समाययौ ॥३३॥ हंद्रेण पूजितः सोपि गाणेशं जानमाकरोत् । तं प्रणम्य महेद्रश्च जगाद् वाक्यमुत्तमम् ॥३४॥ हंद्र उवाच । बद् ब्रह्मन् महाभाग चिह्नानि गणपत्यानाम् । कैश्चिह्नः संयुता नित्यं गाणपत्याश्वरंति हि ॥३५॥ नारद उवाच । सर्वाणो चंदनालेपो रक्तचंदनसंयुतः । शमीमंदारमाला च तेषां हस्ते गले भवेत् ॥३६॥ सदा गणेशनामश्च श्रवणे तत्परा: स्मृताः । कीर्तने भावसंयुक्ताः गणपत्या इमे बुधाः ॥३७॥ हंद्रस्य भावो हृदि नोभवेत् कदा ये निःस्पृहा योगधरा: सुनिर्मलाः । गणेश्वरा चंदनशीलकाः सदा तान् गणपत्यान् प्रवदंति योगिनः ॥३८॥ नित्यं स्वधर्मेण च संयुतास्तथा न मानयंति ह्यपवर्गकं कदा । भर्तौ निमग्ना गणराजवत्मनि तान् गणपत्यान् प्रवदंति योगिनः ॥३९॥ त स्थानगेहादिकमाश्रयंति ये प्रारब्धमात्रेत्यचलंबिनोऽपरे । चिन्तामणौ चित्तनिवेशाकाः सदा तान् गणपत्यान् प्रवदंति योगिनः ॥४०॥ श्रौते तथा स्मार्तं भवे सुकर्मणि संस्कृदेहा गणराजसिद्धये । सर्वाणि कर्माणि समर्प्य नैज्यपे तान् गणपत्यान् प्रवदंति योगिनः ॥४१॥ निंदां स्तुतिं वीक्ष्य विकारवज्जिताः कांतासुवणादिषु भावहीनकाः । प्रारंति विष्वेश्वरमन्तिकलालसा तान् गणपत्यान् प्रवदंति योगिनः ॥४२॥ आच्छादिता ये न च केन भावितास्तिरस्कृता देववारिष्ठ-मोजिनः । जीवैर्हता दोषविहीनचेतसस्तान् गणपत्यान् प्रवदंति योगिनः ॥४३॥ नैक्षण्ठिति कैलासविकुंठकादिकं न ब्रह्मभूयं न रसां रसातललम् । भक्तिं सदेक्षण्ठिति गणेशभाविकान् तान् गणपत्यान् प्रवदंति योगिनः ॥४४॥ शुद्ध उवाच । एवमुक्तवा महेद्रं स नारदः स्वेच्छया सुनिः । यथो विद्येश्वरं गायत्रं यत्र तत्र प्रजापते ॥४५॥ एतते गणपत्यानां स्वरूपं कथितं मया । अवणात् पापसं भूतमज्ञानं नाशमावजेत् ॥४६॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौहले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते गणपत्यस्वरूपवर्णनं नाम चतुर्विंशतिमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । शार्मीमंदारमाहात्मयं बद मे करुणानिधे । कथं विमेश्वरस्यैव प्रियै तौ संवभूवतुः ॥१॥
 कुद्ल उवाच । और्बैं नामाऽभवद्विषः । श्रौतस्मार्तक्रियापारः । स्वधर्मरतया पत्न्या ब्रह्मनिष्ठो महायशा: ॥२॥ तयोः कालेन
 संजाता पुत्री तेजस्विनी प्रभो । तस्या नाम द्विजौ तौ तु शार्मीकेति प्रचक्रतुः ॥३॥ सा कन्या रूपसंयुक्ता गुणयुक्ता प्रजापते ।
 सप्तवर्षवयः संस्था वभूव जनकप्रिया ॥४॥ तदर्थं ब्राह्मणः सोऽपि बरमिच्छन् समाययै । शौनकस्याश्रमं तत्र ददर्श
 मुनिसत्तमम् ॥५॥ पूजितः शौनकेनैव मंदारं शिष्यमुत्तमम् । शौनकस्य ददशार्दसौ विद्याल्यं धौम्यनंदनम् ॥६॥ सुशीलं
 गुरुसेवायां निरतं धर्मलालसम् । हप्ययुक्तोऽभवत्तत्र मेने जामातरं हृदि ॥७॥ विचार्यं शौनकेनैव स्वगृहं प्रत्यपव्यत ।
 सुदिने तं समानाय ददौ कन्यां महात्मने ॥८॥ तेन युक्ता शार्मी तत्र शुश्रूमे रूपसंयुता । रत्नकांचनयोर्योगस्तथा
 जातः प्रजापते ॥९॥ पुनर्गते कियत्काले यौवनस्यां विभाव्य ताम् । शार्मीकां स समानेतुं मंदारः प्रययौ स्वयम् ॥१०॥
 तं प्रपूज्य ददौ कन्यामौर्चो हर्षसमन्वितः । मंदारः श्वशुरं नत्वा मार्गसंस्थो वभूव ह ॥११॥ कदा श्रूयुद्दिनामा यो
 गाणेशाश्र महायशा: । विश्रांतिमाश्रमे तस्य चक्रतुर्दपती परे ॥१२॥ स्वकाश्रमविहारार्थं श्रूयुद्दी संगतोऽभवत् । तं हद्वा
 शुंडया युक्तं जहसतुश्च मूर्खवत् ॥१३॥ शुंडाया अपमानेन पापं प्राप्तं महाद्वृतम् । तेन संपेरितो योगी चुकोप
 रक्तलोचनः ॥१४॥ उवाच तौ महायोगी श्रूयुद्दी च द्विजाधमौ । हद्वा जहसशुः शुंडां पादपौ भवतं रुषा ॥१५॥
 शुंडाया अपमानं यः करिष्यति नराधमः । स मे शाश्वन् संदेहो गजास्यस्यावमानतः ॥१६॥ तौ तं श्रूयुद्दिनं विप्रौ
 पणेमतुः सुदुःखितौ । अज्ञानेन वृतं हास्यं क्षंतुमहीसि योगिप ॥१७॥ उच्छापं बद विप्रेश दासौ ते नात्र संशयः ।
 अत्यंतं गणराजस्य प्रियै कुरु च मानद ॥१८॥ ततोऽतिकरुणाविष्टो जगाद् मुनिसत्तमः । शुंडाया अपमानेन मया
 दासौ न संशयः ॥१९॥ अतः शुंडायरो देवः प्रसन्नश्च भविष्यति । तदा सर्वं शुभं पूर्णं युवयोर्वाङ्गिद्वतं भवेत् ॥२०॥
 ममाधीनं न किंचिद्वै शापदाता गजाननः । क्रोधहीनस्य मे क्रोधः प्रेरितस्य समाययै ॥२१॥ एवमुक्तवा महायोगी
 स्वासनस्थो वभूव ह । तौ सद्यो वृक्षयोनिस्थौ वभूवतुः प्रजापते ॥२२॥ अथ मासे गते विप्रः शौनकश्चित्यान्वितः ।
 शिष्यान् गृह्य ययै विप्रमौर्च दुःखान् महामुनिः ॥२३॥ तं प्रपूच्छ शानैः सोऽपि मंदारः कुत्र वर्तते । शार्मीकाया आनयने
 प्रेषितोऽप्यं मया सुतः ॥२४॥ ततसं शोकसंयुक्तमौर्चे जगाद विस्मितः । दत्तवा कन्यां मया सद्यः प्रेषितश्च त्वदंतिके ॥२५॥

श्रुत्वैवं शोकसंयुक्ता और्वशौनकमुख्यका: । तयोः शोधनकामास्ते निस्सुरविरितास्ततः ॥२६॥ तत्र मार्गे जनान् सर्वान्
ग्रामस्थान् चनस्थितान् । पपच्छुर्ते समृद्धुर्ते रासमाचाद् गतौ किल ॥२७॥ एवं विचार्य ते याता श्रुत्यु-
श्रुत्युर्तमम् । तत्र विश्रांतिकृत् स्थाने जनानां दहशतरू ॥२८॥ अनुपेतौ ततो ज्ञात्वा शौनको ध्यानमार्शितः । ज्ञात्वा
श्रुत्युर्दिना शास्त्रै वृत्तांतं तानवदप्यत् ॥२९॥ ततः सर्वान् महायोगी विश्रुद्य तपसि स्थितौ । शौनकोर्वौ महादुखाद्
गणेशाराधने रत्नौ ॥३०॥ अवाशुभक्षभावेन ध्यानेन गणनायकम् । तोषयामासतुः प्रीत्या तयोरघविमुक्तये ॥३१॥
एवं द्वादशावर्षेषु गतेषु द्विरदाननः । आययौ तौ वरं दातुं भूयां तत् कुशातापितः ॥३२॥ हस्ता विवेश्वरं तौ तु प्रणस्या-
पूर्ण्य हर्षतः । गणाध्यक्षं उपदुचतुः प्रणस्य करसंपुटः ॥३३॥ शौनकोर्वौ उच्चुः । नमस्ते गजवक्त्राय विवेश्वाय परात्मने ।
अपाराय महेश्वाय हरेश्वाय मायामोहहराय ते । ब्रह्मेश्वाय शिवादिभ्यो योगदाय
नमो नमः ॥३४॥ ज्येष्ठानां ज्येष्ठराजाय सर्वेषां पूर्यमूर्तये । आदिपूर्ज्याय देवाय चांतस्थाय नमो नमः ॥३५॥ अनादेये
च सर्वेषां मत्रे पित्रे परात्मने । स्वानंदवासिने तुःयं गणेश्वाय नमो नमः ॥३६॥ शूर्पकणाय शूराय लंबोदराय हुंहये ।
विद्यकर्त्रे ह्यभक्तानां भक्तानां विव्रहारिणे ॥३७॥ ब्रह्मेश्वाय नमस्तुयं ब्रह्मभूतप्रदाय च । योगेश्वाय सुशांताय शांतिदाय
नमो नमः ॥३८॥ गुणांतं न यग्न्यस्य शिवविहिपवादयोऽमराः । योगिनः सगुणस्यापि निर्गुणस्याऽत्र का कथा ॥३९॥
नमो नमः प्रसवस्त्वं भव श्वामिन् गजानन् । धौम्यपुर्वं च मंदारं शिराद्यं मे तारयाऽधुना ॥४०॥ तारयस्व शामीमौर्वकन्यां
तां नाथ विव्रप । वृक्षयोनिगतौ तौ तु मानुषौ कुरु ताहशौ ॥४१॥ भर्त्ति ते देवि हेरंव यया आंतिविनश्यति । दासों
ते पादपद्मस्य वाजिड्रं बुद्ध सर्वदा ॥४२॥ तयोर्वचनमाकरण्यं जगाद गणनायकः । तौ भक्तौ तपसा युक्तौ भक्तिवद्ध-
स्वभावतः ॥४३॥ श्रीगजानन उवाच । श्रुत्युर्दिना च विप्रष्ठी शास्त्रौ तौ दंपती पुरा । ज्ञात्वा मदीयतुंदस्यापमानवाच्च
संशायः ॥४४॥ श्रुत्युर्दिनोऽति भक्तस्य मम मित्यावचः कदा । न करोमि महाभागौ देहादधिक एव सः ॥४५॥ श्रुत्युर्दिनो-
ऽपमानश्च क्रियते विविधैर्जनैः । न तत्र कोपसंयुक्तो भवते सुनिसत्तमः ॥४६॥ मदीयमपमानं स सहते न कदाचन ।
अतोऽहं तस्य वाचयं वै न करोमि निर्थकम् ॥४७॥ भवदुःयं तपसा वद्दः करित्यामि हितावहम् । शृणुतं मे वन्मो रम्य-
वरं दास्यामि मुख्यकम् ॥४८॥ मंदारस्य च शम्याश्च मूले स्थास्यामि निश्चलः । मद्दूपौ वृक्षजातीनां सर्ववंच्यो भविष्यतः ॥४९॥

देवास्तौ प्रणमस्यंति किं गुनर्जत्वो मताः । दर्शनात् स्पर्शनासैव पापद्वौ तौ भविष्यतः ॥६१॥ महिपर्यौ सर्वभावेन देवानां प्रियरूपिणौ । भविष्यतो विशेषण वृक्षराजौ महामुनी ॥६२॥ शामीपञ्चेण मां विप्रा पूजयिष्यन्ति मानवाः । तेषां वाड्डां सदाऽहं वै पूरयिष्यामि शाश्वतीम् ॥६३॥ मंदारपुष्पमेकं समपर्यिष्यति मे नरः । तेन हृष्टो भविष्यामि फलं दास्यामि वाजितम् ॥६४॥ कृता नानाविधा पूजा मदीया मानवेन च । हृवाहीना वृथा मवी भवत्यन्न न संशयः ॥६५॥ अथ प्रसृति विप्रश्चौ शामीपञ्चेण संयुता । मंदारकुम्भमेनैव सफला सा भविष्यति ॥६६॥ शामीपञ्चं नरैर्णैव भवेत् मयि समर्पितम् । न तु क्रतुशोतनैव तुल्यं तेज्योऽधिकं मतम् ॥६७॥ शामीपञ्चेण संतुष्टो भविष्यामि निरंतरम् । मंदारपुष्प-केणैव को वदेत्तु तयोः फलम् ॥६८॥ नित्यं शामी नमेवस्तु पूजयेद्वा तु संस्पृशेत् । स सप्तकुलसंयुक्तः स्वानंदं मे गमिष्यति ॥६९॥ तथा मंदारवृक्षं यो नमेत् संपूजयेत्तरः । संस्पृशेत् सोऽपि इचानंदं ब्रजेत् सप्तकुलैर्युतः ॥६०॥ प्रदक्षिणां प्रकृत्वात् शामीमंदारवृक्षयोः । सपर्दीपवती पृथग्या: कृता तेन प्रदक्षिणा ॥६१॥ यदि भावेन वृक्षस्य प्रदक्षिणा कृता भवेत् । शातभूमिपदाक्षिण्यसमं पुण्यं लभेत्तरः ॥६२॥ चहुनाऽन्नं किसुकेन मदूपौ वृक्षजातिषु । तयोश्च महिमानं को भवेद्दण्डितुं क्षमः ॥६३॥ वृक्षबुद्ध्या शामी यो वै मंदारं यदि पद्यति । स नारकी नरो विप्रौ भविष्यति न संशयः ॥६४॥ शामी मंदारकं वीक्ष्य न नमेद्या नराधमः । दक्षिणं कुरुते नैव नष्टपुण्यो भवेत्तदा ॥६५॥ शार्मी यदेष्टदेष्टापि मंदारं सुनिसत्तमौ । नरकेषु महापापी पतिष्यति न संशयः ॥६६॥ शालवां पञ्चं तु यः पाणी छेदयिष्यति मानवः । नारकी स भवेद्वनं दर्शनात् पापदो भवेत् ॥६७॥ शामी यो निदयेद्वा यो मंदारं वृक्षसत्तमम् । सर्वभाग्यविहीनः स नारकी जायते ततः ॥६८॥ मदूपेणैव मंदारं शामी यस्तु प्रपश्यति । स मुक्तवा विविधान् ओगानंते स्वानंदगो भवेत् ॥६९॥ मंदार-मूलमादाय मूलैः कृत्वा मदीयिकाम् । पूजयिष्यन्ति मदूक्तासंभूता मम मूर्तिभविष्यति ॥७०॥ मंदारमूलजा मूर्तिः सद्यः सिद्धिप्रदायिका । तद्वैवेचान्यसंभूता मम मूर्तिभविष्यति ॥७१॥ मंदारमूर्तिं पूजेत् शामीपञ्चेण भावतः । दृवीमंदार-पुष्पैश्च त्रयं सुदुर्लभं मतम् ॥७२॥ शामी मंदारहृवाश्च त्रयमेकत्र कारितम् । भरतन स तु मत्तुलयो पूजायां मे भविष्यति ॥७३॥ शामीमंदारजां मालां कृत्वा जपं समाचरेत् । अनंतफलभोक्ताऽसौ भविष्यति न संशयः ॥७४॥ शामीमंदारजां मालां दधानः पुरुषो भवेत् । तस्य देहं समालोक्य विद्वा नश्यन्ति पापका: ॥७५॥ अंते शामीभवं पञ्चं मंदारकुम्भमं तथा ।

द्वार्चिपञ्चं धूतं येन धरिचयति यमो न तम् ॥७६॥ शामीमंदारस्मामीप्ये पूजयेन् मां च मानवः । तेनाएव संख्यका पूजा कृता
मे नाइत्र संशायः ॥७७॥ एवमुक्त्वा पुनरस्तो स जगाद् गणनायकः । मद्भूत्सिं यदि विमेशाविचक्ष्यो भावसंयुतौ ॥७८॥
तदा मंदारवृक्षस्य मूलजां मूर्तिमादरात् । कृत्वा पूजां प्रकुर्वायां यथा विधिसमिवतौ ॥७९॥ शामीमंदारदूर्वाभिः
संतुष्टोऽहं भवामि तु । नान्यथा पूण्यमावेन मम तुष्टिकरं भवेत् ॥८०॥ तुलसीविजितां पूजां मदीयां कुरुतं सदा ।
शामीमंदारमालाभिर्जपं मे कुरुतं सदा ॥८१॥ एवमुक्त्वा गणाधीशारतज्ज्वारधीयत । विप्री वभूवतुर्हर्षस्मायुक्तौ
विशेषतः ॥८२॥

॥ ओमिति श्रीमदांते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते शामीमंदारवरप्रदानं नाम पंचविंशतिमोऽन्यायः ॥

४२-४३-४४

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुहूर्ल उवाच । ततो धौम्यं समागम्य शौनको हर्षसंयुतः । कथयामास सृतां सोऽपि संहर्षितो-
२भवत् ॥१॥ धूत्यो मे वृक्षगः पुत्रः सर्वस्मिद्विप्रदायकः । साक्षाद्देणशारूपश्च सर्वेषां वंद्य आदरात् ॥२॥ शामीसमीपगो-
हर्षसंयुक्तस्तत और्बकः । तताप तप उग्रं स शामीसंयोगकारणात् ॥३॥ स एव मरणे तत्र शामीगर्भस्थातो ह्यभूत् । अग्निरौवीभि-
द्वानश्च गणपत्यो महायशा: ॥४॥ कल्पांते गणनाथं स यथौ योगसमिवतः । शौनकश्च तथा दुष्टिमभजत् लंबेहसंयुतः ॥५॥
मंदारमूलजां मूर्तिं कृत्वा पूजापरायणः । शामीमंदारदूर्वाभिरतोषयामास विजपम् ॥६॥ शामीमंदारमालाभिः शृगुर्मे
ब्राह्मणात्मः । गणपत्यस्वरूपेण तथा धौम्यो बभूव ह ॥७॥ भ्रूङुडी तद्वं वृत्तं श्रुत्वा हर्षसमन्वितः । आगत्य स्वाश्रम-
संस्थौ ननाम वृक्षसत्तमौ ॥८॥ नित्यं पुपूज च शामीं मंदारं भक्तिसंयुतः । शामीमंदारदूर्वाभिः पूजयामास विजपम् ॥९॥
शामीमंदारमालाभिर्जपितो मुनिसत्तमः । शृगुर्मे गणपत्येषु गणराज इवापरः ॥१०॥ एवं ये स्थिता दक्ष गाणपत्या
विशेषतः । ते ते सर्वे शामीमंदारपूजासंयुता बम्भुः ॥११॥ एतते कथितं सर्वं शामीमंदारसंभवम् । माहात्म्यं
पुनरन्यन्तं शृणु पापहरं परम् ॥१२॥ द्वाविदेशाद्येनिष्ठो बभूते पापकारकः । वनं गत्वा हृत्वा द्रव्यलोभी
द्वरात्मवान् ॥१३॥ एकदा बनमध्यस्थोऽभ्यवत् व्याघ्रेण धर्षितः । पपत भयभीतश्च सच्यस्तेन प्रभक्षितः ॥१४॥ तत्र

वायुबलेनैव शमीपत्रं समाययौ । तस्य स्पशोऽभवतस्य दैवयोगात् प्रजापते ॥१५॥ तं नेतुं यमदृताश्च समाजग्रुम्हावला: ।
 गाणेशारतन्न संयाता: समकाले नराधमम् ॥१६॥ यमदृतांस्तिरकृत्य गणेशासं प्रगृह्या ई । गंतुं समुद्यता यावत्तावते तान्
 प्रदुद्गुः ॥१७॥ मुसलेन हता: पेतुर्यमदृता महीतले । गाणेशासं प्रगृहैव ब्रह्मभूतं प्रचक्रिर ॥१८॥ यमदृता यमं गत्वा
 द्वोक्तुःरवसमन्विता: । वृत्तांते कथयामासु: क्रोधेन परिपूरिता: ॥१९॥ यामा उच्चुः । स्वामिन् शास्त्रकरा: केत्तिद्भूम्भूमि-
 मंडले । त्वदाज्ञावयां सर्वं वर्तते कुत्र तद् गतम् ॥२०॥ त्वं साक्षाद्भूमराजश्च यथा वेदार्थवान् प्रभुः । वर्तसे तेन सर्वं वै
 त्वदाज्ञावशां गतम् ॥२१॥ शंभुविणमुखा देवा धर्माधारा भवन्ति वै । धर्मयुक्तस्वभावेन वर्तरक्षाच्च संशाय: ॥२२॥ महा-
 पापी विशालाक्षो नाम शृद्गो ममार ह । तं गृहीतुं वर्यं तत्र गता: पाशधरा: प्रभो ॥२३॥ अकस्मात्तत्र संयाता पुरुषाः
 परमाद्गृहाः । शुद्गाद्दधरा: सर्वे चतुर्वाहुविराजिता: ॥२४॥ अस्मास्ते तु तिरस्कृत्य तं शृद्गं गृह्य ल्लयज । गंतुं
 समुद्यता यावत्तावयोद्दृश्यं वर्यं स्थिता: ॥२५॥ निपात्य नो महावीर्या मुसलेन प्रगृह्य तम् । गता: कुत्र न जानीमोऽधुना
 सर्वे महामते ॥२६॥ अतसं यत्नसंयुक्तो मंदं तेषां हरस्व च । एवमुक्त्वा प्रणम्यैनं स्थिता: प्रांजलयोऽभवन् ॥२७॥
 मुद्गल ड्वाच । तेषां तद्वचनं श्रुत्वा ध्यानस्थोऽभूत् महामतिः । यमः सर्वं विदित्वा तु भयं दधे महायशा: ॥२८॥ ध्यात्वा
 गजाननं देवं हृष्टोमा च साश्रुकः । हृदि प्रणाम्य विद्वशमुखाच्च भयसंकुलः ॥२९॥ मदीयकिंकरैः स्वामिहपराधः कृतो
 महान् । तं क्षमस्व दयासिंधो प्रभो ह्यज्ञानसंयुतैः ॥३०॥ गणपत्यैर्महाभागैर्विवादो नैव शोभनः । स एव तु मया प्राप्तो
 भाग्यहीनवलेन च ॥३१॥ एवं क्षमाप्य विद्वेशं स्थितं मनसि किंकरन् । आकार्य भ्रानुजः सर्वान् जगाद् वचनं
 हितम् ॥३२॥ यम उवाच । मंदारमालाद्यामिकाल्लजा च यस्यैव देहे भवति प्रमाणम् । पुष्पं तयोः पञ्चयुतं च शूरा: संत्यज्य
 दुर्दं चरत प्रभीता: ॥३३॥ दूर्वायुतं विद्वहरस्य गाथां संगायमानं यदि पापयुक्तम् । पूजादिकारं गणनायकस्य संत्यज्य
 दुर्दं चरत प्रभीता: ॥३४॥ गणेशा हेरंव गजाननेति महोदर त्वात्तुर्भवप्रकाशिन् । वरिष्ठ सिद्धिप्रिय बुद्धिनाथ वदंतमेवं त्यजत
 प्रभीता: ॥३५॥ अनेकविद्वांतक वक्तव्यं चतुर्भुजेति । कवीशा देवांतकनाशकारिन् वदंतमेवं त्यजत
 प्रभीता: ॥३६॥ महेशासनो गजदैत्यशाश्रो वरेण्यसनो विकट विनेत्र । परेशा धरणीधर एकदंत वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥३७॥
 प्रमोदमोदेति नरांतकर षड्मिहंतर्गजकर्ण दुँडे । दंद्वारिसंधो विशरभावकारिन् वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥३८॥

विनायक ज्ञानविद्यातशान्नो पराकारस्यात्मज विष्णुपुत्र । अनादिपूड्याखुग सर्वपूड्य वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥३९॥
 विद्येऽ लंबोदर धून्नवर्ण मयूरपालेति मयूरवाहिन् । सुरासुरैः सेवितपादपद्म वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४०॥
 वारिन् महाखुद्वज शूर्पर्कण शिवाज्ज सिंहस्य अनंतचाह । दितौज विद्वेश्वर शोषनामे वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४१॥
 अणोरणीयन् महतो महीयन् रेवर्ज योगेश वरिष्ठराज । निधीश मंत्रेश च शैषपुत्र वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४२॥
 वरप्रदात्त्वादितेश्च सुनो पराकारज्ञानद तारवक्त्र । गुहाग्रज ब्रह्मप पाश्वपुत्र वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४३॥
 सिंधोश्च शान्नो परशुप्रपाणे शामीश पुष्पप्रिय विघ्नहारिन् । दूर्वा॒भैरच्छित देवदेव वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४४॥
 धियः प्रदातश्च शामीप्रियेति सुसिद्धिदातश्च सुशांतिदातः । अमेयमायामितविक्रमेमि वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४५॥
 द्विधा चतुर्थीप्रिय कलशपाल धनप्रद ज्ञानप्रदप्रकाशा । चिंतामणे चित्ताविहारकारिन् वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४६॥
 यमस्य शान्नो अभिमानशान्नो विधेजहंतः कपिलस्य सुनो । विदेह स्वानंद अयोगयोग वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४७॥
 गणस्य शान्नो कमलस्य शान्नो समस्य भावहृ च भालचंद्र । अनादिमध्यांतमयप्रचारिन् वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४८॥
 विभो जगद्वप गुणेश भूमन् पुष्टः पते आखुणतेति बोध । कर्तश्च पातश्च तु संहरेति वदंतमेवं त्यजत प्रभीता: ॥४९॥
 हृदमष्टोत्तरशां नाम्नां तत् प्रपठति ये । शृणवंति तेषु कुरुत भीता मा वै प्रवेशनम् ॥५०॥ मुक्तिसुक्तिप्रद हुंहेर्धनधान्य-
 प्रवर्धनम् । ब्रह्मभृपकरं स्तोत्रं जपते नित्यमादरात् ॥५१॥ यत्र कुत्र गणेशस्य चिह्नयुक्तानि वै भट्टः । धामानि तत्र
 कुरुत संभीता मा प्रवेशनम् ॥५२॥ तेन संस्थापिता: सर्वे रवस्वकार्येषु सेवकाः । केशाच्यासतत्र के यूर्यं वर्यं भजत तं
 सदा ॥५३॥ एवमुखत्वा यमः सर्वान् किंकरान् मौनमादये । यामाः सर्वे गणोशानं भजते भावसंयुता: ॥५४॥ हृदं
 शामीभवं पुर्यं माहात्म्यं यः शृणोति चेत् । पठति सिद्धिं तस्य मंदारस्य भविष्यति ॥५५॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौल्ले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते शमीमंदारस्पर्शमहिमावर्णं नाम षड्विंशतितमोऽस्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । दूर्वा गाश्चरितं हर्षकारकं ब्रूहि मुहल । अहो शम्यासमं नास्ति मंदोरण पवित्रकम् ॥१॥
 गुहल उवाच । पुराऽदौ देवदेवेशो ब्रह्मा गुह्या चराचरम् । तेषामत्त्वार्थमत्यन्तचित्तायुक्तो बभूव ह ॥२॥ भृयात्वा गजाननं देवं
 संस्थितः प्रपितामहः । तस्य रोमभ्य एका वै देवी संनिःसृता बभूमो ॥३॥ सर्वतः पाणिपादां तां सहस्रवदनां पराम् ।
 सर्वपोषणकारिणीम् ॥४॥ धातारं तं प्रणम्याऽसौ संस्थिता करसंपुदा । आज्ञां ब्रह्मा बभूवे सर्वधारकः । ज्ञात्वा तामवृलपां वै
 ब्रह्मोवाच । सर्वेषामत्त्वायुक्ता त्वं दूर्वानामी भवित्यप्यसि । तपस्व च ततः सर्वमन्त्रं सृज विधानतः ॥५॥ तथेति तं प्रणम्यैव
 तताप तप उत्तमम् । गणेशं मनसि धृयात्वा निराहारसमन्विता ॥६॥ एकाक्षरस्य मंत्रस्य जपेन द्विरदाननः । दिन्यवर्ष-
 सहस्रेण यग्नै तां वरदायकः ॥७॥ तं दृष्ट्वा सहस्रोत्थाय प्रणनाम पुपूज रुदा । अथर्वशिरसा देवं तुष्टाच करसंपुदा ॥८॥०॥
 तामुवाच गणेशानः स्तुष्टि नानाविधां सदा । करित्यसि महाभागे सर्ववंदया भावित्यसि ॥९॥ एवमुक्त्वा गणाधीशो-
 ऽनधानं प्रजगाम ह । साऽपि हर्षसमायुक्ता स्तुष्टि कर्तुं मनो दधे ॥१०॥ तस्या मस्तकभागाद् वै स्वर्गान्त्रं विविधं महत् ।
 निःसृतं तेन स्वर्गस्था अुंजते विविधान् रसान् ॥११॥ उदराह भूमिसंस्थानां निःसृतं विविधं विधे । अनं तेनैव भूमिस्था
 अुंजते विविधान् रसान् ॥१२॥ पातालवासिनां पद्मयामन्त्रं नानाविधं परम् । सुंजते षड्सात्रियं निःसृतं तेन तद्वतः ॥१३॥
 अंगपत्यंगरूपेण्यो नानान्त्रं समृजे प्रभ्यो । देवी तेन तु संतुष्टा बभूः । सर्वजंतवः ॥१४॥ हृष्टपुष्टजनान् वीक्ष्य ब्रह्मा
 संतोषमादधे । तामागत्य द्विजैमञ्चरभिषकं चकार ह ॥१५॥ अन्नानामाधिपत्ये चाभिषिकता ब्रह्मणा पुरा । शुशुभे-
 सर्वमान्या सा देवी दूर्वा विशेषतः ॥१६॥ राज्यश्रीसंस्युता देवी मदयुक्ता बभूव ह । विसमार जपं मंत्रं गणेशस्य
 प्रजापते ॥१७॥ ततो विद्वाकुला जाता सप्तर्णं चक्रे विशेषतः । पार्वत्या नित्यमानंदादत्पूर्णहमादरात् ॥१८॥ जगदंशा च
 सर्वेषामत्त्वपूर्णत्वकारणात् । साऽहमत्त्वपथा वृथेणं गर्वमादधे ॥१९॥ तस्याश्रेष्ठितमाज्ञाय क्रोधयुक्ता जगन्मयी ।
 दौरात्मयसहनं कृत्वा ल्पतिष्ठित्वसंनिधी ॥२०॥ एकदा चंद्रगोहे वै बभूव ह महोत्सवः । तत्र देवादिकः; सर्वे सखीकाश
 समाययुः ॥२१॥ तत्र दूर्वा मदोत्तिसक्ता निनिंद जगदंविकाम् । वृथेणं जगदंशा वै नान्ना रुयाता बभूव ह ॥२२॥
 इत्यादिविविधीवाच्यैर्निनिंद जगदंविकाम् । ततः क्रोधसमायुक्ता पार्वती तां शशाप ह ॥२३॥ पार्वत्युवाच । मदीयोमकृपस्था

निःसृता त्वं न संशायः । वृथा मां इपर्वसे दुष्टे पतस्व तुणरूपा च सा वभूव प्रजापते ।
 तदादि॑ सर्ववंशेयं दूर्वा॑ परमपावनी ॥२७॥ ततोऽन्तिदुःखसंयुक्ता सम्मार द्विरदाननम् । भौ॑ क्षमस्वपराधं मे॑ मंत्रल्याग-
 कृतं प्रभो ॥२८॥ गत्वा बनांते दूर्वा॑ तताप तप उत्तमम् । ध्यात्वा विश्वेश्वरं देवं मंत्रजपपरायणा ॥२९॥ गते वर्षशते॑
 पूर्णे॑ प्रसन्नोऽभूद् गजाननः । तामाययौ वरं दातुं भवितस्थां भजनप्रियः ॥३०॥ आगतं गणराजं सा॑ हृष्टा॑ ननाम भावतः ।
 संहष्टा॑ पूज्य तुष्टाव कृत्वा करपुरं विधे ॥३१॥ दूर्योवाच । गणेशाय नमस्तुत्यं विव्राजाय ते नमः । भक्तानां॑ विद्यसंहर्त्रे॑
 त्वभक्तानां॑ भयंकर ॥३२॥ अनंतायाप्रेयाय नानालीलाधराय च । हरेश्वाय महेश्वानां॑ नमः॑ पूज्याय ते नमः ॥३३॥ सर्व-
 पूज्याय सर्वादिपूज्याय ब्रह्मणसपतये नमः ॥३४॥ अनाकाराय साकारमृतये ब्रह्मरूपिणे॑ ।
 शांतिःयः शांतिदात्रे ते परेश्वाय नमो॑ नमः ॥३५॥ लंबोदराय चौरेश्वाहनाय परात्मने॑ । चतुर्भुजाय सर्वेषां॑ मात्र-
 पित्रे॑ नमो॑ नमः ॥३६॥ ज्येष्ठेश्वो॑ ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठपदप्रदायिने॑ । महोदराय पूर्णाय पूर्णान्दाय ते नमः ॥३७॥
 स्वानंदवासिने॑ तुम्यं॑ सिद्धिबुद्धिपते॑ नाथ भक्तेश्वाय नमो॑ नमः ॥३८॥ किं॑ स्तौमि॑ त्वां॑ गणाधीशा॑
 यत्र वेदा विसिसिमे॑ । अतस्त्वां॑ प्रणमामयेव तेन तुष्टो॑ भव प्रभो ॥३९॥ एवं॑ स्तुत्वा॑ गणेशानं॑ भक्तियुक्ता॑ ननर्त ह ।
 जगाद् गणराजस्तु॑ दूर्वा॑ तां॑ हर्षसंयुतः ॥४०॥ श्रीगणेश उवाच । त्वया॑ कृतमिदं॑ स्तोत्रमपराधसंहं॑ भवेत् । मां॑ स्तौति॑ तस्य
 दूर्वेऽहमपराधं॑ सहामयहम् ॥४१॥ यं॑ चिंतयते॑ कामं॑ तं॑ तं॑ दास्यामि॑ सर्वदा॑ । भुवितमुक्तिप्रदं॑ स्तोत्रं॑ भवित्यति॑
 सुमिद्दिदम् ॥४२॥ वरं वरय दास्यामि॑ चिन्तस्थं॑ भान्तिक्तोषितः॑ । क्रोधयुक्तोऽपि॑ देवि॑ त्वां॑ मंत्रल्यागकरी॑ पुनः ॥४३॥ श्रुत्वा॑
 तं॑ भयसंयुक्ता॑ जगाद् वाक्यमुत्तमम् । दूर्वा॑ लंबोदरं॑ प्रील्या॑ साश्रुनेत्रा॑ प्रजापते ॥४४॥ देवोवाच । वरदोसि॑ यदा॑ नाथ तदा॑
 ते॑ भवितमुत्तमम् । हृदां॑ देहि॑ गणाध्यक्षं॑ तया॑ सर्वं॑ शुभं॑ भवेत् ॥४५॥ अन्यच्च मदसंयुक्तां॑ जगदंब्यां॑ गजाननः । सपर्वेहं॑
 तत्कलांशा॑ वै॑ तया॑ शासाऽन्तिदारुणम् ॥४६॥ तुणरूपा॑ भवित्यामि॑ पतित्यामि॑ धरातले॑ । तदर्थं॑ त्वामत्रप्राप्ता॑ रक्ष मां॑
 महतो॑ भयात् ॥४७॥ श्रीगजानन उवाच । मा॑ कुरुर्व वृथा॑ चिंतां॑ दूर्वे॑ मे॑ शरणागते॑ । सर्वं॑ शुभं॑ करित्यामि॑ भवित्यामि॑
 निर्यन्त्रितः ॥४८॥ अंशेन तुणरूपा॑ त्वं॑ भवित्यसि॑ महीतले॑ । देवी॑ देवधरा॑ सर्वो॑ चरित्यसि॑ यथा॑ वुरा ॥४९॥ पृथिव्यां॑
 तुणरूपा॑ त्वममृतरूपधारिका॑ । शतमूला॑ प्रकांडादृ॑ वै॑ प्ररोहा॑ च शांतांकुरा ॥५०॥ सर्वमान्या॑ सर्वपूज्या॑ देवादीनां॑ सदा॑

प्रिया । भविष्यसि न संदेहो मद्भादनायिके ॥५२॥ महामंगलदा प्रोक्ता मम प्रीतिविवर्धिनी । भविष्यसि तु लोकानां शुभमंगलदायिका ॥५३॥ त्वतपत्रेण नरा दूर्मावर्जित्यर्थं त्वेषु पुण्यदं प्रभविष्यति ॥५३॥ शकेतश्चावतारा ये लक्ष्मीलिलितिकादयः । तासां प्रिया विशेषण भविष्यसि महाशुभे ॥५४॥ शापिता गिरिपुरुषा त्वं सा त्वां नैव स्पृशोत् कदा । अन्यत्र मान्यभावेन भविष्यसि न संशयः ॥५५॥ मदीयामिच्छिसि भवितमत्तेऽहं सुहर्षितः । करित्यामि प्रभविष्यति । मच्चित्ता महतप्राणा भविष्यसि च दृष्टिके ॥५६॥ मदीयामिच्छिसि भवितमत्तेऽहं सुहर्षितः । करित्यामि सदा देवि मम प्रीतिविवर्धिनीम् ॥५७॥ दूर्वापञ्च विना देवि पूजयिष्यन्ति मां नराः । तेषां नैव कलं तस्या: पूजायाः प्रभविष्यति ॥५८॥ दूर्वासमं न से किंचित् पूजायां सुप्रियं भवेत् । चिना दूर्वा निराहारी भविष्यामि निरंतरम् ॥५९॥ त्यक्त्वा दूर्वादलं ये वै पूजयिष्यन्ति मानवाः । शत्रवरते मता नित्यं नरकेषु पचंतु ते ॥५०॥ येनापितं च पूजायां दूर्वापञ्च महामते । तनापापरमये सर्वं दत्तं महं विशेषतः ॥५१॥ दूर्वापत्रे चंतुष्टो दास्यामि सकलं च मे । ऐश्वर्यं तदपि प्राहे न समं दूर्वया भवेत् ॥५२॥ ये मद्भक्ताश्च तैर्नित्यं कर्तव्यं दूर्वया युतम् । पूजनं मे सदा देवि जितोऽहं नात्र संशयः ॥५३॥ एवमुक्त्वा गणेशानोऽतदेवं च प्रजापते । दूर्वा हर्षसमायुक्ता विशेषा भजते परम् ॥५४॥ यथा लंबोदरेणैव कथितं ताहां नराः । देवेशादास्ततश्चुः पार्वती सा विशेषतः ॥५५॥ सर्वमंगलरूपा सा बभूते पापनाशिनी । गणेशावरदानेन गणपत्या तथाऽभवत् ॥५६॥ एतते कथितं सर्वं दूर्वामाहात्मयमुत्तमम् । शृणवते पठते तस्मै मुचित-मुचितप्रदं भवेत् ॥५७॥

॥ ओमिति श्रीमदांत्ये पुराणोपतिष्ठदि श्रीमन्नौद्देश श्रीमपुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते दूर्वोपतिकथनं नाम सप्तसिंशतित्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्दल उवाच । अन्न ते वणियिछेहमितिहासं पुरातनम् । दूर्वाया महिमा यत्र ज्ञायेते मानवैः परः ॥१॥

दंडकारण्यदेशास्थो बग्नवांत्यजज्जः पुमान् । पिशुनो नाम दुर्बुद्धिः पापकर्मपरायणः ॥२॥ औरकर्मा बने गत्वा जनान् जघान दारुणः । कृचित् परस्त्रियं दृष्टिकाकिनीमय भृत् खलः ॥३॥ शिश्रोदपरो भूत्वा विच्चार बनांतेरे । ग्रामे च नगरे बातिपि शास्त्रधारी दुरात्मवान् ॥४॥ ब्रह्महत्यादिकं पापमपारं स चकार ह । न वक्तुं शक्येते दद्ध मया तस्य चरित्रकम् ॥५॥

एकदा बनसंस्थोऽयं द्विजं हृष्टा महाखलः । कोटशात् स विनिःसृत्याधावच्छलधरः स्वयम् ॥६॥ तमागतं समालोक्य कालं दंडधरं यथा । पपाल स द्विजस्तस्मात् हाहाकारकरो भूराम् ॥७॥ द्विजशाङ्कं समाकर्ण्य क्षत्रिया आगता बनात् ।

दैवयोगेन पंचैव समीपे मार्गयायिनः ॥८॥ तैः शख्नैः स हतः पापी ममार च पपात ह । ब्राह्मणो हर्षसंयुक्तः रचाश्रमं चागतोऽभवत् ॥९॥ ततो यामा॑ प्रगृह्यैव पिशुनं तं महाखलम् । गैरवे ते विनिद्विषय नरके॒ पावयंस्तदा ॥१०॥ पंचमे दिवसे प्राप्ते तत्राश्चर्यं बभूव वै । नरकः शांतस्तपश्च यातनावज्जितोऽभवत् ॥११॥ तं हृष्टा परमाश्र्यं यमदृता यमं ययुः ।

वृत्तांतं कथयामासुरंरकरस्य सुशांतिजम् ॥१२॥ तद्वृत्त्वा विस्मितो धर्मो ध्यानसंस्थो बभूव ह । ज्ञात्वा तान् कथयामास स्मृत्वा लंबोदरं प्रसुः ॥१३॥ धर्मराज उवाच । पिशुनोऽयं महापापी चांडालो नाइत्र संशयः । न योग्यो नरके॒ दृता अधुना युणयवानभृत् ॥१४॥ यत्राऽयं तु मुतसत्त्र गणपत्यः समगतः । तस्य मरतकगा दूर्वा पपात पिशुनोपरि ॥१५॥ यस्य परश्चाँ भवेद् दृता अस्थिकस्य शावस्य चा । तस्य पापं लयं सर्वं गमिष्यति न संशयः ॥१६॥ पुण्यरशिर्भवेत् सोऽपि सर्वमान्यो विशेषतः । अत एनं तु निष्कासयानयंतु मम संनिधौ ॥१७॥ यमस्य वचनं शृत्वा विस्मितास्ते समाययुः ।

निष्कासितुं समुद्युक्तास्तावचिन्तं बभूव ह ॥१८॥ गणेशादृतसंयुक्तं विमानं नेतुमाययौ । तं गृह्य गणपत्यास्ते ययुः स्वानंदकं पुरम् ॥१९॥ पिशुनं ब्रह्मभृतं ते चकुर्द्विषस्मनिवताः । पूर्वदेहस्य दूर्वायाः सपर्शो भन्तिपरायणाः ॥२०॥ धर्मोऽति-विस्मितो भूत्वा तान् जगाद् स्वसंवकान् । अहो पश्यत दृतेशा दूर्वामाहत्प्रयमुक्तदम् ॥२१॥ धन्योऽयं पिशुनो पापी यस्य देहे समागता । दूर्वा॑ यथा विशेषण योगिनोऽभवत् ॥२२॥ महिमानं तु दूर्वायाः को जानाति समग्रकम् । यावस्पर्शोन दृतेशा ब्रह्मभृतपदपदम् ॥२३॥ तातुकत्वा साश्रुनन्त्रः स बभूव रविनदनः । गणेशो मन्यते नित्यं भजते भन्तिसंयुतः ॥२४॥ इदं दूर्वासंवं चित्रं माहात्म्यं यः शृणोति चेत् । पठति तस्य विशेषो वाऽित्यते ददते सदा ॥२५॥

॥ ओमिति श्रीमदात्म्यं पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहने द्वार्षपत्रस्पर्शमहिमावर्णं नामाद्याद्विंशतिमोऽक्ष्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रल उवाच । अन्यत्रं रुण माहात्म्यं दृचायाः स्वसुखप्रदम् । यथा त्रिपिसमायुक्तो बभूव
द्विरदानन्तः ॥१॥ एकदा नारदो योगी जगाम जनकालयम् । पूजितो जनकं सोऽपि जगाद् हर्षसंयुतः ॥२॥ नारद उवाच ।
यन्यस्त्रं गणनाथम्य भक्तः परमभाविकः । मनेष्यसंतं गणाध्यक्षो ददते ते निर्यन्तितः ॥३॥ नारदस्य वचः श्रुत्वा तं
प्रहस्य महासुनिम् । पूर्णशार्णतिप्रदो विष्र गणेशो नात्र संशयः ॥५॥ एकाक्षरं गणेशस्य ददौ मन्त्रं त्रुमिद्विदम् । महं स कृपया
योगिन् साधनं प्रजगाम ह ॥६॥ तथा मया महायोगिन् साधितं ज्ञानमुच्तमम् । गणेशाकृपयाऽहं तु योगी जातो गुरुर्यथा ॥७॥
अतोऽहं गणनाथश्च न भिन्नो मुनिसत्तम । गणेशस्य कृपा कुञ्ज वर्तते भेददायिनी ॥८॥ मया यज्ञितितं तत्तत् कथं
ददाति विष्पः । अयोगिनामिदं सर्वं अन्तिं भवतीत्यहो ॥९॥ पूचधा चित्तवृत्तिश्च तासां प्रकाशकारकः । चिंतामणिः
स्वयं साक्षात् खेलति हृदि संस्थितः ॥१०॥ जनकः कुञ्ज योगीद्व वर्तते वद संप्रतम् । तस्योपरि गणेशस्य कृपादिकमिदं
मुने ॥११॥ अहं हर्ता अहं कर्ताऽहं पाता च मदात्मनाम् । ग्रांतिवद्वाषणं योग्यं नैव ते योगिस्तम ॥१२॥ जनकस्य वचः श्रुत्वा
नारदः क्रोधसंयुतः । उवाच तं महाभागं निर्भत्स्य जनकं पुनः ॥१३॥ नारद उवाच । ज्ञानमतोऽस्मि राजेऽद्र नश्वरस्त्वं कथं
अवे । गणेशाकारस्वपञ्च देहवान् अमधारकः ॥१४॥ ब्रह्मणस्पतिनामा वै गणेशो वेदवादतः । शारीरे तस्य सा सत्ता
वर्तते पूर्णमावतः ॥१५॥ योगिदेहेन सा सत्ता कदापि वृप वर्तते । समाधिना च योगीद्व गणेशः कथितो बुधैः ॥१६॥
प्रारब्धदेहयारित्वान्नरे योगी न संशयः । नरतुलया शारीरस्य भवेत् सत्ता हि सर्वदा ॥१७॥ गर्विष्ठो योगमाहात्म्या-
जनक त्वां विशेषतः । भविता गर्वभंगस्ते गजाननप्रसादतः ॥१८॥ एवमुक्त्वा वृपं योगी कैलासे गणपं यग्नैः । तं
प्रणम्य विनीतः स वृचातं प्रजगाद् ह ॥१९॥ पुनः प्रणम्य विवेशं यग्नै स्वेच्छाचरो मुनिः । नारदो गणनाथस्य गाना-
सकतो महामतिः ॥२०॥ ततो गजाननो वृपं वृद्धब्राह्मणस्पृथूक् । आपयौ जनकं कुष्ठी कृमिभारकुलः पतन् ॥२१॥
कंपेन संयुतः सोऽपि दुर्गंधेन समावृतः । पूयशोणितयमोहित्यपश्च मस्तिकावृतः ॥२२॥ द्वारपालेन राजश्वाज्ञया तत्र
प्रवेशितः । यथाचे तं वृपं विषो भोजनं तोषकारकम् ॥२३॥ राजा संपूजितो विषो बुमुजेऽनं समागतम् । अनं
पुनर्यथाचे तं पुरुकलं प्रदौ वृपः ॥२४॥ तदेव तेन संसुखतं पुना राजा भयाकृलः । अयुतानां समं तस्मै ददावन्नं

भुतुष्टिदम् ॥२५॥ भक्षयित्वा तदपि स याचेऽन्नं महामुनिः । ततोऽपक्वं ददौ तर्मै तद् बम्क्ष द्विजोत्तमः ॥२६॥
ततो राजा पुरे संस्थं भूमिस्थं प्रददौ पुनः । अंतं बम्क्ष तत् सोऽपि यथाचे तं धरापतिम् ॥२७॥ मुग्रांति स्थिता
गामास्तेऽयो राजा समाहृतम् । अन्नं दत्तं च विप्रेण भक्षितं सकलं प्रभो ॥२८॥ यथाचे स वृं विप्रो देव्यन्नं
राजसत्तम् । राजा लज्जासमायुक्तो न किञ्चित्तमुवाच ह ॥२९॥ राजानं मुनिवर्यश्च जगाद् प्रहसन्निव । त्वं गणेशो
न संदेहः कथं सत्ताविवर्जितः ॥३०॥ अकर्तुं कर्तुमद्येवान्यथा कर्तुं गजाननः । समर्थस्त्वं कथं राजंस्तुणी तिष्ठसि
तद् बद् ॥३१॥ आंतो योगमदेनासि राजेऽदात्र न संशायः । प्रत्यक्षं नरतुल्योऽपि न गणेशो मतः कदा ॥३२॥
एवमुक्तवा गणेशानो ब्राह्मणस्य स्वरूपधृक् । बहिनिःस्फृत्य लोकान् स यथाचेऽन्नं क्षुधातुरः ॥३३॥ लोकाः सर्वे
समृचुस्तं सर्वेषां गृहणं मुने । राजा समाहृतं चाहं त्वया सर्वं प्रभक्षितम् ॥३४॥ नामद्वैहृष्णना किञ्चिदद्वन्नं त्वं
गच्छ वाडव । सर्वभक्षः कुतो यातः कोऽपि न ज्ञायते जनैः ॥३५॥ श्रुत्वा सोऽपि हसन् विप्रो बश्चाम यत्र तत्र तु ।
पुरप्रांते गतो दैवाद् ददर्शद् वाडवालयम् ॥३६॥ त्रिशिरा मुनिवर्यश्चायाचिता वृत्तिधारकः । गणपत्याग्रणीः पत्नया स
दिवोचनया युतः ॥३७॥ तं ददर्श गणेशानः प्रविवेश तदाश्रमम् । सवर्णपकारसंयुक्तं धातुधान्यादिवर्जितम् ॥३८॥ यथाचे
तं महाभागमन्नं तप्तिकरं मुने । दीयतां मे क्षुधातार्तय गणपत्यस्वरूपधृक् ॥३९॥ जगाद् त्रिशिरासतत्र ब्राह्मणं वाक्य-
मुत्तमम् । मदगृहे नैव विषेद्य धान्यं किञ्चित् प्रवतते ॥४०॥ दरिद्राणां महाराजोऽहमेको नात्र संशयः । मत्समो मानवो
युवतो दारिद्र्येण न तिष्ठति ॥४१॥ दूर्वाकुरा: समानीता गणेशपूजनाय च । तेष्वेको विद्यते विप्र नान्यत् किञ्चिद्
विचारय ॥४२॥ तस्य तद् बचनं श्रुत्वा जगाद् क्षुधितो द्विजः । भक्तया देहि महाभाग दूर्वाकुरं क्षुधापहम् ॥४३॥ ततो
बम्क्ष प्रीतिसंयुतः । तेन दूर्वाकुरेणीच संतुसोऽभूत् महामते ॥४४॥ भक्तया तुष्टो ददौ विमं दर्शनं गणनायकः ।
गजवक्त्रादिचिह्नश्च युतं रूपं परात्परम् ॥४५॥ हृष्टा लंबोदरं तौ तु प्रेमतुः पुनः पुनः । तं साश्रुनयनौ पूज्य तुष्टुवतुः
कृतांजली ॥४६॥ विरोचनात्रिशिरसावृत्यतुः । गणेशाय नमस्तुभ्यं नमः सर्वप्रियंकर । ब्रह्मणे ब्रह्मनाथाय विवेशाय नमो
नमः ॥४७॥ हेरंबाय परेशाय मूषकध्वजिने नमः । आत्मनेऽनातमने तुभ्यं नमो लंबोदराय वै ॥४८॥ अनामय ब्रह्मनाथार

सर्वाधार सुमूर्तिये । वक्तुडाय सर्वेषां नमः पूज्याय ते नमः ॥६०॥ आदिमध्यांतहीनाय तदकाराय दुःहे । ज्येष्ठराजाय
सर्वेषां मात्रे पित्रे नमो नमः ॥६१॥ सर्वादिशूर्पकणाय पूणीय धरणीधर । शेषनाभिष्वाय नमिञ्चितामण नमः ॥६२॥
सिद्धिबुद्धिप्रदात्रे ते स्वानेदे वासकारिण । भक्तेभ्यः शांतिदात्रे वै शांतिस्थाय नमो नमः ॥६३॥ सिद्धिबुद्धिवरायैव नमो
सूक्षकवाहन । गजाननाय ज्येष्ठप्रदायिने ॥६४॥ धन्यौ माता पिता नाथ कुलशीलादिकं च मे । ये न हष्टो
गणाधीशो वदांतागोचरो विमुः ॥६५॥ बेदा विदुनौ न च योगिनोऽयं ब्रह्माद्यो वेदविदः शिवादयः । शांत्या प्रलभ्यं
गणनाथसेवं पूज्यावहे चित्रमिदं न संशयः ॥६६॥ परात्परस्त्वं परमप्रमेयः कर्थं महात्मन् सदने गतो मम । न मत्समो
हृष्टंडकटाहमध्ये गणेश ते पादसमीपगादहो ॥६७॥ एवं संस्तुवतस्तस्य सख्नीकरण्य महामुने । अत्यंतभक्तिमाहात्म्यात् कंठरोधः
समा भवत् ॥६८॥ ननते परमानंदयुक्तस्तत्र प्रजापते । सरोमांचो भर्कित हृष्टवा महामुने ॥६९॥ ततस्तं गणनाथो
वै जगाद वचनं हितम् ॥ स्वयं साश्चुः सरोमांचो भर्कित हृष्टवा महामुने ॥६०॥ श्रीगणेश उवाच । भवत्कृतमिदं स्तोत्रं
मम प्रीतिकरं बहु । भविष्यति जनानां वै मुने मङ्गवितवर्धनम् ॥६१॥ यः पठिष्यति यो मत्यः श्रोत्यते सर्वमालभेत् ।
उमुकित उमुकित ब्रह्माभ्यं सर्वदा मतिप्रयो भवेत् ॥६२॥ वरान् वृषु महायोगिं चित्रशिरो मनसीप्रियतान् । सर्वं दास्यामि
भक्तया ते तोषितोऽहं न संशयः ॥६३॥ गणेशावचनं श्रुत्वा सख्नीकर्त्तिरिशराः पुनः । उवाच तं प्रणाम्यादौ भवत्या
नम्नो महामुनिः ॥६४॥ चित्रिण उवाच । मां मोहयसि किं नाथ न वृणोमि गजानन । सर्वं आंतिप्रदं मत्वा भवित याचे
तत्वायि स्थिराम् ॥६५॥ श्रुत्वा जगाद ते विद्वराजोऽसौ विस्मितोऽभवत् । अहो यः सुहर्दां भवितमेकां वृणोति
वाडवः ॥६६॥ श्रीगणेश उवाच । पूणीं भवित महायोगिन् लभसे नात्र संशायः । मदीयां ते वशे नित्यं भविष्यामि तथा
किल ॥६७॥ एवमुक्तवांतदेष्यसौ गणेशो ब्रह्मनायकः । सख्नीकर्त्तिरिशरासतत्र खेदयुक्तो बभूव ह ॥६८॥ गणेशकृपया तत्र
गृहं तस्य महामुने: । यश्चामे रत्नसंयुक्तं सुवर्णभित्तिराजितम् ॥६९॥ द्वारि नाना जनासतत्र सुवर्णयष्टिधारकाः ।
शिथतास्तथा लियो दासा: सेवा कर्तुं सुलालसा: ॥७०॥ नानासंपत्तिसंयुक्तं हृष्टवाऽसौ विस्मितोऽभवत् । तावहासाश्च तं
गृह्य सेवां चकुः सुभाविकाः ॥७१॥ तदू हृष्टवा परमाश्र्यं सुनिः पत्नीं समब्रवीत् । माया भक्तिप्रणाशार्थं इत्ता
विद्यवरेण च ॥७२॥ अतो यत्नसमायुक्ता उमुक्तव भोगान् महामृति । एवं मदविहीनो तौ परं बुभुजतुः सुखम् ॥७३॥

दानमार्गेण स ददौ दृव्यं नानाविधं विधे । तथापि ताहरां तत्र रेजे सोऽपि सुविस्मितः ॥७४॥ एतते कथितं किंचित्
दूर्वामाहात्म्यमुलकटम् । गणेशातोषकं पूर्णं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥७५॥ गणेशारोमहूपेषु ब्रह्मांडानि हानेकशः । ब्रह्म
नानाविधं देहे स्थितं तस्य प्रजापते ॥७६॥ तत्सर्वं तुष्टिमायाति तुसे विषेश्वरे परे । फलं तस्य च लोके को वणिगद्दृद
मानद ॥७७॥ ब्रैलोक्यादिकमेतस्माच्च तुल्यं दूर्वया भवेत् । अपारपुण्यदा प्रोक्ता गणेशो तोषकारिणी ॥७८॥ दूर्वया महिमा
दक्ष कथितो ब्रह्मदायकः । सुनिक्षुनिक्षिप्रदः पूर्णः पठते शृणुते भवेत् ॥७९॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहले महापुराणे पंचमे खण्डे लंगोदरचरिते त्रिशिरसश्चरितवर्णं नाम एकोनर्विशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । श्रुतं दूर्वार्पणस्याऽपि माहात्म्यं सर्वसिद्धिदम् । न दूर्वया समं किंचिद् हश्यते भुवनेषु
है ॥१॥ तथापि तृप्तिं नो यामि योगास्तपरायणः । अतो मे वद योगीद्वा जनकस्य कथानकम् ॥२॥ गणेशेन महायोगी
जनकरुद्धलितोऽभवत् । किं चकार ततः सोऽपि गते विषेश्वरे वद ॥३॥ गुहल उवाच । शृणु प्रजापते चित्रं चरितं जनकस्य
च । गते गणेश्वरे सोऽपि दुःखयुक्तो वास्तव ह ॥४॥ शृशोच्च हृदि संशुद्धो जगाद् स्वस्य चेतसि । अहो नारदविष्णु
कथितं स्त्यमेव तत् ॥५॥ देहो भक्तिकरः प्रोक्तो न भजेद्यस्तमाय सः । गजाननं नरो नित्यं दंचितो मायया
परम् ॥६॥ कस्मनिष्टुर्गणेशानः सेव्यः द्वविहतकारणात् । तपःफलप्रदः सेव्यः तपोनिष्टुर्गतथाऽपि सः ॥७॥ ज्ञाननिष्टुः सदा
सेव्यो ज्ञानसिद्धिप्रदायकः । योगिभ्योगदाता स सेव्यो ब्रह्ममयः प्रसुः ॥८॥ अहो दहधरः साक्षात्त्वाणपरिवाचकः ।
वेदेषु कथितश्चायं गणेशो नात्र संशयः ॥९॥ संत्यज्य मूर्खवद्भ्रांतोऽहं गणेशं प्रभावतः । योगस्य चावदं मिथ्या
नरतुल्यस्वभाववान् ॥१०॥ गणेशभजनं मुख्यं धृतं चेन महात्मना । स योगीद्वयुः साक्षात्तत्समं नैव विवदते ॥११॥
एवं क्षोभसमायुक्तो जनकः द्वग्ने ह स्थितः । समाययुक्तं योगीद्वासं नवर्षं भवेद्वा ॥१२॥ नन्ना: सदा दक्ष ब्रह्मस्यपरायणा: ।
सदा यौवनधारकः । अद्याहतास्त्रिलोकेषु अमंतः द्वेदुष्ययाचरा: ॥१३॥ सर्ववंच्या: सदा दक्ष ब्रह्मस्यपरायणा: ।

विधिनिषेधहीनाश्च योगरूपधरा हृव ॥१४॥ गणेशास्य चरित्राणि कथयंतः परस्परम् । तद्वप्तस्तस्य नामानि वर्दंते हर्षसंयुताः ॥१५॥ स्वपरांतिशून्याश्च समलोक्याश्च वर्णाश्चमविवर्जिताः । भेदाभेदविहीना वै वर्णाश्चमविवर्जिताः ॥१६॥ रवेचक्षुद्या कर्म कर्तरः स्वेचक्षुद्या ज्ञानधारकाः । स्वेचक्षुद्या समशीला वै स्वेचक्षुद्या सहजप्रिया: ॥१७॥ स्वेचक्षुद्या रववरूपस्था रवेचक्षुद्या योगतपराः । स्वेचक्षुद्या पूर्णयोगस्था वर्णवंतश्च स्वेचक्षुद्या ॥१८॥ स्वेचक्षुद्याश्चमसंयुक्ताः स्वेचक्षुद्या विधिधारकाः । निषेधस्वेचक्षुद्या युक्ताः स्वाधीनास्ते च योगिनः ॥१९॥ विधिनिषेधहीनाश्च स्वेचक्षुद्या वै विनायकाः । दंडादिभिर्विहीनास्ते गणेशागानतत्पराः ॥२०॥ तान् हृष्टवा जनको राजा संभ्रान्तकुलचतसा । समुत्थाय ननामाऽद्वै दंडवत् पृथिवीत्तले ॥२१॥ उत्थाय तान् प्रपूर्वाऽथ भोजयामास चांधसा । पादसंचाहने संस्थो जगाद वचनं हितम् ॥२२॥ जनक उवाच । धन्यौ मे पितरौ विद्या तपःस्वाध्यायकादयः । ब्रह्मणस्पतिरूपाणां भवतां दर्शनात् किल ॥२३॥ निःस्पृहाः सर्वभावेषु भवतो नाच संशयः । तथापि भवदाङ्गां वै कर्तुमीहे च योगिनः ॥२४॥ भवतां किंचिदाङ्गायां संस्थितो यदि मानवः । सकृदत्स्य पुनर्जन्म विच्येत नैव भन्ति भाक् ॥२५॥ अवमानेन सदो वै नारकी जायेत नरः । साक्षाद्योगस्वरूपाश्च भवतः कृपयाऽद्वैताः ॥२६॥ न मत्समिलोकेषु भवतां दर्शनाऽद्वैते । अथुना कृतकृत्योऽस्मि जातोऽहं भाग्यगैरवात् ॥२७॥ गुहल उवाच । जनकस्य वचः श्रुत्वा साधु तं ते प्रजापते । जगुः प्रहृष्टभावेन राजानं शान्तिदायकाः ॥२८॥ नवयोगिन ऊचुः । धन्यस्त्वं मानवो राजा विदेहोऽसि न संशायः । साधुत्वे देहसंस्थेऽपि त्वयि चित्रं न संभवेत् ॥२९॥ साधुदर्शनकामाश्च वयं ते गृहमागताः । हृष्टा त्वां योगिनं पूर्णं रुपाः स्मः श्रुतकीर्तयः ॥३०॥ गच्छामो राजशाहूलं नेकछामः किंचिदप्यहो । पूजां त्वया कृतां हृष्टवा संतुष्टाः स्मो महामते ॥३१॥ तेषां तद्वचनं श्रुत्वा तान् जगाद दृपः पुनः । प्रणम्य भक्तिसंयुक्तो हितं सर्वजनप्रियः ॥३२॥ जनक उवाच । बदेत योगसंस्थित्यै किं कर्तव्यं जनैः सदा । येन योगादिं वंशास्ते भवति मानवा गुयाः ॥३३॥ कविरुचाच । स्वधर्मपालको नित्यं मवेद्योगपरायणः । रजस्तमस्तिरकृत्य सत्त्वयुक्तो सुख्लकः ॥३४॥ गणेशार्पणबुद्ध्या वै कर्माणि सततं नरः । कुर्याच्छौतानि स्मातानि व्रतादीनि विशेषतः ॥३५॥ आंतरणि महाराजवायुसाधनकानि वै । स्मृतानि तानि सर्वाणि कुर्यात् ध्यानपरायणः ॥३६॥ गणेशास्य सदा ध्यानं कुर्यात् व्यहृदि भूमिप । एकाक्षरादिमंत्राश्च तेऽवैकजपकारकः ॥३७॥ संप्रज्ञातसमाधिस्थः संभवेद्यदि मानवः । तथापि गणराजस्य ध्यानं नैव

परित्यजेत् ॥३८॥ असंप्रज्ञातयोगस्थः भवेद्यदि स मानवः । तथापि विवराजस्य सदा ध्यानं समाचरेत् ॥३९॥ गणेशाध्यान-संयुक्तो योगभूमिं वृपात्मज । स च स्वप्नेन कोलेनोल्लंघयेद्विवहनतः ॥४०॥ ततो योगी भवेत्वान् शांतियोगपरायणः । चित्ते चित्तामणौ सोऽपि तदाकारः सुसाधनात् ॥४१॥ न गणेशासमं किञ्चिद्जगत्सु ब्रह्मदं भवेत् । सर्वेष्यो योगदानार्थं च भूवै देवधारकः ॥४२॥ एतत्ते कथितं भूप योगप्राप्ते चुसिद्विदम् । भजनं सिद्धिनाथस्य योगसिद्धिप्रदायकम् ॥४३॥ जनक उवाच । कथं चित्तामणिः पोक्तो गणेशानो बदंतु मे । तस्य रूपं कथं ज्ञेयं नरैश्चित्ते चित्तोषतः ॥४४॥ हरिलवाच । चित्तं पञ्चविंश्यं प्रोक्तं तत्र चित्तामणिः स्थितः । चित्तप्रकाशकत्वादै विवेशानः प्रकृश्यते ॥४५॥ द्विसं सूहं च विद्विसमकारं च निरोधकम् । पंचधा चित्तमेवं तु भवते शृणु भूमिप ॥४६॥ यत्र द्विसं चित्तं मनः सर्वैस्तत्र ज्ञानयुतं भवेत् । तदेव कर्तुमुद्युक्तं समर्थं संभवेत् कथम् ॥४७॥ द्विसं चित्तं विजानीहि स्मृतसतत्र प्रकाशकः । चित्तामणिर्णाधीशास्ते भजस्व महामते ॥४८॥ यत्र द्विसं नरैषैव चित्तं तत्र न गच्छति । ज्ञानहीनतया तस्य मूढसंज्ञितम् ॥४९॥ अन्यच्च श्रांतियुक्तानां पिशाचवत् चित्तं सदा । चित्तं तदेव सूहं च ज्ञातव्यं जनवत्स्वल ॥५०॥ तत्र प्रकाशकर्ता स नानावेलपरायणः । चित्तामणिर्णाध्यक्षः स तिष्ठति भजस्व तम् ॥५१॥ सत्त्वभावेसमायुक्तो मानवो मोक्षकामुकः । ब्रह्मार्पणतया सर्वं कुरुते कर्म नित्यदा ॥५२॥ ब्रह्मात्रभवहीनो न जगत्सु सुखलालसः । ब्रह्मार्थं तस्य चित्तं चै विद्विसं कथितं बुधैः ॥५३॥ संस्थारे द्विसप्तमावश्यतस्माद्विगतक्षेपणम् । कर्तुं समुद्यतः सोऽपि सदा साधनतप्तपः ॥५४॥ अनेन विधिना राजत् विद्विसं चित्तमुच्यते । तत्र प्रकाशकर्तारं चित्तामणिं भजस्व तम् ॥५५॥ ज्ञानहृषिः समुत्पन्ना हृषि सर्वेषैवकरावयवादिकवर्जिता ॥५६॥ तया सोऽपि नरसतत्र यत्र पद्यति योगचित् । आकाररहितं भाति चित्तं सर्वं न संशायः ॥५७॥ अष्टधा समाव्याता संप्रज्ञातस्वरूपिका । एकभावकरा वृत्तिरकाग्रा कथिता बुधैः ॥५८॥ तत्र चित्तामणिः साक्षात् प्रकाशकर्कवर्जिता ॥५९॥ तं भजस्व विधानेन सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥५०॥ जगदवयवैर्युक्तं चतुर्देहसर्वं द्वप । बिंदुस्तस्य परा काषा ब्रह्मकायाप्रधारकम् ॥५१॥ देही भेदविहीनश्च देवचालक उच्यते । सोऽहं मात्रात्मकः सोऽपि कथितो वेदवादिभिः ॥५२॥ तयोर्योगे निरोधश्च सदा भवति चेतसः । तस्य भेदौ समाव्यातौ संयोगयोगस्फिप्तौ ॥५३॥ स्वत उत्थानयुक्तं परत उत्थानधारकम् । स्वतः परत उत्थानवर्जितं ब्रह्म उच्यते ॥५४॥ एतत् संयोगकं प्रोक्तं समाधेयरकं परम् । सर्वेषां तत्र

संयोगो ब्रह्माकारेण जायते ॥६४॥ अन्यदयोगरूपं वै निवृत्तेधारकं परम् । ब्रह्म मायाविहीनं तु व्यतिरेकप्रभावतः ॥६५॥
 केषांचित्तत्र संयोगो ब्रह्मणां जगतां भवेत् । नैव केषु च तस्यापि ब्रह्मायोगं प्रकृश्यते ॥६६॥ स्वकीयमेदनाशेन लक्ष्यते
 नात्र संशयः । तदेव ब्रह्मभूतत्वं निरोधवृत्तिं मतम् ॥६७॥ निरोधं चित्तके राजन् प्रकाशादगणेश्वरम् । चिंतामणि
 भेजस्व त्वं परं तत् खेललालसम् ॥६८॥ पंचधा चित्तभूमिस्थं त्यक्तव्या योगपरो भवेत् । स्वयं चित्तामणिः साक्षाद्भवते
 चित्तनाशनात् ॥६९॥ शांत्या सर्वत्र राजेऽद्व चित्तेषु नित्यमादरात् । चिंतामणिः प्रलभेत त्यक्तवा सद्यश्च चित्तनम् ॥७०॥
 एतत्ते कथितं पूर्णं चित्तामणिस्वरूपकम् । तं भजस्व विधानेन शांत्या योगपरायणः ॥७१॥ जनक उवाच । एताहशो
 गणेशानः कथं देहधरोऽभवत् । तत्र आद्वादिकं नाथास्ताहरां जायते कथम् ॥७२॥ अंतरिक्ष उवाच । वामभागे राजसश्च दक्षिणे
 तामसः स्मृतः । मध्ये सत्त्वमयः प्रोक्तस्तेषां योगं तुरीयकः ॥७३॥ चतुर्विधमयो देहरत्ताहंकारधारकः । देही च तन्मयः
 साक्षात् कंठाधो गणनायकः ॥७४॥ यस्मात् सर्वं समुत्पन्नं यत्र गच्छति भूमिप । समाधिना महोग्रेण प्रलभेत तद्वजः
 स्मृतः ॥७५॥ कदा न जायते भूप लयं गच्छति नो कदा । तदेव गजशाद्भूयं ब्रह्म वेदः प्रकृश्यते ॥७६॥ तदेव मरतकं
 तस्य गणेशास्य महात्मनः । तयोर्योगं गणाध्यक्षः साकारो भवतीत्यहो ॥७७॥ संप्रज्ञातमयो देहः कंठाधस्तस्य कीर्तितः ।
 असंप्रज्ञातरूपं च कंठाद्धरं शिरः स्मृतम् ॥७८॥ तयोर्योगं स्वयं साक्षाद्भृतानुप्रवक्ताणात् । देहधारी च भूवाऽपि गणेशो
 ब्रह्मनायकः ॥७९॥ न सर्वसमभावाद्यो देहस्तस्य महात्मनः । देहधारी गणाधीशो भक्तिभोगार्थमजसा ॥८०॥ न
 भक्तश्च समं तस्य प्रियं राजेऽद्व चरते । तदर्थं सकलं हितवा भक्ताधीनो भवेत् स्वयम् ॥८१॥ मायथा भ्रांतचित्तानां
 देहधारी यथा नरः । तथाऽप्य भवति प्राज्ञ साक्षाद्योगस्वरूपधृक् ॥८२॥ जनक उवाच । कीदृशी गणराजस्य माया भ्रांतिकरी
 मता । तां भै चदत् योगिद्वा ब्रह्मभूयार्थमंजसा ॥८३॥ प्रबुद्ध उवाच । वामांगात् सिद्धिरुपक्षा वामभागप्रकाशिनी ।
 दक्षिणांगात्तथा बुद्धिदक्षिणांगधरा वभौ ॥८४॥ मायामोहितचित्तानां आमकौ नात्र संशायः । तयोरुपं प्रवक्ष्यामि शृणु लोकहिताय
 च ॥८५॥ परेषु च नरा राजन् यदा लक्ष्यं प्रकृत्वेते । तदा नरकदो लाभो भवते पापकारिणम् ॥८६॥ यदा पुण्येषु लक्ष्यं चै
 कृत्वेत मानवा द्रुप । तदा स्वर्गपदो लाभो जायते पुण्यकर्मणम् ॥८७॥ यदा ब्रह्मणि लक्ष्यं चै कृत्वेत मानवा द्रुप । तदा

योगमयो लाभः सदा भवति योगिनाम् ॥८९॥ हृदि लक्षः स्थितो नित्यं सर्वत्र लक्षदायकः । पदार्थे तु स्थितो लाभो मतो नाना फलप्रदः ॥९०॥ तात्यां स युवराजान्यां विद्वशो मायया चरन् । बंधरीनः खेलति च रवेन्ताचारिस्वरूपधृक् ॥९१॥ तत्र आंतिकरी प्रोक्ता स्थिदिः सर्वत्र वर्तते । सिद्ध्यर्थं सर्वलोकाश्च वश्वस्तर्वं विचारय ॥९२॥ धर्मसिद्धिस्तथार्थस्य स्थिदिः कामप्रदायिनी । मोक्षसिद्धिस्तथा राजन् ब्रह्मभूयकरी मता ॥९३॥ अहं गणेयस्तपश्चेत् कथमत्र प्रवर्तते । सुनित्सुनिका- ब्रह्मभूयं स्थिदिः सुअंतिदा मता ॥९४॥ आंतिधारकरूपा सा बुद्धिः सर्वत्र वर्तते । बुद्ध्या बुद्ध्या तु राजेन्द्र पश्चान्- सोहो निवर्तते ॥९५॥ पंचचित्तमयी बुद्धिः सर्वय विश्वातिमका मता । ब्रह्माकारा तथा भिन्नं पदमिच्छति दुखदम् ॥९६॥ सकामा चैव निष्कामा ब्रह्मभूयपरायणा । बुद्धिर्भवति सा आंत्या आंतिधारकतां गता ॥९७॥ नानाग्रांतियुतं सर्वं चकार सिद्धिमंजसा । नानामोहयुतं तद्वद् बुद्धिश्चकार खेलया ॥९८॥ तात्यां संमोहितं सर्वं लक्ष्यलाभयुतं भवेत् । नानालक्ष- समायुक्तं नानालाभफलेयुतम् ॥९९॥ अतो मायायुतः सोऽपि गणेशो ब्रह्मानायकः । चिंचे खेलति बिंचीव जानीहि दृपसत्तम ॥१००॥ एतत् मायास्वरूपं ते कथितं मोहयुतान् जनान् । स्वभक्तान् स योगीदाः करोति बदत प्रिया: ॥११॥ न जनक उवाच । भन्तिप्रियो गणेशाश्चेत् कथं मोहयुतान् जनान् । कथितं मोहयुतान् जायते मानवः क्षणात् ॥१२॥ न पराधीनता तस्य स्वप्रियं गणनायकः । पराधीनसमानं न न करोति महाङ्गुतम् ॥१३॥ पिप्पलायन उवाच । गणेशेन महाराजं क्रीडार्थं रचितं जगत् । मायामयं विशेषण नानाखेलयुतं तथा ॥१४॥ तत्रादौ द्विविधं तेन तदर्थं रचितं पुरा । तच्छुणुर्बव विधानेन सर्वसंशयहारकम् ॥१५॥ स्वस्वस्वार्थयुतं पूर्णं मायासुखकरं मतम् । तदर्थं सर्वलोकाश्च ब्रह्माणि संभ्रमंति वै ॥१६॥ गोगमार्गस्तथा राजन् गणेशः यांतिदः परः । रचितो मोहनायार्थं मायानाशाकरो मतः ॥१७॥ योगेन गणपं ज्ञात्वा न रुपं ततो न करोति च ॥१८॥ यस्य भावो भवेयत्र याहशस्ताहरां चरेत् । तत्र विद्युवरः साक्षादप्रहं न करोति च ॥१९॥ यदा गणेशरो विवरं भक्तियुक्तं निरंतरम् । करोति चेद्दणेशास्य तदा खेलः कुतो भवेत् ॥२०॥ न पराधीनता तस्य क्रीडार्थं गणनायकः । विवरं तु द्विविधं कृत्वा परां पश्यति भावनाम् ॥२१॥ एतत्तच कथितं राजन् श्रोतुमिच्छसि किं परम् । स्वाधीनं तु पराधीनं मायया हृष्यते सदा ॥२२॥ जनक उवाच । किं कर्म किमकर्मपि विकर्मपि कथं भवेत् । कर्मयोगश्च विवेद्वाः कीहशो बदत प्रिया: ॥२३॥ आविहेत्र उवाच । स्वरवधमयुतं कर्म विधियुतं

महामते । देहसौख्यप्रदं प्रोक्तं जन्ममृत्युप्रदं भवेत् ॥१४॥ स्वस्वधर्मचिह्निं यद्विधिहीनं विशेषतः । विकर्म विद्वि राजेद्दतदेवं पापरूपकम् ॥१५॥ पापाचरणमाचेण नरो दुर्गतिमाप्नुयात् । देहदुःखकरं प्रोक्तं परिणामे न संशयः ॥१६॥ सत्कर्मं सुन्दिकमार्थं बुद्धेत नित्यमादरात् । ब्रह्मापणस्वभावनाकर्म विद्वि महामते ॥१७॥ शुक्रगत्या नरो बेदं मुक्तिं प्राप्नोति शाश्वतीम् । अकर्मणः प्रभावेण स्व निष्कामपरो मतः ॥१८॥ कर्मयोगमयं विश्वं सर्वं जानीहि पार्थिव । क्रियायां यत् स्थितं ब्रह्म स एव कर्मयोगकः ॥१९॥ क्रियमाणं च यत्प्रोक्तं तदेव कर्म उच्यते । तस्य भेदान् प्रवक्ष्यामि समाहितमनः: शृणु ॥२०॥ मौनं यदि धूतं तेन तदा जातं वृपात्मजः । अतः कर्ममयं विद्वि धारणाद्वात्र संशयः ॥२१॥ वायुधनयोगेन प्राणो नीतिः स्वमस्तके । तदेव कर्मरूपं वै वायुचालनतः परम् ॥२२॥ ध्यानं करोति चेचित्ते दमयित्वा मनः स्वयम् । तदेवं कर्मरूपं तु मनोनिप्रहकारणात् ॥२३॥ जायतिजर्जरं कर्म स्वप्नः सुतिमयं भवेत् । अज्ञानं विद्वि सौषुप्तकर्मरूपं न संशयः ॥२४॥ इत्याचा बहवो भेदा मया वकुं न शक्यते । नामरूपधरः कोऽपि कर्महीनो न वर्तते ॥२५॥ उत्पत्तिश्व स्थिती राजन् संहाराच्चिविधं परम् । सर्वं कर्ममयं विद्वि कर्मयोगेन जायते ॥२६॥ असद्दृश्य च यत् प्रोक्तं वेदं तन्मायया चभौ । कर्मरूपं न संदेहो नामरूपप्रधारणात् ॥२७॥ नामरूपपरित्यागे ह्यसत् स्वानंदं भवेत् । मानवो ब्रह्मरूपः स कर्मयोगी प्रकृश्यते ॥२८॥ यतत् कर्मस्वरूपं ते कथितं ब्रह्मचाचकम् । कर्माधीनं जगत् सर्वं ब्रह्म नानार्थिं तथा ॥२९॥ जनक उवाच । ज्ञानं च कीहशं प्रोक्तं तन्मे बदत् योगिनः । येन योगी भवेऽजंतुज्ञानयोगपरायणः ॥१३०॥ हुमिल उवाच । हृदि स्फुर्तिमयं ज्ञानं ज्ञातव्यं विवृत्यैः सदा । रक्षुतिदातुरवरूपेण ब्रह्म तत्र स्थितं भवेत् ॥३१॥ नामरूपविहीनं यत् सदाऽसृतमयं भवेत् । आद्यतभावहीनं चै तद्विद्वि ज्ञानमुक्तम् ॥३२॥ ज्ञानचक्षुः स्वभावेन ब्रह्मानुभवकारकम् । नानाज्ञानलयं कृत्वा ज्ञानयोगी भवेत्ततः ॥३३॥ सहयस्वानंदरूपं लं जानीहि ज्ञानमूलकम् । ज्ञानानां योगभावेन लभ्यते योगसेवया ॥३४॥ जनक उवाच । आनंदः कीहशः प्रोक्तः सहजं कीहशं मतम् । ब्रह्मसूर्यं च योगीदा: कीहशं कथयंतु मे ॥३५॥ चमस उवाच । बाह्यांतरविभेदनानंदः सर्वत्र वर्तते । उभयात्मकभावस्थः समरूपधरो मतः ॥३६॥ ज्ञानाद्वैदेषु राजेद्द स्थितमानंदरूपकम् । समं विद्वच सर्वत्र जगत्सु ब्रह्मसु परम् ॥३७॥ सत्यासत्यमयं तद्वि समस्वानंदं परम् । ब्रह्म राजत् सदानंदरूपं तदेव संमतम् ॥३८॥ द्वैदेषु त्वासमंताव्यक्तंदनाचतुर्महीयते । आनंदः परमानंदो ब्रह्मानंदः प्रकृथयते ॥३९॥ समभावस्थितानां च योगन ब्रह्म

लभ्यते । आनंदारुद्यं प्रजानाथ योगसाधनतः परम् ॥१४०॥ एतत्ते कथितं पूर्णमानंदस्य स्वरूपकम् । आनंदानां समायोगे समस्वानंदगो भ्रवेत् ॥४१॥ द्विविधा तस्य माया तु द्वंद्वभावधरा मता । तयोः संयोगभावे स उभयात्मक उल्पयते ॥४२॥ तदेव द्विविधेभ्येव मोहयुक्तं नराधिष्प । समं सर्वत्र जानीहि द्वंद्वमोहादिदायकम् ॥४३॥ त्रिषु मोहविहीनं यत् सदा नेति स्वरूपकम् । स्वाधीनं सहजं विद्धि चतुर्थं राजसत्तम ॥४४॥ स्वेच्छया स्वेच्छया सत् समायुक्तं स्वेच्छया सत् परायणम् । स्वेच्छयाऽनंदसंयुक्तं त्रिभिहीनं निजेच्छया ॥४५॥ आह्वाया त्रिविधं ब्रह्म वर्तते नात्र संशायः । सर्वेषां नाशकं तु य सहजं नेति भावतः ॥४६॥ न तस्य नेति कर्ता वै विद्यते योगभावतः । तेन नेतिमध्यं स्वेच्छदंदगं प्रोक्तं सनातनम् ॥४७॥ स्वेच्छया बंधयुक्तश्च स्वेच्छया बंधवर्जितः । स्वेच्छया समभावस्थो भवते सहजाख्यकः ॥४८॥ अव्यक्तेन तेन स्वेच्छया बंधयुक्तश्च स्वेच्छया बंधवर्जितः । स्वेच्छया त्रिविधिभिः ॥४९॥ स्वाधीनानां समायोगे व्यक्ततः स्वानंद उल्पयते । योगेन लभ्यते । सहजं ब्रह्म वेदेषु यत् प्रोक्तं वेदव्यादिभिः ॥५०॥ एतत्ते कथितं भूप सहजं मोहविजितम् । अयुना शृणु योगं त्वं ब्रह्मभूय-अव्यक्तयोगभावत्वाद्विग्रहकर्तुं न शाक्यते ॥५१॥ स्वानंदः सर्वसंयोगे भवति ब्रह्मधारकः । चतुणा तत्र संयोगः कर्तव्यः स्वसमाधिना ॥५२॥ त्रिविधं प्रकाशकम् ॥५२॥ स्वानंदः सर्वसंयोगे जायते परः ॥५४॥ स्वसंवेच्छमयो भूत्वा यस्तु त्रिष्टुति मानवः । तत्र किं सोहयुक्तं च मोहहीनं चतुर्थकम् । तैव ब्रह्मणि राजेन्द्र मोहयुक्तविहीन ते ॥५३॥ स्वाधीनं न भवेत्तदु याधीनं न वर्तते । ब्रह्मणां जगतां तत्र संयोगो जायते परः ॥५५॥ स्वसंवेच्छमयो भूत्वा यस्तु त्रिष्टुति मानवः । तत्र किं भिन्नभावारुद्यं वर्तते योगनाशकम् ॥५६॥ संयोगे नाशभूते तु ब्रह्मायोगः प्रकीर्तिः । न तत्र जगतां भूप संयोगे ब्रह्मणां भवेत् ॥५६॥ अयोगस्य न संयोगः केषु ब्रह्मसु कीर्तिः । योगिभिर्योगप्राप्यर्थं व्यतिरेकाद्विद्वय ॥५७॥ संयोगे मायया युक्तो भवते गणनायकः । मायाधीनस्वरूपेण सदाऽयोगः प्रवर्तते ॥५८॥ मायया चारय ॥५७॥ संयोगे मायया युक्तो भवते गणनायकः । संयोगभेदभावेन निजमायामयः स्मृतः ॥५९॥ स्वानंदे गणनाथस्य दर्शनं योगिनां सर्वभावस्थो भवति द्विरदाननः । संयोगाभेदद्वासिनम् ॥६०॥ अयोगे माययाहीनो गणेशः सर्वदा मतः । याहशासताद्वाशः: भ्रवेत् । संयोगाभेदकं तेन विद्धः स्वानंदवासिनम् ॥६१॥ अंतानां तेन सर्वत्र निष्प्रित्तिजायते सोऽपि नागतो न गतो भवेत् ॥६२॥ वृथा ग्रांतिमध्यं सर्वं भासते मायया किल । अंतानां तेन सर्वत्र परा ॥६३॥ स्वकीया भेदभावाच्च निष्प्रित्तिं व्यतिरेकतः । भूत्वा ह्ययोगयोगस्थः स्वयं भवति मानवः ॥६३॥ अयोग मायया हीनः संयोगे मायया युतः । नरो भवति राजेन्द्रं पंचपंचवरूपया ॥६४॥ ब्रह्मणि ब्रह्मभूतस्य संयोगः कुत्र वर्तते ।

अयोगश्च महीपाल नान्वयन्ति रेकतः ॥६५॥ चित्तं पंचविद्यं त्यक्त्वा चित्तप्रांतिं च पंचधा । खयं चित्तामणिः साक्षाद् ब्रह्मरूपो नरो भवेत् ॥६६॥ संयोगात्मा गकारश्च णकारोऽयोगवाचकः । तयोः स्वामी गणाधीशः संयोगायोग-बज्जितः ॥६७॥ इति ते कथितं नुप ब्रह्मभूतस्वरूपकम् । किं श्रोतुमिच्छसि प्राज्ञ गमिष्यामो यद्वक्तुया ॥६८॥ जनक उवाच । गणेशो भजित्यावेन नराधीनो भवेत् स्वयम् । न भान्तिसम्भावाद्युपं मोहदं तस्य संभवत् ॥६९॥ अतो वदत मे भन्ति स्वरूपं योगिसत्तमाः । तया विष्णवं नित्यं भजित्यामि विशेषतः ॥७०॥ करभाजन उवाच । भक्तिश्च नवधा प्रोक्ता हृदये रसधारिणी । कथयामि समासेन स्वरूपं रसदायकम् ॥७१॥ श्रवणं कीर्तनं तस्य स्मरणं पादसेवनम् । अचर्वनं वंदनं दास्यं सर्वयमात्मनिर्वेदनम् ॥७२॥ नवधा मानसी राजन् गतिः सर्वत्र वर्तते । भावेषु रससंयुक्ता दशमी नैव विद्यते ॥७३॥ यदा भक्तौ नरस्यैव रसः पूर्णः प्रवर्तते । तदाऽस्य नवधा नित्यं चित्तं तस्यां वसेत् रवयम् ॥७४॥ यदा मुक्तौ तथा जंतो रसः पूर्णा जनाधिप । तदा मुक्तिपदार्थेषु चित्तं तु नवधा भवेत् ॥७५॥ यदा च ब्रह्मभूतेषु रसस्तस्य प्रवर्तते । तदा नरस्य योगेषु चित्तं तत्रवधा भवेत् ॥७६॥ योगी भूत्वा नरे यस्तु भजते गणनायकम् । तस्यैव नवधा चित्तं गणेशो सर्वदा भवेत् ॥७७॥ योगिनां हृदि विशेषाः पूर्णस्वरूपधरो वसेत् । अयोगिनां कलांशाश्च तस्माद्योगी भवेत्वरः ॥७८॥ ततो गणेशारुपस्य भजनं पूर्णभावतः । भवत्यत्र न सदेहो रसयुक्तं विशेषतः ॥७९॥ गणेशागुणवादानां प्रीत्या संपूर्णभावतः । प्रकृयात् स नरो नित्यं श्रवणं रससंयुतः ॥७१॥ सर्वश्रवणजातीनां इसं ज्वालय महामतिः । गणेशागुणवादेषु इसं पूर्ण स पश्यति ॥८१॥ एवं श्रवणभवित्तं प्राप्तं जानीहि भूमिप । समतो योगिषु श्रेष्ठो बुद्धिरूप न संशयः ॥८२॥ तथा कीर्तनभावश्च उत्पद्येत नराधिप । गणेशाकीर्तने भक्तिः प्राप्ता तेन विनिश्चितम् ॥८३॥ गणेशार्थं च या किंचिद्दिस्मृतिस्तत्र नो भवेत् । तदा स्मरणभवित्तः सा प्राप्ता संपूर्णभावतः ॥८४॥ गणेशापादपद्मं यो मत्वा शाश्वतकं परम् । तत्रैव सकलो यत्नो भवेत्तत् पादसेवनम् ॥८५॥ सांगं गणेश्वरं सर्वं कुरुते नित्यमादरात् । अर्चनात्मकरूपां तां भन्ति प्राप्तो महामतिः ॥८६॥ गणेशाव धरं श्रेष्ठं वेदशास्त्रविचारतः । न चलेत् कापि जानीहि तदा वंदनवान् भवेत् ॥८७॥ गाणपत्यानि चिह्नानि धूत्वा तत्परवेत्सा । तदा दास्यात्मिका भक्तिः प्राप्ता तेन नराधिप ॥८८॥ अंतर्धान्यकृतं यहौ तत्र साक्षी गणेश्वरः । अंतर्भेदेन भन्ति क्या सा प्रोक्ता स्वरूपिणी ॥८९॥ पंचधा मोहयुक्तं स चित्तसुत्सुक्य योगतः । न भिन्नोऽहं गणेशानां ।

मत आत्मनिवेदकः ॥१६०॥ मनोगतिः प्राज्ञ यत्र तत्र विद्वेश्वरं सदा । भजते रमसंयुक्तः स वै भक्तः प्रकीर्तिः ॥१६१॥
रमसरुपा स्वयं भवितयन्न पूर्णस्वभावतः । यस्य तिष्ठति जंतुः स तद्दूरतः संमतो दृप ॥१६२॥ भोगेषु न रसोत्पत्तिर्मुक्तौ
च ब्रह्मसूपके । गणेशाभवितभावेन भवतस्यैवावतिष्ठति ॥१६३॥ आदौ ते कथितं राजन् गणेशस्य स्वरूपकम् ।
ब्रह्माकारैर्महाचिह्नैः संयुक्तं योगदायकम् ॥१६४॥ तत्र विश्वासभावेन ताहगृहपव्यते रमः । तदा भक्तो महाराज भवते
गोगिवंश्यकः ॥१६५॥ नारदेनैव राजेद्व बोधितस्त्वं न बुद्ध्यसे । तत्र भावपरीक्षार्थं भवितदानार्थंसंजसा ॥१६६॥ प्रेषितस्तेन
विदेशो वृद्धः कुष्ठयुतो द्विजः । समायातः सर्वभक्षी छलयामास साधुपम् ॥१६७॥ नरदेहं समासाद्य गणेशं भजेत न यः ।
पशुतुल्यः स राजेद्व तस्य धिक् जन्म निश्चितम् ॥१६८॥ शुद्धल उत्त्वा एवमुक्त्वा विदेहं तं जनकं योगिनो नव । अनुज्ञाप्य
यगुस्तस्मात् स्वेच्छया गणपे रता: ॥१६९॥ जनकस्तात्मस्कृत्य स्वगृहे गणनायके । योगी नवविद्यां भक्तिमकरोद्भाव-
संयुक्तः ॥१७०॥ अहनिश्च गणेशानमभजन्नान्यचेतसा । जनकः सर्वभावेन योगिवंश्यो वाभ्यव ह ॥१७१॥ तिष्ठन् स्वपन् पिबन्
वाऽदन् गच्छन् विद्वेश्वरे रतः । अतो गणेशासंतुष्ट्या तद्दंशे जनका वसुः ॥१७२॥ सर्वज्ञानसमायुक्ताः सर्वे सायुगुणानिवताः ।
गणेशाभजने सत्ता वभूत्यश्च प्रजापते ॥३॥ नवयोगिषु योतेषु जनकलिंगिरोभवम् । वृत्तांते परिशुश्राव गणेशा-
गमनात्मकम् ॥४॥ स्वर्यं तस्य गृहं गत्वा ननाम मुनिन्दुगचम् । दैवीसमस्तुद्विसंयुक्तं योगपारंगतं परम् ॥५॥ तेन संबो-
धितो राजा नित्यं दूरीपरायणः । गुप्तज गणनार्थं तं सदा भन्तिसमन्वितः ॥६॥ दूरीहीनां न पूजां स चकार मरणावधि ।
अंते स्वानंदगो भूत्वा भजते गणनायकम् ॥७॥ हृदं जनकमाहात्मयं कथितं ते प्रजापते । भुक्तिमुक्तिप्रदं त्रयः ।
अवणात् पठनाहृत्वेत् ॥१०८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्यं पुणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पञ्चमे खण्डे लंबोदरचरिते दूरीमाहात्म्यवर्णने नाम त्रिशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । तुलसीवर्जिता पूजा कर्तव्या कथितं त्वया । किमर्थं पाचनी सा तु दोषयुक्ता बभूव ह ॥
 ॥१॥ तुलस्या किं कृतं चित्रं गणेशानस्य विप्रियम् । येन लघोऽमरेशानस्ता तत्याज यशस्विनीम् ॥२॥ सुदूर उवाच ।
 धर्मध्वजो महीपालो बभूवे धर्मसंयुतः । दाता मानयो विशेषण सुज्ञैः सर्वगुणान्वितः ॥३॥ तस्य पुञ्ची बभूवाऽसौ
 रूपलावण्यसंयुता । न तया सहश्री कामिनी विष्णे ॥४॥ वृंदा नाम्नी च विख्याता प्रणम्य पितरं कदा । जगाद
 भावगंभीरा चतुरा सुवयोगुता ॥५॥ वृंदोवाच । तात विष्णुं परित्यज्य वृणोऽग्नन्यं न निश्चितम् । वरं तदर्थमेवं मां देवित तस्मै
 महामते ॥६॥ धर्मध्वज उवाच । विष्णुदेववरः साक्षाद् भगवान् विश्वभावनः । स कथं च त्वया लक्ष्यो वरो लक्ष्मीपतिः सुते
 ॥७॥ मातृषेषु वरं पुत्रिं वरयस्व हृदि स्थितम् । नरा वर्यं स वै साक्षाद् भगवान् भगधारकः ॥८॥ एवं नानाविधैर्भावै-
 वैधिता न बुवोध सा । तदर्थं मंत्रराजं संगृहा विष्णोर्वेन ययौ ॥९॥ ध्यात्वा चतुर्मुखं विष्णुं निराहरपरायणा ।
 तताप तप उत्रं सा पतिं विष्णुमभीष्मितम् ॥१०॥ तीर्थेषु माधवं हृष्ट्वा तेषु क्षेत्रेषु मानद । तपस्ताप वृंदोग्रं नाना-
 मागपरायणा ॥१॥ शुद्धकपत्राणि वायुं सा जलं मूलं फलं तथा । शुक्रत्वा संतोषयामास विष्णुं देववरं विष्ठे ॥१२॥
 वर्षाणि लक्षसंख्यानि गतानि तपसो बलात् । राजपुत्र्याश्च वृंदाया न तुतोष जनार्दनः ॥१३॥ अतीव तपसा तस्या
 अंतज्ञानं बभूव ह । आत्माकारं जगत् सर्वमपदयद् बोधसंयुता ॥१४॥ कदा विष्णवरं वृंदा ददर्श नियमे रतम् । संपूर्य
 गणनार्थं वै हृदि ध्यानपरायणम् ॥१५॥ तं हृष्ट्वा कुंजरास्यं सा शिवपुत्रं वृपात्मजा । भागीरथीसंनिधिस्यं विस्मिताऽभूत्
 प्रजापते ॥१६॥ गणेशार्थं समालोक्य मोहिताऽभूत् खेत्रात्मि । अहो गणेश्वरः साक्षाद् ब्रह्मणां नायकः १७॥
 अस्य कलांशासंभूताः शिवविष्णवाद्योऽपरे । पूर्णभावात्मकः साक्षाद् गणेशो नात्र संशयः ॥१८॥ शिवेन तपसोग्रेणा-
 राधितो गणनायकः । पुञ्चोऽभूद्योगशान्तिस्यो भवतभक्तपदप्रदः ॥१९॥ खेलत्यात्मानमाभूत्य चतुर्धाऽनन्यभावतः ।
 अस्य विष्णुस्था शांसुः शाकितः स्त्रौ न संशयः ॥२०॥ पूर्णभावमविज्ञायाऽहं विष्णुपरमाऽभूतम् । अधुना तं समालोक्य
 बोधयुक्ता न संशयः ॥२१॥ तपःप्रभावसामध्याद् वृणोमि गणनायकम् । वृयभिचारो न मे भावी विष्णुरूपोऽयमंजसा
 ॥२२॥ एवं विचार्य विवेशमाययौ ध्यानसंस्थितम् । ध्यानभंगार्थमुद्युक्ता वृंदा तं प्रत्युवाच ह ॥२३॥ वृंदोवाच । त्वं साक्षाद्
 गणराजश्च तपसाऽराधितो भवान् । शिवपुत्रवमापनः किं ध्यायसि वदस्व माम् ॥२४॥ शिवविष्णवादयो देवास्त्वा

भर्जंति निरंतरम् । कुलदैवतस्तपस्थं सर्वसिद्धिप्रदायकम् ॥२५॥ गणेश्वरं समाख्याप्य कथं पूजयसेऽप्यहो । गणेश्वरो विशेषण स्वयं द्यायसि तं प्रभो ॥२६॥ अहो चित्रं मया दृष्टं गणेशो गणनायकम् । भजते इनन्यभावस्थः शिवपुत्रत्वकारणात् ॥२७॥ न त्वं शिवसुतः द्वापिन् न ते विशेष्वरः कदा । कुलदैवस्तथाऽपि द्यायसि किं गणं प्रभो ॥२८॥ तत्र स्मरण-मात्रेण ब्रह्मभूता भर्जति ते । नरा देवेद्विष्वद्याश्च योगिनो वेदकादयः ॥२९॥ स्वयं शांतिप्रदाता त्वं किं द्यायसि गणेश्वरम् । गणेश्वराशु चद मां चाकथं सगुणनिर्गुण ॥३०॥ कामवाणादिता सा तं वृद्धा नानाप्रकारतः । बोधयामास विशेषो द्यानस्थो न बुद्धोध तम् ॥३१॥ ततः सा जलविद्वृ वै चिक्षेप गणपोपरि । तथापि द्यानसंस्थो नालोक्यतां गजाननः ॥३२॥ जयान मोहसंयुक्तां गुलया तं सा ततोऽसकृत् । द्यानं त्यक्त्वा गणाधीशस्तामपद्यत् पुरः स्थिताम् ॥३३॥ गणेश्वर नम इति मंत्रसुचार्य विव्रपः । जगाद तां सकामां स निष्कामो गणपे इतः ॥३४॥ श्रीमहागणपतिरुचाच । काऽस्मि त्वं चद मातमां चापलयगुणसंयुते । द्यानभंगो न कर्तव्यः साधुभिश्च कदाचन ॥३५॥ गणेशाकर्मसंस्थं तं नरं यश्च नराधमः । पृच्छते बोधयति वा स वै नरकगो भवेत् ॥३६॥ द्यानभंगस्य दोषस्ते माऽसतु वाले सुलक्षणे । मा कुरुत्व पुनस्त्वच कर्म चापलयसंयुता ॥३७॥ किमर्थमागता वाले चद मां काममोहिते । निष्कामं गणपे संस्थं गच्छ वा यत्र ते रुचिः ॥३८॥ वृद्दोवाच । धर्मध्वजस्य पुत्रीं मां विद्धि नानातपेयुताम् । वरो मम भव श्वामिन् भर्ता त्वं सर्वनायक ॥३९॥ सदासां त्वं विशेषण भर्तीऽस्यत्र न संशयः । तथापि मां भजस्व त्वं भजमानां गजानन ॥४०॥ तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा प्रहस्य गणनायकः । उचाच कामवाणैस्तामादितां शांतिधारकः ॥४१॥ श्रीमहागणपतिरुचाच । नाहं द्वृणोमि धर्मज्ञं शिवं सोहयुतां कदा । तपसा त्वं चरं तुलयं सुतुष्टं चरयस्व च ॥४२॥ सकामं पुरुषं पद्य सकामा त्वं नृपात्मजे । अहं गणेश्वरस्यैव दासो देवं भजामि तम् ॥४३॥ द्वृणोमि नैव निष्कामः सकामां देवि निश्चितम् । शांतिश्या मे भवेत् पती गच्छातो यत्र ते समः ॥४४॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा पुनः सा तमुवाच ह । अहं शांतिसमायुक्ता मां भजस्व दयानिधे ॥४५॥ तिरस्तुता गणेशोन निर्लिङ्गं गच्छ पुश्चलि । तथाऽपि तं हठाहेवी चालिलिंग सुविहला ॥४६॥ अंशुकं गणनाथस्याश्रुय तं काममोहिता । नमं कर्तुं समुद्युक्ता कुदूसां स शशाप ह ॥४७॥ दैल्यप्रस्ता कुदूस्ते भविष्यसि न संशयः । असुरीव स्फुरासि च मां दुष्टे हठसंयुता ॥४८॥ मूर्देव मां समाकुरुय नमं कर्तुं समुद्यता । अतो वृक्षस्वरूपा त्वं मूर्दयोनौ

पतिष्ठयसि ॥४९॥ गणेशावचनं श्रुत्वा दारुणं भयसंयुता । त्यक्त्वा तं कंपमानांगी ननाम रुदती भूताम् ॥५०॥ उवाच
तं गणाधीशं मां क्षमस्व महागसाम् । न योग्याऽहं गणाधीश तव वामांगके कदा ॥५१॥ कंपतीं रुदतीं वीक्ष्य दयायुक्तो
गजाननः । जगाद तां प्रजानाथ परां ज्ञात्वा तपोयुताम् ॥५२॥ श्रीमहागणपतिरुचाच । गङ्गङ्ग देवि न ते हुःसं भविष्यति कदा-
चन । असुरेण चनं हृष्टा तत्र सकृता भविष्यति ॥५३॥ ज्ञात्वा तं देहसंत्यागं करिष्यसि ॥५४॥ तत्र त्वां केशावः कापि रांखचूडस्वरूपयुक् । यप्यते स तदा दैत्यः
शांभुहस्तान् भविष्यति ॥५५॥ ज्ञात्वा तं देहसंत्यागं करिष्यसि हुताशाने । पुर्ववृक्षस्वरूपस्था भविष्यसि न संशयः ॥५५॥
त्यया श्रापो महाविष्णुः शिलारूपधरो भेदेत् । तेन सार्धं सदा देवि रंगसे त्वं निरंतरम् ॥५६॥ पतिस्ते भविष्यता विष्णुः
सदा सुखपदायकः । मदीयकृपया देवि सर्वमानया भविष्यसि ॥५७॥ देवानां पञ्चपुष्पैरत्वं प्रियाऽत्यन्तं भविष्यसि ।
त्यक्त्वाष्टसंभवां मालां धरिष्यति गले जनाः ॥५८॥ त्वामःयकाष्ठवत् सर्वे मानयिष्यति निश्चितम् । त्रिलोकस्था जना
नैव मा चिंतां कुरु भामिनि ॥५९॥ देवानां त्वं प्रिया भूया विष्णोरत्यन्तभावतः । पञ्चैः पुष्पैश्च वृद्धे त्वां पूजयिष्यति
मानवाः ॥ ६० ॥ मम वज्रां सदा देवि भविष्यसि न संशयः । गङ्गङ्ग त्वं यज्ञ भावस्ते चिंतां त्यक्त्वा विशेषतः ॥६१॥

॥ ओमस्ति श्रीमद्बान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते तुलसीवर्जनकारणं तामैकांतिशमोऽल्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्रल उवाच । यथा गजाननः प्राह तथा जातं प्रजापते । वृद्धा तं प्रणिपत्यैव तपसे वनस्यायर्थी ॥१॥
चिंताकान्ता स्वयं देवी गणेशो भावलालसा । गणेशं मनसि ध्यात्वा तताप तप उत्तमम् ॥२॥ नाममंत्रं जजैष्व
पूजयामास सादरम् । एवं लक्ष्मीं च लक्ष्मार्थं वर्षणीं प्रगतानि च ॥३॥ ततस्तां गणराजस्तु वरदः सहस्राऽयर्थौ । प्रणम्य
तं प्रपूजैष्व वृद्धा तुष्टाव हर्षिता ॥४॥ वृद्धोवाच । नमस्ते विष्णराजाय भक्तविष्वहराय च । अभक्तेभ्यो विशेषण विष्णदाय
नमो नमः ॥५॥ परेशाय पराणां ते परात्परतराय च । भक्तप्रियाय सदा भक्तिप्रियाय ते नमो नमः ॥६॥ ब्रह्मेशाय
गणाधीशा ब्रह्मणां ब्रह्मरूपिणो । ब्रह्मणां पतये तुभ्यं गणाधीपतये नमः ॥७॥ अमेयायाप्रतक्षय सदा स्वानंदवासिने ।

शिवविष्णुस्वेष्यश्च पददात्रे नमो नमः ॥८॥ अनाथाय च सर्वेषां नाथाय परमात्मने । वक्तुंडाय सर्वेषामादिपूज्याय
 ते नमः ॥९॥ विनायकाय वीराय शूपुकणीय हुँहेये । गजाननाय चिंतामणये हेरंब ते नमः ॥१०॥ अनंतगुणधाराय
 तानाखेलकराय ते । पेरेषां तु पेरेषाय सूषकध्वजिने नमः ॥११॥ पूणीनंदाय सर्वेषां मात्रे पित्रे नमो नमः । उयेष्टेष्यो
 ज्येष्ठराजाय ज्येष्ठपदप्रदायिने ॥१२॥ किं स्तौमि त्वां गणाधीश योगाकारं परात्परम् । अतस्त्वा प्रणमाम्येवं तेन तुष्टे
 भव प्रभो ॥१३॥ गणेशां देविं मे योगं गणपत्यां च मां कुरु । क्षमस्व मेऽपराधं त्वं त्वदुल्घयन भावजम् ॥१४॥
 अन्यत्वं मां गणाधीश मान्यां कुरु त्वदीयके । पूजने किंचिदल्पेन भावेन वरदायक ॥१५॥ काहं हे समता नाथ
 संप्राप्नोमि कदापि न । तथा तपोमदेनैतत् कृतं क्षंतुं त्वमहसि ॥१६॥ एवं रुत्वा गणाधीशं प्रणनाम प्रजापते । वृंदा
 तां प्रत्युवाचेदं वाक्यं वाक्यविशारदः ॥१७॥ श्रीगणेश उवाच । मदीयं योगमाद्यं त्वं प्रारस्ये नात्र संशायः । गणपत्या
 महाभागे भविष्यसि सदा सुते ॥१८॥ भादश्वकचतुर्थ्यां ये महोत्सवपरायणाः । पूजयिष्यन्ति मां भक्त्या तत्र त्वां
 धारयास्यहम् ॥१९॥ एकविंशतिपत्राणि ल्लर्पयिष्यन्ति मानवाः । तत्र ते पत्रमेकं से मान्यं देविं भविष्यति ॥२०॥
 उल्लङ्घनसमं पापं न भूतं न भविष्यति । स्वल्पोल्लङ्घनमात्रेण त्वं त्यक्ता च मया सदा ॥२१॥ ये मामुल्ययिष्यन्ति
 तांस्त्यजामि निरंतरम् । तत्रापि तपसा बद्धो बुंदे त्वां मानयामयहम् ॥२२॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं भुक्तिमुक्तिप्रदं भवेत् ।
 ब्रह्मभूयप्रदं पूर्णं पठते शूणवते सदा ॥२३॥ तुलसीं ये नरा महामर्पयंति कदा सुते । तत्पापहरणं स्तोत्रं भविष्यति कृतं
 त्वया ॥२४॥ उल्लङ्घनाघाहं नित्यं भविष्यति विशेषतः । अनेन स्तुवतां नित्यं न सर्वं तुलसीं भवेत् ॥२५॥ एवमुक्त्या
 गणाधीशोऽतधीनमगमत् ऋग्यम् । तुलसीं हर्षसंगुरुता बभूते च प्रजापते ॥२६॥ तदादि सा महाभागा वस्त्रव विगतज्वरा ।
 क्रमेण तुलसी जाता विष्णुपत्नी सुपूतिता ॥२७॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्देले महापुराणे पंचमे संहे लंबोदरचरिते तुलसीवरप्रदानं नाम द्वात्रिशतमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष जवाच । अज्ञानेन महायोगिन् ज्ञानेन तुलसीयुतम् । पूजनं गणनाथस्य कृतं तस्य फलं वद ॥१॥

शृङ्खला कथास्तं त्वतो न दर्शोऽहं भवामि भोः । अहो गणेशामस्तिर्वै दुर्लभा नात्र संशयः ॥२॥ मुदल जवाच । अत्र ते कथयिष्यामि इतिहासं पुरा भवम् । श्रवणात् संशयः सर्वो नाशं यास्यति तत्त्वतः ॥३॥ ब्राह्मणः कोऽपि दुर्बुद्धिर्भूते कादयपे कुले । स तु नित्यं गणपतिं तुलसाऽपूजयद्वात् ॥४॥ अन्ये तत्र द्विजास्तं वै वारयतो विशेषतः । न वाक्यं जग्ने हेतेषां ज्ञानं बौद्धं खलोऽब्रवीत् ॥५॥ गणेशः सर्वस्वपश्चेत् कृतस्तत्र प्रवतते । विधिनिषेधकाद्यं हि मा वदेत कियात्मकाः ॥६॥ ततः सर्वं भग्योद्दिद्या वभूतुते द्विजोत्तमाः । परपरं समृद्धुर्वं गणपत्याः प्रजापते ॥७॥ अहो गणेश्वरे देहे तुलसी मस्तकेऽथवा । वृष्टा सवश्च निकास्या गणपत्येविशेषतः ॥८॥ अन्यैरपि न संदेहो नो चेत्रकगामिनः । उपानदादिसंयुक्तैरप्युचिभिस्तद्यत्वे ॥९॥ तत्र विलंबं भावेत् पापमाणी नरो भवेत् । किं कर्तव्यं द्विजैरन्यैरुद्धृत्यं कथयतां द्विजाः ॥१०॥ यथा वज्रेण पीडां तु बुधुज्ञः पर्वतादयः । तथा विष्वेश्वरः साक्षात्तुलस्या पीडितो भवेत् ॥११॥ ततः सर्वविनिश्चित्य स गणेशालयात्तदा । बहिर्दकुतो महापापी खग्ने ह ताहशो रतः ॥१२॥ ततः स्वतपेन कालेन ममार काशयपापमः । नरकेषु च तं यामः पातयामातुरंजसा ॥१३॥ एककलपसमं कालं नरकेषु स्थितोऽभवत् । क्रमेण सकलान् अकृत्वा रक्षसोऽभूत् सुदारुणः ॥१४॥ सदा क्षुया समाविष्टो दाहरोगणादिसंयुतः । अशाक्ततः सर्वकर्त्त्वेषु चनेषु विच्चार ह ॥१५॥ एकदा तत्र गार्दुश्च समायातो निजेच्छया । गणेशाभक्तमुख्यः स महायोगी प्रजापते ॥१६॥ तं हङ्गा रक्षसो दुष्टो भक्षितुं च समाययै । गार्दुश्च गणेशमंज्रेण मंत्रितं जलमाक्षिपत् ॥१७॥ जलस्पर्शजपुण्येन गार्दुशर्दर्शनजेन सः । धर्मशुद्धकं रक्षसो जातिस्मरस्तत्र बभूत्व ह ॥१८॥ ततोऽतिशेषद्वारुक्तः स रोद्व प्रणम्य तम् । जगाद् प्रांजलिं बदद्वा हाहाकारवचाऽकुलः ॥१९॥ धर्मशुद्धुवाच । रक्ष मां सुनिश्चादूलं गणपत्य महायथाः । त्वत्पादप्रवणं गार्दुश्च मोचयाग्नु भवाणवात् ॥२०॥ ततः स सर्ववृत्तांतं कथयामास्तु राक्षसः । पूर्वजन्मभवं तस्मै गार्दुश्च दयायुक्तो दद्यानेव मंत्रितेन जलेन च । जातिस्मरत्वमापन्नो दुःखं ते कथयामयहम् ॥२१॥ श्रुत्वा शरणं वीक्ष्य दयायुक्तो महामुनिः । गणेशानाममंत्रं स ददौ तस्मै हितावहम् ॥२२॥ जगादं तं महायोगी जप त्वं नाममंत्रकम् । नित्यं तथा तुलस्या वै कृतं स्तोत्रं पठत्वं च ॥२३॥ एवमुक्तवाऽन्तदेष्वस्त्री गार्दुश्च । परमपावनः । दुष्टो नित्यं तथा चक्रे दुःखं हङ्गा भग्याकुलः ॥२५॥

ततः क्षुधा सुशोंता वै बभूवे तस्य दृप्तेः । रोगहीनः सशक्तश्च जाणपत्यप्रियोऽभवत् ॥२६॥ अंते गणश्वरं सोऽपि जगाम दुःखवज्जितः । तत्र योगस्वभावनाऽभजद्विश्वरं विद्ये ॥२७॥ एतत्ते कथितं सर्वं संक्षेपणं चरित्रकम् । तुलसी-वज्जने भूतं सर्वसंशयनाशनम् ॥२८॥ तुलसीं गणनाथाय समर्पयति यो नरः । स चांडालो न संदेहो नारकी भूमि-संस्थितः ॥२९॥ वंशाहानि भेदवत्स्य लक्ष्मीनाशासनथा विधे । रोगाद्यैः पीडितोऽत्यंतमते न एकगो भवेत् ॥३०॥ तस्य ईपश्च न कुर्यात् कः कृत्वा इनां समाचरेत् । सचैलसनानहीनश्चेत् ज्ञात्वा पापी सदा भवेत् ॥३१॥ नाम तस्य प्रजानाथ न ग्राह्यं पापदायकम् । बहुनाऽन्नं किमुत्तेन पापरूपः स वै स्मृतः ॥३२॥ इदं ते कथितं सर्वं पृच्छुते च यथातथम् । श्रोतुमिहृसि किं भूयश्चरितं वद सांप्रतम् ॥३३॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहन्देल महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते तुलसीसमर्पणवर्जनवर्णने नाम त्रयंकिंशत्तमोऽश्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । वद पूजां विधियुतां गणेशाश्य सविरतराम् । मानसीं बाह्यरूपां च सर्वस्मिहृप्रदा-विनीमः ॥१॥ गणेशालोकदं सर्वं माहात्मयं कथयस्व मे । कीदृशोऽयं निजो लोको मुने केनैव लभ्यते ॥२॥ मुदल उवाच । अत्र ते कथयित्यामि पुरातनभवं शुभम् । इतिहासं महाभाग सर्वस्मिहृप्रदायकम् ॥३॥ पुरा ते कथितं स्थानं गणेशाश्य महात्मनः । कात्तिकेयवराजातं लक्ष्मैवनायकात्मकम् ॥४॥ तत्र राजा बभूवाऽपि सवशास्त्राविकारहः । ऐलः शास्त्राश्च-तत्त्वज्ञो धर्मशीलश्च सत्यवाक् ॥५॥ सदा गणेशाभक्तश्चाभजद्विश्वरं सदा । सार्वभौमः सुविरह्यातो गाणपत्यप्रियो-भवत् ॥६॥ तत्राऽजगाम गणेशो गार्द्धः सर्वार्थकोविदः । तं प्रणाम्य प्रपूजैव प्रपूजैलो महायशाः ॥७॥ ऐल उवाच । स्वामिस्तत्वं गणराजस्य भक्तस्ताहयोगधृक् । साक्षाहृणपतिः किं वा त्वमेवात्र न संशायः ॥८॥ मयूरेशावतारे त्वं मयूरेशासमन्वितः । स्थितस्तत्र त्वया विप्र मयूरो निरीक्षितः ॥९॥ धन्यस्तवं योगिनां मध्ये प्रव्यक्षं गणनायकम् । मित्रं कृत्वा सुहृष्णाऽहो निष्ठसि विशेषतः ॥१०॥ मयूरेशास्य विप्रशाश्या योगविदांवर । भास्यं कृतं गणेशास्य गीतायाः ॥

शांतिदं परम् ॥११॥ त्वदीयभादययोगेन गीताज्ञा ब्राह्मणादयः । ब्रह्मुद्गर्णपत्याश्च त्वचिदित्यास्ते मता मुने ॥१२॥
 याहशं गणनाथेन कथितं ताहशं प्रभो । त्वया ज्ञातं न सदेहो गणेशास्त्वमता मतः ॥१३॥ गणेशागीताहादं यद्दणेशश
 वरेण्यकः । त्वं त्रयः संमताः शास्त्रे जानेते पूर्णयोगतः ॥१४॥ धन्येन येन भाग्येन हस्तं ते पादपंकजम् । विद्यावत-
 तपोदानं पितरौ कुलमेव मे ॥१५॥ यशो गलयादिकं सर्व धन्यं ते पाददर्शनात् । न ह्यत्पुण्ययोगेन दर्शनं योगिनां
 भवेत् ॥१६॥ अथुना वद मे ब्रह्मन् गणेशास्य यथाविद्धि । पूजां बाह्यां तथां तथां गणपत्यप्रकारतः ॥१७॥ एवं पृष्ठो
 सहायोगी गार्यः सर्वार्थकोविदः । तं जगाद तुहर्षण गणपत्यो महायशा ॥१८॥ गार्यं उवाच । अत्र ते कथयित्यामि
 चेतिहासं पुरातनम् । गृहसमदस्य विप्रस्य चरित्रसंयुतं वृप ॥१९॥ बाचकविस्तपोनिष्ठो ब्रह्मव परमार्थवित् । तस्य पत्नी
 मुकुंदा वै रूपयोवनशालिनी ॥२०॥ बनमध्ये स्थितौ चोभौ तत्राकस्मात् समागतः । रुक्मिणिदो दृपो भूप मूर्णयासक्त-
 वेतसा ॥२१॥ कुधातुषायुतो राजा अष्टसार्थो द्विजाश्रमम् । प्रविश्य तं प्रणम्यैव सखीकं संस्थितोऽभवत् ॥२२॥ तस्मिन्
 काले द्विजः सोऽपि मध्याह्ने कर्मकारणात् । निजेगामाश्रमद्वाचकविस्तरमान् महायशा ॥२३॥ गते मुनौ वृपस्तत्र जगाद
 देहि मे जलम् । मातुर्कुंदे श्रांताय चाकुलाय कुधातुषा ॥२४॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा शुनिपली तुचिहला । दृष्टा तृपवरं
 तं च कामवाणादिताऽवदत् ॥२५॥ गुह्येवाच । त्वतस्मं पुरुषं कापि न पश्यामि वृपात्मज । तुचिहला तं वृपं सा तु चुर्चिवे हठतपरा ॥२६॥
 भजस्व सुविहलाम् ॥२६॥ नो चेत् प्राणा गरिमेद्यन्ति कामवाणीहता मम । इत्युक्त्वा तं वृपं सा तु चुर्चिवे हठतपरा ॥२७॥
 ततोऽतिक्षाभितो राजा धृत्वा दूरं समाहिषपत् । जगाद तां मुनेः पर्वीं नयामिचारशतां वचः ॥२८॥ रुक्मिणिद उवाच ।
 सर्वेषां गुरवो देवि ब्राह्मणा नात्र संशयः । पुत्रतुल्या वर्यं सर्वे त्वदीयाः पापकारिणि ॥२९॥ तत्र विदेश्वरे मत्ता न चलंति
 कदाचन । परश्चियं समालोक्य मातृत्युदिकरा मता ॥३०॥ एवं निर्भर्त्य तां राजा निःस्वतः शोकसंकुलः । आश्मात्
 सा चाशापैव तं वृपं काममोहिता ॥३१॥ कुष्ठी भव महादुष्ट सक्रामं त्यजसि श्वयम् । मोहितां पापकर्मा त्वं कठिनोऽसि
 सुदुर्भवते ॥३२॥ तस्याः चापस्य योग्यान श्वेतकुष्ठी ब्रह्मव ह । रुक्मिणिदो वने गत्वा सस्मार द्विरदाननम् ॥३३॥ ततो
 रात्रौ महायोगी नारदस्तत्र चागतः । तं दृष्टा प्रणामादौ प्रपञ्च विनयानिवतः ॥३४॥ रुक्मिणिद उवाच । कुष्ठनाशकरं
 तीर्थं क्षेत्रमौषधमव च । वद मे सर्वधर्मज्ञ गणपत्यप्रिय प्रभो ॥३५॥ नारद उवाच । इदेण तपसा देवो गणेशः

पूजितोऽभवत् । सहस्रभग्ननाशार्थं स देवो वरदोऽभवत् ॥३६॥ गणेशाचरदानेन महेदस्तेजसा युतः । योगयुक्तोऽपालयत
 ब्रेलोक्यं सचराचरम् ॥३७॥ तत्र तीर्थं सुविद्यातं गणेशापदलाजित्ततम् । चिंतामणिर्णेशाश्च तेन संस्थापितोऽभवत् ॥३८॥
 तत्र गत्वा महीपाल कुरु स्नानं च तत्क्षणात् । कुष्ठहीनः सुवर्णस्त्वं भवित्यसि न संशायः ॥३९॥ तत्र तीर्थप्रभावेण
 दुष्टरेगविवर्जिताः । भवन्ति द्वानंदगारस्तु दृप नास्त्वयत्र संशायः ॥४०॥ एवसुवर्त्वा सहायोगी नारादो गणं समरन् ।
 गतः सोऽपि महाबुद्धिहर्षयुक्तो बभूव ह ॥४१॥ ततः प्रातः समायाता सेना तस्य महात्मनः । तया सार्वं जगामाऽसौ
 चिद्भूतीर्थसंवक्तः ॥४२॥ चिंतामणिभवं तीर्थं द्व्या राजा प्रजापते । कुष्ठहीने बभूवाऽथ सर्वैः संहर्षितोऽभवत् ॥४३॥
 ततः स्नात्वा ससैन्येन यथाविधियुतः दृष्ट्यम् । पूजयामास हर्षण चिंतामणिं दृष्टामजः ॥४४॥ पूजयित्वा यथान्यायं
 दत्त्वा दानानि कुत्स्तशः । संस्थितो मंडपे राजा गणेशो भक्तिसंयुतः ॥४५॥ तत्राकरमाद्विमानं तु समायातं सुखपदम् ।
 तत्र दूता गणेशास्य जगुस्तं दृष्टस्तमम् ॥४६॥ गणपत्या उच्युः । इदं विमानमारुह्य सूसैन्यो दृष्टसत्तम । चल इवान्दलोके
 तीर्थस्तानप्रभावतः ॥४७॥ ततोऽतिहर्षसंयुक्तस्तान् प्रणाम्य महायशः । पूजयोवाच विचारज्ञो गणपत्यो दृष्टामजः ॥४८॥
 रुक्मिंगद उवाच । भीमं मे गणपत्यास्तु पितरं चारुहासिनीम् । मातरं त्यज्य विवेशं कथं यामि त्वरान्वितः ॥४९॥
 गणेशानै विशेषण तथा तं ते समब्रुवन् । तयोः स्नानं दृष्ट्यक्षु कुरु तीर्थद्युना किल ॥५०॥ ततोऽतिहर्षितो राजा कुशान् गृह्य तयोः पुनः ।
 मा चिंतां कुरु सत्तम । स्नानमात्रेण स्नानंददायकं तीर्थमुच्यते ॥५१॥ ततोऽतिहर्षिता लोका नगरस्थासत्था पुनः । स्नानं चकुर्जनानां ते
 नाम्ना गंथं समाबध्य चक्रे स्नानं यथाविधि ॥५२॥ ततोऽतिहर्षिता लोका नगरस्थासत्था पुनः । स्नानं चकुर्जनानां ते
 आवालं श्वपचावधि ॥५३॥ ततस्ते यानमारुह्य कौडिन्यनगरं ययुः । पुण्यं दत्वा च तान् सर्वान् गृह्या स्वानंदसाययुः ॥५४॥
 एवं तीर्थप्रभावेण नगरस्थजना दृप । गत्वा विषेश्वरं दृष्ट्वा ब्रह्मभूता बभूविरे ॥५५॥ धर्मयुक्तो गणेशस्य भक्तो रुक्मिंगदः
 स्वयम् । श्वलपकालेन निविद्यो बभूव छलितोऽपि सः ॥५६॥ गणेशाभक्तमत्युग्रं ये छलंति नराधमाः । तेषां तु निष्कृतिनास्ति
 दृग्वं चुंजन्ति दारुणम् ॥५७॥ शक्मांगदं मुकुंदा सा छलयित्वा विशेषतः । या गतिश्च तया प्राप्ता तां शृणुष्व महीपते ॥५८॥
 ॥ ओमिति श्रीमदंले पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गल्ये द्वयोदयाचरितं नाम चतुर्भिर्यत्तमोऽध्ययः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ गार्य उवाच । मुकुन्दा कामदण्डा सा पपात धरणीतले । न किंचित् मुखदं तस्या बन्धुव शुथिचीतले ॥१॥
 ततोऽतिशोकसंयुक्ता तमेवाचित्य संस्थिता । निर्दा॒ लेभे॑ ततस्ता॒ सोऽयोध्यैवनायकः ॥२॥ तस्या॑: शान्तिप्रदानार्थ
 स्वयं तत्राजगाम हृ । रुद्रमांगदस्वरूपी स बुभुजे तां चुराधिपः ॥३॥ सा हृषिता जगामैव इच्छुहं गर्भसंस्थिता । इदं
 स्वर्गं यथौ भूप हर्षयुक्तो विहायसा ॥४॥ वाचक्काविः समायातः कृत्वा नित्यक्रियां मुनिः । न बुधो य मुकुंदायाश्रितं
 स तपोरतः ॥५॥ ततः पूर्णे च गर्भे सा उपुष्वे पुत्रमुत्तमम् । जातकमादिकं सर्वं चकार मुनिस्तमः ॥६॥ गृत्समदेति
 पुत्रस्य नाम चके॑ मुखप्रदम् । चकार ब्रतबंधं तु पञ्चमे॑ हर्षसंयुतः ॥७॥ वेदानध्यापयामास॒ श्रवणं ग्राहकाय॑ वै । स्वयं
 तस्मै॒ ददौ॒ मंत्रं गणानां॒ त्वेति॒ क्रुद्धभवम् ॥८॥ तेन मंत्रेण विद्वेशा॑ ध्यात्वा॑ गृत्समदो॑ सुनिः । तोषयामास॒ भावेन॑ नित्यं
 जपपरायणः ॥९॥ कदाचित्तत्र राजा॑ स मगाधसंतं जुहोव च । पितुः आद्वे॑ मुदांतं चै॒ तपोयुक्तं यशस्विनम् ॥१०॥ तत्र
 वसिष्ठमुख्याश्च मुनयो॑ योगशारणः । समागताः॑ समग्राधर्षतं चोऽब्रवीत् ॥११॥ तत्र यात्र प्रसंगे॑ स गृत्समद
 उवाच । योगमयोगिभावश्यः श्रुत्वाऽत्रिसंतं चोऽब्रवीत् ॥१२॥ अयोगी॑ योगिनां॑ मध्ये॑ रुद्रमांगदसुतस्था । वदसि॑
 त्वं न योजयोऽस्मि॑ पंतौ॒ गच्छ॑ निजाश्रमम् ॥१३॥ ततोऽतिको॑ पसंयुक्तः॑ स्वं॒ गृत्समद॑ आश्रमम् । जगाम॑ सोऽपि॑ जननी-
 मपृच्छद्रक्तलोचनः ॥१४॥ बद॑ तां॑ मदीयं॑ त्वं॑ कामुके॑ निरपत्रे॑ हौचेत्वां॑ शापामि॑ तु ॥१५॥
 जगाद॑ शापभीता॑ तं॑ ततः॑ सा॑ कंपसंयुता॑ । वृत्तां॑ पूर्वसंभूतं॑ रुद्रमांगदविहारजम् ॥१६॥ तच्छुत्वा॑ को॑ पसंयुक्तः॑ शाशाप
 नित्यं॑ सुतः॑ । कंटकी॑ भव॑ मातस्त्वं॑ दुष्टकर्मपरायणा ॥१७॥ अतितिक्तफलां॑ तत्र॑ भक्षित्यर्थं॑ नरा॑ न ताम् । अरण्ये॑ निदिता॑
 सुदारुणः ॥१९॥ ततो॑ देहं॑ स सुत्सुज्य॑ मुकुंदा॑ साऽभवन्नपृ । कंटकी॑ रुद्रमसंज्ञा॑ सा॑ पापकर्मपरायणा ॥२०॥ गणेशाभक्त-
 विद्वेपदात्रत्वादृथमुत्तमम् । तथा॑ प्रापं॑ चिरं॑ पूर्णं॑ तेन॑ शापयुताऽभवत् ॥२१॥ कर्तृपै॑ कल्पे॑ च॑ शापात॑ सा॑ सदा॑ वृक्षत्व-
 मागता॑ । पश्य॑ विद्वस्वरूपं॑ त्वं॑ महाभयकरं॑ दृप ॥२२॥ ततो॑ गृत्समदः॑ क्षुद्रधो॑ देहत्यागे॑ समुद्यतः॑ । तत॑ आकाशाचाणी॑
 तं॑ जगाद॑ प्रेमसंयुता॑ ॥२३॥ इद्वे॑ रुद्रमांगदी॑ भृत्यस्तमजातोऽस्मि॑ मानद । भज॑ लंबोदरं॑ नित्यं॑ ततः॑ सौख्यमवाप्यसि ॥२४॥
 श्रुत्वा॑ सोऽपि॑ चने॑ गत्वा॑ तताप॑ तप॑ उत्तमम् । निराहोरण॑ संस्थश्च गणेशामभजत्॑ सदा ॥२५॥ ब्रह्मणस्पतिस्त्रैश्चाश-

भिर्षिंचन् मंडले स्थितम् । जपं चकार भावेन ब्राह्मणत्वस्य कारणात् ॥२६॥ ऐल उवाच । ब्रह्मणस्य तिसूक्तानां मंडलं कीहवशं सूक्तम् । फलं च कीहशं तज्ज लभते मानवः प्रभो ॥२७॥ कथयस्व विधानेन सर्वज्ञोऽसि दयानिधे । येन विद्वेश्वरः प्रीतो भेवेत् सर्वार्थदायकः ॥२८॥ गार्य उवाच । ब्रह्मणस्य तिसूक्तानां विधि शृणु महामते । यथा गृत्समदः सिद्धो वभूवे तस्य सेवनात् ॥२९॥ गणानां त्वेति मंत्रेण षोडशांगेषु भूमिप । न्यासं कुर्यात्विषेकं तु समाचरेत् ॥३०॥ एकविंशतिभिर्भूपा वृत्तिभिरेकविंशतिः । समाख्याता च सूक्तानामभिषेकं तथा जपे ॥३१॥ एताहशाश्व राजेद्व भवन्त्येकविंशतिस्ततः । विंशत्यो मंडलं ल्वेकं ज्ञातन्यं विद्वृद्यः परम् ॥३२॥ मंडलानि महाभाग एकविंशतिमतानि च । भवन्ति चेत् समाख्यातं महामंडलकं बृथैः ॥३३॥ अभिषेके समाख्यातं जपे वा राजसत्तम । सर्वसिद्धिप्रदं पूर्णं महामंडलकं सूरैः ॥३४॥ धर्मार्थकामपोद्देषु प्रशस्तं कर्म सिद्धिदम् । गणेशाप्रीतये भक्तया ब्रह्मभूतकरं भवेत् ॥३५॥ ब्राह्मणत्वस्य कार्यार्थं कुतं तेन सहात्मना । गृत्समदेन सूक्तानां महामंडलकं वृप ॥३६॥ एतते कथितं भूपातुना रूपुणु कथानकम् । विश्वेश्वरापापकं गृत्समदस्य दुरितापहम् ॥३७॥ स्वयं गृत्समदस्तत्र नित्यं कुत्वा यथाविधि । गणानां त्वेति मंत्रेण गुप्तज विद्वनायकम् ॥३८॥ एकविंशतिमेकां स नित्यं चकार भूमिप । अभिषेकार्थमेवं तु ततो जपपरोऽभवत् ॥३९॥ गणानां त्वेति मंत्रस्य जपं चकार नित्यदा । शतानि ध्याननिष्ठः सैकविंशतिकानि तु ॥४०॥ नासायन्यस्तहस्तिश्च सदा यत्परायणः । महोग्रतपसा देवं तोषयामास विनापम् ॥४१॥ एवं वर्षसहस्रैस्तु दिव्यैविद्येभ्वरो ययौ । मुर्दिं तं भक्तवात्सल्यादुवाच द्यानसंस्थितम् ॥४२॥ श्रीगणेश उवाच । परय मां सूनिशार्दूलं ब्रह्मणस्य पतिमागतम् । वरयस्व वरान् मतो दास्यामि तुभ्यमादरात् ॥४३॥ गणेशवचनं श्रुत्वा गृत्समदः सुहर्षितः । उन्मील्य लोचने हुङ्गिमपद्यत्रिकटे स्थितम् ॥४४॥ ततोऽति हर्षसंयुक्तः प्रणनाम विनायकम् । भक्तया संपूज्य तुष्टव साश्रुतेन्नराधिप ॥४५॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्देले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते गृत्समदगणेशसमागमो नाम पंचत्रिशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ गृहसमद उवाच । नमस्ते ब्रह्मणां नाथ ब्रह्मणां ब्रह्मस्तुपिणे । ब्रह्मणस्तुपिणे तुर्यं गणेशाय नमो नमः ॥१॥ उपेष्ठराजाय उपेष्ठानां उपेष्ठपदप्रदायिने । उपेष्ठानां उपेष्ठपदप्रदायिने । कर्तुर्यः कर्तुर्यः कविनायक । कर्तुर्यः कर्तुर्यः कविराजाय ते कविराजाय ते नमः ॥२॥ कर्तुर्णां कर्तुर्णां कविराजाय कविराजाय । कर्तुर्णां कर्तुर्णां कविराजाय ते कविराजाय ते नमः ॥३॥ जगत्सु ब्रह्मसु प्राज्ञ नानाभोगकराय ते । उपमान्न-प्रभोक्त्रे तु ब्रह्मभोक्त्रे नमो नमः ॥४॥ सदा मोहयुतायैव मोहमोहकराय ते । जीवाय ब्रह्मतां नाथाय ब्रह्मपतय नमः ॥५॥ सदा ब्रह्मसुखस्थाय परमात्मस्वरूपिणे । गुहाहिताय सांख्याय ब्रह्मपतिस्वरूपाय ते ॥६॥ स्वसंवेद्यमयायैव स्वानंदे योगधारिणे । जीवानां ब्रह्मणां संयोगाय ते वै नमो नमः ॥७॥ सत्यायायग्रहपाय मनोवाणीविवर्जित । भद्राणा भद्रकायैव सत्यसत्याय ते नमः ॥८॥ सर्वेषां पोषकायैव सोमायायामृतस्तुपिणे । सोमानां सोमदात्रि ते पुष्टिनाथाय ते नमः ॥९॥ उच्चिष्ठस्तुष्टिकर्त्रे ते पालकाय हराय च । त्रयीमयाय तुर्याय तुर्याय तुर्याय ते नमः ॥१०॥ हंद्रादिद्वतानां वै सहायाय नमो नमः । धर्मपालकभावाय धर्माधीशाय ते नमः ॥११॥ सर्वेषां राज्यदात्रे वै राज्यराजाय ते नमः । अराज्याय परेशाय संसारार्णवतारिणे ॥१२॥ योगेन्द्र्यो योगदात्रे च योगयोगाय ते नमः । शांतिश्शाय तत्पतये नमः ॥१३॥ इत्यादि भेदा बहवो ब्रह्मणो वेदवादतः । तेषां स्वामिस्वरूपाय ब्रह्मणे ते नमो नमः ॥१४॥ किं स्तौनि गणनाथ त्वां ब्रह्मणस्तुपिणम् । भव प्रसन्नो ब्रह्मेशा कृपया ते नमो नमः ॥१५॥ एवं गृहसमदः स्तुत्वा गणेशानं महीपेते । हर्षेणोत्कृष्णनयनो ननर्तं प्रेमाबिहूलः ॥१६॥ हृष्ट्वा तं गणराजस्तु जगाद घननिस्वनः । वरं भत्तस्त्वं ब्रह्माधुना स्तोत्रेण तोषितः ॥१७॥ त्वया कृतमिदं स्तोत्रं सर्वासद्विप्रदायकम् । भाविष्यति न संदेहो मम भावितविवर्धनम् ॥१८॥ सदा शांतिमयो भूत्वा मां भजिष्यसि मानद । त्वया कृतेन स्तोत्रेण ब्रह्मभूतो भाविष्यसि ॥१९॥ पुत्रपौत्रादिकं सर्वधनधान्यादिवर्धनम् । प्रभाविष्यति पोठेन श्रवणेन मुनेऽस्य तु ॥२०॥ तस्य तद्वचनं श्रुत्वा सावधानो वभूव ह । नियम्य हर्षमुग्रं स प्रणनाम गजाननम् ॥२१॥ उवाच विस्वलद्वाकयो श्रुनिष्टुतमदो महान् । गणेण भावितसंयुक्तो भावतराजेश्वरः स्वयम् ॥२२॥ गृहसमद उवाच । धन्यौ मे जनकौ नाथ जनकौ नाथ जनकौ नाथ जनकौ नाथ जनकौ न वै भवान् ॥२३॥ अहो साक्षाहणेशानो ब्रह्मेद्वो हृष्टिमागतः । मनोवाणीविहीनो न तात्यां युक्तो न वै भवान् ॥२४॥ एताहृष्टा गणेशानं हृष्ट्वा त्वां किं वृणोमयहम् । तथापि वरयामि त्वां त्वदाह्मापालनार्थतः ॥२५॥ ब्रह्मभूताश्च वेदेषु ब्राह्मणाः कविथिता बुधैः

अतो मां ब्राह्मणं नाथ कुरु योगींद्रं वंच्यकम् ॥२६॥ यथा त्वं ब्रह्मणां नाथस्तथाऽहं ब्रह्मभूयिनाम् । नाथो भवामि विद्वेशा
योगिद्विणां गुरोर्गुरुः ॥२७॥ त्वदीयपादपद्मे वै भक्तिं देहि गजानन् । शुद्धटां गाणपत्येषु संगं देहि सदा च से ॥२८॥
गाणपत्येषु विद्यातं मां कुरुत्व विशेषतः । गृहसमदलसमो नास्ति गाणपत्यस्वभावधूक् ॥२९॥ एवलुक्त्वा गणेशानं प्रण-
नाम महामुनिः । तमुच्चाच गणेशानो भाक्तिं हस्तदत्वा महाइत्तम् ॥३०॥ श्रीगणेश उच्चाच । गणानां त्वेति मंत्रय जपः खलु
कृतस्त्वया । सूक्तस्यापि तथा मे वै तत्र सुख्यो भवित्यसि ॥३१॥ ऋषिर्भव महाभाग गणानां त्वास्य मंत्रतः ।
सूक्तस्यापि विशेषण ब्राह्मणो भवापि तु ॥३२॥ आदावृषेश्च यज्ञादौ स्मरणं ते करित्यति । पश्चान् मे देवतायाश्च
सुख्यो भव मदीयके ॥३३॥ न त्वत्समो भवेत् कुत्र मद्भक्तेषु महामुने । मानायिष्यत्यंति विप्रास्त्वामात्रिमुख्या न
संशयः ॥३४॥ त्वदीयस्मरणं नास्ति मंत्रं वैदिकगे च मे । गणानां त्वा जपिष्यति फलहीना भवंतु ते ॥३५॥ शिवविद्वा-
दयो देवा ब्रह्माद्या ब्राह्मणा नराः । शेषाद्याश्च त्वां नमस्यति नित्यदा ॥३६॥ त्वदीयाद्यन्या कुद्धो दहित्यामि
चराचरम् । त्वदीयहृदये नित्यं स्थासयामि भक्तिलोकुपः ॥३७॥ त्वया यत्र तपस्तं तदेव क्षेत्रमुत्तमम् । भवित्यति
मदीयं वै पुष्पकं सर्वसिद्धिदम् ॥३८॥ भुक्तिं मुक्तिं ब्रह्मभूयं भर्तिं पुष्पणीति मानद । तेन क्षेत्रं समाख्यातं पुष्पकं
मत्समाधितम् ॥३९॥ यद्याच्चित्यसि प्राज्ञ तत्तत्ते सफलं भवेत् । स्मरणेन महाकार्यं प्रत्यक्षोऽहं भवामि च ॥४०॥
एवमुक्त्वांतदर्थेऽसौ ब्रह्मणसपतिरंजसा । स्वयं गृतसमदः लिङ्गोऽभवत्त्रैव संस्थितः ॥४१॥ ततः स ब्राह्मणैः सार्थ-
स्यापयामास विवरम् । ब्रह्मणसपतिनामानं चकार क्षेत्रसंस्थितम् ॥४२॥ ततो गृतसमदो योगी सर्वमानयो बभूव ह ।
ब्रह्मणसपतिभवतश्च ब्राह्मणैः पूजितोऽभवत् ॥४३॥ यथा गजाननः प्राह तथा सर्वं बभूव ह । सुनिस्तत्र महीपालाऽभजन्तं
स विनायकम् ॥४४॥ नित्यं च मानसीं पूजां बाह्यां चकार विप्रपः । गणेशस्याऽतिभवतो गृतसमदः सर्वतो वभौ ॥४५॥
ददं गृहसमदारह्यानं कथितं सर्वसिद्धिदम् । सर्वसिद्धिदम् । सर्वपापहरं पुण्यं अवणात् पठनात्मृणाम् ॥४६॥
॥ । ओमिति श्रीमदांत्यं पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्ग्ले महापुराणे पंचमे खंडे लंबोदरचरिते गृहसमदवरप्रदानं नाम षट्त्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ऐल उवाच । कथं नित्यं महायोगी गणपत्याऽय एव च । महापूजां गृतसमदो द्विविधां प्रचकार ह ॥१॥ तन्मे विस्तरतो ब्रूहि धन्योऽयं ब्राह्मणेषु वै । गणेशेन कृतो विषो क्रषिः स्वसूक्तकस्य च ॥२॥ गर्य उवाच । शृणु तस्य मुनीदस्य चरित्रं भावितसंश्रितम् । यथा गजाननं सोप्य भजतं नित्यमादरात् ॥३॥ प्रातः काले समुत्थाय गुरुं नत्वा स्वमस्तके । मानस्या पूजया पूल्य तथा हृदि गणेश्वरम् ॥४॥ गणेशांश्च तथा स्मृत्वा विभूतिरूपधारकात् । क्षमाप्य धरणी पश्चात् पादं चिक्षेप विप्रपः ॥५॥ शौचाचारमशेषं च चकार शास्त्रमार्गतः । दंतकाष्ठं ततो भक्ष्य लानं चक्रे यथाविधि ॥६॥ आदावाभ्यंतरं स्नानं चकार शृणु तदृप । वक्ष्यामि सिद्धिदं पूर्णमज्ञानमलनाशनम् ॥७॥ सहस्रारे समासीनं गजानन-मनामयम् । अंगुष्ठपर्वमात्रं तं प्रसुं ध्यायेच्चतुर्मुजम् ॥८॥ पात्रांकुशाधरं पूर्ण दंताभयसमन्वितम् । त्रिनेत्रं भूषणैर्युक्तमन्धर्व-वस्त्रराजितम् ॥९॥ पादांगुष्ठायसंभूतां तस्य तीर्थमयै पराम् । सरितं चिंतयेत् पूर्णमासमंतात् प्रसारिणीम् ॥१०॥ सर्वात्गतजं पूर्णमज्ञानं मलरूपकम् । तथा संक्षालयेच्चित्ते दृप सर्वगया सुधीः ॥११॥ एवमांतरां स्नानं यः करोति नरोत्तमः । स सर्वमलहीनश्च भुक्ति भुक्ति लभेत् पराम् ॥१२॥ बाह्यं ततः वैदिकं तांचिकं द्विधा । स्वशालोकविधानेनादौ वैदिकं समाचरेत् ॥१३॥ ततः स्वमूलमंत्रेण युक्तं तांचिकमाचरेत् । स शुद्धः सर्वकर्माहो भवते देवतासमः ॥१४॥ एवं गृतसमदः सर्वं चकार राजसत्तम । गणेशप्रीतिकामार्थं भक्तियुक्तो महामूर्णिः ॥१५॥ शुचिवस्त्रे तथा गृह्य संध्यां चकार वैदिकीम् । तत आगमसंभूतां गणेशां सर्वास्त्रिद्विदाम् ॥१६॥ तत्राचमनकं प्रोक्तं त्रिविधं विभृषोत्तमैः । वैदिकं तांचिकं पौराणिकं चैव सुस्त्रिद्विदम् ॥१७॥ व्याहृत्या वैदिकं प्रोक्तं मूलमंत्रेण तांचिकम् । पौराणिकं चतुर्थ्यं गणेशनामसंयुतम् ॥१८॥ तत्र पौराणिकं वक्ष्ये महत् शुचिकं शृणु । यथा गृतसमदो विप्रेदश्चकार महायशा: ॥१९॥ गणेशो दुःलिराजश्च हरेभो चक्रतुंडकः । शूरपकर्णश्च विभेशश्चित्तामणिंजाननः ॥२०॥ लंबोदरश्चैकदंतो ब्रह्मणस्पतिरेव च । विनायको द्येष्टराजो विकटः कपिलस्तथा ॥२१॥ घरणीधर आशापूरको महोदरस्तथा । धूम्रकेतुर्मयैराशः स्वानंदवासकारकः ॥२२॥ चिभिराचमय हस्तौ वै द्वाख्यां संक्षालयेवरः । द्वाख्यामोष्ठो संपुटं चैकेन वै संस्पृशंस्ततः ॥२३॥ पादौ तथैव नाम्ना वै शिरश्च चित्रुकं दृप । द्वाख्यां दक्षिणवामे तु नासिके संस्पृशोत्ततः ॥२४॥ द्वाख्यां नेत्रं तथा कणी नाभिं चैकेन हत्तथा । ललादमेकनाम्ना तु बाहु चैकेन संस्पृशेत् ॥२५॥ जलयुक्तेन नाम्ना यो नरश्चैव समाचरेत् । आचमनं

भवेत् साक्षाद्देणशो भूमिमंडले ॥२६॥ ततो न्यासादिकं कुर्यात् कलाशास्थापनं चरेत् । पीठपूजां ततः कृत्वा मंत्रन्यासं समाचरेत् ॥२७॥ आगमोक्तेन मार्गेण मुनिगृहसमदो महान् । चकार सकलं राजन् देवतुल्योऽपि निलयः ॥२८॥ ध्यात्वा गजाननं चित्ते पूजां चक्रे गणेशसीम् । स्थिरचित्तेन योगीशो गणेशस्य विधानवित् ॥२९॥ मानस्यां स्थिरचित्तवं कारणं परमं मतम् । न बणाश्रम भागश्च वर्तते तृपसत्तम ॥३०॥ बणाश्रमयुतानां चात्राचणांश्रमस्त्रपणाम् । अधिकारः सदा शास्त्रे वर्तते स्थिरचेतसाम् ॥३१॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहने महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते गृहसमदनिलकर्मवर्णनं नाम सप्तत्रिंशत्मोऽध्यायः ॥

४४४४४४

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ गृहसमद उवाच । विवेशा वीर्याणि विचित्रकाणि सुमागार्घेवंदिजनैः स्मृतानि । श्रृत्वा समुच्चिष्ठ गजाननं त्वं ब्राह्मे जगन्मंगलगं कुरुत्व ॥१॥ एवं मया प्रार्थितविश्वराजश्चितेन चोत्थाय बहिर्गोरा: । तं निर्गतं वीक्ष्य नमंति देवाः: रांभवादयो योगिमुखास्तथाऽहम् ॥२॥ शौचादिकं ते परिकल्पयामि हेत्वं वै दंतविशुद्धिमेवम् । वस्त्रेण संप्रोऽच्छय मुखारचिंदं देवं सभायां विनिवेशयामि ॥३॥ द्विजादिस्वरभिवंदितं च शुक्रादिभिर्मौदसुमोदकायैः । संभात्य चालोक्य समुचितं तं सुमंडपं कलप्य निवेशयामि ॥४॥ रहैः शुद्धीसैः प्रतिविवितं तं पश्यामि चित्तेन विनायकं च । तत्रासनं रहसुवर्णयुक्तं संकलप्य देवं विनिवेशयामि ॥५॥ सिद्ध्या च बुद्धया सह विश्वराज पाद्यं कुरु प्रेमभरेण सर्वैः । तोयं सुवासै रचितं गृहाण चित्तेन दत्तं च सुखोषणभावम् ॥६॥ शुद्धेन वस्त्रेण गणेशा पादौ संप्रोऽच्छय द्वादिभिरचयामि । चित्तेन भावप्रिय दीनबंधो चित्तं चिलीनं कुरु ते पदाऽजे ॥७॥ कर्पूरकैलादिसुवासितं तु सुकालिपतं तोयमशो गृहाण । आचम्य तेनैव गजाननं त्वं कृपाकटादेण चिलोकयाऽऽशु ॥८॥ प्रवालमुक्तापलहारकायैः सुसंस्कृतं ह्यतरभावकेन । अनदर्थमदर्थं सफलं कुरुत्व मया प्रदत्तं गणराज हुंदे ॥९॥ शुद्धं त्रियुर्सं मधुपर्कमाद्यं संकलिपतं भावयुतं गृहाण । तोयेन चाचम्य विनायकं त्वं भक्तांश्च भक्तेश सुरक्षयाशु ॥१०॥ द्रव्यैर्युतं चंपकजातिकायैः तैलं मया कलिपतमेव हुंदे । दत्तं गृहणाऽऽशु विमर्दयामि

सर्वांगमानंदद सेवनाय ॥१॥ देवं सुवोणोन जलेन चाऽहं सर्वां व्यतीर्थीहृतकेन दुहिम् । चितेन शुद्धेन च स्वापयामि स्वानं
मया इनमयो गृहण ॥२॥ ततः पयःस्वानमन्वित्यभाव गृहण नोयस्य तथा गणेश । उन्दर्शिस्वानमय त्वं प्रकल्पितं
नाथ जलस्य चाथ ॥३॥ ततो शृतस्वानमपारंवद्य सुतीर्थं विव्रहर प्रसीद । गृहण चितेन शुकलिपतं तु ततो मधुस्लानमयो
जलस्य ॥४॥ सुशक्तिरायुक्तमयो गृहण स्वानं मया कलिपतमेव दुहं । ततो जलस्वानमयापहंतर्णिशा मायाप्रमवारणाशु ॥५॥
सुयद्धपंकस्थमयो गृहण स्वानं परेशाधिष्ठाने ततश्च । कमंडलौ संभवजं कुरुव लानं विशुद्धं परिकल्पितं ते ॥६॥
दुरधेन सूक्ष्मेनसा सुतीर्थः संपूज्य द्वार्दिभरलपभावैः । संख्यातिर्थमंडलमृतब्राह्मणस्पतयैकस्त्वामभिष्वयामि ॥७॥
ततः सुवस्त्रेण तु प्रोऽधनं त्वं गृहण चितेन मया सुकलिपतम् । ततो विशुद्धेन जलेन चाचांतमेव दुहं कुरु विव्राज ॥८॥
अग्नौ विशुद्धे प्रगृहण वस्त्रे मौल्यातिगे ते मनसा मया वै । दत्ते परिकल्पाद्य निजात्मदेहं तात्यां मधुरेशा जनांश्च पालय ॥९॥
आचार्य विवेशा पुनस्त्वमेवं चितेन दत्तं सुरमुक्तरीयम् । भत्या गृहण प्रतिपालयाऽशु नभो यथा तारकसंयुतं किम् ॥१०॥
यज्ञोपवीतं त्रिगुणस्वरूपं सौवर्णमेवं ल्लहिनाथमृतम् । भावेन दत्तं गणनाथ तत्वं सौत्रं गृहणोद्दृतिकारणाय ॥११॥
आचांतमेवं मनसा कुरुव दत्तं मया तीर्थजलेन दुहं । भावेन कामंडलवेन पाहि विश्वं प्रभो खेलकृतं सदा ते ॥१२॥
उद्यादिनेशाभमयो गृहण सिंदुरकं ते मनसा प्रदत्तम् । सर्वांगसंलेपनमादरात्मं हेरंव चितेन कुरुव पूर्णम् ॥१३॥
साहस्रशीर्षं मनसा मया त्वं दत्तं किरीटं तु सुवर्णं वै । अनंतरत्नैः खचितं गृहण ब्रह्मेशा ते मरतकशोभनाय ॥१४॥
विचित्ररत्नैः करनकेन दुहं युतानि चितेन मया परेशा । दत्तानि नानापदकुरुदलानि गृहणा शूर्पश्रुतिभूषणाय ॥१५॥
शुंडाविभूषार्थमनंतरेवेलिन् सुवर्णं कंचुकमगृहण । रत्नैश्च युक्तं मनसा मया यहत्तं प्रभो तत् सफलं कुरुव ॥१६॥
सुवर्णरत्नैश्च युतानि संप्रकल्पयैकदंताभरणानि दुहं । गृहण चूडाकृतिनी परेशा समर्पिते ते रददशोभनार्थम् ॥१७॥
रत्नैः सुवर्णेन कृतानि यानि चत्वारिं संकल्पय गृहण तानि । संभूषय त्वं कटकानि नाथ चतुर्भुजेषु ल्लज विव्रहारित ॥१८॥
विचित्ररत्नैः खचितं सुदर्णसंभृतकं गृह्य मया प्रदत्तम् । तथांगुलिवेव यदंगुलीयं गणेशा संशोभय तत्परेशा ॥१९॥
रत्नैविचित्रैः खचितानि दुहं केयुरकाणि व्यय कलिपतानि । सुवर्णजानि प्रमथाधिनाथ गृहण इत्यानि तु बाहुषु त्वम् ॥२०॥
प्रचालमुक्ताफलरत्नजास्त्वं सौवर्णस्त्रैश्च गृहण कंठे । चितेन दत्ता विविधाश्च माला हृद्योदरे शोभय विव्राज ॥२१॥

चंद्रं ललाटे गणनाथ पूर्णं वृद्धिक्षयाःयां तु विहीनमाद्यम् । संशोभय त्वं वरसंयुतं ते भक्तिप्रियत्वं प्रकटीकुरुत्व ॥३२॥
 चिन्तामणि चितितदं परेशा हैशार्गं कांतिमयं कुरुत्व । मणि सदानंदसुखप्रदं च विशेशा दीनानथ पालयत्व ॥३३॥ नाभीं
 कर्णीशं च सहस्रशीर्षं संवेष्टत्वैव गणाधिनाथ । भर्तुं सुभूषं कुरु भूषणे न दत्तं वरं ते सफलं परेशा ॥३४॥ देशो कर्तौ
 रत्नसुवर्णयुक्तां कांचीं सुचितेन च धारयामि । विशेशा इयोतिर्णणदीपिनीं ते पाहि प्रभर्ति कुरु मां दृपाध्य ॥३५॥
 गणेशा ते रत्नसुवर्णयुक्ते मंजीरके नूपुरके तथैव । सुकिंकिणीनादयुते सुबुद्धया सुपादयोः शोभय मे प्रदत्ते ॥३६॥
 हत्यादि नानाविधभूषणानि भर्तौकुरुत्वा मानसकहितपतानि । सुभूषयामयैव तचांगकेषु रत्नादिधातुप्रभवाणि हुंहे ॥३७॥
 सुचंदनं रत्नममोघवीर्यं सुवर्णितं ह्यष्टसुगंधमुख्यैः । मया युतं कविपतमेकदंत गृहण ते त्वंगविलेपनार्थम् ॥३८॥ लिसेषु
 वैचित्रमथाष्टगंधैरंगेषु तेऽहं प्रकरोमि चित्रम् । मां पाहि चित्तेन विनायक त्वं रक्तं ततो वर्तुलमेव भाले ॥३९॥ आज्ञेन
 वै कुंकुमकेन रक्ततान् सृक्षमाद्यतांस्ते परिकल्पयामि । भाले गणाध्यक्षं गृहण पाहि भक्तान् सुभक्तिप्रिय दीनवंधो ॥४०॥
 गृहण मोश्चंपकमालतीस्थलपंकजान्यवुजपंकजानि । मया प्रदत्तानि च मल्लिकाशं गणेशा पुष्पाणि च रत्नकानि ॥४१॥
 पुष्पोपरि त्वं मनसा प्रदत्तान् पंचत्रिपत्रानिवतकाद्भूतानि । इत्तानि वित्तेन सुकलिपतानि संख्यातिगानि प्रणावाकृते ते ॥४२॥
 दूर्वाकुरान् वै मनसा प्रदत्तान् पंचत्रिपत्रानिवतकाद्भूतान् । श्वेतांश्च विशेष्वर संख्यया त्वं हीनांश्च सर्वोपरि संगृहाण ॥४३॥
 दशांगभूतं मनसा मया ते धूपं प्रदत्तं गणराज चाहौ । मां पाहि सौरभ्यकरं परेशा सिद्ध्या च बुद्ध्या सह संगृहाण ॥४४॥
 दीपं सुवल्यायुतमादराते दत्तं मया मानसकं गृहण । विशेशा कर्पूरभवं गृहण तैलादिसंभूतममोघहुष्टे ॥४५॥ भोज्यं तु
 लेहं गणराज पेयं चोदयं च नानाविधष्टसाळ्यम् । हेरं च नैवेद्यमयो गृहण संकलिपतं पुष्टिपते ह्यपरम् ॥४६॥ सुवासितं
 भोजनमध्यभागे जलं मया दत्तमयो गृहण । सदात्मतीर्थं मनसा गणेशा पिवस्व विश्वादिकतृपिकारित ॥४७॥ ततः
 करोद्भूतनकं गृहण सुगंधयुक्तं सुखमार्जनाय । सुवासितेन च सुकलिपतं भक्तियुतं च हुंहे ॥४८॥ आचमय सर्वेशा
 सुवासितं च दत्तं मया तीर्थजलं पिवस्व । संकलय विशेशा ततः परं ते संप्रोक्ष्यनं हस्तमुखे करोमि ॥४९॥ द्राक्षादिरंभा-
 पलचूतकानि खर्जूरकर्म्मुकदादिभानि । स्वादेन युक्तानि मया गृहण संकलय दत्तानि फलानि हुंहे ॥५०॥ पुनर्जलैनैव
 करादिकं क्षालयामि तेऽहं मनसा गणेशा । सुवासितं तोयमयो पिवस्व मया प्रदत्तं मनसा परेशा ॥५१॥ अष्टांगयुक्तं

गणनाथ दत्तं तां बूलकं ते मनसा मया वै । सुकलप्य विद्येश्वर संगृहण नाथासकुरुंडविशेषधनार्थम् ॥६२॥ ततो मया कविष्ठलके
गणेश महासेने रत्नसुवर्णयुक्ते । शामीशकापासकयुक्तवच्छैरनर्थसंकुरुदितके प्रसीद ॥६३॥ भक्तया त्वदीयावरणं परेशा
संपूजयामि मनसा यथावत् । नानोपचारैः परमप्रियैरस्तु त्वत्प्रीतिकामार्थमनाथवंधो ॥६४॥ गृहण लंबोदर दक्षिणां ताम-
संख्यभूतां मनसा प्रदत्ताम् । सुवर्णरत्नादिकमुख्यभूतां प्रभो जगत्कुरुत्नमिदं सुपुष्पाहि ॥६५॥ राजोपचारान्विद्विद्यान् गृहण
छत्राश्वहस्त्यादिकमादराहौ । चित्तेन दत्तान् गणनाथ लुंदे हृपारसंख्यान् रिथरजंगमांरते ॥६६॥ दानस्य नानाविधरूपकांरते
दत्तान् मया वै मनसा गृहण । गोभूमिकाद्यान् श्विरजंगमांश्च हरं व मां तारय मोहभावात् ॥६७॥ मंदारपुष्पाणि शामी-
दलानि दूर्धाकुरांरते मनसा ददामि । हरं व लंबोदर दीनपाल संगृह भक्तं कुरु मां पदरते ॥६८॥ ततो हरिद्रामाद्विरं गुलालं
सिंदूरकं ते परिकल्पयामि । सुवासितं वस्तु सुवास मृत्यैर्गृहण ब्रह्मेश्वर शोभनार्थम् ॥६९॥ ततः शुक्रायाः शिवविट्ठुमुख्या-
मराधिपाः शेषसुखासतथान्ये । मुनीद्रकाः सेवकभावयुक्ताः सभासनसंथं प्रणमंति हुंहिम् ॥६०॥ वामांगके भक्तियुता गणेशाः
सिद्धिश्व नानाविधिसिद्धिभस्तम् । अत्यंतभावेन सुसेवते तु मायासवरूपा परमार्थमृता ॥६१॥ ब्रह्मेश्वरं दक्षिणभागसंस्था
बुद्धिः कलाभिश्वेष्यिकाभिः । विद्याभिरेवं भजते परेशा माया सुसांख्यप्रदक्षितरूपा ॥६२॥ प्रभुपृष्ठभागे
गणेश्वरं भावयुता भजते । भक्तेश्वरा मुहुर्लकंभुमुख्या: शुक्रादयस्तं स्म पुरो भजते ॥६३॥ गंधर्वमुख्या मधुरं जगुश्च
विश्वेशगीतं विविधस्वरूपम् । वृत्यं कलायुक्तमयो पुरस्ताच्कुरुत्नथा ह्यप्सरसो विच्चित्रम् ॥६४॥ इत्यादि नानाविधभावयुक्तैः
संसेवितं विवरपति भजामि । चित्तेन ध्यात्वा तु निराजनं वै करोमि नानाविधदीपयुक्तम् ॥६५॥ चतुर्मुजं पाशाधरं गणेशा
तथांकुरां वै दधतं च दंतम् । चिनेत्रयुक्तं ह्यभयंधरं तं महोदरं चैकरदं गजास्यम् ॥६६॥ ततो जपं वै मनसा करोमि
विभूतिभिः सेवितपादपद्मम् । ध्याये गणेशं विविधप्रकारैः संपूजितं शक्तियुतं परेशाम् ॥६७॥ आरातिकं त्वेतदपारदीपं
स्वमूलमंत्रस्य विद्यानयुक्तम् । असंख्यभूतं गणराजहस्ते समर्पयामयेव गृहण दुँडे ॥६८॥ गणेशा वैद्यश्वरकैः सुमंड्रैः
कपूरभूतं प्रकरोमि पूर्णम् । चित्तेन लंबोदर तत् गृहण ल्यज्ञानध्वानांतायहरं निजानाम् ॥६९॥ अनंतवृत्या स्तुतिमेकदं विद्येशा
सुमंड्रितं पुष्पदलप्रभूतम् । गृहण चित्तेन मया प्रदत्तमपारदृत्या त्वथं मंत्रपुष्पम् ॥७०॥ अनंतवृत्या स्तुतिमेकदं विद्येशा
चित्तेन कृतां गृहण । युक्तां श्रुतिसमार्थभवैः पुराणैः सर्वैः परेशाधिष्ठेते मया वै ॥७१॥ प्रदक्षिणा मानसकविपतास्ता

गुहाण लंबोदर भावयुक्ताः । असंख्य भूता विविधस्वरूपा दासान् सदा रक्ष भवाणवाहै ॥७२॥ नर्ति ततो विनापते गुहाण साष्टांगकलाद्यां विविधस्वरूपाम् । संख्याविहीनां मनसा कृतां ते सिद्धा च बुद्धा परिपालयाशु ॥७३॥ न्यूनातिरिक्तं तु मया कृतं चेदं ते तदर्थं मनसा गृहण । दृवांकुरान् विनापते प्रदत्तान् संपूर्णमेवं कुरु पूजनं से ॥७४॥ क्षमस्वविनाधिपते मदीयान् सदाऽपराधान् विविधस्वरूपान् । मदीयभक्तिं सफलां कुरुत्वं संप्राप्येतदं ह मनसा गणेश ॥७५॥ महां प्रसन्नेन गजाननेन इतं प्रसादं च शिरोभिमव्यम् । इवमस्तके तं परिधारयामि चित्तेन विद्येश्वरमानतोऽस्मि ॥७६॥ गणेशा उत्थाय सभां विहाय गतस्ततस्त्वंतरधामशक्तया । शिवादयस्तं प्रणिपत्य सर्वं गताः सुचितेन च चित्तयामि ॥७७॥ सर्वान्नमस्कृत्य ततो भजामि चित्तेन भक्तया च गणाधिषं तम् । स्वस्थानमागत्य महातुभावैर्भैर्गणेशास्य च खेलयामि ॥७८॥ एवं चिकालेषु गणाधिषं तं चित्तेन नित्यं परिपूजयामि । तेनैव तुष्टः प्रददातु भावं विद्येश्वरो भन्ति मर्य महातम् ॥७९॥ विद्येशापादोदकपानकं मे तत्यक्तं धर्षय सुलेपनं तु । निर्मात्यसंधारणकं सुभोल्यं लंबोदरस्यास्तु हि भुक्तशोषम् ॥८०॥ करोमि यद्यच्च तदेव दीक्षा गणेश्वरस्यास्तु सदा परेशा । प्रसीदि नित्यं तत्र पादभक्तं कुरुत्वं मां ब्रह्मपते दयालो ॥८१॥ शाश्यामनर्घा परिकल्पयामि मंदारकापासकवल्लयुक्ताम् । नानासुपुष्पादिभर्चितां ते विद्येशा निर्दां कुरु संगृहण ॥८२॥ सिद्धा च बुद्ध्या सहितं गणेशां सुनिद्रितं वीक्ष्य तथाऽहमेव । गत्वा स्ववासं च करोमि निर्दां दयात्वा हृदि ब्रह्मपतिं तदीयः ॥८३॥ एताहासं सौख्यममोघयशक्ते देहीशा यन् मानसजं गणेशा । महां च तेनैव कृतार्थरूपो भवामि भर्ते रसलालसोऽहम् ॥८४॥ गार्य उवाच । एवं नित्यं महाराज गृतसमादो महायशाः । चक्तार मानसीं पूजां योगिंद्रिणां गुरुः स्वयम् ॥८५॥ य एतां मानसीं पूजां करिष्यति नरोत्तमः । पठिष्यति सदा सोऽपि गाणपत्यो भविष्यति ॥८६॥ श्रावयिष्यति यो मत्यः शोषयते भावसंयुतः । स क्रमेण महीपाल ब्रह्मभूतो भविष्यति ॥८७॥ यद्यदिक्षुति तत्त्वै सफलं तस्य जायते । अंते स्वानंदगः सोऽपि योगिवंद्यो भविष्यति ॥८८॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते गृहसमदप्रोक्तमानसपूजाकथं नामाष्टिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ऐ उवाच । बाह्यां पूजां गृत्समदकीर्तिं बद मे विभो । तेन मार्गेण विद्येशं भजित्यामि निरंतरम् ॥१॥ गार्य उवाच । आदौ च मानसीं पूजां कुरुत्वा गृत्समदो मुनिः । चकार विधिवद्वाहां तां शृणुद्व सुवप्रदाम् ॥२॥ हृदि ध्यात्वा गणेशानं परिवारादिसंयुतम् । नासिकारं ध्रमार्गेण बाह्यां तं चकार सः ॥३॥ आदौ वैदिकमंत्रं स गणानां तेवति संपठन् । पश्चात् श्लोकं समुच्चार्य पूजयामास विद्वपम् ॥४॥ गृत्समद उवाच । चतुर्बाहुं त्रिनेत्रं च गजास्य रक्तवर्णकम् । पाशांकुशादिसंयुक्तं मायायुक्तं प्रचितये ॥५॥ आगच्छ ब्रह्मणां नाथ मुरासुरवराच्चित । सिद्धिगुद्ध्यादिसंयुक्तं भवित-य ग्रहणलालस ॥६॥ कृताथैऽहं कृताथैऽहं तवागमनतः प्रभो । विद्येशानुगृहीतोऽहं सफलो मे भवो भवत् ॥७॥ रत्न-सिंहासनं स्वामिन् गृहण गणनायक । तत्रोपविद्य विद्येश रक्ष भ्रवतान् विद्येषतः ॥८॥ सुवासितान्निराद्विश्व पादप्रक्षालनं प्रभो । शीतोषणान्निस्ते करोमि गृहण पायमुक्तम् ॥९॥ सर्वतीर्थाहृतं तोयं सुवर्तुभिः । आचमनं च तेनैव कुरुत्व गणनायक ॥१०॥ रत्नप्रवालमुक्ताद्यैनर्थैः संस्कृतं प्रभो । अद्य गृहण हेरंव द्विरदानन तोषकम् ॥११॥ दधिमधुघृतेर्थुक्तं मधुपकं गजानन । गृहण भावसंयुक्तं मया इतं नमोऽस्तु ते ॥१२॥ पाये च मधुपकं च सर्वेश लोकानेव ब्रह्मोपधारणे । उपवीते भोजनाते पुनराचमनं कुरु ॥१३॥ चंपकाद्यैर्णाध्यक्ष वासितं तैलमुक्तमस् । अभ्यंगं कुरु नानातीर्थजलैऽहं कुरुत्वोद्धृतेर्थुक्तं मधुपकैः । कर्मडत्तद्वैः सुखोऽणभावरूपकैः । कर्मडत्तद्वैः ॥१४॥ यक्षकर्दमकाद्यैश्च विद्येश भक्तवत्सल । उद्दीतनं कुरुत्व तं मया दत्तैर्महाप्रभो ॥१५॥ पावनम् । तेन ल्वानं कुरुत्व हेरंव परमार्थचित् ॥१६॥ पंचामृतस्य मध्ये तु जलस्तानं पुनः पुनः । कुरु त्वं सर्वतीर्थेन ब्रह्मकमंडत्तद्वैः ॥१७॥ दधियेतुपयोभृतं मलापहरणं परम् । गृहण ल्वानकार्यार्थं विनायक दयानिधे ॥१८॥ संतोषकारकं दुंहं घृतसमुद्दवम् । महामलापद्यातार्थं तेन ल्वानं कुरुत्व भोः ॥१९॥ पूर्णं मधुरसोऽहृतं सरयासंस्कृतं मधु । गृहण ल्वानकार्यार्थं विनायक नमोऽस्तु ते ॥२१॥ इस्तो रससमुद्दत्तं शार्करां मलनाशिनीम् । गृहण गणनाथ त्वं तया स्तानं दुंहं घृतसमुद्दवम् । यक्षकर्दमकाद्यैश्च ल्वानं कुरु गणेश्वर । आंतर्यं मलहरं घृदं सर्वसौगंध्यकारकम् ॥२३॥ ततो गंधाद्वतादीन् समाचर ॥२२॥ यक्षकर्दमकाद्यैश्च ल्वानं कुरु गणेश्वर । आंतर्यं मलहरं घृदं सर्वसौगंध्यकारकम् ॥२४॥ ब्राह्मणसप्त्यसूतैश्च ह्यकर्विद्यातिवारकैः । अभिषेकं दुर्वा कुरांश्च गजानन । समपर्यामि सवलपांस्त्वं गृहण परमेश्वर ॥२५॥ तीर्थेराचमनं देव द्विरदानन ॥२६॥ तीर्थेराचमनं सर्वतीर्थभवेन वै ॥२६॥

वस्त्रयुग्मे गृहण त्वमनर्थे रक्तवर्णके । लोकलज्जाहरायैव विवराज नमोऽस्तु ते ॥२७॥ उत्तरीयं सुचिं ते नभस्तारांकितं
यथा । गृहण सर्वसिद्धीशा मया इत्यं सुभस्तिः ॥२८॥ उपर्यां गणाध्यक्षं गृहण त्वं ततः परम् । वैगुण्यमयस्तपं तु
प्रणवग्रंथिं विद्यनम् ॥२९॥ ततः स्तिदूरके देव गृहण गणनायक । अंगलेपनभावार्थं सदानंदविवर्धन ॥३०॥ भूषणानि
विचित्राणि सर्वाणि भूषणाय ते । सुचिं लकाचैश्च निर्मितानि गृहणं भोः ॥३१॥ अष्टांयं समायुक्तं गंयं रक्तं गजानन् ।
द्वादशांगेषु ते दुंडे लेपयामि सुचित्रवत् ॥३२॥ रक्तचंदनसंयुक्तानथवा कुंकुमैर्युतान् । गणराज गृहण त्वमक्षतान्
भालमंडले ॥३३॥ कहलरचंपकादीनि रक्तानि च गजानन । पुष्पाणि शामीमंदारदूर्वादीनि गृहण च ॥३४॥ दशांगं
गुणगुल्लं धूपं सर्वसौरभकारकम् । गृहण त्वं मया दत्तं विनायक महोदर ॥३५॥ नानाजातिभवं दीपं गृहण गणनायक ।
अज्ञानं मानसं दोषं हरतं ज्योतिरात्मकम् ॥३६॥ चतुर्विधानसंपदं मधुरं लड्डुकादिकम् । नैवेद्यं ते मया दत्तं भोजनं कुलं
विद्यप ॥३७॥ सुवासितं गृहणोदं जलं तीर्थसमाहनम् । सुक्तिमध्ये च पानार्थं देवदेवेश ते नमः ॥३८॥ भोजनांते करोद्धर्तं
गद्यकदं मकेन च । कुरुहव त्वं गणाध्यक्षं पिब तोयं सुवासितम् ॥३९॥ खर्जरं दाढिमं द्राक्षां रंभादीनि फलानि चै । गृहण
देवदेवेश नानामधुरकाणि तु ॥४०॥ अष्टांगं देव तांबूलं गृहण मुखवासनम् । असकुद्दिशराज त्वं मया दत्तं विशेषतः ॥४१॥
दक्षिणां कांचनायां तु नानाधातुसमुद्भवाम् । रत्नायैः संयुतां हुँदे गृहण सकलप्रिय ॥४२॥ राजोपचारकाचानि गृहण
गणनायक । दानानि तु विचित्राणि मया दत्तानि विव्रप ॥४३॥ तत आवरणं तेऽव्य पूजयामि विधानतः । उपचारैश्च
विचित्रैस्तेन तुष्टो भव प्रभो ॥४४॥ ततो दूर्वाकुरान् हुँदे एकविचित्रितसंख्यकान् । गृहण न्यूनसिद्धयर्थं भक्तवासल्य-
कारणात् ॥४५॥ नानादीपसमायुक्तं नीराजनं गजानन । गृहण भावसंयुक्तं सर्वाङ्गानविनाशन ॥४६॥ गणानां त्वेति
संत्रस्य जपं साहस्रकं परम् । गृहण गणनाथ त्वं सर्वसिद्धिप्रदो भव ॥४७॥ कपूराद्यां महात्मं च नानादीपमयीं प्रभो ।
गृहण ज्योतिषां नाथ तथा नीराजयामहम् ॥४८॥ पादयोस्ते तु चत्वारि नाभौ हुँदे बदने प्रभो । एकं तु सप्तवारं वै
संवार्गेषु निराजनम् ॥४९॥ चतुर्वेदभैर्मञ्जैर्गणपत्येगजानन । मंचितानि गृहण त्वं पुष्पपत्राणि विव्रप ॥५०॥ गणपत्यैः
संचरित्यमयैः स्तोऽर्जगणाधिष । स्तौमि त्वां तेन संतुष्टो भव भक्तिप्रदायक ॥५१॥ एकविचित्रतिसंख्याकां त्रिसंख्यां चा
गजानन । प्रदक्षिणां गृहण त्वं ब्रह्मब्रह्मेशाभावतः ॥५२॥ साष्टांगां प्रणातिं नाथ एकविचित्रतिसंमिताम् । हेरंब सर्वपूज्य त्वं

गृहण तु भया कृताम् ॥६३॥ न्यूनातिरिक्तभावार्थं कांचित् दूर्वाकुरान् प्रभो । समर्पयामि तेन त्वं सांगां पूजां कुरुत्व मे
॥६४॥ त्वया इतं स्वहस्तेन निर्मालं चिंतयाम्यहम् । चित्तायां धारयाम्येव सदा सर्वप्रदं च तत् ॥६५॥ अपराधानसंख्या-
तान् क्षमस्व गणनायक । भक्तं कुरु च मां दुंडे तव पादप्रियं सदा ॥६६॥ त्वं माता त्वं पिता त्वं वै सुहृत् संबंधिकादयः ।
त्वमेव ऊलेदेवश्च सर्वं त्वं मे न संशयः ॥६७॥ जायत्स्वप्नुष्प्रिमदेहवाङ्मानसैः कृतम् । सांसर्गिकं च यत् कर्म गणेशाय
समर्पये ॥६८॥ बाह्यं नानाविधं पापं महोग्यं तल्लयं ब्रजेत् । गणेशापादतीर्थस्य मस्तके बंदनात् किल ॥६९॥ पादोदकं गणे-
शस्य पीतं नरेण तत्क्षणात् । सर्वांतर्गतजं पापं महोग्यं तल्लयं वै द्वादशांगेषु योऽर्जयेत् ।
गणेशातुल्यस्तपः स्य दशीनात् सर्वपापहा ॥६१॥ यदि गणेशापूजादौ गंधं भस्सादिकं चरेत् । गणेशोचित्तष्टगंधं तु नोचेत्तत्र
चिंत्यं चरेत् ॥६२॥ द्वादशांगेषु विशेशा नामसंक्षेण चार्चयेत् । तेन सोऽपि गणेशास्य समो भवति भूतले ॥६३॥ गणेश्वर-
मूर्ध्नि चादौ ललाटे विघ्ननायकम् । दक्षिणे कण्ठमूले तु वक्तव्यं समर्चयेत् ॥६४॥ वामे कण्ठस्य मूले वै चैकदंतं समर्चयेत् ।
कंठं लंबोदरं देवं देवं हृदि चित्तामणि तथा ॥६५॥ बाह्यो दक्षिणाके चैव हरं चं चामवाहुके । विकटं नाभिदेशे तु विनायकं
समर्चयेत् ॥६६॥ कुक्षो दक्षिणाभागे तु मयूरो दां समर्चयेत् । वामकुक्षो गजास्य वै पृष्ठं खांदवासिनम् ॥६७॥ सर्वांगलेपनं
शास्तं चित्रितं गंधमष्टकैः । गणेशानां चित्रोषेण सर्वभृत्य करणात् ॥६८॥ भुत्तरंशेषं तु नैवेद्यं गणेशास्य भुनजयहम् ।
सुन्तिमुन्तिप्रदं पूर्णं नानापापनिकृतनम् ॥६९॥ गणेशास्मरणोनैव करोमि कालखंडनम् । गणपत्यैश्च संवासो गजानन
सदाऽस्तु मे ॥७०॥ गर्वं उवाच । एवं गृत्समदो विपश्चकार बाह्यपूजनम् । त्रिकालेषु महायोगी सदा भक्तिसमन्वितः ॥७१॥
तथा कुरु महीपाल गाणपत्यो भविष्यसि । यथा गृत्समदः साक्षात्तथा त्वमपि निश्चितम् ॥७२॥

॥ ओमिति श्रीमदंत्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गुले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते गृत्समदप्रोत्यवृत्तपूजावर्णं नामैकोनचत्वारिंशत्मोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ऐल उवाच । श्रुत्वा गृत्समदस्यैव चरितं सर्वदायकम् । न तप्तोऽहं महायोगिन् भवाम्यमृतपान-
वत् ॥१॥ न गृत्समदत्तव्यं तु पद्याभिमि ब्रह्मगोलके । धन्योऽयं योगिनां मध्ये गणपत्येषु मानद ॥२॥ अधुना वद-
योगिनीशा गणेशास्त्रोक्तव्यान्म् । कीहस्योऽयं गणेशास्त्रं निजलोको विशेषतः ॥३॥ गार्य उवाच । अत्र ते कथयित्याभिमि चेति-
हासं पुरातनम् । मुद्दलस्य मुनेन् संवादयुक्तं कपिलस्य है ॥४॥ एकदा मुद्दलो योगी गणपत्याग्रणीर्दिप । जगाम
कपिलस्यैवाश्रमं गंगानेते विश्वतम् ॥५॥ प्रणम्य स जगादापि कपिलं हर्षसंयुतः । कृत्वा करपुं चांगिरस आदौ
दराग्रणीः ॥६॥ मुद्दल उवाच । साक्षाद्विद्युत्स्वरूपस्त्वं शुक्ल सवार्थदायक । गणपत्येषु मुख्यस्त्वं सांख्यानां परमा-
गतिः ॥७॥ त्वद्वर्णनजपुण्येन कृतकृतयोऽहमंजसा । कुलं धन्यं यशो विद्या ज्ञानं से तेऽद्य दर्शनात् ॥८॥ एवं वदंतमत्यंतं
कपिलस्तं ननाम च । पूजयामास हर्षेण मुद्दलं भावभावितम् ॥९॥ ततस्ते कपिलो योगी जगाद वचनं हितम् । तत ते
दर्शनेनाद्य पवित्रोऽहं च सांप्रतम् ॥१०॥ पूर्णं भक्तस्त्वमेवैको गणेशास्य महामुने । साक्षान् मुद्दल शास्त्रेशो गणेशो नाम-
संशायः ॥१॥ यथा मुद्दलशास्त्रेण चूर्णयित्वा पदार्थकान् । नामस्वपविहीनांश्च कुरुते मानवः परान् ॥१२॥ तथा त्वया
महायोगिनस्तपसा योगसेवया । अभिमानः समाचूर्ण्य कृतो मूलविवर्जितः ॥१३॥ नानायोगिन एवं तं योगेन
स्वाभिमानक्षम् । चूर्णयेति महाभाग तथापि हृदि तिष्ठति ॥१४॥ तेन त्वं मुद्दलो योगी जगत्येको विनिश्चितम् । वयं न
ताहशा वत्स श्वेतमार्गस्माश्रयात् ॥१५॥ त्वदीयकृत्यागिरसं पुराणं संभविष्यति । सर्वेषां मात्यमेकं तद्योगप्रदं न
संशायः ॥१६॥ अभिमानेन युक्तानि पुराणानि विशेषतः । शास्त्राणि नाम संदेहः करणं शृणु मुहल ॥१७॥ ज्ञातं शुल्वं
तत्थापि संगोप्य श्वमतं पुनः । स्थापयित्वा विशेषणांजसा तथं वदंति ते ॥१८॥ गणेशाभक्तः संस्त्वं तु तथापि गण-
नायकम् । रहस्येन विशेषार्थं त करोषि कदाचन ॥१९॥ त्वदीयं वचनं श्रेष्ठं सवमानं न संशयः । अभिमानेन
हीनत्वाद्विद्युत्स्वपकाशकम् ॥२०॥ त्वया कृतं पुराणं यत्तदांतर्य प्रभविष्यति । पुराणानां महत श्रेष्ठं मुद्दलं मुद्दलाकृति ॥२१॥
त्वयोक्तं निदेयेद्यो वै भवेत् स निरयपदः । अन्यभ्यरतु स्वयं मूर्खो नरकेषु पतिष्ठयति ॥२२॥ बेदशास्त्रपुराणानां
मुद्दलस्त्वत्कृतो महान् । गंगो भवित्यन ननं निरभिमानत्वकारणात् ॥२३॥ न मुद्दलस्मो योगी न मुद्दलस्मः कदा ।
गणपत्यो महायोगी त्रिकालेषु विनिश्चितम् ॥२४॥ इवागतं ते महाभाग स्थीयतां मे प्रसन्निधौ । त्वद्वशनेन संहष्टो

भवामि गणापतिः ॥२५॥ कपिलेन महायोगी सत्कृतसत्त्वं भूमिप । मुहुर्लस्तत्र सांनिध्ये न्यवसद्गावसंयुतः ॥२६॥ एकदा
सुखमासीनं कपिलं योगिनां वरम् । प्रपञ्च मुहुर्लो हर्षात् विनयावनतोऽभवत् ॥२७॥ मुहुर्ल उवाच । स्वामिस्तवदीयगेह स
चितासीणः समागतः । पुत्रभावेन साक्षात् ब्रह्मणां नायकः परः ॥२८॥ त्वया भावेन सर्वेशा आराधितो निरंतरम् । गुह्यं
तस्य त्वमेवह जानास्थन्न न संशयः ॥२९॥ न त्वत्समो महासिद्धः साक्षात्कृत्यमंजसा । गाणपत्यः स्वयं योगी
गोणशाजनकः पुनः ॥३०॥ परिपृच्छाकृत्यत्सत्त्वाहं चदं सर्वं महाप्रभो । भवाहशा जनानां तु तारणाय भवति हि ॥३१॥
स्वानंदवसीतिः स्वामिन् कीहशी तत्र किं सुखम् । विस्तारः कीहशास्तस्याः केन योगेन लभ्यते ॥३२॥ न कोऽपि तस्य
लोकस्य जानाति त्वहते परम् । रहस्यं बदं सर्वेशा गणपत्यस्य विस्तरात् ॥३३॥ गार्य उवाच । एवं पृष्ठो महासिद्धसंतं
प्रहस्य प्रशंसयन् । जगाद कपिलो हषाह्नाणपत्याग्रणीवेचः ॥३४॥ कपिल उवाच । शृणु मुहुर्ल माहात्म्यं संक्षेपणा ब्रवीमयहम् ।
स्वानंदलोकगं पूर्णं सारं सर्वत्र संमतम् ॥३५॥ गणात्मुरं गणाध्यक्षो हत्वा परमदुर्जयम् । गंतु समुद्यतस्तत्र
निजलोकं यदाऽभवत् ॥३६॥ ततो मयाऽन्तिभवत्या वै प्रार्थितो गणनायकः । उवाच मां चरं योगिन् वृणु दास्यामि
मानद ॥३७॥ ततश्चितामर्णिं विप्र प्रणाम्योचेऽतिङ्ग्वितः । चदं स्वानंदलोकस्य माहात्म्यं गणनायक ॥३८॥ नानालोकाः
श्रुताः स्वामिन् न स्वानंदं गजानन् । जानाति कोऽपि यत्र त्वं प्रभो वससि नित्यदा ॥३९॥ चितामणिरुवाच । स्वानंदं यच्च
वेदेषु ब्रह्म योगादिसत्तम् । तदेव मायथा पूर्वं बभूव नगरं महत् ॥४०॥ स्वसंबेदेन योगेन लभ्यते नान्यथा क्वचित् ।
अथवा मे ब्रताद्यशोपासनेन महामुने ॥४१॥ न जपेस्तपसा दानेनानाकर्मपरायणैः । लभ्यते निजलोको वै जानीहि
मुनिसत्तम ॥४२॥ न तत्र विष्णुरामवाच्या: शुकाच्या योगिनोऽपे । गच्छति मार्गहीनत्वादगमयः संमतः सदा ॥४३॥
चतुर्विधमयैभावेलभ्यते न कदाचन । अग्रमयस्तैर्न संदेहो मम लोको महामते ॥४४॥ दशसाहस्रकं विप्र योजनानां
प्राविस्तरः । अत ऋद्धर्वं च सर्वत्र तावनमानः प्रकीर्तिः ॥४५॥ वर्तुलः सर्वतः सोऽपि स्वस्थाधोरेण तिष्ठति । सदा उयोति-
मयः साक्षात्कृत्योतिर्णं उयोतिरुचयते ॥४६॥ न तत्र सगुणं सर्वं निर्गुणं नैव विचयते । उमान् न पुंसकं न खी वर्तते
मुनिसत्तम ॥४७॥ चतुर्विधेषु सर्वेषु नानाभावगतेषु च । स्वसंबेदं निजात्मस्य संस्थितं मेऽत्र संनिधौ ॥४८॥ चतुर्विधेषु सर्वेषु
मायथायुक्तमिह स्थितम् । सदा ऋतं विजानीहि स्वस्वरूपं महामते ॥४९॥ तेषु मोहविहीनं यत् साक्षिरूपं सदा स्थितम् ।

निर्णयेन स्वभावेन सदा खंडमध्यं परम् ॥६०॥ तयोर्योगे निजानंदो उंडिलोकण एव सः । बभूव तत्र भक्त्या मे भक्ता-
स्तिष्ठति संनिधौ ॥६१॥ मम लोके महाभागा न क्षुधा न तृष्णादिकम् । सदा स्वानंदभोगस्था वसंति मम सेवकाः ॥६२॥
त्रृत्रिमं सुखं तत्र विद्यते उक्तिरिमं न हि । स्वानंदेन निमज्नारते सर्वं भुजंति नित्यदा ॥६३॥ सगुणं तु सुखं सर्वं भुजंते
निर्णयं तथा । स्वानंदसंभवं तत्पथा एककाले महामते ॥६४॥ अत्र यत् संस्थिते सर्वं नानामेदमयं सुने । तदेव उयोती-
र्हेण मम लोके प्रतिष्ठति ॥६५॥ अत्रैव न रिथंतं यच्च निर्णयं विप्र तत्र तत् । उयोतीर्हेण मे लोके किल तिष्ठति
सर्वदा ॥६६॥ स्वानंदसंभवं सर्वं तत्र तिष्ठति नित्यदा । मायथा मेऽन्न लोकेऽतः सदाऽऽश्चर्यमयो बभौ ॥६७॥
सगुणो नैव विप्रेशा सगुणं तत्र वर्तते । निर्णयो न स नैर्णयं वर्तते मे च लोकगम् ॥६८॥ सगुणैर्निर्णयैर्हनं वर्तते
तत्र सर्वदा । अत आश्चर्यसंयुक्तो मम लोको विशेषतः ॥६९॥ न तत्राऽहं स्वभावश्च नाऽहं भ्रावविवर्जितः । मम
लोके महायोगिन् सदा तिष्ठति महिषयाः ॥६०॥ सगुणाऽमृतरूपं यद्वोगदं मृततुल्यकम् । निर्णयाऽमृतरूपं यदमृते
भोगकारकम् ॥६१॥ तयोर्योगे महायोगिन्नमृतं स्वरवरूपकम् । तन्मयः सागरसतत्र स्वस्थाधारेण वर्तते ॥६२॥ मिष्ठं
मानाचिर्यं तस्माद्विःस्त्रिं सगुणात्मकम् । निर्णयात्मकमेतस्मादिक्षुसागर उच्यते ॥६३॥ स्वस्वरूपपात्मकं तत्र जालं रक्त-
स्वरूपकम् । तस्य नश्यति पानेन नैर्णयं सगुणात्मकम् ॥६४॥ तस्माद्वारा समुद्भूता मधुधारा प्रकृत्यते । तथा सगुणैर्गुणं
वर्तते तृपिसंयुतम् ॥६५॥ तत्राऽहं सिद्धिउद्भिर्यां सदा क्रीडामि मानद । ब्रह्मप्रियाद्यकास्त्रज गणा मे निवसति हि ॥६६॥
शुंडादंडादिविहृशं संयुतोऽहं सदा सुने । गणा मेऽन्ये तथा भक्ताः स्वेच्छारूपाः वसंति ते ॥६७॥ एतते कथितं सर्वं
मम लोकसुखं महत् । मानयुक्तं मानहीनं हृदये पश्य मां सुने ॥६८॥

॥ ओमिति श्रीमद्बन्स्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौरुले महापुराणे पञ्चमे संहे लंबोदरचरिते स्वानंदलोकवर्णं नाम चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ कपिल उवाच । त्वदीयभक्तिसंयुक्ता नराः स्वानंदगा बभुः । गच्छेति केन मार्गेण तद्वदत्व
गजानन ॥१॥ वितामणिलवाच । मदीयोपासनायुक्ता मन्त्रिष्ठा मत्परायणाः । अंते मेऽन्न स्वर्त्ति कृत्वा गच्छेति मम
लोककम् ॥२॥ विमानं स्वत्वरूपाङ्गं प्रेषयामि महामुने । शिवविष्टवादिदेवानामहृशं निजलोकतः ॥३॥ तमारुष्य गणैर्युक्तं
भवतो मे देहधृक् स्वयम् । स्वर्गान्त् पश्यन्त्वा स विस्मितो भवतीत्यहो ॥४॥ न तं पश्यति देवाद्या योगिनो यान-
संस्थितम् । स्वानंदचक्षुषा हीना मृतदेहमया मुने ॥५॥ शावतेलोकमतिक्रम्य तथा सौरं च वैष्णवम् । हौवं ततः परं सोऽपि
मम लोकं प्रविंदति ॥६॥ तत्राज्ञानमयश्चादावधकारः प्रहश्यते । नरेण न गणैर्विष्य देहधारणकारणात् ॥७॥ विमानप्रभया
तत्र मदीयस्मरणेन वै । योजनान्त्ययं गत्वा प्रकाशस्तेन हृष्यते ॥८॥ तत्र आमरिका देवी प्रचंडदेहधारिणी ।
उग्नेतिर्मयस्वरूपेणाङ्गानिर्यो भयदा बभौ ॥९॥ जन्ममृत्युभयं सर्वं नानाभेदकरं अमम् । तया संरचितं पूर्णं मम जानीहि
मायया ॥१०॥ आमयेत् सर्वभूतानि सा स्थिता आमरी स्वयम् । इवस्याधारेण तत्रैव स्वानंदमयकायभृत् ॥११॥ तां पश्य
भयभीतः स मां सप्तर विशेषतः । ततो गणैः समाश्वास्याऽप्य निन्ये मानवोत्तमः ॥१२॥ तस्या मस्तकगा शान्तिरूपाति-
राधाररूपिणी । अज्ञानिर्यो सदा विष्य भयदा सा बभूव ह ॥१३॥ जीवरूपं सदा सर्वभेदमोहधरं परम् । शिवरूपं तथा
साक्षि तदाधारं प्रवतते ॥१४॥ देहादीनां महायोगिज्ञाधारो जीवसंक्षितः । इवयमाधारहीनत्वात् परमात्मा तदेव च ॥१५॥
सर्वेषां पूर्ण आधारस्तया कूपो महामुने । आधारशक्तिरेवं सा नाम्ना तस्य स्थिताऽभवत् ॥१६॥ तयाऽहं द्विविधश्चित्ते
मवास्यज्ञानिनां सदा । जीवात्मपरमात्मस्थो माया तत्र बभौ परा ॥१७॥ मदीयध्यानजेन्नेव तामतिक्रम्य मानवः ।
गणैर्निन्ये पुरोभागे मम दर्शनकारणात् ॥१८॥ ततोऽतिज्योतिष्ठ रूपा शान्तिरूपं कामदायिनी । तस्या मस्तकगा विप्र
शोभते हर्षदायिनी ॥१९॥ जन्ममृत्युयुतं सर्वं भेदरूपं तथा परम् । आत्माकारं तयोर्योगं योगरूपा तु सा स्मृता ॥२०॥
तथा कामयुतं विष्य द्विविधं प्रकृतं सदा । तेन देहात्मनोर्योगः परस्परयुतोऽभवत् ॥२१॥ उत्पत्तिस्थितिसंहारयुक्तं आंतिधरं
समृतम् । नानाभेदमयं पूर्ण क्षयवृद्धयादिसंयुतम् ॥२२॥ आत्मा सदाऽसृताधार उत्पत्तिस्थितिनाशकैः । हीना ब्रूद्धिक्षया-
दिग्यो बदंति बेदवादिनः ॥२३॥ किमर्थं भेदयुक्तं च सर्वदाऽत्मानमिळ्छति । तथा पश्यत्मवैचित्रं विरुद्धे सति-
मानद ॥२४॥ कामयुक्तं ह्यसिपदेन दुङ्द्रस्थं कृतं सदा । तेन मोहप्रभावेण परस्परहितं जगत् ॥२५॥ अतः सा शक्ति-

राहयाता कामदा सर्वमोहिनी । अभिरुपा विशेषज्ञ महामाया मदीयिका ॥२६॥ आमयी आमिका काठपि शक्तिनाच
प्रहृष्टपते । त्वं पदस्थां महामायां तां जानीहि प्रभावतः ॥२७॥ आधाराया महायोगिन्नाधारान्या न विद्यते । शक्तिः कुञ्ज
ततः सापि तत्पदस्थाऽत्र कृष्टयते ॥२८॥ कामदायाश्च का शक्तिः कामदान्या न विद्यते । सर्वदा सर्वरूपासि पदमध्यापि
सा वामौ ॥२९॥ तस्या मस्तकगं विद्धि लोकं मे स्वस्वरूपकम् । मायया रचितं विप्र मया इवानुभवात्मकम् ॥३०॥
तत्त्वागत्य महाभक्तः पितैदिक्षु समुद्रजम् । जलं तेन स वै सद्यो उयोतीरुपधरो भवेत् ॥३१॥ भेदाभेदादिहीनश्च भूत्वा
पश्यति मां ततः । महर्शनजयोगेन ब्रह्मभूतो भवेत्तरः ॥३२॥ स्वेन्द्रुया निजलोकस्थो यत्र तत्र स संचरेत् । सगुणो
निर्गुणो भूत्वा सदा स्वानंदगः परः ॥३३॥ ततस्तस्य पुनश्चातिर्द्वयं भवेत् मुनिसत्तम । कल्पकोदिशातैर्वाऽपि निश्चितं
वेदवादिभिः ॥३४॥ महालये चतुर्भेदा मध्य चैकत्वमागताः । अज्ञानेन युताः सर्वे पुनस्तान् संस्कृजास्यहम् ॥३५॥
एतत्त्वे कथितं सर्वं मम लोकागमे भुनेते । संक्षेपेषैव जानीहि मार्गहीनं चुरिसिद्धिदम् ॥३६॥ कपिल उवाच । त्वदीयोपासनं
कृत्वा वहवस्ते गजानन । लोकं गच्छति विद्येशा तथा योगिन एव च ॥३७॥ ब्रह्मभूताश्च ते रुप्याताः कदाचिव वर्तते चत् ।
तदा जगदिदं स्वामिन् क्षीणरूपं भवेत् क्रमात् ॥३८॥ एव चुरुच्छात्त्वं क्षीणे कथं प्रभो । पूर्ण विश्वमिदं
नित्यमंजसा भाति खेलसि ॥३९॥ चितामणिस्वाच । यथाऽहं मायया विप्र युद्धकाले विशेषतः । भूत्वा ह्यनंतरूपेण प्रयुक्त्वा
विश्वपालनात् ॥४०॥ हत्वा हैत्यादिकान् सर्वान् पुनरेकस्वरूपधृक् । भवामि सर्वं भावजो लीलार्थमवतारधृक् ॥४१॥ तथा
मायावलेनैव दृतनं संस्कृजामयहम् । न न्यूनाधिकमेवदं विश्वं भवति सर्वदा ॥४२॥ कपिल उवाच । ब्रह्मभूता नरा नायः
स्वानंदे संस्थिता वस्तुः । अनंतास्ते प्रभक्तया वै पुनः स्वानंदगमिनः ॥४३॥ तेषां वासः सदा तत्र नगरं नियतं प्रभो ।
संकीर्णता भवेद्वृत्तं कुञ्ज तिष्ठति तद्दृद ॥४४॥ चितामणिरूपाच । स्वानंदे कल्पपर्यंतमवस्त्रित्यमादरात् । महालये समुत्पन्ने
महेहं संगता वस्तुः ॥४५॥ मया भिन्नं कृतं सर्वं योगभावेन मद्भूपं भवतीत्यहो ॥४६॥ महेहं
योगभावेनाज्ञानेनैव समागताः । सा योगनिद्रा विप्रेद् मदीया कथयते वृष्टेः ॥४७॥ स्वानंदस्या जनाः सर्वे ज्ञानयुक्ता
मदीयके । देहे लीना वै भवन्ति योगीदा योगभावतः ॥४८॥ पुनः चुष्टियुगे विप्र निःस्तं विश्वमंजसा । अज्ञानेन युतं
लीनं मायया मे न संशयः ॥४९॥ ज्ञानेन ये समायाता महेहं ते पुनः कदा । भवन्ति भिन्नरूपा न रुद्धयादौ योग-

भाविता: ॥६१॥ एवं वसंति ये तत्र स्वानंदे मुनिसत्तम् । कल्पे कल्पे मदीये ते देहे सायुज्यमागता: ॥६२॥ कपिल उवाच ।
 भवितमिच्छन्ति विवेशा त्वदीयां नित्यमाहरात् । न योगे ब्रेम्नावेन तेषां कुञ्ज विश्वितं बद ॥६३॥ कल्पे कल्पे महाभागा
 अक्तास्ते पूर्णभावतः । भवंति ये क्रमेणौवापाशः कुञ्ज वसंति ते ॥६४॥ नित्यमणिरवाच । दशायोजनसाहस्रं मानं तस्य
 प्रकीर्तितम् । योगिनां च मुमुक्षुणां न भक्तानां कदाचन ॥६५॥ अपारयोजनाकारो मम लोको न संशयः । स्वानंदसततं
 मे भक्ता वसंति सेवनोत्सुकाः ॥६६॥ संख्याहीनाश्च मद्भक्ता: सदा प्रेमरसाऽपलुता: । नवधा मां भजंते ते कल्पे कल्पे
 गतव्यथा: ॥६७॥ भवंति तु भवित्यंति बभूत्यं महासुने । मद्भक्ता मे प्रसादित्य वसंति मोहदा: सदा ॥६८॥ महाभागा
 प्रियं भवितसमं मे नैव विद्यते । भक्त्यधीनो महानंदाद् असंयं भक्तसन्निधौ ॥६९॥ यत्र कुञ्ज तु निष्ठंति भक्ता मे तत्र
 सर्वदा । तिष्ठामि सर्वभावेन तात् रक्षामि लुविहलः ॥६०॥ नवधा चित्तभावेन भक्तसामीलयगो मुदा । भजामि
 भक्तमाहत्यं मोहितश्चेष्टितः सदा ॥६१॥ न स्वानंदप्रियो मे वै सिद्धिद्विद्धिः उतौ तथा । सम देहो न विप्रेशा प्रिया
 भक्ता यथा च मे ॥६२॥ कपिल उवाच । स्वानंदस्था गणास्ते ये भक्तानेतुं समागता: । उयोतीरुपाश्च भक्तास्तान् चर्म-
 कथमप्यहो ॥६३॥ नित्यमणिरवाच । मायया मे महायोगिन् दुर्लभं किं भवेद्दद । कृपया मेऽत्र पश्यन्ति भक्तास्तान् चर्म-
 चक्षुषा ॥६४॥ स्वानंदः सर्वरूपश्च तत्र मार्गं वदामि ते । भेदयुक्तैर्गणा मे वै हर्यंते भेदसंयुताः ॥६५॥ भेदहीनः
 सदात्मस्थैर्निरुणा मे गणा सुने । हर्यंते रक्तमसंरथैश्च रक्षसंवेद्यात्मकारतथा ॥६६॥ जलादिषु यथा विवं भवते ताहां
 किल । तथा मदीयलोकस्था हर्यंते सर्वमंडले ॥६७॥ एतते कथितं सर्वं ममलोकविच्छित्तम् । अधुनाऽहं गमिष्यामि
 निजलोकं महासुने ॥६८॥

॥ ओमिति श्रीमदात्म्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्गले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते स्वानंदस्थितिवर्णं नामैकचत्वारिंशत्मोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ कपिल उवाच । एताहशी महाभन्तिस्त्वदीया गणनायक । यदा सर्वे प्रकृत्यां तदा विश्वं कथं भवेत् ॥१॥ सर्वेभ्यः श्रेष्ठभावेन जानंति त्वां यदा नराः । तदा त्वां सर्वभावेन भजंते ते न संशयः ॥२॥ श्रेष्ठार्थिनो नराः सर्वे भजंते शीघ्रसिद्धये । देवेदास्त्वां परित्यज्यान्यात् ब्रह्मप कथं बद ॥३॥ चितामणिरुवाच । मया रुद्धं जगत् सर्वं नानाभावमयं सुने । नानाभावयुताः । सर्वे न भजंते तु मां सदा ॥४॥ चतुर्णा देवमुख्यानां कृत्वा भजनसुन्तसम् । तेन शुद्धांतरात्मानो मां भजंते ततः परम् ॥५॥ अन्यच्च शृणु मे वाक्यं मया माया प्रकाशिता । सर्वश्रेष्ठतमं मां ते न जानंति प्रमोहिताः ॥६॥ यदाऽहं मायया विप्र छादयामि न मे वपुः । तदा मोहितीनाशेचक्षेष्टुं मां प्रबंदति च ॥७॥ मया नानावताश्च कृताख्येत्वोक्येषु वै । देवादीनां प्रगेहेषु ताहशं मां वदंति ते ॥८॥ अग्रपूज्यत्वमेवं यत् सर्वपूज्यत्व-मंजसा । शिवेन दत्तमस्मै तद्गोशाय वदंति ते ॥९॥ मायया मोहिता मे मां पार्वतीमलसंभवम् । शिवपुं शिवैनव स्थापितं प्रबंदति ते ॥१०॥ शिवगणरवरूपोऽयं शुर्तिं दातुं न च क्षमः । कार्यसिद्धिस्वभावेन कामपूरो गणेश्वरः ॥११॥ इत्यादिभावा वहवो मया विप्र प्रकाशिताः । क्रीडार्थं तेन मां त्यक्त्वा श्रेष्ठं जानंति चापरम् ॥१२॥ नो चेत् स्वान्दग्नाः सर्वे भवंत्यत्र न संशयः । निर्माहात् कलपपर्यंतं जगन्नैव प्रवतीते ॥१३॥ अन्यच्च कर्मणा सर्वं ब्रह्मांडं जनसंयुतम् । नानाभावात्ममोहस्यं भवेत्तदेकनिश्चयात् ॥१४॥ अंते मदीयभावस्या भवंते शुद्धचेतसः । वेदशास्त्रार्थत्वज्ञाः स्वयमेव सहायते ॥१५॥ अहं सादाहृ बृद्धिपतिः कृत्वा बुद्धेश्च चालनम् । गोपयामि गणेशाय स्वरूपं देहिनां हृदि ॥१६॥ तेन मां नैव जानंति जना परमां कदा । विवेकमार्गं ते तत्र वदामि शृणु यत्नतः ॥१७॥ कृते मां पूर्णभावेन भजंते सर्वमानवाः । अजानावरणैहीनाः श्रेष्ठं ते प्रबंदति हि ॥१८॥ त्रेतायां पादहीनेन मां भजंते नरा सुने । पंचायतनभावेन पञ्च श्रेष्ठान् वदंति ते ॥१९॥ तत्र सर्वेषु साम्येन मां भजंते न संशयः । चतुर्थः श्रेष्ठभावाख्यं ज्ञानं नष्टं मदीयकम् ॥२०॥ द्वापरे द्विपदा हीनं मां भजंते सुरादयः । वदंति न्यूनरूपं तु चतुर्थः शंकरामजम् ॥२१॥ वेदशास्त्रे पुराणेषु श्रेष्ठं जानंति मानवाः । मोहेन युगमानेन मां न्यूनं प्रवदंति ते ॥२२॥ सर्वं ब्रह्मेति वेदेषु कथितं तत्र किं भवेत् । सत्ता समानरूपा तु तथाऽय गणनायकः ॥२३॥ कलौ त्रिपादहीनेन मां ज्ञानेन भजंति ते । वदंति वै नरासत्त्र मलजोडयं गजाननः ॥२४॥ शिवस्य वरदानेनाग्रपूज्योऽयं गणेश्वरः । सर्वपूज्यो यथा दैत्या जंतवो वरसंयुताः ॥२५॥ सर्वं ब्रह्मेति वेदेषु कथितं तेन विज्ञपः ।

वर्णितोऽयं शिववरवलै॒नैव मुनीदृक्तैः ॥२६॥ स्वसत्तासंयुतो देवो नाऽयं चिंतामणिः कदा । शिवभूतिवलेनाद्यो वरयुक्तो वर्मूव ह ॥२७॥ कलिप्राते मुने लोका न भजित्यंति मां कदा । एकपादमयी भूतिनार्था यास्यति निश्चितम् ॥२८॥ मतभेदेन मोहनादौ मां त्यक्त्वा विशेषतः । शिवविषयादिकान् सर्वे भजते त्वयपूजयत्वं नन्दं भवति मे ततः । अंते विद्ययुताः सर्वे नरकेषु पर्वति वै ॥२९॥ युगमानप्रसिद्ध्यर्थं कृतं मेऽत्र महामुने । कर्माकर्म-विकर्माणि स्थापितानि विभागशः ॥३१॥ न करोमि यदाऽहं चेत्तदा मे वरदानकम् । कर्मभ्यश्च युगेभ्यश्च निष्फलं भवतीत्यहो ॥३२॥ नरकादय आख्याताः स्वगाश्चेव महामुने । भर्वति निष्फलाः सर्वे तदर्थं खेलयामयहम् ॥३३॥ स्थापितं तेन मोहेन मां न जानन्ति मूलगम् ॥३४॥ एतत्ते सर्वमारुद्यातं मदीयं शुभाशुभमयं सर्वं मया स्ववरदानतः । स्थापितं तेन यत् प्रोक्तं गणेशानो मामंतर्धानमाकरोत् । चेष्टितं महत् । मा संशयं मुने त्वं तु कुरु मां भज भावतः ॥३५॥ कपिल उवाच । एव मुखत्वा गणेशानो मामंतर्धानमाकरोत् । अहं खेदसमायुक्तो हृदये तमलोकयम् ॥३६॥ मयाऽसौ स्थापितश्चितामणिर्विप्र परेश्वरः । पूजयामि भजे नित्यं भूतिन्यं भूतिन्यं भवति ॥३७॥ लोकस्य तेन यत् प्रोक्तं भज तं भूतिसंयुतः ॥३८॥ भावसमन्वितः ॥३९॥ एतत्ते कथिते सर्वं रहस्यं तस्य धीमतः । लोकस्य तेन यत् प्रोक्तं भज तं भूतिसंयुतः ॥३९॥ त्वं साक्षाहाणपत्यश्च देहधारी न संशायः । तवदशेनमात्रेण सर्वे पूता भवन्ति च ॥४०॥ गार्य उवाच । श्रुत्वैवं मुहुलो योगी महत् स्वानंदलोकगम् । माहामुनिम् ॥४०॥ चिंतामणिं समर्पयन्य प्रणमय कपिलं पुनः । मुहुलः स्वाश्रमं राजन् प्रययौ गणपे रतः ॥४१॥ एवं ते सर्वमारुद्यातं भज तं भावसंयुतः । अनेन जडदेहन स्वानंदं लभसे दृप ॥४२॥ मुहुल उवाच । एव मुखत्वा महीपालमैलं गार्यो महामुनिः । अनुजातश्च भूषेन यथौ स्वस्याश्रमं विद्यं ॥४३॥ ऐलोऽपि गणराजं तं लक्ष्मानं निरंतरम् । सेन्यस्वानंदगो मूत्रवा भजते तं प्रजापते ॥४४॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मोहने लंबोदरचरिते चित्तामण्यंतर्धानवर्णं नाम द्विचत्वारिंशतमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उवाच । धन्योऽहं कृतकृत्योऽहं श्रुत्वा स्वानंदजां कथाम् । विस्मितो योगिराजेऽद्र न समं तस्य विद्येत ॥१॥ अधुना ब्रूहि मे सर्वं यशा ऐलस्य भक्तिजम् । गार्णेण वृपशार्दूल उपदिष्टः किमाचरत् ॥२॥ गणेशालोकगः सोऽपि बभूव वद तत्कथम् । अत्र तत्र गणोशानं भजेत् कथमप्यहो ॥३॥ मुदल उवाच । गार्णेण वृपवर्यश्च गाणपत्येन शिद्धितः । गाणपत्येन मार्गेणाभजन्तं गणनायकम् ॥४॥ स्कंदेन स्थापितस्तत्र लक्षो नाम गजाननः । तं नित्यं सेवयादश उवाच । एकनिष्ठातिमकां भक्तिं वद मेऽन्यां च मुदल । यथा विद्वश्वरः साक्षात् संतुष्टो जायते दुणाम् ॥७॥ मुदल उवाच । पंचायतनपूजां वै तथाग्रः सेवनं परम् । द्विजानां नित्यमेतत्ते कथितं सर्वसंस्मतम् ॥८॥ विवरल्पं महायोरं परत्रेह च बंधकम् । ब्रह्ममार्गस्य संरोधकारकं विद्धि सर्वदा ॥९॥ तं जयेद्विग्राजस्य पूजनेन नरोत्तमः । विद्यार्थं शकरं स्मोऽपि पूजयेन्नित्यमादरात् ॥१०॥ यशोर्थं केशावं चैवारोऽयार्थं रविमंजसा । सौभाग्यार्थं नरस्तद्वत् पूजयेजगदंविकाम् ॥११॥ अग्निं होमादिमार्गेण पूजयेत् कर्मसिद्धये । देवादीनां विभागार्थं सर्वेषां तोषकारकम् ॥१२॥ एवं मत्वा तु यो मर्यः करोति सेवनं सदा । स्वधर्मस्य प्रजानाथ ब्रह्मापणतया किल ॥१३॥ अथवा कामनायुक्तः स चेतदपि तावशाम् । कुर्यात् कर्मणिदेवेभ्यः समर्प्य सकलां क्रियाम् ॥१४॥ सर्वे समानरूपाश्च तस्य प्रोक्ताः प्रजापते । स्वधर्माचरणं श्रेष्ठं जानीते सर्वसौख्यदम् ॥१५॥ तत्र विद्वेश्वरं साक्षात् मध्ये संस्थाप्य सर्वदा । ईशान्यां विष्णुमेव त्वाग्रेयां शांमुं प्रपूजयेत् ॥१६॥ तैर्कृत्यां जगदंबां च वायन्यां रविमादरात् । पंचायतनभावेन पूजयेत् पंच देवताः ॥१७॥ सर्वेषां पूजयभावाद्वै सर्वाग्र पूजय भावतः । ज्येष्ठराजस्वरूपाच मध्ये तिष्ठति विष्वपः ॥१८॥ अथवा पंचेदेवेषु मंत्रं गृह्ण्य स्वभावजम् । एकस्य तस्य मध्ये स स्थापनं कुरुते रवयम् ॥१९॥ सर्वं कलांशरूपस्थं पंचायतनकस्य वै । पूजितेषु प्रजानाथं पंचसु पूजितं जगत् ॥२०॥ देवेन कार्यसिद्ध्यर्थं नाना देवा: कृताः पुरा । ते सर्वे तत्स्वरूपाश्च पूजनीया नरेण वै ॥२१॥ इयं सर्वादिमका भास्त्रिः कथिता च प्रजापते । स्वेष्ठभावेन सर्वत्र परात्तत् द्यानकरणात् ॥२२॥ अधुना शृणु दक्ष त्वमेकनिष्ठां महादुत्ताम् । स्वल्पकालेन भक्तस्य स्त्रिद्वां परमप्रियम् ॥२३॥ स्वस्येष्टदेवतायां तु विश्वं सर्वं प्रतिष्ठितम् । तस्य पूजनमाजेण सर्वं संपूजितं भवेत् ॥२४॥ अनंतस्वप्नभावेन सर्वत्र कलया स्वयम् । तिष्ठति पूजनं तेषां न भवेद्वधारिणाम् ॥२५॥ चराचरमयो

देवः पूजनीयं चराचरम् । केनातपि तत्र विप्रेद् भवेचासंख्यभावतः ॥२६॥ चराचरं पूजितं चेतदपि तस्य रोमगम् । ब्रह्मांडकूटमेवेद् चांदति मुनयोऽपरे ॥२७॥ यस्य रोमांचरंश्रेष्ठ ब्रह्मांडानां हि कोटयः । अतः संपूर्णदेहस्य पूजनं न भवेत् कदा ॥२८॥ भक्तवात्सत्यभावार्थं देहधारी बभूव ह । दवस्तस्य भवेत् सर्वं पूजनेन सुपूजितम् ॥२९॥ अनेन निश्चयेनैव पूजयेत् स्वेष्टदेवतम् । अन्येषां क्षोभतोषै स सदा नेन्द्रिति चेतसा ॥३०॥ नान्यान्निदेशं वै दक्षं सुर्योदेकत्वमाग्नितः । स्वेष्टदेवपरो भूत्वा भर्त्त्वा भुत्त्वा भुत्त्वा द्विशेषतः ॥३१॥ नरो विद्येवरैव सदा युक्तं प्रजापते । स्वेष्टदेवं समापूर्ज्य सिद्धिं स लभते पराम् ॥३२॥ एकनिष्ठा महाभक्तिर्न भवेत्तत्र खंडिता । तत्र मार्गं प्रवद्यामि सर्वसंशायनाशनम् ॥३३॥ यथा स्वशावध्या संयुक्तं संध्यादिकमाचरेत् । तथाऽप्रपूर्यभावेन पूजयेद्विषयकम् ॥३४॥ सर्वेषामादिपूजयोऽयं सर्वादौ वेदवादतः । अन्यथा वेदवैरुद्यतात् सकला नहयति क्रिया ॥३५॥ शिवविष्णुसुखादीनामग्रपूजा न विद्यते । सर्वादौ तेन ते समन्वितः ॥३६॥ अन्यथा वेदवैरुद्यतात् सकला नहयति क्रिया ॥३७॥ कर्ता तु द्वया समायुक्तः स्वेष्टदेवस्तथा युतः । तु द्वयधीनं जगत् सर्वं ज्ञानं देहादिकं परम् ॥३८॥ तयोः स्वामी गणेशानो ब्रह्मणसपति-वाचकः । सर्वादौ तमसंपूर्य नारकी स भवेत्तरः ॥३९॥ यदा गणपतिर्दक्षं सर्वादौ पूजितो न चेत् । पतित्रते सिद्धिशुद्धि तत्र नैवाग्निमित्यतः ॥४०॥ सर्वसिद्धिविहीनश्च भवेत् दुर्युद्धिसंयुतः । देहांते नरकेष्टवेव स पचेन्नात्र संशायः ॥४१॥ शिव-विष्णुसुखानां स ल्येष्टश्चेव प्रकीर्तितः । तस्योल्लेघनमात्रेण श्रंशायिष्यति देवता: ॥४२॥ यथा गणपतिर्देषाद्विलिं वैष्णवमुत्तमम् । नरकेषु निबद्धैर्वोद्यतो विष्णुर्भूव ह ॥४३॥ संध्यादि कर्मवच्चायं सर्वादौ संमतौ बुद्धैः । तस्य पूजनमात्रैषोकनिष्ठा तेव खंडिता ॥४४॥ गणेशा एकनिष्ठश्चेतदा गणपतिः सदा । एकः पूजयो न संदेहोऽन्येषामावरप्रवंडनात् ॥४५॥ एकनिष्ठसमा भक्तिर्विद्यते नैव निश्चितम् । ब्रह्म नानाविधं तेन विश्वं भवत्या प्रपूजितम् ॥४६॥ एकनिष्ठो यथा भक्तास्तथा देवोऽपि मानद् । एक-संपूर्णभावतः । पूजितस्तेन भवति संतुष्टं सकलं सदा ॥४७॥ एतत्ते कथितं दक्षं भजनं त्रिविधं मया । अनेन भक्तिमार्गं चाजित्तं लभते नरः ॥४८॥

ओमिति श्रीमदानन्दे पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते भक्तिमार्गवर्णनं नाम त्रिचत्वारिंशत्तमोऽच्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ मुद्दल उवाच । एवमैलः स राजधिरेकनिष्ठापरायणः । गणेशमभजन्नित्यं यथा गृतसमदस्तथा ॥१॥

ध्यात्वा गजाननं देवमेकांते तद्वताऽविलः । मानसे गजयभोगं स निःस्पृहः संबभूव ह ॥२॥ युजे राज्यं परित्यज्य पूजयित्वा गजाननम् । ध्यानयुक्तः स्वभावेनातिष्ठत्त्रैव नित्यदा ॥३॥ दक्ष उवाच । गणेशस्य ध्यानमैलहृतं मे वद सांप्रतम् ।

तथाऽहं ध्यानसंयुक्तो भजिष्यामि निरंतरम् ॥४॥ मुद्दल उवाच । यथैलो नृपवर्यः स गायर्याऽज्ञात्वा गणेश्वरम् । अभजत् ध्यानयुक्तश्च तत् ध्यानं शृणु मानद ॥५॥ ऐल उवाच । नमामि विष्वरपादपंकजं सुचिहितं चारिवलदं निजात्मनाम् ।

ध्यजासिपद्माभयवज्रलाऽऽन्तेः परश्वधेनव सुकोमलं परम् ॥६॥ सुरक्तपादांगुलकैः सुकोमलैनखप्रभाताभ्रतया सुराजितम् ।

सुगुलफयुक्तं सुदुमांसलं महत् मोहं हरेत् तन्त्रिमिं हृदि स्थितम् ॥७॥ जंघे परे रक्तसुभामये ततो ध्यायामि मांसेन युते सुकोमले । तज्जातुनी मांसलके सुरोमभिराकोमलैवक्त्राक्षिरैः सुसंबृते ॥८॥ ऊरु सुमांसेन समावृतौ परौ इभासमानी सुविराजितौ तथा । रथतौ हृदा चित्तनमात्रभावतो भन्निप्रदौ विघ्नहरस्य चित्तये ॥९॥ कर्दिं सदा मांसलरक्तरंजितां सुवर्तुलां मध्यमभागसंश्रिताम् । गणेश्वरस्यैव तु चित्तयाम्यहं सदा सुखानंदकरस्य नित्यदा ॥१०॥ वस्त्रं सुरक्तं हृदि चित्तयाम्यहमनंतमौल्यं कटिभागसंस्थितम् । नार्भं सुवृत्तां परमश्रिया युतां शेषस्य संचासकरीं तु चिंतये ॥११॥ महोदरं मांसलभावसंयुतं सुरोमयुक्तं प्रभया विराजितम् । विचिंतयेऽहं सकलप्रकाशकं त्रयीप्रमूलं परमन्ययं परम् ॥१२॥

श्रीवक्तुंडस्य विशालरूपकं वक्षस्तथा रक्तमयं सुमांसलम् । रक्तं स्तनाम्यां हृदयं तु चित्तये चिंतामणि तत्र सुखप्रदं परम् ॥१३॥ कंठं चिरेखायुतमेव मांसलं रक्तं गणेशस्य च तेजसा युतम् । संकंधौ वृषकंधसमौ सुकोमलौ ध्यायामि चित्ते सततं सुरक्तकौ ॥१४॥ बाहू सदा मांसलकौ प्रभासितौ स्वानंदनाथस्य मनोऽतिसौख्यदौ । हस्तौ तथा रक्तसुतेजसा युतौ चामौ हृदा दक्षिणकौ तु चित्तये ॥१५॥ करांगुलीर्विश्रातिकाः सुवर्तुला नवैः सुरत्तेश्च सुतेजसा युताः । गणेश्वरस्यैव हृदि प्रचिंतये स्वभक्तरक्षाकरिकाः सुर्खषिताः ॥१६॥ सुखं तु शुंडायुतमेव चित्तये चित्तेत्रयुतं परमप्रकाशकम् । सदैक-दंतस्य च तीक्ष्णादंतकं स्वभक्तकान् प्रेरणसेन सौख्यदम् ॥१७॥ करणीं विशालौ हृदि चित्तये परौ भक्ताय निष्कामसुकामदोतथा । शूर्पाकृतीं चंचलभावधारिणीं विष्वरस्यैव च वेदरूपणी ॥१८॥ कोलकौ षटपदरूपधारिमिमुनीवैवैक्षमद-द्रवार्थिभिः । सुसंबृतौ नादयुतैर्निरंतरं गणेश्वरस्यैव हृदा चिंतये ॥१९॥ भालं सुतेजोयुतमेव चिंतये श्रीहुंडिराजस्य

निशाकरस्थलम् । रक्ताद्गंधैश्च सुचिचितं प्रभोर्द्ग्रुप्तं त्वथ तंडुलैर्युतम् ॥२०॥ केशैः समाळङ्गादितमस्तकं तथा संचितये विश्विनशकारिणः । ब्रह्मांडमूले प्रभुमस्तकाश्रिते कुंभस्तथे ब्रह्मवरस्य सौहयदे ॥२१॥ गणेशोदेहं परिचितयामयं हसुभूषणैर्भूषितकं विचित्रकैः । अनर्धमूलैश्च सुवस्त्रकैस्तथा सुशोभितं ब्रह्मवरस्य सर्वदा ॥२२॥ विचित्रं विचित्रं परिलेपितं तथा सुचिचितं भक्तवर्णः सुयोगिभिः । गणाधिपं साधु हृदि स्थितं सदा विचित्रेऽहं निजभान्तिलालसम् ॥२३॥ पाचांकुशादैश्च सुसंस्तुतं परं दुंहिं प्रमोदादिभिरेव नित्यदा । गणेशवरं देववरैस्तथैदुरुजेन पूज्यं च सुचितये हृदि ॥२४॥ वेदैः पुराणैः स्मृतिभिश्च शास्त्रकैः । रतोचैः रतुं देहधैर्विचितये । ब्रह्मपियादैश्च गणेशसंख्यकैर्भक्तया तथा सुहलमुख्यकैः परम् ॥२५॥ सर्वांगसंशोभनरूपयुक्तया सिद्ध्या गणेशं परिचितये हृदि । संसेचितं वामगया सुशान्किभिः सिद्ध्यादिभिः संवृतया इवमायया ॥२६॥ बुद्ध्या कलाभिश्च सुसेचितं तथा विद्याभिराहणनायकं हृदि । सर्वांगसंशोभनया इवमायया संविचितये दक्षिणभागभूषया ॥२७॥ लक्षणं लाभेन च विव्रतायकं संसेचितं शोभनशोभेन तु । संचितये पुत्रवरेण सर्वदा ब्रह्मेश्वरं भक्तजनैः स्वधामर्गैः ॥२८॥ अनंतमंत्रैः कथितं स्वरूपकं विचितये वक्तुमशक्यभावतः । हृदि स्थितं ध्यानसुलोलुपं परं गणेश्वरं ब्रह्मस्याग्नधारिणम् ॥२९॥ मुहुल उवाच । एवमैलः स राजविर्गणशाभजने रतः । ध्यानं कृत्वा सदाऽतिष्ठुरेणशस्य निवृत्तिः ॥३०॥ प्रातः काले समुत्थाय सखीकः स महीपतिः । धर्मयुक्तं चकाराऽपि नित्यं कर्म निरंतरम् ॥३१॥ ततो गणेश्वरं भक्तयाऽपूजयद्विनिःसंयुतः । यथा गारुण्यं भोदक्ष शिक्षितः स तथाकरोत् ॥३२॥ शामीमंदारदूवाङ्गापूजयद्विनिःसंयुतः । प्राश्यं पत्रांकुराचं स पुष्पं चैवाऽठचिनोहृपः ॥३३॥ दक्ष उवाच । शामीमंदारदूवाणां पूजनं वद मुहुल । सिद्धेऽविद्यश्च चिप्रेद्रुत्योर्लक्ष्मलाभयोः ॥३४॥ शामीमंदारदूर्वाणां प्रार्थना कीहशी भ्रेवत् । तां कृत्वा पुष्पपत्रादीश्चिनोरुप्यहं त्वदाङ्गया ॥३५॥ केन मंत्रेण योगीद शामीमंदारकांस्तदा । नरोत्तमो गणेशाय परेशाय समपैत् ॥३६॥ मुहुल उवाच । शृणु दक्ष महाप्राङ्गणणपत्यपरायण । संतुष्टोऽहं विशेषणं प्रशेन च वदामि ते ॥३७॥ गणेशासैव मंत्रेण पूजनीया इमं मताः । चर्मतुभिर्गणपत्यैश्च आभवंस्तोषसंयुताः ॥३८॥ श्रीपुंभावात्मकं दक्ष नास्ति तत्र विचारतः । गवारः सिद्धिरूपश्च पक्षारो बुद्धिरुचयते ॥३९॥ तयोः स्वामी गणेशः स चेधारुपधरो वभौ । गणास्तस्य तथा पूज्या गणपत्यैश्च मंत्रकैः ॥४०॥ गक्ताराद्गंधभावाख्यो लक्षः पुत्रः प्रकृथयते । तथा गक्ताररूपाद्वै लाभस्तौ तन्मयै

मतौ ॥४१॥ शामीं मंदारकौ दक्ष वरदानाद्विशेषतः । गणेशाकारहूपौ तौ भावेशान्त्र संशायः ॥४२॥ दूर्वा दूर्वा गणेशस्य
मंत्रेणापूजयेत्तरः । अथवा वेदिकैमन्त्रः कांडादिभिः प्रपूजयेत् ॥४३॥ नाममंत्रेण शुद्धसत्तान् पूजयेत् सर्वभावतः । पूतदेव
रहस्यं ते कथितं सर्वमंजसा ॥४४॥ प्रार्थनां ते प्रवक्ष्यामि शृणु दक्ष महामते । स्वानयुक्तो वनं गत्वाऽथवा पुरे स्वमंदिरे ॥४५॥
यत्र दूर्वा च मंदारः शामी तिष्ठति तत्र सः । गत्वा प्रणाम्य तानादौ प्रार्थयेद्गूणसंशुतः ॥४६॥ दूर्वैऽवत्रहूपे चामृतरूपे
शातांकुरे । गणेशाप्रीणनाथार्थ्य चिनोमि त्वां शमस्व शमस्व भोः ॥४७॥ शामी सर्वप्रदे देवि गणेशाहृपधारिणि । चिनोमि त्वां
गणेशस्य प्रीणनाथ्य नमाम्यहम् ॥४८॥ मंदारवाऽद्विताथस्य दातत्वेशारूपकः । द्विमस्व श्रीणनाथार्थ्य गणेशस्य चिनोमय-
जहम् ॥४९॥ एवं प्राश्यं प्रजानाथ शामीं मंदारको पुरा । दूर्वापत्राणि पुष्पाणि विशुं ल्लानाय्य पूजयेत् ॥५०॥ सहस्रनाममंत्रेश्च
अष्टोत्तरशतैर्नरः । एकविंशतिकैश्चैव नामाभिस्ताः समप्रयेत् ॥५१॥ अथवा सूलमत्रेण नाममंत्रेण चा तथा । गणेशैविविध-
मन्त्रेदूर्वादीनि समप्रयेत् ॥५२॥ एतत्तेकथितं सर्वं रहस्यं पावनात्मकम् । गणपत्यप्रदं पूर्णं किं भूयः श्रोतुमिच्छामि ॥५३॥

॥ ओमिति श्रीमदान्ते पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौल्ले महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते व्यानदूर्वादिपूजाविधिवर्णनं नाम चतुश्चत्वारिंशतमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ दक्ष उचाच । गणेशाकीलकं ब्रह्मन् बद सर्वार्थदायकम् । मंत्रादीनां विशेषेण सिद्धिदं पूर्णभावतः ॥१॥
मुहूर्त उचाव । कीलकेन विहीनाश्च मंत्रा नैव सुखप्रदा: । आदौ कीलकमेवं वै पठित्वा जपमाचरेत् ॥२॥ तदा वीर्ययुता मंत्रा
नानासिद्धिप्रदायककाः । भवंति नात्र संदेहः कथयामि यथाश्रुतम् ॥३॥ समादिष्टं चांगिरसा मह्यं गुह्यतमं परम् । सिद्धिदं
वै गणेशस्य कीलकं शृणु मानद ॥४॥ अस्य श्रीगणेशाकीलकस्य । शिव क्रषिः । अनुष्टुप् छंदः । श्रीगणपतिदेवता । ॐ गं
योगाय स्वाहा । ॐ गं बीजम् । विद्याऽविद्याशक्तिगणपतिप्राप्त्यर्थं जपे विनियोगः । छंदकल्पयासांश्च कुर्यादादौ तथा
परान् । एकाक्षरस्त्वैव दक्ष षडंगानाचरेत् सुधीः ॥५॥ ततो ध्यायेद् गणेशानं उयोतीरूपधरं परम् । मनोवाणीविहीनं च
चतुर्भुजविरजितम् ॥६॥ शुंडादंडमुखं पूर्णं दर्ढुं नैव प्रशाक्षयते । विद्याऽविद्यासमायुक्तं विमृतिमिरुपामितम् ॥७॥

एवं द्यात्वा गणेशानं मानसैः पूजयेत् पृथक् । पंचोपचारकैदक्ष ततो जपं समाचरेत् ॥८॥ एकविंशतिवारं तु जपं कुर्यात् प्रजापते । ततः स्तोत्रं समुच्चार्य पश्चात् सर्वं समाचरेत् ॥९॥ रूपं बलं श्रियं देहि यशो वीर्यं गजानन् । मेधां प्रज्ञां तथा कीर्तिं विद्वराज नमोऽस्तु ते ॥१०॥ यदा देवादयः सर्वे कुंठिता दैत्यैः कृताः । तदा त्वं तान् निहत्य सम कुरुषे वीर्यसंयुतान् ॥११॥ तथा मंत्रा गणेशान कुंठिताश्च दुरात्माभिः । शापैश्च तान् सवीयार्थं कुरुषव त्वं नमो नमः ॥१२॥ शक्तयः कुंठिताः सर्वाः स्मरणेन त्वया प्रभो । ज्ञानयुक्ताः सवीयाश्च कृता विद्वेशा ते नमः ॥१३॥ चराचरं जगत् सर्वं सत्त्वाहीनं यदा भवेत् । त्वया सत्त्वायुतं दुर्देव स्मरणेन वृत्तं च ते ॥१४॥ तत्त्वानि वीर्यहीनानि यदा जातानि विव्रप । समूल्या ते वीर्ययुक्तानि पुनर्जातानि ते नमः ॥१५॥ ब्रह्माणि योगहीनानि जातानि स्मरणेन ते । यदा पुनर्गणेशान योगयुक्तानि ते नमः ॥१६॥ इत्यादि विविधं सर्वं स्मरणेन च ते प्रभो । सत्त्वायुक्तं बभूवैव विद्वेशाय नमो नमः ॥१७॥ तथा मंत्रा गणेशान वीर्यहीना बभूविरे । स्मरणेन पुनर्दुर्देव वीर्ययुक्तान् कुरुषव ते ॥१८॥ सर्वं सत्तासमायुक्तं मंत्रपूजादिकं प्रभो । मम नान्ना भवतु ते ब्रकर्तुडाय ते नमः ॥१९॥ उत्कीलय महामंत्रान् जपेन स्तोत्रपाठतः । सर्वासिद्धिप्रदा मंत्रा भवतु त्वत्प्रसादतः ॥२०॥ गणेशाय नमस्तुर्यं हेरं ब्राह्मकंदितिने । स्वानंदवासिने तुर्यं ब्रह्मणस्पतये नमः ॥२१॥ गणेशाकीलकर्मिदं कथितं ते प्रजापते । शिवप्रोक्तं तु मंत्राणामुकीलनकरं परम् ॥२२॥ यः पठियति भावेन जट्वा ते मंत्रमुक्तमम् । स सर्वसिद्धिमाप्नोति नानामंत्र-समुद्दवाम् ॥२३॥ एनं त्यक्त्वा गणेशास्य मंत्रं जपति नित्यदा । स सर्वफलहीनश्च जायते नाइत्र संशयः ॥२४॥ सर्वसिद्धिप्रदं प्रोक्तं कीलकं परमाङ्गुतम् । पुराऽनेन स्वयं चांभुमंत्रजां सिद्धिमालभत् ॥२५॥ विष्णुब्रह्मादयो देवा मुनयो सर्वसिद्धिप्रदं कथितं कीलकमाद्यं ते लेखिरे च प्रजापते ॥२६॥ ऐलुः कीलकमाद्यं चै कृत्वा मंत्रपरायणः । गतः स्वानंदपूर्या स भक्तराजो बभूव ह ॥२७॥ सखीको जडदेहेन ब्रह्मांडमवलोक्य तु । गणेशादशेनैव उयोतीरुपो बभूव ह ॥२८॥ दक्ष उवाच । ऐलो जडशारीरस्यः कथं देवादिकैर्युतम् । ब्रह्मांडं स ददर्शेव तन् मे वद कुरुहलम् ॥२९॥ पुण्यराशिः स्वयं साक्षात्वरकादीन् महामते । अपहृयच्च कथं सोऽपि पापिदशनयोग्यकान् ॥३०॥ मुदलयाच । विमानस्थः स्वयं राजा कुपया तान् ददर्शी ह । गणेशानां जडस्थश्च शिवविष्णुमुखान् प्रभो ॥३१॥ स्वानंददगे विमाने ये संस्थितास्ते यज्ञभाश्यमे । योगरूपतया सर्वे दक्ष पद्यन्ति चांजसा ॥३२॥ एतते कथितं सर्वमैलस्य चरितं शुभम् । यः शुणोति स वै मत्यो भुक्ति

मुक्तिं लभेत् श्रुत्वम् ॥३३॥ खंडं लंबोदरस्यैतद्यः शृणोति नरोत्तमः । पठति ब्रह्मभूतः श्रावयते जायते खयम् ॥३४॥
 नानेन सहशं किंचिद्गुतिमुक्तिप्रदं मतम् । योगस्तो महाभाग यत्र लंबोदरः सुतः ॥३५॥ नानाश्रुतिसमूतीनां यद्वच्छन्ते
 फलं लभेत् । तदस्यैकस्य खंडस्य श्रवणेन भवेदिह ॥३६॥ नानादानानि ये द्युस्तीर्थे स्नानकारकाः । तेभ्यः शाताधिकं
 पुण्यं लभेदस्य तु संशयात् ॥३७॥ ब्रतानि यज्ञकान् सर्वान् कुरुते मानवः प्रभो । अस्य श्रवणमात्रेण लभेत् तस्मान्तःता-
 खिकम् ॥३८॥ नानातपांसि सर्वाणि यः करोति नरोऽस्तकृत् । अस्य श्रवणमात्रेण लभेत् पुण्यमपारकम् ॥३९॥ पुत्रपौत्रादि-
 संयुक्तां धनधान्यादिभायवान् । श्रवणेन नरः सद्यो भवत्यत्र न संशयः ॥४०॥ यद्यदिक्षिति तत्तत्तु सफलं जायते
 क्षणात् । श्रवणेन प्रजानाथ खंडस्यास्य न संशयः ॥४१॥ बहुनाम्र किमुक्तेन साक्षात्योगप्रदः परः । सर्वसिद्धिप्रदः खंडः
 कार्यितस्ते प्रजापते ॥४२॥ इदं लंबोदरस्यैव चरितं सर्वसिद्धिदम् । कार्यितं ते समासेन किं भूयः श्रोतुमिक्षुसि ॥४३॥
 सूत उवाच । यथा दक्षाय विषेशा मुद्दलेन प्रकाशितम् । मया तव तथायेऽपि कथितं भार्गवाग्रणीः ॥४४॥ चरितं शौनकाचाच्च
 श्रुतं लंबोदरस्य यत् । धन्योऽहं भवतां योगाद्वाणशाचरितं रतः ॥४५॥ विस्तरेण शिवाच्च वेदाच्च शेषमुख्यकाः । नैव
 वर्णयितुं शाकता बभूत्यस्तत्र कोप्यहम् ॥४६॥ व्यासेन कथितं सर्वं चरितं याहशं पुरा । ताहशां कथितं विप्र श्रोतुमिक्षुसि
 किं पुनः ॥४७॥

॥ ओमिति श्रीमदान्त्ये पुराणोपनिषदि श्रीमन्मौद्देश महापुराणे पंचमे खण्डे लंबोदरचरिते श्रवणमाहात्म्यवर्णं नाम पंचचत्वारिंशतमोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगजाननार्पणमस्तु ॥

॥ इति शीर्षकाणं पृच्छा: रघुः समाप्तः ॥